

STUDII ȘI DOCUMENTE

CU PRIVIRE LA

ISTORIA ROMÎNILOR

XI.

CERCETĂRI ȘI REGESTE DOCUMENTARE

DE

N. IORGA

Profesor la Universitatea din București

EDITURA MINISTERIULUI DE INSTRUCȚIE

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & Comp., Societate anonimă

59, STRADA BERZEI, 59

1906.

STUDIÛ ŞI DOCUMENTE
CU PRIVIRE LA ISTORIA ROMÎNILOR

XI

I.

DIN RAPOARTELE CAPUCHEHAIELEI
MUNTENE SUPT ALEXANDRU-VODĂ GHICA.

La vre-o două ceasuri de București e castelul din Pașcani, în mijlocul unuia din cele mai frumoase parcuri din țară. Și clădirea și această frumuseță de parc își datoresc ființa lui Alexandru Dimitrie Ghica (născut la 1-iulie Maiu 1796)¹, cel d'întăiu Domn al Țerii-Românești după Regulamentul Organic, Domn pe viață, dar a cărui stăpînire, începută la 1834, a fost întreruptă prin mazilia din 1841. Stăpînul Pașcanilor s'a mai întors în țară, supt Știrbei-Vodă, care l-a silit să plece. Dar peste cîtiva ani, în 1856, el înlocuia, în calitate de Caimacam numai, pe Știrbei. După o cîrmuire de cîteva luni de zile, el făcea loc în 1858 celor trei boieri cari trebuiau să supravegheze alegerea unui nou Domn, care a fost Alexandru Ioan I-iulie Cuza. Ghica, acum un bătrîn foarte obosit, a mai văzut și Domnia lui Carol I-iulie, murind abia în 1862. O stampă, din care am găsit un exemplar în arhondaricul de la Căldărușani, înfățișează strălucitul său alaiu funebru. Cu această pompă mare a fost el dus la necropola ghiculească a Pantelimonului, unde se odihnește supt un uries monument de marmură, cu inscripția francesă.

La Pașcani se păstrează sabia de onoare, biuroul, sfeșnicile dăruite de Sultan, caleașca de ceremonie, aurită, biblioteca, culegerea de portrete și tablourii ale lui Alexandru-Vodă. Din corespondența lui, împrăștiată poate într'o mică parte, distrusă în partea cea mai mare, nu se mai află decît prea pușin în reședința de vară de odinioară. În Archivele Statului se găsesc, firește, în multe dosare, actele de admi-

¹ V. *Annuaire de la principauté de Valachie*, Boukarest, 1842, Imprimerie de la Cour de Fr. Walbaum.

nistrație, însă aici e vorba de corespondența intimă, personală, secretă

Am putut culege numai unele programe, cataloage și hîrtii școlare, care se dau în Apendicele la memoriul meu despre «Viața și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei», în Analele Academiei Romîne. Mai sînt apoi o sumă de caietele care cuprind adresele, îmbielșugat iscălite, pe care deosebite orașe ale țerii le-au trimis lui Alexandru Ghica în 1856, cîad el lua Căimăcămia oarecum ca reprezentant al ideilor de libertate, de reformă îndrăzneată, de Unire a principatelor. În același Apendice tipăresc, ca probă, una din ele (de alminterea numai iscăliturile se deosebesc, textul fiind stereotip).

Cea mai însemnată descoperire a fost însă, de sigur, aceia a unor scrisori grecești, pe hîrtii lungărețe, în care am recunoscut îndată rapoarte ale capuchehaiei din Constantinopol. Una, cea d'întăiu, era scrisă de însuși acest agent pe lângă Poartă, care era Nicolae Aristarchi, iar celelalte sînt copiate mai îngrijit de secretariul acestuia.

*

Astfel de rapoarte sînt aproape un *unicum*. Unul, din vremea lui Șerban Cantacuzino, scris în românește, mi-a fost comunicat de d. Nerva Hodoș, și el a fost publicat în vol. III din aceste *Studii și documente*, pp. 96-7. Nu-mi aduc aminte acum de altul.

Aristarchi era, cred, fiul cel mai mare al lui Stavrachi Aristarchi, Mare-Dragoman al Porții în 1821, Armean de obîrșie și pretins coborîtor al lui Ioan Tzimiskes, Împăratul bizantin de viță armenească. Stavrachi fusese bancherul lui Scarlat-Vodă Callimachi, apoi reprezentantul lui la Constantinopol, fiind onorat cu titlul de Postelnic al Moldovei. Dragomania lui a ținut puțină vreme, în mijlocul prigonirilor, surgunurilor și uciderilor aduse de Eterie. La urmă, și el avu soarta atîtor fruntași ai Grecilor din Împărăție. În April era trimis la Boli, și aici îl ucidea pe furis, cînd se întorcea sara de la un ospăț al Pașei de acolo.

Grecii erau deprinși a nu se teme însă de un sfirșit ca acesta. Fiul lui Aristarchi fusese cu tatăl său acolo în Asia.

După ce se liniștiră lucrurile, el putu să se întoarcă la Constantinopol, și aici, dacă n'a ajuns nici-odată în locul de mare cinste și primejdie al tatălui său, a fost măcar capuchehaie al Alteței Sale din București, și supt Alexandru Ghica (poate chiar supt Grigore Ghica, înaintașul și fratele acestuia, căci îl pomenește), și supt Bibescu (1842-8), și supt Știrbei chiar, până la sfârșitul stăpînirii acestuia¹. La 1842 el purta titiul de Logofăt-Mare, *baş-capuchehaie*, și era împodobit de Turci cu o decorație saună un *nișam*, ca unul ce fusese în 1835 Dragomanul lui Ahmed-Fevzi-Pașa, trimes în principate, și apoi al Palatului. Situația de capuchehaie după 1834 o căpătase el prin numire de-a dreptul din partea Porții. Și ginerele lui Aristarchi era întrebuințat la Agenția munteană din Constantinopol². Rușii îl priviau ca pe un om credincios, «destul de isteț pentru intrigă, dar foarte puțin deprins în afaceri»³.

Rapoartele lui Aristarchi privesc deosebite feluri de subiecte. Cea mai însemnată, și mai pe larg expusă, e însă chestia tarifei vamale ce trebuia să se aplice după Regulamentul Organic negustorilor cari veniau în Turcia propriu zisă cu mărfuri din Țara-Românească. Românii din principate, ca supuși ai Sultanului, răspundeau dreptul de 3⁰/₁₀. N'a fost greu să se capete decî o hotărîre în acest sens pentru «negustorii munteni».

Dar acum negoțul Țerii-Românești era cu mult mai crescut și, odată cu avîntul său din anii de pe urmă, el căpătase și alți mijlocitori decît Turcii, Lazii, Armenii, Grecii supuși turcești de odinioară. Pe ruinele cetății turcești Brăila se ridicase biserica Sf. Mihail, după numele Mareluî-Duce Mihail, și un întreg oraș de negoț. Greci, din noul regat ai Greciei, pe lîngă Greci din Turcia, Italieni și alți Apusenl se așezaseră aci. Grîul românesc era dus pe corăbiile ale multor neamuri, care trebuiau să plătească după tratate 5⁰/₁₀.

¹ Cf. *Acte și fragmente*, II, p. 637, n° 1; Epaminonda I. Stamatiade, *Biogradiile Marilor-Dragomanî Greci*, trad. de C. Erbiceanu, București, 1898, pp. 105-8; *Annuaire de la principauté de Valachie*, p. 168.

² Hurmuzaki, X, p. 652.

³ *Ibid.*, *Supl.* I⁴, p. 462. n^o CCCXV.

Pentru a se da amănunte, Anuariul Statului din 1842 scrie astfel despre portul brăilean, cu care se mândria și din care se îmbogăția acum țara: «Brăila a ajuns de bușeul de căpetenie al negoțului muntean cu străinătatea. În timpul cel bun al anului, portul e plin de corăbii turcești, grecești, austriace, sarde, franceze, engleze și rusești, care vin să încarce tot felul de produse muntene, pe care le transportă la Constantinopol, Genova, Marsilia și alte porturi din Mediterana; câteva încărcături s'au expediat chiar de-a dreptul în Anglia. E de observat însă că pavilioanele prusian, danes, suedes și hanseatic n'au apărut încă la Brăila.»

În 1840, statistica oficială dă următoarele cifre pentru mișcarea portului Brăilei:

321 de corăbii turcești duc 2.500.000 de kgr. grâu, 3.500.000 porumb și 10.500.000 orz. Cu 197 de corăbii grecești pleacă din aceleași produse: 15.000.000, 4.000.000, 5.000.000, deci cu o treime mai mult. În al treilea rând vin corăbii sarde, 48, cu care se exportă: 3.500.000 kgr. grâu, 2.000.000 porumb, pe când 39 de corăbii rusești duc numai 2.600.000 și mai puțin de 1.000.000 din aceste articole, la care se adaugă însă 1.300.000 orz. Austriacii stau cam tot așa: 32 de corăbii, 2.300.000 kgr. grâu, 1.100.000 porumb. Pe atunci mai era încă un guvern engles al Insulelor Ionice: 7 corăbii grecești din aceste insule duc vre-un 1.000.000 de kgr. grâne de tot felul. Urmează 7 corăbii cu pavilion românesc, cu 170.000 kgr. grâu, 195.000 porumb, 50.000 orz, — cum se vede, foarte puțin, și, la capăt, 5 corăbii napoletane, 3 engleze, câte una din Franța și din insula Samos, cu nimic toată. Englezii ieau și sămînță de in, Francesii mai mult său, cerut și de Turci, Greci, Ruși, pe când Austria cere binișor lina din țară¹.

Deci grija lui Aristarchi era să capete vama de 3⁰/₁₀ pentru

¹ Pp. 124, 130-1. Cf. *Mică geografie a Daciei, Moldaviei și a Țării-Românești*, prelucrată de Pitaru V. Popescu-Scriban, elev Academiei Mihailene, Eșii în tipografia Albinei, 1838 și *Geografia Țării-Românești*, alcătuită de Serdarul Scarlat Timpeanu, tipografia Pitarului C. Pencovic. București, 1840.

orice negustor ar aduce produse muntene. Și vedem din rapoartele sale că mijloacele pe care le întrebuițează el, în 1835¹, era întocmai cele vechi: «cădere la picioarele puternicilor», dare de sinete în mâna lor, rugăciuni de a ocroti pe «Vlah-beiul». Astfel se ajunsese la țință, cu ajutorul lui Reis-Efendi mai ales.

Iarăși de aici se vede că Turcii nu se sfiău a cere și după Regulamentul Organic tributul în chip neregulat. Domnul Moldovei, Mihaï Sturdza, se pleacă înaintea abuzului, Ghica trebuie să-l urmeze. Numai pe încetul rînduiala impusă de Ruși se introduce în legăturile noastre bănești cu suzeranul. Și de sigur că Bibescu, în administrația căruia, spune urmașul său Știrbei, Turcii nu s'au amestecat mai de loc, a avut norocul unor legături cu totul altele decît acelea care ținea în umilință pe cel d'întăiu Domn *reglamentar*.

[1.]

Εὐγενέστατε μοι αὐθέντα,

Ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδὲν νεώτερον περιέργον ἔχομεν ἐντεῦθεν διὰ τὸ γράφω τῷ ὕψει της περιῖδέαν της, εἰ μὴ ὅτι πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἀπεφασίσθη καθ' ὑψηλὴν βασιλικὴν ἐπιταγὴν τὸ δοθῆσαι τῇ ῥωσικῇ πρεσβείᾳ δέκα χιλιάδες πουγγεῖα, ἔτι ἀκόντο τῶν ὀφειλομένων ἀποζημιώσεων, περὶ ὧν καὶ ἐγένετο ἐπίσημος κοινοποίησις ἐκ μέρους τοῦ Ἰ. Ἐφ. μας τῇ ῥ. πρεσβείᾳ.

Με πρώτην εὐκαιρίαν παρα-

[1]

Prea-nobilul mieu Domn,

Deocamdată n'am nici-un subiect nou de scris Înnălțimii Tale, spre știința ei, decît că acum trei zile s'a hotărît, după înaltă poruncă împărătească, ca să se dea legației rusești zece mii de pungii, tot în sama despăgubirilor datorite: pentru care s'a făcut și o comunicare oficială din partea lui Reis-Efendi al nostru ambasadei rusești.

Cu cel d'întăiu prilej mă

¹ Data rapoartelor se vede din aceea că într'unul din ele se vorbește de moartea Împăratului Francisc al II-lea.

καλῶ νὰ με σταλῶσιν ἔν εὐχαριστήριον περὶ τοῦ τελωνίου εἰς βεζέδες της, περὶ τε τοῦ Μ: Πασάν μας καὶ τὴν ὑψ. Πόρταν, διὰ νὰ τοὺς κάμω τακτίμι.

Καλὸν καὶ πρόσφορον εἶναι νὰ γραφῆ, ἄν ἐγκρίνη, περὶ τε τοῦ Κ.πέγη καὶ 'Ρ. Έφ. μας, καὶ ἰδιαιτέρους περὶ τούτου εὐχαριστηρίους βουκάδες της.

Εἰς οὓς νὰ ζητῆ καὶ τὸ χιμέτι τῶν, διὰ τὴν τελείαν διάταξιν της βλαχ: ταρίφας, καθότι ὁ κουμερκ: δύστροπται καὶ παίπται (sic) ὧν ἐνδέχεται νὰ καινοπορῆ εἰς τὸ νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν ταρίφαν, θέλων νὰ διαφιλονεικῶ τὴν ἐπιτίμησιν τῶν πραγμάτων μετὰ τοῦ δούλου της. Μ' ὄλον ὅτι μέχρι τοῦδε δεικνύει ἔφεσιν καὶ προθυμίαν εἰς τὴν τελείαν ἀποπεράτωσιν καὶ διευθύνσιν αὐτῆς, στοχάζομαι ὅμως ὁ δούλος της ὅτι ἀφ' οὗ ἀρχίζομεν τὴν περὶ τούτου πραγματείαν, νὰ μὴ θελήσῃ νὰ μας ἀργοπορήσῃ διὰ νὰ καὶ δώσῃ καιρὸν καὶ ν' ἀβέησῃ καὶ τιμὴ τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν ἤδη καὶ τιμὴ εἶναι πολλὰ μετρία. Καὶ ὅτεν καθορθωθῶ δι' εὐχὴν της νὰ λάβῃ τέλος ἤδη καὶ ταρίφα μας, τότε οἱ ἔμποροι μας καὶ οἱ ἔμπορευόμενοι με τὴν

rog să mi se trimeată un dar de mulțămîță pentru vamă, către regelele (sprinjitorii) Înnălțimii Tale, și pentru M. Pașa al nostru și pentru Înnalta Poartă, ca să li-l fac present.

E bine și folositor să scrii Măria Ta, dacă socoți de cuviință, lui Chehaia-bei și lui Reis-Efendi al nostru și mulțămiri mai deosebite pentru aceasta.

În care scrisori să cei Înnălțimea Ta și ajutorul lor pentru orînduirea definitivă a tarifei muntene, de oare ce vameșul se lasă greu și . . ., de unde se poate să facă inovație, ca să dea capăt tarifei, vrînd să desbată prețuirea lucrurilor cu mine, robul Înnălțimii Tale. Cu toate că pînă acum arată aplecare și dispoziție pentru definitivă mîntuire și îndreptare [a afacerii], totuși robul Înnălțimii Tale se teme ca nu cumva, cînd vom începe negociații în această privință, să nu vrea să ne zăbovească, pentru ca să dea prilej și să crească și prețuirea lucrurilor, care prețuire e acum foarte cumpătată. Și, cînd voi aduce lucrurile acolo, prin rugăciunile Măriei Tale,

Βλαχίαν θέλουν πληρώνη σχε-
δόν δύο εἰς ἑκατόν.

[2.]

Ὁ ἀρχιτελώνης ἐδήλωσεν ἐπι-
σήμεως πρὸς τοὺς ἐμπόρους καὶ
σουδήτους τὴν περὶ βλαχικοῦ
τελωνίου ἐκδοθεῖσαν βασιλικὴν
ὑψηλὴν προσταγὴν, καὶ ἀπὸ
αὐτῆς τοῦ παρελθόντος ζιλλαδὲ
μηνὸς ἤρξαν νὰ λαμβάνη πρὸς
30% ἐκ τῶν ἐμπόρων. 'Αλλ' ἐ-
πειδὴ οἱ Βλάχοι ἔμποροι εἶ-
χον καὶ ληφοδοσίας μετὰ τοῦ
τελωνείου πρῶτερον, ἐξ ὧν ὑ-
πάρχουσιν ἤδη δυσκολίαι τίνες
μεταξὺ τῶν, ὁ δοῦλος τῆς κα-
ταγίνομαι νὰ καθάρσω αὐτάς,
καὶ οὕτω τοῦ λοιποῦ δι' εὐχῶν
τῆς θέλομεν ἡσυχάσει κατὰ
τοῦτον, διότι ἰξεύρει τὸ θεο-
φροῦρητον ὕψος τῆς ὅτι πάντοτε
τὰ τοιαῦτα εἰς τὰς ἀρχὰς των
ἔχουσι τινὰς περιπλοκάς, αἵτινες
διαλύονται εὐκόλως, ὅταν ἡ βά-
σις τοῦ ὄλου εἶναι στερεά.

[3.] α'τη.

Ἐκ τῶν προλαβόντων ταπει-
νῶν γραμμάτων μου ἐπληροφο-
ρήθη τὸ θεοφ. ὕψος τῆς ἐν
συνόψει τὰς δυσκολίας τὰς ἀπεί-

ca să iea sfârșit și tarifa
noastră, atunci negustorii
noștri și cei ce fac negoț
cu Țara-Românească vor
plăti aproape două la sută,

[2.]

Marele-Vameș a declarat
oficial negustorilor și sudi-
ților [noștri] porunca împă-
rătească ce s'a dat cu pri-
vire la vama munteană, și de
la 1-iu a trecutei luni Zil-
cadè aṽ început să iea 30%
de la negustori. Dar, pentru
că negustorii munteni aveaṽ
și datorii de maṽ înainte
cătρε Vamă, din care vin
unele greutăți între noi, robul
Înnălțimii Tale încep să le des-
lușesc, și astfel de-acuma,
prin rugăciunile Înnălțimii
Tale, ne vom odihni în pri-
vința aceasta; căci Înnălțimea
Ta știi că totdeauna astfel de
lucruri aṽ unele încurcături
la început, care se desfac
ușor, cînd temelul întregii
situații e solid.

[3.] 1-iu.

Din scrisorile mele supuse
de maṽ înainte a aflat În-
nălțimea Ta pe scurt greu-
tățile cele nesfârșite și incur-

ρους και πολυπλόκους τοῦ τε-
λωνίου, και τοὺς καταβληθέντας
ἀγῶνας παρὰ τοῦ δούλου της
εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν ταύτην.
Τὸ πρᾶγμα τοῦτο, εὐμένεστατε
μου αὐθέντα, διαμορφωθὲν ἐν
τῇ ἐνταῦθα διατριβῇ τοῦ ὕψους
της ἄλλως πως, και διενερ-
γηθὲν ἐπὶ ταῖς γνωσταῖς θάσεσι,
δὲν ἐθεωρεῖτο πλέον ὡς ἐπω-
φελὲς πρὸς τὸν τόπον, καθ' ἃ
γνωρίζει ἡ ὑψηλότης της ἐκ
τῶν ἀνά χειρας της προεκδο-
θέντων τότε ὕψ. ὀρισμῶν: ὁ
σκόπος τῆς ὕψ. της και ὁ περὶ
τούτου τότε μέγας ἀγὼν ἦτον
διὰ τὰ συστηθῆ τὸ ἐλαχικὸν
ἐμπόριον μὲ στερεὸν θεμέλιον,
και μὲ τὴν ἀπαιτουμένην εἰς
τὸν τόπον αἰσθαντικὴν ὠφέλειαν,
ἄλλ' εἰς μάτην ἀπέβησαν οἱ
τότε ἡμῶν ἀγῶνες, καθότι, ὡς
γνωρίζει, δὲν ἐγένετο διάταξις
περὶ τοῦ γενικοῦ τῆς Βλαχίας
ἐμπορίου, ἀλλὰ μερικὴ τῶν ἐμ-
πόρων ἐλάχων, και σχεδὸν παν-
τάσιν ἀνωφελῆς εἰς τὴν πο-
θητὴν ἐλευθερίαν τοῦ δακικοῦ
ἐμπορίου, καθότι οἱ μὲν ἐμ-
πορευόμενοι Βλάχοι ὀλίγοι, τὸ
δὲ ἐλαχικὸν ἐμπόριον πολὺ,
ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔδει τὰ γένη ἡ
ἀπόφασις. Τούτων οὕτως ἐχόν-
των, ἡ ὕψ. Πόρτα και ὁ ἐνταῦθα
ἀρχιτελώνης κατὰ δίκαιον λόγον
ἀνθίσταντο εἰς τὰ παρ' ἡμῶν
προβαλλόμενα, ἐπιμένοντες εἰς

cate ale Vămii și munca ce
am cheltuit pentru împăca-
rea lor. Această afacere,
Înnălțimea Ta, alcătuită în pe-
treizarea de aici a Înnălțimii
Tale în alt chip și condusă
pe bazele cunoscute, nu se
mai vedea a fi folositoare
țerii, precum știe Înnălțimea
Ta din poruncile prea-în-
nalte ce s'au dat atunci în
mîinile Înnălțimii Tale: scopul
Înnălțimii Tale și lupta cea
mare ce se dădea atunci în
această privință era: să se
așeze negoțul muntean pe o
temelie solidă și cu folosul
simțit pe care-l cerea țara,
dar silințele noastre de atunci
au ieșit în zădar, de oare ce,
cum știe Înnălțimea Ta, nu
s'a făcut orînduială pentru
comerțul național al Țerii-
Românești, ci una specială
pentru negustorii munteni,
și în general aproape fără
folos pentru libertatea co-
merțului românesc, ce se
doria, căci puținii sînt Mun-
tenii negustori, iar negoțul
muntean e mare, și cu pri-
vire la acesta trebuia să se
facă declarația. Așa fiind
lucrul, Înnalta Poartă și Ma-
rele-Vameș de acolo cu
dreptate s'au împotrivit la
propunerile noastre, stăruind

τὸ νὰ παραλαμβάνωσιν ἐκ τοῦ βλαχικοῦ πράγματος, μεταφερομένου παρὰ σουδιτών καὶ βραγιάδων καὶ περατλίδων πέντε τοῖς ἑκατόν, ὡς εἴθισται, καθῶς καὶ παρελάμβανεν ὁ ἀρχιτελώνης ἔκτοτε μέχρι τοῦδε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συμφώνως τῇ προεκδοθείσῃ περὶ τούτου ἀποφάσει, καί, μ' ὄλον ὅτι ἐκ τῶν ἐμπόρων μουστεμένιδες καὶ Βλάχοι ἰδεασθέντες παρὰ τῶν αὐτόθι συντρόφων των, οἱ μὲν ἐπλήρωσαν πέντε τοῖς ἑκατόν, οἱ δὲ ἔδιδον ἀκόντο καθ' ὁδηγίαν μου, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπαιτήσιν τοῦ ἀρχιτελώνου, κατέφυγον εἰς τὰς μισιόνας τῶν διὰ νὰ ὑπερασπίσωσι τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ πληρώσωσι τρία τοῖς ἑκατόν, ἀλλ' αἱ μισιόνας διὰ τοὺς δοθέντας τότε περὶ τοῦτο μουζακερέδες δὲν ἠδύναντο νὰ προβάλλωσι τι περὶ τοῦτο, ὡς μηδένα λόγον, μήτε δικαίωμα ἔχουσαι. Ὁ δοῦλος της, ἀφ' ἑνὸς μέρους βλέπων τοὺς ἐπὶ μετρίῳ ἀγῶνας τῶν ἐμπόρων τούτων, ὡς μὴ ἐχόντων μηδεμίαν ἐπιχειρηματικὴν ἀντενέργειαν, ὡς πρὸς τὸ τελώνιον, καὶ ἀφ' ἑτέρου θεωρῶν ὅτι οὐδεμία ὠφέλεια γενήσεται πρὸς τὸν τόπον, ἐστοχάσθη ὅτι πρέπει νὰ ἔμβω εἰς γενοαίους ἀγῶνας, καὶ μεταχειριζόμενος κάθε μέσον πρόσφορον εἰς τὸ

în părerea că trebuie să se ieia de la negoțul muntean care s'ar face de sudiiți și raiale și *beratlzi* (privilegiați) 5⁰/0, cum era obiceiul, precum a și luat Marele-Vameș de atunci și până acum în acest chip, după declarația ce a ieșit în această privință, și, cu toate că *mustemenii* și Muntenii cari s'aũ recunoscut de către asociații lor de aici, uniã aũ plătit 5⁰ 0, iar alții aũ dat numai acont, după sfatul mieũ, totuși n'aũ putut să împiedece cererea Mareluĩ-Vameș; ei și-aũ luat refugiul la Misiunile lor ca să sprijine interesul lor și să plătească numai 3⁰/0, dar Misiunile, pentru că se dăduse atunci chiar note cu privire la aceasta, n'aũ putut să folosească ceva în această privință, ca unele ce n'aveaũ nici-un pretext și nici-un drept. Robul Măriei Tale, văzînd pe de o parte destulele silințe ale acestor negustori, care nu avuse nici-un efect real, cît privește vama, și, de alta, văzînd că nici-un foios nu va veni țerii, a crezut că trebuie să ajungă la silinți cum trebuie, și, întrebuiñd orice mijloc de folos pentru a îndrepta

νὰ κατορθώσω θασίμως καὶ καθ' ὃ δεῖ τὸ πρᾶμμα τοῦτο, προδιέθεσα ἰδίᾳ τοῦ ὕψ. Μ. Π. Ἐρδι μας, καὶ ἔπειτα κατέφυγον μὲ μυρίους τρόπους πρὸς τὸν ἔκλαμ: Κεχαγιαπέγγην, ὅστις ἄπ' ἀρχῆς ἀντέτεινε μετ' ἐπιμονῆς, θεωρῶν τὴν τοσαύτην αἰσθαντικωτάτην τοῦ τελωνίου ὠφελειαν, καί, μ' ὄλον ὅτι πολυειδῶς τῷ ἀνέδειξα ὅτι ἡ ἀνεκαθεν αἵτησις τῆς ὑψηλότητος τῆς ἦτον τοιαύτη καὶ ἐπὶ τοιαύτας θάσεις, καὶ λάθος ἐγένετο, δὲν ἠδυνήθην νὰ τὸν πείσω, ἀντιτιροβάλλοντα τὴν ἄπειρον ζημίαν τοῦ Δεβλετίου, καὶ πρὸς ἐνδειξιν τῆς σταθεραῶς ἀποφάσεώς του ἠθέλησε νὰ μοι ἐπιστρέψῃ καὶ τὴν χρεωστικὴν τῶν 55.000 γροσσιῶν ὁμολογίαν, τὴν ἔνεκα τοῦτου δοθεῖσαν, λέγων μοι ὅτι εἶναι προτιμητέρα ἢ τοῦ Δεβλετίου ὠφέλεια ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν. Ὁ δοῦλος τῆς, βλέπων τοιαύτην ἐπιμονήν, οὐ μόνον δὲν ἐδέχθη τὴν ὁμολογίαν, ὡς καὶ τῇ προσέγραφον, ἀλλ' ἔπεσα εἰς τοὺς πόδας του, παρακαλῶν θερμῶς τὴν ἔκλαμ: του εἰς τὸ νὰ συγκαταβῇ εἰς τὰς παρακλήσεις μου, καὶ νὰ δεῖξῃ εὐσπλαγχνίαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Βλαχίας, καὶ προστασίαν πρὸς τὸν Βλάχπεγγην, ὅστις θεωρεῖ τὸ μόνον ἔρρισμα καὶ προστατήν του τὴν ἔκλαμ: του,

temeinic și cum se cade această afacere, am pus la cale întiū cu M.-P.-Efendi al nostru și apoi am alergat în fel de chipuri la preastrălucitul Chehaia-bei, care de la început se împotrivia cu statornicie, fiind în samă atîta folos foarte simțit al vămiî, și, cu toate că în multe feluri i-am arătat că cererea de la început a Înnălțimiî Tale era aceasta și pe aceste base, și s'a făcut greșală, n'am putut să-l încredințez, căci îmi aducea înainte foarte marea pagubă a Devletului. Și, ca să-mi arăte cît e de statornică hotărîrea lui, a vrut să-mi dea înapoi și sinetul de 55.000 de lei ce-i dasem pentru aceasta, spuindu-mi că e mai presus folosul Devletului decît al lui în deosebî. Robul Înnălțimiî Tale, văzînd atîta statornicie, nu numai că n'a primit sinetul, cum am scris și mai înainte Înnălțimiî Tale, ci a căzut la picioarele lui, rugîndu-l cu căldură pe Strălucirea Lui ca să se învoiască la rugăciunile mele și să arăte mila sa față de locuitorii Țerii-Românești și ocrotirea-i față de beiful muntean, care privește ca singur

καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας, δανεισ-
 θεῖς τὰ χρήματα, ἀπῆλθον ἐπί-
 τηδες πρὸς τὴν ἐκλαμ: του
 καὶ ἐξώφλησα μετὰ πολλοῦ κό-
 που τὴν ὁμολογίαν, ὑποσχόμε-
 νος ἐνδείξεις γενναιοτέρας εὐ-
 γνωμοσύνης ἐκ μέρους τοῦ
 ὕψους της μετὰ τὴν ἀποπερά-
 τωσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης.
 Κατέφυγον εἰς τὸν πρῶην ἀρ-
 χιτελώνην Σαλίχ-Πέγγην, ἄνθρω-
 πον εὐάγωγον καὶ οἰκείον μας, τὸν
 ὁποῖον καὶ ἔπεισα νὰ συμπράτ-
 τη μετ' ἐμοῦ καὶ λεληθότως νὰ
 διενεργῇ τὰ πρὸς εὐκολίαν τοῦ
 πράγματος, ἀλλ' αἴφνης ἐγένετο
 ἄζλι, καὶ ἀντικατέστη ὁ Ταχίρ-
 Πέγης, ἀνὴρ πολὺπλοκος καὶ
 δύσκολος, οὐχ ἤττον δὲ καὶ
 ἀκριβῆς παρατηρητῆς εἰς τὴν
 ὠφέλειαν τοῦ τελωνίου, ὅστις καὶ
 ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποκατάστα-
 σίν του ἐπέφερε τὰς μεγαλη-
 τέρας δυσκολίας συμφῶνως τῇ
 θελήσει τοῦ Κεχαγιάπεγγη. Ἐν
 τῷ μεταξὺ δὲ τούτου συμπαρέ-
 λαθον σύμμαχον τὸν ἐνδοξ: Ἰ.Ρ.
 Ἐφδι μας, ὅστις ἐν ἀληθείᾳ
 μ' ἐβοήθησε τὰ μέγιστα. Βλέ-
 πων πανταχόθεν ὁ δοῦλος της
 δυσκολίας δυσσπαντήτους καὶ
 ὅτι τέλος πάντων καὶ προλα-
 βοῦσαι δοσίαι χάνονται, καὶ
 ἀνακρίνων ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν
 τρόπον τὸ βλαχικὸν ἐμπόριον
 δὲν θέλει λάβῃ τὴν ἀπαιτου-
 μένην ἔκτασιν, ἐστοχάσθη ἀναγ-

razim și ocrotitor al său pe
 Strălucirea Sa. Și, după câte-
 va zile, împrumutînd banii,
 am venit anume la Strălu-
 cirea Sa și am plătit cu multă
 osteneală sinetul, făgăduin-
 du-î dovezi mai bune de re-
 cunoștință din partea Înnăl-
 țimii Tale după sfîrșitul
 acesteï afaceri. Am alergat
 la fostul Mare-Vameș Salih-
 beï, om ușor de înfrînit și
 prieten al mieu, pe care l am
 și înduplecat să lucreze îm-
 preună cu mine și să făptuia-
 scă pe furis ce trebuie pentru
 ușurința lucrului. Dar pe
 neașteptate a fost mazilit și
 în locul lui a venit Tahir-beï,
 om șiret și greu de convins,
 și, pe lîngă aceasta, și obser-
 vator exact pentru folosul
 Vămii; care îndată după stră-
 mutarea sa a adus cele mai
 mari greutăți, după voia lui
 Chehaia-beï. Între acestea,
 am căpătat ca aliat pe prea-
 vestitul Reis-Efendi al nostru
 care cu adevărat m'a ajutat
 foarte mult. Văzînd din toate
 părțile robul Înnălțimii Tale
 greutăți neînvînse și că la
 urma urmei și presenturile
 ce am făcut sînt pierdute, și
 judecînd că în acest chip
 negoțul muntean nu va că-
 păta orînduirea cerută, am

καιότατον τὸ νὰ κάμομεν μικρὰν τινα δοσίαν, τῇ ὁδηγίᾳ καὶ τοῦ προστάτου μας Μ. Π. Ἐφένδι μας, ἕστis ἐνέκρινε νὰ συγκατασθῆ εἰς τοῦτο ἡ ὕψ. Πόρτα, ὡς μέρος ἀναγόμενον εἰς ἐκείνο τὸ μινιστέριον, καὶ ἡ ὑψηλότης του νὰ διευθύνῃ τὸν πολυχρ. βασιλεία μας. Εἶδον τέλος πάντων ὁ δοῦλος τῆς ὅτι ἄλλως πως εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐδωθῆ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ ἐπομένως ἐδιάσθην νὰ κάμω τὴν μικρὰν ταύτην δοσίαν, κατὰ τὸ ἐμπειρικλειόμενον σημείωμα, καὶ προσπεσῶν μὲ ἐπιμόνους παρακλήσεις πρὸς τὸν Κεχαγιαπέγην, τὸν κατῶρθωσα τέλος πάντων νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὸ νὰ γένη ἡ παράκλησις μου, ὑποσχόμενος ὅτι τὸ θεοφ. ὕψος τῆς εἶναι ἐξηρητημένον εἰς τὰ νεύματα του, καὶ ὅτι διὰ παντὸς θέλει εὐγνωμονῆ, καὶ θέλει δεικνύῃ ἐνδείξεις τῆς μεγάλης εὐγνωμοσύνης τῆς, προσενεγκῶν τῇ ἐκλαμ: του καὶ χρεωστικῇ μου ἕνεκα τούτου ὁμολογίαν: τοιουτοτρόπως προσενεχθεὶς πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν λοιπῶν κατῶρθωσα τὴν συγκατάθεσίν των, καὶ πρὸ πάντων τὸν ἐνδοξ: Ἐφ: δι μας, ὅστις καὶ μόνος ἐπῆρεν εἰς τὸ κονδύλι τὴν ἐκθεσιν, καθ' οἷον ἤθελον τρόπον, μὲ τοιαύτας θάσεις, ὥστε θέλει μείνη εἰς αἰῶνας στερεὰ καὶ ἀμετά-

socotit că trebuie înainte de toate să facem un mic dar, cu sfatul și al sprijinitorului nostru M.-P.-Efendi al nostru, care a judecat că trebuie să se amestece în aceasta și Înnalta Poartă, ca o materie ce privește acel ministeriū, și Înnălțimea Ta să stăruie pe lângă Măria Sa Împăratul. A văzut la urma urmelor robul Înnălțimii Tale că altcum e cu neputință să se ducă la bun capăt acest lucru, și prin urniare am fost silit să fac acest mic dar, după însemnarea ce închid aice, și, căzînd cu rugăciuni statornice la Chehaia-bei, l-am adus la urmă să facă a se îndeplini rugăciunea mea, făgăduind eū că Înnălțimea Ta este legată de sfaturile lui și că neapărat va fi recunosătoare și va arăta dovezi ale mării ei recunoștinți, oferind Străluciri Sale și sinetul mieū pentru aceasta. Tot așa oferind fiecărui din ceilalți, am căpătat ajutorul lor, și mai ales pe al preastrălucitului Reis-Efendi al nostru, care și însuși a pus și în scris raportul său, în ce chip am vrut eū. cu astfel de base, încît pe voi va rămînea solidă și neșchim-

τρεπτος ἡ ἀνακτορικὴ αὐτὴ ἀ-
 πόφασις, ὅπερ θέλει ἰδῆ ἡ ὕψ:
 τῆς εἰς τὸ συνεμπερικλειόμενον
 ἀντίγραφον τοῦ τεσκερεῖ-σαμιγέ,
 ἀποσταλέντος κατὰ τὸ εἰωθὸς
 εἰς τὸ θασιλ: ὑποπόδιον. Τοῦ
 ὁποίου γενομένου, ἐγένετο ἀμέ-
 σως καὶ πουγιουρουλδι ἐντελέσ-
 τατον τῆς ὕψ: Πόρτας πρὸς τὸν
 ἀρχιτελώνην, οὗ καὶ τὸ ἴσον
 ἐμπερικλείεται, προστάττον τὴν
 ἀνακτορικὴν ταύτην ἀπόφασιν
 ἀμετάτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον,
 καθὼς καὶ εἰδοποιητικὸν φερμάνι
 πρὸς τὴν εὐμενεστ: μοι ὕψηλό-
 τητά τῆς, ὅπερ συνεμπερικλεί-
 εται. Ἐκ τῶν ὁποίων τούτων
 ἀποστελλομένων ἐγγράφων θέλει
 πληροφορηθῆ τὸ ὕψος τῆς τὴν
 ἐντελῆ ἀποπεράτωσιν καὶ μονι-
 μότητα τοῦ πράγματος. Ἐκδι-
 δονται δὲ κατ' αὐτὰς καὶ φερ-
 μάνια περὶ τούτου εἰς ὅλα τὰ
 μέρη τῆς Ρουμελίας καὶ Ἀνα-
 τολῆς πρὸς ἰδέαν τῶν τε τε-
 λωνείων καὶ ἐμπορευομένων,
 καθὼς ἐπίσης θέλουσι δοθῆ
 πρὸς τὰς μισιόνας καὶ μουζα-
 κερέδες περὶ τούτου, ἐκθετικὸί
 τῆς ἀνακτορικῆς ταύτης ἀπο-
 φάσεως, μὲ τὰς ἀπαιτούμενας
 ἐννοίας. Πρὸς δὲ τὴν ῥωσσικὴν
 μισιόνα ἐδόθη χειρὶ προχείρως
 καὶ ἐπιστήμως, παρὰ τοῦ Ἰ:
 Ἐφ: δι: μας, ἴσον τοῦ ἐκδοθέντος
 ἤδη εἰδοποιητικοῦ ὕψ: ὀρισμοῦ.
 Καὶ οὕτω τῆ θείᾳ ἀντιλήψει καὶ

bată și stăpînitoare această
 hotărîre, pe care o va vedea
 și Înnălțimea Ta în copie, în-
 chisă aice, a teşcherelei, tri-
 measă după obiceiū la pi-
 cioarele împărătești. Ceia ce
 făcîndu-se, s'a dat fără ză-
 bavă și *buiuruldîū* (poruncă)
 desăvîrșită a Înnaltei Porții,
 către Marele-Vameș, a căruī
 copie e cuprinsă în această
 scrisoare, poruncind să se
 fie această poruncă împără-
 tească neschimbată și nepre-
 făcută, precum și un firman
 de înștiințare către mie prea-
 binevoitoarea Înnălțimea Ta,
 care e închis și el aici. Din
 care acte ce s'aū trimes va
 fi înștiințată Înnălțimea Ta
 despre îndeplinirea definitivă
 și trăinicia lucrului. Pe lîngă
 aceasta, se mai daū și fir-
 mane cu asemenea scop la
 toate părțile Rumeliei și Ana-
 toliei, pentru știința vame-
 șilor și a celor ce fac negoț,
 precum de asemenea se vor
 da la Misiuni și note
 pentru aceasta, cuprinzînd a-
 ceastă poruncă împărătească,
 împreună cu îngrijirile ce-
 rute. Iar către ambasada ru-
 sească s'a dat în mîină și
 solemn, de către Reis-Efendi
 al nostru, o copie a prea-
 înnălțatei poruncī de înștiin.

μὲ τὸ χιγεμέτι τῆς ὕψ: τῆς κατῶρθωσα τοιοῦτον πράγμα, ὥστε οὐ μόνον παρὰ πολλῶν ἐφενδίδων καὶ παρὰ τῶν ἐνταῦθα πρεσβειῶν ἐπληρέθη διὰ τὴν ἀξιότητα αὐτῆν, ἀλλὰ καὶ παρὰ πολλῶν ὁμογενῶν καὶ παρ' ὄλων τῶν ἐμπορίων, οἵτινες γνωρίζουσι πόση ὠφέλεια θέλει προξενηθῆ ἔκ τούτου εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Βλαχίας. Καταγίνομαι δὲ διὰ τῶν εὐχῶν τῆς να σχεδιάσω μετὰ τοῦ ἀρχιτελώνου ταρίφαν με τοιοῦτον τρόπον, προσδιορίζων τῶν πραγμάτων τὴν ἐκτίμησιν, ὥστε τὸ τελώνιον τοῦ βλαχικοῦ ἐμπορίου νὰ καταβιβάζεται ὀλιγώτερον τῶν τριῶν τοῖς ἑκατόν, καί, γενομένης τοιαύτης, ἐλπίζω σὺν Θεῷ ἀρωγῇ οὐ μόνον Βλάχους ἐμποροὺς σουδίτους ἤδη ἐνταῦτα νὰ μεταφέρω εἰς τὴν πάτριον ἐξουσίαν των, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐμπορευομένους, διὰ τὴν προφανεστάτην καὶ ὀθαντικὴν ὠφέλειαν. Καθότι καταγίνομαι νὰ διενεργήσω καὶ ἄλλο, ὅπερ δυσκολώτατον καὶ ἀπαρδειγμάτιστον, δηλονότι ὅσον πράγμα τουρκικὸν θὰ νὰ ἀπέρχεται εἰς Βλαχίαν, νὰ πληρώνη καὶ αὐτὸ τρία τοῖς ἑκατόν ἐν ᾧ οἱ εὐταῦθα περατλίδες καὶ σούδητοι ἐξάγοντες προϊόν τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας καὶ εἰς εὐρωπαϊκὴν γῆν πληρώνουσιν

τῆς. Și astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu norocul Înălțimii Tale am orînduit un lucru ca acesta, care nu numai că s'a lăudat, pentru o vrednicie ca aceasta, de către mulți efendîi (domni) și de către ambasadorii de aici, dar și de mulți conaționali și de toți negustorii, cari înțeleg ce folos se va aduce de aici locuitorilor Țerii-Românești. Mă ocup acum, cu rugăciunea Înălțimii Tale, să stabilesc cu Vameșul-cel-Mare tarifa în acest chip, hotărînd prețuirea mărfurilor, așa încît vama negotului muntean să se coboare la mai puțin de 3⁰/₁₀, și, dacă se face aceasta, nădăjduiesc cu ajutorul lui Dumnezeu că, nu numai pe negustorii romîni sudiți să-i aduc la situația lor cea veche, ci și pe mulți alți negustori, pentru cel mai vădit și simțit folos. Căci mă ocup a face și alt lucru foarte greu și fără exemplu, adevcă: orice marfă turcească ce ar veni în Țara-Românească să plătească și ea 3⁰/₁₀, pe cînd *beratlîi* (privilegiații) de aici și sudiții cari exportă produsele Imperiului Otoman și în Europa, plătesc, după tratate,

κατὰ τὰς συνθήκας ὡς οἱ ῥα-
γιάδες πέντε τοῖς ἑκατόν, καί,
ἂν τοῦτο γένηται δι' ἐρχῶν
της, θέλει ἰδῆ μετ' ὀλίγον καιρὸν
ἢ Βλαχία τοιοῦτον σύστημα
ἐμπορικὸν καὶ τσοσάτην ὠφέ-
λειαν, ὥστε νὰ θαυμάζωσιν οἱ
λοιποὶ λαοί. Συνεθέμεθα δὲ μετὰ
τῆς ὕψ: Πόρτας καὶ τοῦ ἀρχι-
τελώνου εἰς σαφεστέραν ιδέαν
τοῦ τελωνίου, ὅτι, ὅσον πρᾶγμα
βλαχικὸν θέλει ἔρχεται εἰς
Κωνσταντινούπολιν, νὰ ἔχη τὴν
ἐπικύρωσιν τοῦ δούλου της, διὰ
νὰ μὴ γίνωνται καταχρήσεις
καὶ ἀπάται παρὰ τῶν ἐμπόρων.
Καὶ περὶ τούτου ἄς δώσῃ τὰς
ἀναγκαίαις ἐπιταγὰς τὸ ὕψος
της εἰς τὰ βάρματα. καὶ ὅπου
ἄλλοῦ δεῖ, διὰ νὰ δίδωσι καὶ
νὰ στέλλωσι πρὸς τοὺς ἐνταῦθα
ἐμπόρους ἔγγραφον περιεκτικὸν
τοῦ ἐξερχομένου διὰ Κωνσταν-
τινουπόλεως βλαχικοῦ προϊόντος,
ἐσφράγιστον μὲ τὴν θοῦλλαν
τοῦ βάρματος, δι' οὗ παρῆρησια-
ζόμενοι οἱ ἔμποροι πρὸς τὸν
δούλον της νὰ λαμβάνωσιν ἀ-
ποδεικτικὸν πρὸς τὸ κουμέρκι
τεσκερέν μου. Καὶ μὲ πρώτην
ἐνκαιρίαν παρακαλῶ νὰ μοι
ἀποσταλῆ καὶ κατάστιχον ὄλων
τῶν ἐξερχομένων προϊόντων τῆς
Βλαχίας, διὰ νὰ μὴ ἐλλείψῃ

ca și raialele, 5⁰%. Și, dacă
se face aceasta cu rugăciu-
nile Înnălțimii Tale, în pu-
țină vreme Țara Românească
va vedea atîta adunare de
negustori și atîta folos, în-
cît să se minuneze alte nea-
muri. Ne-am înțeleș și cu
Înnalta Poartă și cu Vame-
șul-cel-Mare, spre mai buna
știință a vămii, ca, orîce marfă
munteană va veni la Constan-
tinopol, să aibă visa robului
Înnălțimii Tale, ca să nu se în-
tîmple abuzuri și greșeli din
partea negustorilor. Și pentru
aceasta să dai Înnălțimea Ta
poruncile ce trebuie la vămi și
unde se mai cuvine, ca să
dea și să trimeată la negus-
torii de acoloa un act cu-
prizînd cifra produsului mun-
tean exportat cu destinație
la Constantinopol, pecetluit
cu pecetea vămii; prin care
ajungînd negustorii la robul
Înnălțimii Tale, să iea ca măr-
turie la vama turcească teșche-
reaua mea. Și cu cel d'întăiū
prilej mă rog să mi se trimeată
și lista tuturor productelor
muntene ce se exportă, ca să
nu lipsească nici-unul din ele
în tarifa ce e să se redacteze¹.

¹ Anuariul citat înseamnă (la p. 126) pentru 1839: grîu (68.726 kgr., 8.400.000 lei vechi), său (2.820.350 ocă, 7.000.000 l.), lînă (1.531.185 o., 6.000.000 l.), fasole (5.489.023 o., 4.100.000 l.), porci (65.456 capete, 3.000.000

κἀν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν γενησομένην ἤδη ταρίφαν. Εὐμενέστατέ μοι αὐθέντα! Πόσον ἡγωνίσθη καὶ πόσους κόπους κατέβαλον διὰ τὴν αἰσίαν ἀποπεράτωσιν τοῦ πράγματος τούτου, δέν μοι εἶναι δυνατόν νὰ περιγράψω. Ἄρκει μόνον ἡ ὑψηλ: της νὰ στοχασθῆ με πόσους τρόπους καὶ με ποίας μεθόδους εἶναι δυνατόν νὰ ἀνατραπῆ ἡ προεκδοθεῖσα ἀνακτορικὴ διαμόρφωσις καὶ ἀπόφασις, καὶ νὰ γένη ἡδη τοιαύτη διάταξις, ἥτις εἰς μὲν τὸ κουμέρκι προξενεῖ ζημίαν αἰσθαντικὴν, εἰς δὲ τὴν Βλαχίαν μεγίστην ὠφέλειαν. Πόσῃ δὲ εὐκλειαν προῦξενῆσεν εἰς τὴν ὑψηλ: της τὸ ἐργῶδεν τοῦτο ἐπιχείρημα, κάθε πολιτικὸς νοῦς προδηλότατα τὸ ἐννοεῖ, καὶ ἐπομένως θαυμάζει διὰ τὸν εὐταῦθα πολιτικὸν διοργανισμὸν τῆς αὐθεντείας της. Ἄποφεύγω, εὐμενέστατέ μοι αὐθέντα, νὰ περιαντολογήσω, ἀφείς τὰ πράγματα αὐτά, καθ' ἑαυτὰ φαινόμενα, νὰ διασαλπίσωσι τὴν μεγαλόνοϊαν τοῦ θεοφ: ὕψους της καὶ τὴν

Prea-bune Doamne! Cît m'am luptat și cite ostenele am cheltuit pentru prielnica îndeplinire a acestui lucru, nu pot să scriu. E de ajuns numai ca Înnălțimea Ta să găndească cu cîte chipuri și metode e posibil să se schimbe o alcătuire și hotărîre împărătească și să se facă [în loc] o orînduală ca aceasta, care aduce vămii o pagubă simțitoare, iar Țerii-Românești un mare folos. Și cită glorie a adus Înnălțimii Tale făptuirea acestei întreprinderi, orîce minte politică o înțelege foarte lămurit, și deci admiră organizarea politică de aici a Înnălțimii Tale. Mă feresc, prea-bune Doamne, de a mă lăuda, lăsînd ca faptele însele, apărînd ele, să vestească mărinimia Înnălțimii Tale și cît de mare e dibăcia și încercarea robului Înnălțimii Tale. Ci mă rog ca atotputernica dreaptă a Celui Prea-Înnalt să în-

l.), porumb (37.295 kgr., 2.000.000 l.), piei de vită (49.307 b., 2.000.000 l.), piei de oaie (318.373 b., 1.400.000 l.), vite (15.173 c., 1.300.000 l.), sare (2.918.274 o., 1.300.000 l.), orz și ovăs (22.107 kgr., 1.200.000 l.), oi și carne (52.173 c., 700.000 l.), unt (208.980 o., 700.000 l.), cai (2.583 c., 650.000 l.), miere (193.300 o., 400.000 l.), vin (60.827 vedre, 250.000 l.), sămînță de in (295.451 o., 200.000 l.), piei de iepure (77.669 b., 160.000 l.), spirt (10.000 vedre, 160.000 l.), tabac (107.663 o. 160.000 l.), meiu (2.717 o. 140.000 l.), ceară (7.041 o., 80.000 l.), slănină (45.121 o. 60.000 l.), catrî și măgari (243 și 25 c.; 50.000 l.), piei de cai (1.037 b., 14.000 l.).

οπόσην ἐπιδειξίότητα καὶ ἐμπειρίαν τοῦ δούλου της. Εὐχόμεαι ἢ πανσθενῆς δεξιὰ τοῦ ὑψίστου νὰ διευθύνῃ πάσας τὰς βουλὰς τῆς ὑψ. της, ἀφορώσαι εἰς τὸ κοινῇ συμφέρον, καὶ νὰ τὰς διεξάγῃ λαμπρῶς καὶ εὐκλειῶς κατὰ τὴν κοινὴν ἐπιθυμίαν μας.

[4.] 6^{τον}.

Ἐπειδὴ καὶ τὸ θασιλ. κουμέρκι ἐλάμβανε μέχρι τοῦδε 5⁰/₀ ἀπὸ τὰς βλαχικὰς πραγματείας, ἐν ᾗ εἰσέτι διεφιλονεικεῖτο καὶ διεπραγματεύετο τὸ νέον αὐτὸ νιζάμι εἰς τὴν ὑψ. Πόρταν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀρχιτελώνου, προέτεινα ὁ δούλος της ἐπιμόνως νὰ ἐσοδώσῃ τὸ κουμέρκι εἰς τοὺς ἐμπόρους βλάχους καὶ σουδιτοὺς καὶ λοιποὺς, ὅσον κουμέρκι ἔλαβε παρ' αὐτῶν περισσότερον τῶν τριῶν, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ προσκδοθέντος φερμανίου, ὡς ἀναλογοῦν εἰς τοὺς βραγιάδες τῆς κρατ. Βασιλείας βλάχους. Ὁ ἐκλαμ. Κεχαγιάπεγης ἀδύνατον ἐστάθη νὰ συγκατατεθῆ, προτείνων πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι τὸ κουμέρκι ἐλήφθη. καὶ εἶναι πλέον ἐναντίον τοῦ χαρακτηῆρος καὶ τοῦ σανιτοῦ (?) τοῦ δεβλετίου τὸ νὰ ἐπιστραφῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀφ' οὗ μάλιστα τὸ ὑψ.:

drepte toate hotărîrile Înnălțimiî Tale, care privesc binele obștesc, și să le ducă la capăt strălucit și glorios, după obșteasca noastră dorință.

[4.] 2.

De oare ce și vama împărătească a luat până acum 5⁰/₀ de la mărfurile muntene, pe cînd urmă discuție și negocierî pentru acea rînduală nouă la Înnalta Poartă între mine și Vameșul-cel-Mare a căutat robul Înnălțimiî Tale ca să se plătească vama negustorilor munteni și sudiți și tuturor celorlalți, cită vama li s'a luat peste 3⁰/₀ de la data ieșirii firmanului, ca unele ce sînt sume datorite raialelor muntene ale Puterniceî Împărății. Pe prea-strălucitul Chehaia-bei a fost cu neputință să-lînduplec, aducînd el înnainte, pe lîngă altele, că vama s'a luat, și că e cu totul împotriva caracterului și demnității (?) Devletului să se întoarcă în acel chip, mai ales pentru că prea-înnaltul Devlet păgubește cît

δεβλέτι ζημιούται προφανέστατα ἀπὸ τὸ νέον αὐτὸ νιζάμι, καὶ ἀποβάλλει τὴν ἐλπίδα τῆς ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς μονέδας τοῦ ἐτησίου βλαχικοῦ φόρου ὠφελείας, τὴν ὁποίαν θάσιν ἐδραΐαν ἔχοντες τότε οἱ πολυχ: ἡμῶν κρατοῦντες, ἀνέλθον γενναίως τὴν φροντίδα τοῦ νὰ πείσωσι τὸν πολυχ. ἡμῶν ἀνακτα εἰς τὸ νὰ χορηγήσῃ τοῦτο τὸ πρόνομιον τοῦ τελωνίου εἰς μόνον τοὺς ἐμπόρους βλάχους. Ὁ δούλος τῆς πολλάκις καὶ πολυειδῶς ἐπιχειρισθεὶς καὶ τοῦτο, καὶ μὴ δυνάμενος πλέον, μήτε τολμῶν νὰ ἀντικρούσω εἰς τὴν ταιαύτην ἐπίμονον πρότασιν τῆς ἐκλαμ: του, ἐζήτησα καὶ κατάρθωσα εἰς τὸ νὰ δοθῶσιν ὀπίσω ἐκεῖνα τὰ γρόσια, ὅσα ἐλήφθησαν παρὰ τῶν ἐναυθα εὐρισκομένων βλάχων ἐμπόρων, καὶ νὰ γένη ἔναρξις τῆς ἐκτελέσεως τοῦ νέου τούτου νιζαμίου ἀπὸ τὴν ἀ'ην τοῦ παρερχομένου ἤδη ζηλκαδέ, περὶ τὰ τέλη τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ὁ βασιλ. ἰραδές, καὶ τὸ ὕψ. πρὸς τὸν ἀρχιτελώνην πουγιουρουλδί. Καὶ οὕτως ἤδη μὲ τὸ χιγεμέτι τοῦ ὕψους τῆς ἐκτελεῖται τὸ νιζάμι τοῦτο.

se poate de vădit de la această nouă orînduială și pierde nădejdea cîstigului din deosebirea de monedă a tributului anual muntean¹, pe care avînd-o atunci ca basă statornică stăpîinii noștri, aŭ luat bucuros grija de a încredința pe Împăratul nostru ca să mărgenească acest drept al vămii la singurii negustori romîni. Robul Înnălțimii Tale, adesea și în multe chipuri ocupîndu-se și cu aceasta, și neputînd mai mult, nici îndrăznind să mă împotrivesc la această statornică poruncă a Strălucirii Sale, am căutat și am rînduit să se dea înapoi acei bani, cîtși s'aŭ luat de la negustorii munteni ce sînt aici, și să fie începutul aducerii la îndeplinire a orînduiei acesteia nouă de la 1-iŭ ale trecutei luni Zilcadè, la sfîrșitul căreia s'a dat iradeaua împărătească și înnaltul buiuruldii către Marele-Vameș. Și astfel cu norocul Înnălțimii Tale se va îndeplini această rînduială.

¹ Tributul era de 2.000.000, dar nu se plătia Turcilor această sumă după cursul lor crescut, ci după acel scăzut din țară: numai 1.415.730 în 1842 (*Annuaire*, la p. 116), iar supt Știrbei-Vodă, ceva mai mult: 1.600.000 (*Documente Știrbei-Vodă*, 11).

[5.] δ'.

Ἐπειδὴ παρήλθε πολὺς καιρὸς δι' ὃν οἱ πολυχ. κρατοῦντες ἐδουσαρστοῦντο, μὴ λαμβάνοντες τελείαν τὴν διὰ τῶν ἀνὰ χεῖρας τῶν ὁμολογιῶν τοῦ ὕψους της ἐξαργύρωσιν, στενοχωρούμενος διὰ τὰς πολλὰς αὐτῶν δαπάνας, ἔχων δὲ καὶ τὴν ἀνάγκην ὁ δοῦλος της εἰς τὴν πρὸ τοσοῦτου καιροῦ διενεργουμένην ὑπόθεσιν τοῦ τελωνίου, διὰ τὰ τοὺς μαλακώσω τὸ κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν εὐλογον ταύτην καὶ ἀναγκαίαν ἀπότισιν τοῦ χρέους τούτου, περὶ οὗ πολλάκις μοι παρένυξαν, βιασθεῖς ἐξώφλησα ἅτ' οὖν τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἐνδοξ. P. Ἐφ. δι. μας, καὶ κατόπιν κατὰ συνέσειαν καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων, δανεισθεῖς αὐτὰ παρὰ τῶν ἐνταῦθα ἐμπόρων, ἐφ' οὓς καὶ ὑπεχρεώθησαν οἱ ἐφενδ., εὐχαρισθηθέντες καὶ κατὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν ὑψηλ. της, ἄλλ' ἤδη πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ τρέχοντος τόκου, καὶ διὰ τὰ διατηρήσωμεν τὴν περὶ τὰ συναλλαγματικὰ ὑπόληψίν μας, ἐβιάσθην νὰ τραβήσω πόλιτζαν γροσίων 200.000 μὲ πολλὰ ὀλίγον ἄτζιον εἰς κούρσον Κωνσταντινουπόλεως πληρωτέραν πρὸς τὸν κ. Μόσχον, μεθ' ἡμέρας ἑνδεκα μετὰ τὴν παρῆρησίαν της. Ἐκ τῶν 200.000

[5.] 4.

De oare ce a trecut mult timp în care stăpîniî s'au supărat pentru că n'au primit întreagă plata sinetelor ce au de la Înnălțimea Ta, fiind strîns de multele lor cheltuieli și avînd robul Înnălțimiî Tale și nevoie în afacerea vămii, negociată de atîta vreme, ca să-î îndulcesc de la început cu această firească și necesară plată a datoriei, pentru care de multe ori mi-au și dat a înțelege, — silit deci am plătit întîi sinetul prea-gloriosului Reis-Efendi al nostru, și apoi, după rîndul lor, și ale celorlalți toți, împrumutînd acei bani de la negustorii de aici, la cari erau și datori Efendii (= dumnealor), fiind astfel mulțămii și pentru aceasta de către Înnălțimea Ta. Dar încă, pentru a evita creșterea datoriei, și ca să păzim planul nostru cu privire la trate, am fost silit să trag o poliță de 200.000 de lei, cu foarte puțin agiu, după cursul Constantinoplei, plătibilă la d. Moscu, după unsprezece zile de la înfățișarea ei. Din acești 200.000 de lei luați de robul Înnălțimiî Tale, s'au dat unele sume pentru afa-

τούτων ληφθέντων παρὰ τοῦ δούλου της ἐδώθησάν τινα διὰ τὴν προκειμένην ταύτην τοῦ τελωνίου ὑπόθεσιν, ὡς ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ μου φαίνεται. Γνωσθείσσης λοιπὸν τῆς κατεπειγούσης ταύτης ἀνάγκης, δι' ἣν ἐτραβήσθη ἡ πόλιτις αὕτη, παρακαλῶ τὴν ὑψηλ: της νὰ παραδείχθη κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ νὰ γένη φροντίς νὰ μοι σταλῆ καὶ μία ἱκανὴ ποσότης χρημάτων πρὸς ἐξοικονόμησιν τοσούτων ἀναγκῶν γνωστῶν καὶ τῷ θεοφ: ὑψει, ὑφ' ὧν καταπιέζομαι ὀσημέρη, μὴ δυνάμενος νὰ ἀποφεύγω τὰς τοιαύτας ἀνάγκας. Καὶ πρὸ πάντων νὰ ἐξοικονομήσῃ ὅσον οὐπω τὰ ἐναπολειφθέντα ἐκ τῶν χιλίων πουργείων, ὀφειλόμενα τῷ Ἐαφ: ζαρπχανὲ διὰ τὴν ἡγεμονίαν της, περὶ ὧν μὲ ἐβίασεν ἐσχάτως καὶ ὁ Πασᾶς μας καθ' ὑψ: ἐπιταγὴν, προσθάτων ὅτι ἡ ὑψ: του ἔπεισε τὸν ἀνακτα μας νὰ κάμῃ μουσαδὲν εἰς τὸ νέον τοῦτο νιζάμι καὶ προνόμιον, ὑποσχόμενος ἐκμέρους τοῦ ὑψους της καὶ τοῦ δούλου της τὴν ταχυτέραν ἀπότισιν τῆς ὀφειλομένης ταύτης ποσότητος.

² Ἀνάγκη λοιπὸν κατεπειγούσα

cerea de față a vămiî, cum se arată într'un raport mai special al mieû. Cunoscînd apoi Înnălțimea Ta nevoia ce mă împingea să trag aceeașă poliță, o rog apoi să o recunoască după obiceiû și să se aibă grija de a mi se trimete și o sumă de bani îndestulătoare, pentru punerea la cale a atîtor nevoi, cunoscute și Înnălțimiî Tale, de care sînt supărat în fiecare zi, neputînd să scap de asemenea nevoi. Și, înainte de toate, să se pună la cale neapărat rămășița celor o mie de pungî, ce se cuvin îmbielșugatului Arsenal pentru Domnia Înnălțimiî Tale¹, pentru care m'a strîns dăunăzî Pașa nostru, după poruncă preaînnaltă, arătînd că Înnălțimea Ta ai adus pe Împăratul nostru să facă o concesie acestei nouă orînduiei și un privilegiu, făgăduind din partea Înnălțimiî Tale și a robului ei plata cît mai răpede a sumei acesteia datorite. Ne silește nevoia să punem la cale, cum socoate înțelep-

¹ Era vorba de organizarea artileriei turcești celei nouă. Tratatul de la Adrianopol (1829) prevedea numai plata unei sume potrivite (*proportionnée*) cu tributul, la schimbarea de Domni.

ἤδη γὰ ἐξοικονομηῆ, ὅσως ἐγκρίνη ἢ θαθύνοιά της, καὶ τοῦτο τὸ κεφάλαιον εἰς εὐαρέστησιν τοῦ βασιλέως μας, καὶ εἰς πραγματικὴν ἔνδειξιν τῆς δουλικῆς μας ἀφοσιώσεως.

[6.] ε'.

Ὁ σταλεις καλαράσης μετὴν εἶδῃσιν τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀουστρίας ἔφθασεν ἐνταῦθα τῇ 6τῇ τοῦ τρέχοντος, περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ εἶδῃσις αὕτη πρὸ 4 ἡμερῶν τῆς ἀφίξεως τοῦ καλαράση ἐκοινοποιήθη πρὸς τὸ ὕψ: δεβλέτι παρὰ τοῦ Β. Στοῦρμερ, καμόντος αὐτὴν ἀπὸ Βιέννης δι' ἐπίτηδες κουριέρη, φθάσαντος εἰς Κωνσταντινούπολιν παρ' ἐλπίδα εἰς δέκα ἡμερῶν διάστημα ἀπὸ Βιέννης, ὁ δοῦλος της, ἅμα λαθὼν τὰ γράμματα, κλινήρης τότε ὢν, εὐθὺς ἔγραψα τὸ τεσκαρὲν πρὸς τὸν ὕψ: Μ. Π. Ἐφ: δι' μας, καὶ ἐμπεριέκλεισα τὸν ἀριζέν της, γράψας τῇ ὕψηλοτητι του ὅτι ὁ ἐπίτηδες σταλεις καλαράσης, ἂν δὲν ἐμποδίξετο καθ' ὁδὸν εἰς τὰ Παλκάνια διὰ τὴν κακοκαιρίαν, ἤθελε φθάση πρὸ τῆς ἀφίξεως

ciunea Înnălțimiî Tale, și acest capitol, pentru mulțămirea Împăratului nostru și pentru dovedirea prin fapte a devotamentului nostru de robî.

[6.] 5.

Călărașul trimes cu știrea morții Împăratului Austriei¹ a sosit aici la 6 ale lunii curgătoare, pe la al zecelea ceas din zi, dar, de oare ce această veste fusese împărțită Înnaltului Devlet cu patru zile înainte de sosirea călărașului, de către baronul de Sturmer², care aflase aceasta de la Viena prin curier anume, ce a sosit la Constantinopol pe neașteptate în spațiu de zece zile din Viena, robul Înnălțimiî Tale, luînd scrisorile, fiind atunci bolnav în pat, a scris îndată o teșchereă către înnălțatul M.-P.-Efendi al nostru, și am închis înăuntru *arsul* (raportul) Înnălțimiî Tale, scriînd Înnălțimiî Tale că acel călăraș trimes anume, dacă n'ar fi fost împiedecat pe cale, în Balcani, de vreme rea,

¹ Francisc al II-lea muri la 2 Mărt 1835.

² Sturmer era ambasadorul austriac pe lângă Poartă.

τοῦ ἀουστριακοῦ κουριέρη. Ἡ ὑψηλὴ: του εὐχαριστήθη μεγάλως διὰ τὴν περὶ τούτου προθυμίαν της, καὶ ἀμέσως ἀνέθεσε τὸν ἀριζὲν της μετὰ τοῦ τεσκερέ μου εἰς τὸ βασιλικὸν ὑπόπδιον, καὶ τὸ κράτος του ἐδέχθη εὐμενῶς τὸν ζήλον της τοῦτον, καὶ ἐπήνεσε τὴν ἀόκνιον περὶ τὰ τοιαῦτα φροντίδα της, ἐπιτάξαν τῷ Πασᾶ μας νὰ τῇ γράψῃ καὶ ἀποκριτικόν, ὅπερ καὶ ἐμπερικλείεται. Τῇ αὐτῇ σιγμῇ ἔγραψα περὶ τούτου καὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ Ἰ. Ἐφ. δι' μας, καὶ εὐθέως διεδόθη πρὸς ὅλους τοὺς πολυχ: κρατοῦντας καὶ ἔφεσίς της του νὰ φαίνεται πάντῃ ἀφωσιωμένος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ κραταίου δεσλείου.

[Autograf:] Ἄμέσως ἔστειλα διὰ τοῦ δούλου τῆς γραμματικοῦ μου τὰ περὶ τοῦ κ. Βουτενιέφ καὶ Β. Στοῦρμερ: διὰ τοῦ καλαράση ἔλθονται γράμματα τῶν κονσούλων των.

[7.] ε'.

Πρὸ τῆς ἀσθενείας μου ἐσ-
τάλην ἐπίτηδες παρὰ τοῦ κρά-

ar fi sosit înainte de curierul austriac. Înălțimea Sa a mulțămît mult pentru graba ce s'a arătat întru aceasta, și îndată a înaintat *arzul* Înălțimii Tale, împreună cu teșchereaua mea, către împărăteștile picioare, și Măria Sa a primit binevoitor această dovadă de rîvnă a Înălțimii Tale, și a lăudat grija neobosită ce ai în astfel de lucruri, poruncind Pașei noastre să-ți scrie și un răspuns, care e și anexat aici. În aceiași clipă am scris pentru aceasta și pre-gloriosului nostru Reis-Efendi, și îndată s'a răspîndit între toți puternicii de aici și aplecarea Înălțimii Tale de a se arăta în toate devotat către cele folositoare puternicului Devlet.

[Autograf:] Îndată am trimis prin robul Înălțimii Tale, grămăticul mieu, cele privitoare la d. Buteniev¹ și baronul Sturmer: prin călărași vin scrisorile consulilor lor.

[7.] 6.

Înainte de boala mea am fost trimes anume de către

¹ Ambasadorul Rusiei la Constantinopol.

τους του πρὸς τὸν Β: Στοῦρ-
 μερ διὰ τὰ τῶ συλλυπηθῶ ἐκ
 μέρους τῆς Μεγαλειότητος του
 περὶ τοῦ λυπηροῦ τοῦτου συμ-
 βεβηκότος τοῦ θανάτου τοῦ ἀβ-
 τοκράτορός του, καὶ τὰ τῶ πα-
 ρασχῆσω τὴν ἐνδόμυχον λύπην
 τοῦ κράτους του ἐπὶ τῇ ἀπο-
 βολῇ ἐνὸς τοιούτου εἰλικρινοῦς
 καὶ παλαιοῦ φίλου καὶ χαίρῃ ἀχί-
 τοῦ δεβλετίου, παρ' οὗ καθ'
 ὄλον τοῦτο τὸ διάστημα τῆς
 πανευκλεοῦς βασιλείας του ἐ-
 γνώρισε τρανωτάτας ἐνδείξεις
 εἰλικρινείας. Μετὰ ταῦτα, ἀπὸ
 ὀμιλίας εἰς ὀμιλίαν, ὁ δοῦλος
 τῆς παρέστησα εὐσχήμως τὰς
 κατὰ καιροῦς γενομένας κατα-
 χρήσεις ἐν Βλαχοποδανίᾳ παρὰ
 τῶν ἐκεῖ ἀγέντιδων, οἵτινες
 δὲν παύουσιν ὁσημέραι κατα-
 γράφοντες σουδίτους ἀπέναντι
 τῶν μεταξὺ τῶν δύο βασιλείων
 συνθηκῶν, καὶ ὑπερασπίζοντες
 κατὰ πᾶσαν περίστασιν τοὺς
 σουδίτους των, ἐπιφέρουσιν οὐ
 τὴν τυχοῦσαν ἀνησυχίαν εἰς τὴν
 ἐπιτόπιον διοίκησιν καὶ μεγάλην
 δυσκολίαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν
 διευθέτησιν τῶν πραγμάτων, καὶ
 τὸν παρεκάλεσα νὰ κάμη χιμ-
 μέτι πρὸς τοῦτο δι' ἡσυχίαν τοῦ
 τόπου. Ἦ ἐξοχότης του ἐφάνη
 δυσαρεστούμενος, καὶ μοι εἶπεν
 ὅτι, μ' ὄλον ὅτι πρὸ καιροῦ ἔ-
 γραψεν εἰς τὴν ἀλλήν του διὰ
 νὰ ἐμποδίσωσι τὰς τοιαύτας τῶν

Măria Sa [Împăratul] la baro-
 nul de Sturmer ca să-i arăt
 condolențe din partea Măriei
 Sale pentru această tristă în-
 tîmplare a morții Împăratului
 său, și să-i presint întristarea
 intimă a Măriei Sale pentru
 încetarea din viață a unui
 astfel de prieten vechi și
 adevărat și sprijinitor (?) al
 Devletului, de la care în tot
 cursul glorioasei Împărății
 a lui a cunoscut cele mai
 vădite dovezi de sinceritate.
 După aceia, din vorbă în
 vorbă, robul Înnălțimii Tale
 i-a presintat cu cuviință a-
 busurile întîmplate în vre-
 murî în Moldo-Valahia din
 partea Agenților de acolo
 cari înscriu zilnic sudiți îm-
 potriva tratatelor dintre cele
 două Împărății și, sprijinind
 la orice întîmplare pe sudiții
 lor, aduc o neliniștire ce nu
 s'ar cuveni, administrației lo-
 cale și o mare greutate în
 orînduirea internă a lucruri-
 lor, și l-am rugat să iea
 măsuri pentru liniștea țerii.
 Escelența Sa a părut nemul-
 țămîit și mi-a spus că, de și
 înnainte de aceasta scrisese
 la Curte ca să se împiedece
 astfel de abuzuri ale Agen-
 ților, și de acum înnainte
 va avea grijă să le împie-

ἀγέντιδων καταχρήσεις, δὲν θέλει λείψει καὶ τοῦ λοιποῦ φροντίζων εἰς ἐμπόδιον αὐτῶν. Ἐκεῖθεν ἀπελθὼν πρὸς τὸν κ. Βουτινέφ, ἤνοιξα τὴν αὐτὴν ὁμιλίαν καὶ τῷ εἶπον πολλὰ περὶ τούτου, προσθάπτων ὅτι ἡ Βλαχία δὲν ἔχει κἀνὲν παράπονον παρὰ τῶν ῥωσικῶν κονσόλων, εἰς τὸ περὶ σουδίτων των κεφάλαιον, διότι προσφέρονται κατὰ τοῦτο καθ' ὅλην τὴν ἀκριβείαν τῶν συνθηκῶν. Τῷ εἶπον δὲ μόνον περὶ τῆς ἐκκλήσεως τῶν δικαζομένων, ὅτι κατὰ τὸ ὕψ: ἐκδοθὲν φερμάνι ἐκκλησιᾶς κρίσεως ἀλλαχοῦ δὲν ἔπρεπε νὰ γένηται παρ' οὐδενός, καὶ ὅτι ἡ παραβίασις τούτου ἐπιφέρει ἐλάβθην ἀδιόρθωτον εἰς τοὺς ἐπάγοντας ἢ ἐναγομένους ἐντοπίους, καὶ σύγχυσις εἰς τὴν εὐταξίαν τοῦ τόπου. Εἰς τοῦτο μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἔχομεν δίκαιον, καὶ ὅτι κατὰ τὰς συνθήκας ἔχομεν τὸ δικαίωμα οἱ σουδίτοι νὰ ἐνάγωσιν εἰς τὴν πόλιν. Μ' ὅλα ταῦτα, ἂν ἡ ὕψ: Πόρτα συνεννοηθῇ εὐσχήμως περὶ τούτου μετὰ τῶν πρεσβειῶν, ἐλπίζει ἡ ἐξοχότης του νὰ διευθετηθῇ καὶ τοῦτο. Ἄν ἐγκρίνη τὸ θεοφ. ὕψος της, ἄς μοι προστάξῃ νὰ προβάλλω καὶ αὐθις περὶ τούτων ἀπάντων ἐν καιρῷ εὐθέτω πρὸς τοὺς πολυχ: κρατοῦντας, διὰ νὰ γένη καὶ ἡ κατὰ τοῦτο διόρθωσις.

dece. De aici plecînd la d. Buteniev, am deschis aceiași vorbă, și i-am spus multe despre aceasta, arătîndu-i că Țara-Românească n'are nici-o supărare din partea consulilor rusești în ceia ce privește pe sudiții lor, de oare ce consuli se poartă întru aceasta după toată observarea tratatelor, dar i-am spus numai pentru chemarea împricinaților, că, după înnaltul firman ce s'a dat, chemarea în judecată nu trebuie să se facă aiurea de nimeni și că o călcare a acestei măsuri aduce pagubă ireparabilă localnicilor, pîrîtorii sau pîrîțiți, și tulburare în buna orînduire a țerii. La aceasta mi-a răspuns că n'avem dreptate și că după tratate aũ dreptul sudiții să facă proces la Constantinopol. Totuși, dacă Înnalta Poartă s'ar învoi bucuros în această privință cu legățiile, Escelența Sa nădăjduiește să se puie la cale și aceasta. Dacă socoate Innălțimea Ta, poruncește-mi să aduc vorba și altă dată pentru toate acestea, cînd va fi prilej potrivit, către puternicii de aice, ca să se facă rînduială și în această privință ¹.

¹ Agentul austriac era Casimir Timoni, iar consulul rusesc Iacob Dașcov.

[8.] ζ'.

Ἐλαβον παρὰ τῆς ἐνταῦθα αὐτοκρατορικῆς ῥωσικῆς πόσ-
της τὰς σταλείσας μοι 35.000
γρσο., τὰς πρὸς ἀπάντησιν τῆς
ἐκείθεν διόδου τοῦ εἰς Ἀγγλίαν
ἀπερχομένου ὀθωμανικοῦ πρέσ-
βεως, κατὰ τὴν διορίανδοθείσας
παρὰ τοῦ δούλου τῆς, καὶ ὑ-
περευχαριστῶ τῷ θεοφ: ὕψει
τῆς διὰ τὴν περὶ τοῦτο φρον-
τίδα τῆς. Ἦς ὅποιας καὶ ἀ-
θωρεῖ ἔδωκα παρ' οὗ τὰς εἶχον
θανεισθῆ, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν
εἰθισμένων ἐαυτοτάτων ἐμπορι-
κῶν τόκων.

[9.] η'.

Ὁ ἐνδοξ. ζαρπχανέ-ναζίρης,
μετακαλέσας ἐπίτηδες τὸν δούλον
τῆς καὶ τὸν Βογορίδην, ἐζήτη-
σεν ἐπιμόνως παρ' ἡμῶν νὰ τῷ
δώσωμεν καὶ χρήματα καὶ τὸ
κατ' ἔθος ὑποσχετικὸν ἔγγραφο
περὶ τῆς τοῦ φόρου ἀποτίσεως
ἐπὶ προθεσμίᾳ ὀλίγου καιροῦ.
Ἡμεῖς προτείναμεν αὐτῷ ὅτι
δίδομεν μὲν τὸ ζητούμενον τοῦ-
το ὑποσχετικὸν ἔγγραφο, ἐπὶ
συμφωνίᾳ ὅμως τοῦ νὰ πληρωθῆ
ὁ ἐτήσιος φόρος εἰς 4 κίστια,

[8.] 7.

Am primit de la poșta
împărătească de aici a Rusiei
35.000 de lei ce mi-a tri-
mes Înnălțimea Ta pentru
acoperirea călătoriei de aici
a Trimesului otoman ce plea-
că în Anglia, date la so-
roc de către robul Înnăl-
țimii Tale, și mulțămesc In-
nălțimii Tale de Dumnezeu
păzite pentru grija ce ai a-
vut-o în această privință Pe
cari bani i-am dat în clipă,
pe unde trebuise să-î îm-
prumut, pentru a scăpa de
dobânzile negustorești obiș-
nuite, care sînt foarte grele.

[9.] 8.

Prea-strălucitul nazir al Ar-
senalului, chemîndu-mă anu-
me pe mine, robul Înnălțimii
Tale, și pe Vogoridi ¹, ni-a
cerut stăruitor să-î dăm banii
și sinetul făgăduit după obi-
ceiū pentru plata tributului
în termen scurt. Noi i-am
întîmpinat că sîntem gata
să dăm acest înscris de fă-
găduință ce ni se cere, dacă
însă se învoiește să se plă-
tească tributul anual în pa-

¹ Ștefan, fostul Camacam al Moldovei și acum capuchehaie a acestei țeri.

κατὰ τριμηνίαν, ἐξ αἰτίας καὶ τῆς παντελοῦς ἀχρηματίας, καὶ τῆς δυσκολίας εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν ταύτης τῆς ποσότητος, μὲ ὅλην τὴν κατὰ χρέος καταβαλλομένην φροντίδα καὶ σπουδὴν τῶν ἡγεμόνων μας. Ὁ ζαρπχανέ-ναζίρης ἀντέτεινεν εἰς τοῦτο τὸ πρόβλημα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελε νὰ ἐνδώσῃ, προβάλλων τὰς ἐνεστώσας χρεῖας τοῦ δαφιλοῦς ζαρπχανέ. Ἡμεῖς δὲ παρεκαλέσαμεν αὐτὸν νὰ σκεφθῆ κρεῖττον τὸ πρᾶγμα, λέγοντες ὅτι ἄλλως ἀνεφικτος ἢ ἐξοικονόμησις τούτου, καὶ ἀνεφέρομεν ὅσα ἔδει περὶ τούτου τοῖς πολυχ: κρατοῦσι. Μετά τινος ἡμέρας πάλιν μετεκαλέσατο ἡμᾶς, καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι, μ' ὅλην τὴν χρηματικὴν ἔλλειψιν τοῦ ζαρπχανέ, συγκατατίθεται εἰς τὸ πρόβλημα μας, πλὴν ζητεῖ τὸ ὑποσχετικὸν ἡμῶν ἔγγραφον κατὰ τὴν ἐξῆς συμφωνίαν: α'ον, νὰ πληρωθῶσιν ἀφ'εὐκτως μέχρι τέλους τοῦ Μαρτίου οἱ πρὸ καιροῦ γενόμενοι πρὸς ἡμᾶς χαθαλέδες τοῦ ζαρπχανέ διὰ τὸν χουπουπάτι-ναζίρη καὶ διὰ τὸν κασάπ-πασιν, ἐκ τοῦ φόρου τῶν δύο ἡγεμονιῶν. ὅτον. Νὰ πληρώσωμεν εἰς πενταμηνίαν ἀπὸ α'της Ἰανουαρι. 1835 ἐν κίσι: εἰς τὸν δοψ: ζαρπχανέ, εἰς τετραμηνίαν ἔπειτα τὸ ε'ον καὶ ε'ον (sic), καὶ

tru cîștiuri, la cîte trei luni, și din pricina desăvîrșitei crise de bani, și a greutății de a pregăti atîția bani, cu toată grija și sîrguința ce, după datoria lor, cheltuiesc Domniî noștri. Nazîrul Arsenalului se împotrivi la aceeașă propunere și nici într'un chip nu voi să se învoiască, aducînd înnainte nevoile ce apasă asupra îmbielșugatului Arsenal. Dar noi l-am rugat să considere lucrul mai bine, spunînd că altfel e cu neputință orînduirea acestuî lucru, și am adus înnainte cîte trebuiau pentru aceasta, stăpînitorilor. După cîteva zile, iar ne-a chemat, și ni-a spus că, cu toată lipsa de bani a Arsenalului, se învoiește la propunerea noastră, decît numai cere înscrișul nostru de făgăduială, pentru întelegere pe viitor: 1-iū, să se plătească negreșit pînă la sfîrșitul lui Mart cele de mai înnainte havalele, venite asupra noastră pentru Arsenal, din partea lui Hububat-Naziri și lui Casap-Bașa, din tributul celor două țeri. 2-lea, să plătim în cincî luni, începînd de la 1-iū Ianuar 1835, un cîștiu către îmbielșugatul

τὸ τελευταῖον εἰς τριμηνίαν, περὶ τὰ τέλη τοῦ τρέχοντος ἔτους. Καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐδώσαμεν ἀμφότεροι ὑποσχετικὰ ἔγγραφα ἐσφράγιστα πρὸς τὸν δαψ: ζαρπχανέ, καὶ ὁ δοῦλος τῆς τῆ ἐμπερικλείω τὸ ἴσον τοῦ ἔγγράφου μου.

Ἀναγγέλων λοιπὸν τοῦτο κατὰ χρέος πρὸς τὸ θεοφ: ὕψος τῆς, τὴν παρακαλῶ θερμῶς νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν φροντίδα εἰς τὴν ταχεῖαν προμήθειαν τῶν δύο τούτων χαβαλέδων, τοῦτε χουπουπάτ-ναζίρη καὶ κασάππαση, συμποσομένων εἰς 312.500 γρόσι: καὶ πληροθησομένων ἀφεύκτως περὶ τὰ τέλη τοῦ τρέχοντος Μαρτίου, οἵτινες ὁσημέρας μὲ βιάζουσι, καὶ ἐπομένως νὰ κάμῃ χιμμέτι αὐθεντικὸν εἰς τὸ νὰ προμηθεύωνται ἐν καιρῷ τὰ ἀναλογοῦντα γρόσι: ἐνὸς ἐκάστου τῶν κιστίων, καὶ τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἄλλως δὲν ἐπιδέχεται τοσαύτην παράτασιν, ὡς προσδιωρισμένον ὄν διὰ τὴν βασιλικὴν τζίπ: (?).

Ὁ Πογδάνπεγης διορίζει τῷ Βογορίδῃ νὰ τραβῆ ἐντεῦθεν πόλιτζαν εἰς φλωρία διὰ τὸν φόρον, καὶ μὲ τὴν παρελθοῦσαν

Arsenal și apoi, după patru luni, al doilea și al cincilea (*sic*), și cel din urmă peste trei luni, pe la sfârșitul anului curgător. Și după această socoteală am dat amîndoi înscrise de făgăduială, pecetluite, către îmbielșugatul Arsenal, și robul Înnălțimiî Tale-și închide aice încrisuluî său.

Pe lîngă asta dîndu-ți de știre aceasta Înnălțimiî Tale, după datoria mea, o rog călduros să se gîndească înnainte de toate la îngrijirea rāpede a havelelelor acestora două, a luî Hububat-Naziri și a luî Casap-Bașa, care fac la un loc 312.500 de lei și trebuie a fi plătite negreșit pe la sfârșitul lunîi curgătoare, Mart, căci ei mă zoresc în fiecare zi, și în urmă să facă o poruncă domnească ca să se îngrijească la timp baniî ce vin pentru fiecare din cîștiurî, și aceasta cu atît mai mult, cu cît acest lucru nu primește altfel o zăbavă așa de mare, căci a fost orînduit prin act împărătesc.

Domnul Moldoveî poruncește luî Vogoridi să tragă aici o poliță pentru baniî tributuluî, și cu poșta trecută

πόσταν ὁ Βογορίδης ἐτράβησεν
200.000 γροσ: πόλιτζαν.

[10.] θ'.

Ἄποστολὴ ἀπὸ τοῦ Βογορίδη
ἔγραψε τῷ Βογορίδῃ ὅτι κατὰ τὴν γενο-
μένην μολδαβικὴν ἐθνικὴν συ-
νέλευσιν ἀπεφασίσθη νὰ προσ-
τεθῶσι δέκα γρόσι: εἰς τὸ
λούδουρον πρὸς ἐξοικονόμησιν
τῶν τοπικῶν ἐξόδων, καὶ συνά-
μα ἔστειλε περὶ τούτου καίμῃ
του πρὸς τὴν ὕψ: Πόρταν, ζη-
τῶν νὰ ἐκδοθῇ ὕψ. φερμάνι
ἐπικυρωτικὸν ταύτης τῆς δια-
ταγῆς. Ὁ Βογορίδης μὲ ἡρώ-
τησεν ἐνώπιον τοῦ Ἰ. Εφ: δι' ἡμᾶς
ἂν ἐγένετο τοιαύτη τις προσ-
θήκη καὶ ἐν Βλαχία, καὶ ἂν
ἀναγγέλλῃ τῇ ὕψ: Πόρτα τὸ
θεοφ: ὕψος τῆς περὶ τούτου.
Ὁ δοῦλος τῆς ἀπεκρίθη ὅτι
εἰσέτι οὐδὲμίαν περὶ τούτου ἀκρι-
βῆ ἰδέαν ἔχω, καὶ στοχάζομαι
ὅτι, γενομένης τῆς ἀναγκαίας
ταύτης προσθήκης, τῇ συναινέσει
τῆς ῥωσικῆς ἀδελφῆς, τότε θέλω
ἔχῃ τὰς εἰσηγήσεις καὶ προσ-
ταγὰς τοῦ ὕψους τῆς. Συνε-
τάλλῃ λοιπὸν ὁ Βογορίδης, καὶ
δὲν ἐνέκρινε καὶ ὁ Ἰ. Εφ: δι'
ἡμᾶς νὰ παρῆρσιασθῇ εἰς τὴν
ὕψ. Πόρταν ὁ καίμῃς, ἐν ὅσῳ
δὲν συνεννοηθῇ ἡ ὕψ. Πόρτα
περὶ τούτου ἐπισήμως καὶ κατ'
ἔθος μετὰ τῆς εὐταῦθα πρεσ-
βείας. Ὁ δοῦλος τῆς προλαμ-

Vogoridi a tras o poliță de
200.000 de lei.

[10.] 9.

Domnul Moldovei a scris
lui Vogoridi că în Adunarea
Obștească a țerii s'a hotărît
să se puie cîte zece lei
de *liude* pentru acoperirea
cheltuielilor principatului, și
tot odată a trimis raport
despre aceasta la Înnalta
Poartă ca să se dea un
înnalt firman întăritor al
acestei orînduieii. Vogoridi
m'a întrebat de față cu Reis-
Efendi al nostru dacă un
astfel de adaus s'a făcut și
în Țara-Românească, și dacă
Înnălțimea Ta dă de știre
Înnaltei Porți despre aceasta.
Robul Înnălțimii Tale a răs-
puns că n'am încă nici-o
știre sigură despre aceasta,
și cred că, de s'ar face, cu
voia Curții rusești, un astfel
de adaus, atunci voiŭ avea
instrucțiile și poruncile În-
nălțimii Tale. La urmă, nu
s'a încrezut nici Vogoridi,
și n'a crezut nici Reis-Efendi
al nostru că trebuie să se
înfățișeze la Înnalta Poartă
raportul, de oare ce nu s'a
învoit în această privință în
chip oficial și după obiceiŭ
Înnalta Poartă cu ambasada

θάνων ἰδιάζω τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸ θεοφ: ὕψος τῆς, καὶ ἀγνοῶ τὸν σκοπόν, καὶ ἀπορῶ μὲ τὸν τρόπον τῆς μολδαβικῆς διοικήσεως, ἐναντίον τῆς γνώμης καὶ ἐνδεικνυομένης διαθέσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς.

[11.] ι'.

Ὁ ἐνδοξ. Ῥ. Ἐφ. δι. μας προέτεινε πρὸ ἡμερῶν καὶ διὰ μουζεκερὲ εἰς τὴν ῥωσικὴν μισιόνη περὶ τῆς ζητουμένης διαρρύθμισεως τῶν μοναστηρίων τῶν δύο ἐπαρχιῶν, καὶ ὁ κ. Βουτινέφ, ἀφ' οὗ λάβη ὅθεν δεῖ τὰς περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως γνώσεις, θέλει ἀποκριθῆ πρὸς τὴν ὕψ: Πόρταν.

Ἐμπερικλείεται καὶ τὸ ἴσον τοῦ δοθέντος μουζεκερέ

[12.] ια'.

Ὁ Βογορίδης, ἀφ' οὗ ἔδωκε τὸ ὑποσχετικὸν περὶ τοῦ ἐτησίου φόρου ἔγγραφον τῷ δαφιλεῖ ζαρπχανέ, ἔλαβεν ἀκόντο τοῦ ἐτησίου φόρου τῆς Μολδαβίας ἱκανὰ χρήματα παρὰ τοῦ κ. Ἀλιών, καὶ ἔστειλε πόλιτζας διὰ τῆς πόστας πρὸς τὸν Πογδάν-πέγην. Ἐξ ὧν ἐπλήρωσε

[rusească] de acolo. Robul Înnălțimii Tale aduc din vreme la cunoștința Înnălțimii Tale celei de Dumnezeu păzite, și nu știu cu ce scop s'a făcut, și nu mă pricep ce normă are guvernul moldovenesc, împotriva părerii și aplecării mărturisite a Curții Împărătești.

[11.] ιο.

Prea-strălucitul Reis-Efendi al nostru s'a îndreptat acum câteva zile și printr'o *muzechereà* către Misiunea rusească cu privire la căutata orînduire a mănăstirilor din cele două țeri, și d. Buteniev, după ce va primi de unde trebuie științe în această afacere, va răspunde către Înnalta Poartă.

Aici se cuprinde și copia *muzecherelei* (notei), ce s'a dat.

[12.] ιι.

Vogoridi, după ce a dat înscrisul de făgăduință pentru tributul anual către îmbielșugatul Arsenal, a luat în sama tributului anual al Moldovei destui bani de la d. Alion [bancherul], și a trinis polițe către Domnul Moldovei. Din cari bani a plătit acum trei

πρὸ τριῶν ἡμερῶν καὶ τὸν χα-
βαλὲ τοῦ χουπουπάτι-ναζίρη,
ὅστις χθὲς ἀπαντήσας με εἰς
τὸ Μαπεῖνι, ἐζήτησεν ἐπιμόνω-
ς καὶ παρὰ τοῦ δούλου της χρή-
ματα ἀκόντο τῶν ὀφειλομένων.
Πλὴν ὁ δούλος της ἀνέθεσα
πάλιν το πρᾶγμα μέχρι τέλους
τοῦ παρόντος μηνός, κατὰ τὴν
μετὰ τοῦ ζαρπχανέ-ναζίρη συμ-
φωνίαν μας. Τοιουτοτρόπως
προσφερόμενος ὁ Βογορίδης, ἔ-
πεται νὰ κομπρομετάρῃ τὸν
δούλον της παρὰ τοῖς πολυχ:
κρατοῦσι, ὡς ἀμελεῖ διενερ-
γοῦντα τὰ πρὸς τὸ συμφέρον
τῆς κραταῖας βασιλείας μας.
Διὸ καὶ αὐθις παρακαλῶ ἐνθέρ-
μως τὸ αὐθεντικὸν της περὶ
τούτου χιμμέτι.

[13] 16'τον.

Ὁ Πογδάν-πεγης, θέλων νὰ
δείξῃ κάτ' ἐπιφανείαν τὴν ἄ-
κραν ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸ
ῥψ: δεβλέτι καὶ τὸ ἔδαφιαῖον
σέβας ὅπερ διατηρεῖ εἰς τὸ
κράτος του, ἐζωγράφισεν εἰς
εἰκόνα μεγάλου μεγέθους τὸ
κράτος του, οὕτινος τὸ ἀντίτυ-
πον ἔστειλεν ἐνταῦθα διὰ Τά-
ταρη πρὸς τὸν Βογορίδην, διὰ
νὰ παρῆρησιασθῇ πρὸς τὴν Με-

zile și havaleaua lui Hububat
Naziri, care întîlnindu-mă
ieri la Mabein [= Cabinetul
împărătesc], a cerut stăruir-
tor și de la robul Înnălțimii
Tale bani în sama celor ce
datorim. Dar robul Înnăl-
țimii Tale a zăbovit lucrul
iarăși pînă la sfîrșitul lunii
acesteia, după învoiala noas-
tră cu Zarphanè-Naziri. Ast-
fel, oferindu-se Vogoridi, ur-
mează de aici că el compro-
mite pe lingă stăpîinii [noștri]
și pe robul Înnălțimii Tale,
ca și cum ar neglija de a
lucra cele ce sînt pentru
folosul puterniceî Împărății
a noastre. Pentru care iarăși
mă rog cu căldură pentru
porunca domnească a Înnăl-
țimii Tale în această privință.

[13] 12.

Domnul Moldovei, vrînd
să arăte mai vădit marele lui
devotament față de înaltul
Devlet și temeinicul respect
ce păstrează față de Înnălți-
mea Sa, a zugrăvit într'un
tablou foarte mare pe Înnăl-
țimea Sa, a căruî reproducere
a trimis-o aici, prin-
tr'un Tatar, lui Vogoridi,
pentru ca să fie înfățișată

γαλειότητα του δια τοῦ Μ.-Π.-'Εφ: δι μας. "Οστις θέλων νά ἀποφύγη εὐσχήμως τήν αἰτησίαν του ταύτην, εἶπε τῷ Βογορίδῃ ὅτι δὲν ὁμοιάζει ἐντελῶς με τὸν χαρακτήρα τοῦ κράτους του, καὶ ἐπομένως δὲν ἐγκρίνει νά παρῆρῃσασθῆ. Καὶ οὕτω λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ πάλιν αὐτό, ὁ Βογορίδης ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια. Συναμα δὲ ἐπαρῆρῃσάσε τῷ τε Μ.-Π.-'Εφ: δι μας καὶ τῇ ὕφ: Πόρτα τὰς ὑπὲρ τοῦ κράτους του εὐφημίας τῆς μολδαβικῆς ἐφημερίδος, πρὸ καιροῦ γεγραμμένας.

[14.] 14'.

'Ο Μιλώσης ἔστειλεν ἐνταῦθα ἐπίτηδες ἓνα τῶν ὑπουργῶν τοῦ, ὀνομαζόμενον Γερμάν, γνωστὸν καὶ τῷ ὕψει της, φέροντα μεθ' ἑαυτοῦ μίαν μεταρῆρῃσιν τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῆς Σερβίας, διὰ νά τήν ἐπικυρώσῃ ἢ ὕφ: Πόρτα. Οὗτος ἐλθὼν ἐπαρῆρῃσάσθη ἀμέσως εἰς τὸν ἐνδοξ: 'Ρ:-'Εφ: δι μας, καὶ ἐγχειρίσας αὐτῷ τήν μεταρῆρῃσιν αὐτήν, προέτεινε νά ἐπικυρωθῆ. 'Ο 'Ρ:-'Εφ: δι μας τῷ ἀπεκρίθη ἔτι τὸ τοιοῦτον κίνημα τοῦ Μιλώση τῷ φαίνεται πολλὰ παράδοξον καὶ ἀπενάντι πάσης πολιτικῆς: οὐδέποτε λόγος περὶ μεταρῆρῃ-

Măriei Sale, prin M.-P.-Efendi al nostru. Care, voind să scape politicos de această cerere, a spus lui Vogoridi că nu samănă deplin cu fapta Măriei Sale și deci nu crede că s'ar cuveni a i fi prezentată Și astfel, luind cu el înapoi tabloul, Vogoridi s'a întors acasă. Tot odată a prezentat Înaltef Porți și felicitările, scrise mai de mult pentru Măria Sa, ale gazetei moldovenestî.

[14.] 13.

Miloş a trimis aici anume pe unul dintre miniştrii săi, Gherman (Ghermanii), pe care-l cunoşti și Înnălţimea Ta, ca să aducă o nouă orînduire a sistemului politic al Serbiei, pentru ca s'o întărească Înnalta Poartă. Acesta, cum a venit, s'a prezentat fără zăbavă prea-strălucitului Reis-Efendi al nostru, și, dîndu i această nouă orînduire, a cerut să se întărească. Reis-Efendi al nostru i-a răspuns că o pornire ca aceasta din partea lui Miloş i se pare foarte ciudată și

μίσεως σερβικῆς προύτεθαι μεταξὺ τῶν δύω συμμαχῶν δυνάμεων, καὶ εἶναι τόλμημα νὰ ζητῆ τοιοῦτον τι ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς ῥωσικῆς Ἀβλῆς. Ὁ Γερμὰν δὲν ἔξευρε τι ν' ἀποκριθῆ, καθότι ὁ ἐφένδης τῷ ἐπέπληξε πολὺ καὶ διὰ τὸ κίνημα τοῦτο καὶ διὰ τὸ κίνημα τῶν Σέρβων. Ἐπειτα τῷ διώρισε νὰ ὑπάγῃ καὶ πρὸς τὸν κ. Βουτενέφ. Ὁ ἀποσταλεὶς εἶπε πρὸς τοὺς ἄλλοις τῆ ἐνδοξότητί του ὅτι ἀφ' οὗ ἐπικυρωθῆ ἡ μεταρρύθμισις αὕτη, θέλει ἔλθῃ καὶ ὁ Μιλώσης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ προσκυνήσῃ προσωπικῶς τὸ βασιλ: ὑποπόδιον, καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ ὄψ. Δεβλέτι.

Ὁ ῥηθεις ἀπῆλθε πρὸς τὸν κ: Βουτινέφ, καὶ ἡ ἐξοχότης του, ἐπίσης ἐπιπλήξας αὐτῷ αὐστηρῶς, τῷ εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ ἀφεύκτως ὁ Μιλώσης εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὅτι, ἂν ἡ τοιαύτη μεταρρύθμισις ἦναι ἀναγκαία, πρέπει νὰ διαπραγματευθῆ μεταξὺ τῆς ὄψ: Πόρτας καὶ τῆς ῥωσικῆς Ἀβλῆς. Ὁ ῥηθεις ἦλθε καὶ πρὸς τὸν δοῦλον τῆς μετὰ τοῦ ἐνταῦθα ἀγέντου τῆς Σερβίας, καὶ μοι ἔλεγε πολλοὺς ἐπαίνους ὑπὲρ τοῦ θεοφ: ὕψους τῆς. Πρὸς ὅν καὶ εἶπον περὶ τοῦ ἀπαι-

împotriva oricăreia norme politice; nici-o dată n'a fost vorbă între cele două Puteri aliate de o nouă orînduire a Serbiei, și e o cutezanță să caute [Miloș] așa ceva fără învoirea Curții rusești, Gherman n'a știut ce să răspundă, căci Efendiul l-a dojenit mult și pentru această faptă și pentru mișcarea Sîrbilor. Apoi i-a hotărît să meargă și la d. Buteniev. Trimesul [sîrb] a spus între altele Strălucirii Sale [lui Reis-Efendi] că, dacă se va întări această orînduire, va veni și Miloș la Constantinopol, ca să se închine personal la picioarele Împăratului și să mulțamească Înnaltului Devlet.

Pomenitul Trimes [sîrb] a plecat la d. Buteniev, și Excelența Sa, de asemenea, dojenindu-l aspru, i-a spus că trebuie neapărat să vie Miloș la Constantinopol și că, dacă această orînduire e de nevoie, trebuie să se lucreze între Înnalta Poartă și Curtea Rusiei. Pomenitul a venit și la robul Înnălțimii Tale, împreună cu agentul de aici al Serbiei, și mi-a spus multe cuvinte de laudă despre Înnălțimea Ta păzită de Dumnezeu. Căruia i-am și vorbit în pri-

τουμένου τελωνίου παρά τοῦ
 Μιλώση διὰ τὸ ἄλλας, καὶ ὅτι
 μεταξύ γειτόνων ἡγεμόνων τὰ
 τοιαῦτα δὲν ἔπρεπε νὰ γίνωνται,
 ἀλλὰ τοῦναντίον νὰ ὑπάρχη μία
 σύμπνοια καὶ σύμπραξις περὶ τῶν
 κοινῇ συμφερόντων τοῖς ὑπη-
 κόοις των. Ὅστις καὶ μοὶ ἀπε-
 κρίθη ὅτι τὰ τοιαῦτα θέλουσι
 καταπαύσει διὰ τῆς μεταξύ τῶν
 δύο ἡγεμόνων φιλίας καὶ εὐλι-
 κρινούσας σχέσεως, — μ' ὄλον ὅτι
 ὁ ἡγεμὼν του ἀνταποκρίνεται
 μὲ βαρβαρότητα καὶ τραχύτητα
 εἰς τὴν εὐγένειαν καὶ δελικατέ-
 τζαν τοῦ ὕψους τῆς.

[15.] ιδ'.

Τῇ ια' τῆ τοῦ τρέχοντος περὶ
 τοῦ πρώι ἐτέχθη υἱὸς τῆ Χαλήλ-
 Πασᾶ ἐκ τῆς συζύγου του, Σουλ-
 τάνης, καὶ τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο
 ἀπῆλθεν ἐκεῖ τὸ κράτος του,
 καὶ μὲ δαίγματα χαρᾶς καὶ εὐ-
 χαριστήσεως ὠνόμασε τὸν νεο-
 τεχθέντα Χαμίτ-Πέγην, μὲ τὸ
 ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου πατρός
 του, Σουλτάν Χαμίτου, καθαιρέ-
 σαν διὰ τῆς ἐμαυτοῦ (sic) φιλαν-
 θρωπίας του τὸ ὠμότατον ἐκεῖνο
 ἔθος τοῦ νὰ πνίγῃσι τὰ ἄρρε-
 να τῶν Σουλτάνων, διέτριψεν
 ὄλην τὴν νύκτα ἐκεῖ, ὅπου καὶ
 παρεστάθη ἓν παλέτον, προε-

vința vămiî ce se cere pen-
 tru sare, și [i-am spus] că
 între niște Domni vecini ast-
 fel de lucruri nu se cădea
 să se întimple, ci, din potrivă,
 să domnească o singură în-
 țelegere în suflute și fapte,
 pentru lucrurile ce folosesc
 de obște supușilor lui. El
 mi-a răspuns că astfel de
 lucruri vor înceta prin prie-
 tenie și adevărată simpatie
 între cei doi Domni, — cu
 toate că Domnul lui răs-
 punde cu barbarie și asprime
 la nobleța și delicateța În-
 nălțimiî Tale.

[15.] 14.

La 11 ale lunii curgătoare,
 dimineața, i s'a născut un
 fiu lui Halil-Pașa, din soția
 lui, Sultana, și în acea sară
 a venit acolo Măria Sa și
 cu semne de bucurie și mul-
 țămire a numit pe noul-năs-
 cut Hamid-beg, după numele
 vrednicului de pomenire pă-
 rinte al Măriei Sale, Sultan
 Hamid, nimicind prin iubirea
 ei de oameni acel obicei
 de a se ucide băieții de Sultan.
 A stat toată noaptea acolo,
 unde s'a dat și un balet,
 pregătit de mai

τοιμαζόμενον πρὸ καιροῦ, παρὰ σκλάβων νέων θηλέων τὸ ὁποῖον ὑπερήρесе τὸ κράτος του. Μετὰ ταῦτα ἐπήγγαν ὅλοι οἱ πολυχρόνιοι κρατοῦντες πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ Χαλήλ-Πασᾶ, προσφέρων ὁ καθείς ἓν δῶρον τῷ νεοτεχθέντι. Ὁ δὲ Χαλήλ-Πασᾶς εἶναι ὅλως πλήρης ψυχικῆς θυμηδίας.

[16.] 15ον.

Τῇ ἔγραφον προλαβόντως ὅτι ἡ ὕψ. Πόρτα εἶχεν ἀποφασίση νὰ στείλῃ δύο φεργάτας μόνον εἰς τὴν Τρίπολιν διὰ πολιορκίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνδέχεται νὰ γίνῃ χρεια καὶ συγκροδσεώς τινος, εἰς ἣν δὲν ἤθελαν ἐξαρκέση τὰ δύο αὐτὰ πλοῖα, ἐνεκρίθη νὰ σταλῶσιν ὀκτώ πολεμικά καὶ ὀκτὼ φορτηγὰ μὲ 6.000 στράτευμα, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς διωρίσθη ὁ εἰς τὸ Νεοχωρὶ κατοικῶν πέρυσι Νετζίπ-Πασᾶς, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε καὶ τὸ θεοφ: ὕψος της κατὰ τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν της, καὶ ἔλαβεν ἤδη τίτλον φερικῆ. Κατ' αὐτὰς λοιπὸν ἐτοιμασθέντα θέλουν ἀποπλεύσει ἐντεῦθεν εἰς τὸν πρὸς ὄν (sic) ὄρον. Χθὲς περὶ τὸ μεσημέρι ἐξέπλευσαν ὁ στολίσκος οὗτος.

innainte, de roabe tinere; de care s'a bucurat Măria Sa. După aceasta aū mers toți puternicii spre felicitare la Halil-Paşa, aducînd fiecare un dar nouluî-născut. Iar Halil-Paşa e întru toate plin de veselie sufletească.

[16.] 15.

Ți-am scris mai înainte Înnălțimiî Tale că Înnalta Poartă era să se hotărească a trimete două fregate numai la Tripoli, pentru asediu, dar, de oare ce iese că va fi nevoie și de oareșce luptă, pentru care n'ar ajunge acele două corăbiî, s'a găsit de cuviință a se trimete opt vase de războiū și opt de transport, cu 6.000 de ostași; a căror căpetenie s'a hotărît a fi Negib-Paşa, care locuia mai înainte la Neochori, -- pe care l-ai cunoscut și Înnălțimea Ta cînd stăteaî acolo, și a luat și titlul de *feric*. Astfel pregătite, de altminterea, vor pleca de aici spre acea țintă.

[P. S.] Ierî pe la amiazi a plecat această flotilă.

[17.] ις'ον.

Ὁ περι τὰς δυσμὰς τοῦ θίου ὦν ποστέλνικος Κωνσταντῖνος Σοῦτζος, ὁ καὶ τζαχανός, ἔγραψε καὶ πρὸ καιροῦ τῷ θεοφ: ὕψει της, ἀλλά, μὴ τυχὼν πανεκλάμπρου ἀποκρίσεώς της, τῇ γράφει καὶ αὐθις, παρακαλέσας με νὰ ἐξαποστείλω τὸ γράμμα του, ὅπερ καὶ ἐμπερικλείω. Ὁ πρεσβύτης οὗτος εἶναι ἐπαινέτης καὶ δοαστῆς της καὶ δυστυχεὶ τὰ μέγιστα, ζῶν ἐξ ἐλέους.

[18.] ιζ'τον, καὶ τελευταίον.

Ὁ ἐνταῦθα εὐρισκόμενος Καμινάρης Ἀλέξανδρος Σεϊανός, φίλος καὶ οἰκείος μου ὦν, παρεκάλεισεν ἐπιμόνως τὸν δοῦλον της νὰ μεσιτεῦσω πρὸς τὸ θεοφροῦρητον ὕφος της περι τοῦ εἰς τὰ αὐτόθι διατρίβοντος ἀδελφοῦ του Κομίσου Γεωργίου Σεϊανοῦ, παθόντος πολλὰ ἐπὶ τοῦ εἰς Νικόπολιν καὶ Κοῦλε καπουκεχαγιαλῆκίου του, καὶ προσταττομένου παρὰ τοῦ ἀειμνήστου αὐθέντου ἀδελφοῦ της, καὶ δυστυχοῦντος ἤδη τὰ ἔσχατα, καθὼς καὶ δι' ἀγωγῆς του ἀνέφερε πρὸς τὸ θεοφροῦρητον ὕφος της. Καὶ δὴ τολμῶ διὰ τοῦδε μοι τοῦ ταπεινοῦ νὰ παρακαλέσω τὸ ὕφος της νὰ

[17.] 16.

Postelnicul Constantin Sutu, zis și Țiganul, care e pe la sfârșitul vieții, a scris și mai înainte Înnălțimii Tale, dar, necăpătînd răspunsul strălucit al Înnălțimii Tale, scrie către Înnălțimea Ta iarăși, rugîndu-mă să trimet scrisoarea lui, pe care o și anexez. Acest bătrîn este lăudător și *dovagiă* (jăluitor) al Înnălțimii Tale, și e foarte nenorocit, trăind din milostenii.

[18.] 17, și cea din urmă.

Căminarul Alexandru Seianos, care se află aici, și e prietenul și omul de casă al mieu, s'a rugat stăruitor de robul Înnălțimii Tale să mijlocesc către Înnălțimea Ta, pentru fratele său, ce stă în țară, Comisul Gheorghe Seianos, care a suferit multe cînd era capuchehaie la Nicopol și la Cule (Turnu), și fiind orînduit de către vrednicul de pomenire Domn, fratele Înnălțimii Tale, și care acum e foarte nenorocit, precum și prin jalba lui a arătat Înnălțimii Tale. Și deci îndrăznesc prin această scrisoare smerită a mea să rog

τὸν ἀναλάβῃ εἰς τὴν προστασίαν της καὶ νὰ τῷ δώσῃ χεῖρα βοηθείας εἰς τὴν ὑπόθεσιν του, ὅπως τύχῃ τοῦ δικαίου του, διότι χάνεται φαμιλληδὸν ὑπὸ τῆς δυστυχίας.

pe Înnălțimea Ta să-l primească supt ocrotirea ei și să-î dea mînă de ajutor în afacerea lui, ca să-și capete dreptatea; pentru că de să-răcie i se pierde mica familie.

A N E X E.

I¹.

Υψηλότατε καὶ εὐμενέστατε ἡ-
μῶν ἀθθέντα,

Οἱ ὑποφαινόμενοι ἐλάχιστοι αὐτῆς δοῦλοι, γνωρίζοντες τὴν ἐπὶ πᾶσιν ὑψηλὴν ἀθθεντικὴν αὐτῆς πρόνοιαν, καὶ χριστιανικὴν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐπιβρόχῃν τῆς καὶ ὑπεράμετρον ἐπὶ τοῖς χρήζουσι βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως ὑπεράσπισίν τῆς, προστρέχοντες μεθ' ὅλης τῆς πεποιθήσεως διὰ τῆς παρούσης μας ταπεινῆς ἀναφορᾶς, ἀναγγέλλοντες αὐτὴν, ὅτι, ἔχοντες ἀμετάθετον ἀπόφασιν ἐν τῇ ἐντεύθεν ἀναχωρήσει τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων νὰ συναπέλθωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ περισσότεροι τῶν ἐγχωρίων, ἵνα ἡσυχάσωμεν διὰ παντὸς ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν μας χριστιανῶν, νὰ ἤθελε συνακατανύσῃ ἀθθεντικῶς τε, καὶ πατρικῶς, ἐλεούσα ἡμᾶς ἅπαντας, εἰς τὸ νὰ μᾶς συγκατατάξῃ ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν σκιάν αὐτῆς, καὶ νὰ μᾶς διατάξῃ εἰς τὸ νὰ διαμείνωμεν ἐν Καλαρασίῳ μεθ' ἁπλοῦς ἀλβότους, ὅπου νὰ διάγνωμεν ἐν

I.

Prea-înnălțate și bunule
Domn al nostru,

Maî jos iscălițiî robii Tăi, eunoscînd grija Ta Domneas-că în toate și creștineasca a-plecare către cele bune și nemărgenitul ajutor către cei lipsiți și ocrotirea Ta vrednică de răsplată, venim cu toată încredințarea, prin cea de față umilită jalbă a noastră, vestîndu-Ți că, avînd noi hotărîrea neschimbată ca, la retragerea de aici a împărăteștilor oștiri, să plecăm și noi, și cei maî mulți din locuitori, pentru ca să ne odihnim cu totul în mijlocul fraților noștri creștini), — [decî te rugăm] să binevoiești, domnește și părintește, mi-luîndu-ne pe toți, ca să ne așezi supt înalta-Ți umbrîre, și să ne orînduiești a rămînea la Călărași, cu legături ne desfăcute, ca să ne cunoaștem întru toate, noi și ai noștri, nesupărați și liberi de orice venit

¹ Cu ortografia originalului.

παντί ἡμεῖς τε καὶ οἱ μεθ' ἡ-
 μᾶς ἀνεπειρέαστοι καὶ ἐλεῦθεροι
 κατὰ πάντα ἀπὸ χάθῃ ἀναγό-
 μενον συμφέρον πρὸς τὸν μουσ-
 νιάνον, ἢ κύριον τῆς μουσῆας,
 καὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα πρόθυμοι
 εἰς τὸ νὰ ἀποδώσωμεν ἕκαστος
 ὅσα ἐγκριθῆ ἔβλογον καὶ δι-
 καιον εἰς πᾶσαν σίνζιναν, κατὰ
 τὸ ἀνάλογον ἐνὸς ἐκάστου. Ὑψη-
 λότατε καὶ εὐεργετικώτατε ἡμῶν
 σὺθέντα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρ-
 νηθῶμεν ὅτι ἡ παρ' ἡμῶν ἀ-
 παιτουμένη ἐκτέλ[ε]ται τῆς ὑψη-
 λῆς ἀθθεντικῆς προστασίας τῆς
 αὐτῆ ἀναδείξει ὅσον οὐπω τὸ
 ταπεινὸν αὐτὸ Καλαράσι, ἂν
 ὄχι πολὺ μεγαλύτερον τῆς
 Ἰμπρατίνας, τοῦλάχιστον ἰσό-
 μετρον αὐτῆς, τῷ πλήθει τῶν
 νέων ἐγκατοίκων, ὑποσχόμενοι
 αὐτῆν ὅτι οὐδέποτε ἀποδεξόμεθα
 τὸν παραμικρὸν ἀπὸ ὅποιον δῆ-
 ποτε χωρίον ἐκ τῶν ὑποκειμένων
 τῆ ὑμετέρᾳ Ὑψηλότητι, [ὅστις]
 ἤθελε ζητήσῃ διὰ νὰ ἔλθῃ.

Παρακαλοῦμεν λοιπὸν θερ-
 μότατα νὰ ἤθελεν εὐδοκίση εὐ-
 μενῶς κατὰ τοῦτο καὶ συγκα-
 τανέουση γενναίως εἰς τὴν θερμὴν
 μας ταύτην παράκλησιν, ἐπι-
 χεύουσα τὴν ἰσχυράν τῆς πρό-
 νοιαν καὶ ὑπεράσπισιν ἐφ' ἡμᾶς
 τῆ ἀθθεντικῆ αὐτῆς ἀποφάσει,
 ἵνα μὴ ἀπρακρυνθῶμεν τῆς
 πατρίδος μας, διότι τὸ Καλα-
 ράσι τὸ γνωρίζομεν ἀνέκαθεν

ce s'ar cuveni moșneanului
 (*sic*) sau domnului moșiei, și
 noi vom fi gata să dăm fie-
 care cât se va crede că tre-
 buie și e drept pentru fie-
 care stînjén, după partea
 fiecăruia. Prea-înnălțate și
 prea-binefăcătorule al nostru
 Domn! Nu putem să tăgă-
 duim că hotărîrea, ce o cerem,
 a înnălței domnești ocrotiri
 a Înnălțimii Tale va arăta
 Înnălțimii Tale că micul o-
 raș Călărașii de azi se va
 face, dacă nu cu mult mai
 mare decît Brăila, cel pu-
 țin cât dînsa, prin mulți-
 mea locuitorilor noi, făgă-
 duindu-î că nicî-odată nu vom
 primi chiar pe nimeni din
 orîce loc, din cele supuse
 Înnălțimii Tale, care ar căuta
 să vie.

Mai rugăm cu cea mai
 mare căldură pe Înnălțimea
 Ta să se învoiască binevoitor
 cu aceasta și să se îndu-
 plece, din bunătatea ei, la
 această călduroasă a noastră
 rugăminte, revărsînd provi-
 dența ei puternică și ocro-
 tirea ei asupra noastră, prin
 domneasca ei hotărîre, pen-
 tru ca să nu ne depărtăm

μετὰ αὐτὰ ὄμματα, καὶ οὐ διακρίνομεν αὐτὸ τῆς Σηλλύστρας καὶ τῶν περὶ αὐτήν. Ὅθεν ἄς ἐπιδαφιλεύσῃ ἡμῖν τὴν εὐεργεσίαν τῆς εὐμενῶς εἰς τὸ νῦν ἀξιοθῶμεν ἐν τάχει ὑψηλῆς αὐτῆς αὐθεντικῆς ἀποκριτικῆς προσταγῆς, διὰ τὸ στείλωμεν δὴ τρεῖς πρὸς ἀσφάλειαν τῶν γενησομένων ἐγγράφων καὶ ὑψηλῶν ἀποφάσεων τῆς, ἵνα ἀρχήσωμεν τὰς ἐτοιμασίας, ὡς πληρηάζοντος τοῦ καιροῦ καὶ τῆς προθεσμίας, ἀνθ' ὧν ἀπάντων ἐπόμεθα διὰ θείου μας με ὄλον τὸ ὑποκλινὲς σέβας.

Τῆς ὑμετέρας εὐεργετικωτάτης Ὑψηλότητος δοῦλο: ἐλαχίστοι:

Τῆ 6 Ἰουνίου 1836,

Σηλλύστρα,

Hagi Tanasă Țoncovič,

Κώστα Χρήστου,

Hristu Caldeu, Anghilă
Ivanufu, Dobri Calinovičü,
Δημήτρης Σάβα, Stan Triful,
Petrache Cântăreț, 'Hbân 'Ibăκουβιτζ, Hagi Ivanču Sava.
Καὶ οἱ λοιποί.

de țara noastră, căci Călărași îi știm de mult, vă zîndu-î cu ochii noștri, și nu-l deosebim de Silistra și de împrejurimile ei. Deci să ni dăruiască îndurător binefacerea ei ca să ne învrednicim în curînd de înalta orînduială domnească de răspuns a Înnălțimii Tale, spre a trimete doi-trei pentru siguranța înscriselor ce se vor face și a hotărîrilor ei nnalte, și să începem pregătirile, de oare ce se apropie vremea și sorocul. Pentru care toate vom urmări pe Înnălțimea Ta, toată viața noastră, cu tot respectul cel supus.

Robii cei mai mici ai preabinefăcătoarei Înnălțimii Tale: [numele ca în față].

Silistra, 6 Iunie 1836.

[Resoluția:] Il sera écrit à Monsieur de Ruckmann pour lui communiquer le contenu de cette pétition et lui demander son avis sur la réponse que le gouvernement doit y faire, vu la possibilité des réclamations que le gouvernement turque (*sic*) peut adresser à l'égard des (*sic*) ses (*sic*) émigrations.

II.

Υψηλότατε αὐθέντα,

Παρακαλῶ τὸ θεοφρούρητον ὕψος της νὰ προστάξῃ ἔνθα ἀνήκει διὰ νὰ δωθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν μου ἢ Μαρκούτζα, κατὰ τὰ ἱερὰ καὶ ἀναπόσπαστα δίκαια τὰ ὁποῖα ἐγνώρισε τὸ ἐκτελεστικὸν συμβούλιον ὅτι ἔχει ἢ ἐκλαμ: Δόμνα Σάφτα Ὑψηλάντη, ἥτις ἀπαιτεῖ αὐτὸ τὸ μοναστήριον καὶ μὲ προστάγει διὰ ἀξιωματικῶ ἐπιτροπικῶ της νὰ συννενοθῶ μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ὥστε ἐκ τοῦ εισοδήματος αὐτοῦ νὰ συστήσωμεν ἓν σχολεῖον τεχνῶν εἰς τὴν πατρίδα της, Βουκουρ[έστι].

Ἐλπίζω ὅτι ἡ θερμὴ αὐτῆ παρακλήσις, στηριζομένη εἰς τὰ ἀκλόνητα δίκαια τῆς Δόμνης καὶ ἀποβλέπουσα τὴν κοινὴν ὠφέλειαν τοῦ τόπου, δὲν θέλει ἀργήσει νὰ λάβῃ τὴν ἀνήκουσαν ὑποδοχὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θεαρέστων ἔργων.

Εἰμὶ μὲ βαθύτατον σέβας τοῦ θεοφρουρήτου ὕψους της
δοῦλος ἠποκλινέστατος :
Τριαντάφυλλος Κ. Πατζούρη.
5 Σεπτ. 1835,
Βουκουρέστι.

II.

Prea-înnălțate Doamne,

Rog pe Înnălțimea Ta păzită de Dumnezeu să orînduiască, unde se cuvine, a se da în sama mea [mănăstirea] Mărcuța, după sfințele și indisctribilele drepturi pe care le-a recunoscut Sfatul Executiv că le are prea strălucita Doamnă Safta Ipsilanti, care cere această mănăstire și-mi poruncește prin rînduială de epitrop să mă înțeleg cu Logofătul Trebilor Bisericești, pentru ca din venitul mănăstirii să alcătuim o școală de meșteșuguri în patria ei, București.

Nădăjduiesc că această rugămintă, întărită pe drepturile nezguduite ale Doamnei și privitoare la folosul de obște al locului, nu va zăbovi să capete cuvenita primire pentru îndeplinirea lucrurilor plăcute lui Dumnezeu. Sînt cu cel mai adînc respect al Înnălțimii Tale păzite de Dumnezeu rob prea-plecat :

Triandafil C. Paciuri ¹.
București, 5 Septembrie
1835.

¹ Doamna Safta Ipsilanti era din familia Văcărescu. În 1834 se face judecată cu privire la moșiile Afumați, Moșia-Mare, Doncești și «Houdji», care

III.

Perilipsis de acturile țivile, adică de născuți, căsătoriți și morți, după științele ce s'au adunat prin eparhiile prințipatului. pă un an întreg, de la Ghenarie 1-iu pînă la sfirșitul lui Dechemvrie din anul 1834, după glăsuirea Organicescului Regulament.

Născuți sau botezați			Căsătoriți	M o r ț i			Numirea eparhiilor
Parte bărbătească	Parte femeiască	Toată suma		Parte bărbătească	Parte femeiască	Toată suma	
10230	8315	18545	4907	6072	5060	11132	Eparhia Sf. Mitropolii Episcopii Rîmnicului « Buzăului « Argeșului
7949	6227	14176	3124	6121	4954	11075	
4726	4018	8744	2044	2909	2472	5381	
2915	2448	5363	1437	2372	2162	4534	
25820	21008	46828	11512	17474	14648	32122	Neamurile streine din București.
82	70	152	67	65	57	122	
25902	21078	46980	11579	17539	14705	32244	

[Iscălitură.]

fusese ale lui Alexandru-Vodă Ipsilanti și fusese luate de fiul acestuia, Constantin-Vodă, iar acum le reclamau Ioan și Gheorghe A. Manu, fiii Marelui-Logofăt al Sinodului, Alexandru Manu, și ai fiicei lui Alexandru-Vodă, Ralu. Ralu rămăsese văduvă la 1813 și peste citva timp ea peria în marele foc al casei Ipsilanteștilor din Terapia; la 7 Mart 1819, patriarhul de Constantinopol mărturisește pentru «arderea cea grozavă, de este acum mai mult de un an, la arderea carca într'un ceas au prefăcut în cenușe prea-frumoasa aceia casă de la Terapia a răposatului Marelui-Logofăt Alexandru Manu, și, împreună cu luminata sa soție, Domnița Ralu Ipsilanti, au ars fără de milă și atîtea inși». Pe de altă parte, stăruia să i se păstreze moștenirea, încă din 1832, Doamna Safta (Elisabeta), așezată, cu familia ei, la Cosnița, în gubernia Căminitei. — Se anexează sinete ale lui Alexandru-Vodă față de Hătmăneasa Ruxanda Ipsilanti, sora sa (unul e din 1-iu April 1786) (Arch. Statului, dosarul judecătoresc an. 1834, n° 15359 roșu). Cf. și *Genealogia familiei Manu*, [București, 1904] (tabelă).

II.

DOCUMENTE AMESTECATE

MOLDOVENEȘȚI.

A. Colecția d-lui Al. Cantacuzino-Pășcanu.

1. Huși, — (rupt). Petru-Vodă [Rareș], pentru Nicoară ПЪХАРНИКОУ ГЕНЖИ (Păharnicul Doamnei), care cumpără cu zloți tătarești o moșie de la fiii lui Gavril ПЪКЕЦС (cîntărețul). Și siliștea Șerbanca, la Ciuluc. Boierî : [Efrim Hur]ovicî, [B]orcea și Sturdze, pîrcălabî de Hotin, Dančul Huru, Miron, [pîrcălabî de Neamț], Scripca . . . , Iurie Spatar, Mohilă Vistier. . . . Plaxa Comis. Pergament. Fără pecete.

E din a doua Domnie a lui Rareș (1541-6). Cf. *Uricariul*, XVIII, pp. 130-1.

2. Iași, 24 Februar 7095 (1587). «ПЕТРЪ БОЕКОВА» (fără IW) dă lui «Ilie diiacu fiul КРИМКОЛА din Suceava» o «siliște pustie, anume Ungurașii, care este pe apa Sucevei, care sat a fost întâiū domnesc din ocolul Sucevei», — aceasta pentru slujba ce-î făcuse «la greutățile noastre, cînd au venit în țara Domniei Mele acei făcători de rele Cazacii». Iscălește însuși Domnul : o iscălitură enormă. Stroić V. Log. Dumitru *Filipov* scrie. Pecete mică, rotundă, ruptă.

Crîmcoala e mama Mitropolitului Anastasie Crîmcovicî, Cristina, văduva lui Ion Crîmca. V. articolul mieu : *Mama Mitropolitului Anastasie Crîmca*, în *Convorbiri literare* pe 1905.

3. 1594. Nume : «Ștefan sin Rețește» (Ț. Hîrlău). — Regest de Gh. Evloghi.

4. Iași, 5 Februar 7108 (1600). Ieremia-Vodă, pentru vînzare la satul Munteni. Pomenit Nicoară al lui Toader Reațeș. «Nicoar[ă] Logft. ucil.» «Frățiman.»

5. Iași, 7110 (1602). Ieremia-Vodă, pentru satul Munteni. «Stroić Vel Logft. iscal. Băseanul.»

6. 22 Septembrie 7112 (1603). Ieremia-Vodă, pentru vînzarea satului Munteni către Isac Balica : e răscumpărat apoi. — Regest de Gh. Evloghi.

7. Iași, 21 Iunie 7112 (1604). Ieremia Movilă. Judecată pentru Toader fiul lui Grebencea. Se pune *ferie* (Ферію) 11 zloți. Stroici. Apoi adaus la urmă «Ieremia Băseanul», după o nouă iscălitură a lui Stroici.

8. Iași, 26 Iulie 7112 (1604). «Acest catastif de cheltuială ce aū cheltuit ficiorii lui Iosif din Munteanī pentru satul Munteanī, afară de seminția lor, cînd s'a pîrit cu ei Toader Grebencea și cu Nechifor și cu alte ale sale seminții în zilele lui Ieremia Moghilă Voevod, како лѣи ѡни ѡметали из село съ идин исписок что имали ѡни ѡт на Іанкѡла Воеводе на вьсег село, и вьложили на нихъ ѡ закон лѣи божитѣ съ два десет и четирн людїѣ. лѣи божитѣ, избожли (că ei i aū aruncat din sat cu un ispisoc pe care l-aū avut de la Iancul Voevod pe tot satul, și puseră asupra lor lege ca să jure cu 24 oameni, și aū jurat) fiii lui Iosif cu acești 24 de oameni după legea țerii la sfința evanghelie: 2 taleri на два михъ мѡка, в. 8г. на рѣк и ѡнтѡри и дрѡгнхъ богате (*sic*) (pentru doi saci de făină și doi ughi pentru pește și untură și alte bucate), 4 ug. med мнѡ), 5 taleri *ferie* Marelui-Logofăt, 1 ug. *ispisoace*, 3 potron (*sic*) porpei cînd божил божниници (a jurat jurătorii), 9 taleri покова дал закон нам и покова принесми божниници, и тиж потом ѡни не держалиса за закон что побожилисѣ, доухом пакиж една неѡ (până ce ni-a dat lege, și până ce am adus jurătorii, și apoi ei nu s'aū ținut de legea ce aū jurat, și am mai stat iarăși o săptămînă); și am cheltuit 6 taleri și 308 aspri;... (*rupt*) taleri дадохмѡ (am dat) *uricarului Băseanul*, și un cal Marelui Logofăt, de 20 de taleri, pentru cîe неколѣ, ако бѣл тиж лого фетов радї что сътвориѡ (această nevoie, și o iapă logofătului, fiindcă a făcut) *ispisoac[e]* de *martorie*¹, како изгнели коли бѣл баба новак. миж людїѣ добри знаѣми съ наш дшамн ѡсѣѡ кѣлтѡѡ (că unele s'aū pierdut cînd a fost Baba Novac-Noi, oamenii buni, știm cu sufletele noastre de această cheltuială), Săcuiū vatahul din Bălțeanī, Costin din Socī, Gațea din Dănuțeanī, Grozav din Holceanī, Măteiu de acolo, Nechifor din Beli-

¹ În cursive se dă partea care e românește și în original. Locurile interesante se publică și în slavonește.

țeani, Petria din Hălceani, Gligorcea din Forăști, Chirila din Dănuțeani. Despre aceasta dăm în știre prin acest zăpis, să se știe. Și noi *marturi* ni-am pus pecețile (печетѣи) pe acest zăpis. Scris în Iași, anul 7112 [1604], Iul. 26.» Două peceți.

Interesantă și mențiunea lui Baba-Novac, marele căpitan sîrb al lui Mihai Viteazul.

9. Iași, 27 Iulie 7112 (1604). Ieremia-Vodă, pentru Ionașco diiac, cu moșie la Munteani. Pomenit răzășul Tomșea. «Stroic Vel Logft. uț[il]. Iacov.» Pe cealaltă foaie, alt act, fără pecete, de alt uricar, cu aceeași dată.

10. Iași, 21 April 7128 (1620). Gașpar-Vodă dă mănăstirii Pantocratorului (Burdujeni) siliștea Mereanii. Iscălitura e semi-cirilică, cu duct dalmatin, și sfîrșitul latin: «Io Gașpar Voevoda, m. pp^a». Pecete roșie cu formă rotundă, bour mare, litere foarte fine, cu totul șterse. Iscălește pisarul Lupul (în colț).

11. Iași, 11 Ianuar 7129 (1621). «Alexandru-Vodă fiul lui Iliiaș Voevod» dă mănăstirii Pantocratorului siliștea Mereanii. Pecete mare, cu bourul încororat și legenda: † ІѠ АЛЕѢАНДРОШ НАІАШ ВОЕВОДА И [ГСАДРЬ ВЕА]ЛИ МОЛДАВСКОІ. Ghianghea Vel Log.

12. Iași, 14 Ianuar 7130 (1622). Ștefan Tomșea-Vodă dă mănăstirii «anume Pantocrator, unde este hram Sf. Înnălțare a Domnului Dumnezeu și Mintuitorului nostru Isus Hristos», siliștea Mereanii, în Ț. Suceviî. Ghianghea Vel Logoft. Pecete mare, ruptă. — Slavon.

13. Iași, 22 Iulie 7132 (1624). Radu Mihnea-Vodă, pentru Miron Bărnovschi Hatmanul, dîndu-î, pentru slujbe, Iucșaniî, «cu vatră de heleșteu, care acel sat aŭ fost drept al Domnii Mele: lipit de ocolul tîrgului Suceviî», și «hotarul» Ungurașii, «care iarăș aŭ fost lipit de ocolul tîrgului Suceviî». Mare blestem pentru cine ar călca dania. Scrie Toma Socotianul. — Traducere din 1798 a lui «Ioniță Stămate căp[i]t[an] de dărăbani». — Și originalul pe pergament.

14. Hărlău, 7 Februar 7134 (1626). Miron Barnovschii Moghila, pentru Gavrilaş, pîrcălab de Hotin, care are satul Iucșaniî pe apa Sucevei, «care sat a fost drept domnesc, cu slujba (прислужен) la ocolul tîrgului Sucevei», și care fusese dat lui

Barnovschi de Radul-Vodă. Pomenit satul Grozeții (Ț. Hotin), «care sat a fost adevărată cumpărătură unchiului (ШНКС) Domniei Mele Simion Stroiț Vistearnic, de la Ivanco diiac Silesianul (ЛДДИНСКИИ), din uric de cumpărătură». Îscălit: «Io Miron Bărn. Moghila Voevoda» (ultimele două cuvinte în litere mult mai mari). Pecete roșie rotundă, cu : † ІУ БАРНОВСКИИ МОГИЛА ВОЕВОДА, avînd la mijloc bourul cu steaua, soarele și luna. Borăleanul.

Gavrilaș e Gavriilaș Măteiaș, socrul lui Iordachi Cantacuzino. V. și n° 20.

15. «† Dumneta Comise Șoldane, se dai celi cinsute de lei ce-s la dumneta pe mîna nepoto-meu lui Ursachi, că au dat într'u loc pentru noi. Mă rog să nu faci dumneta într'aalto chip, că el au luat bani cu camătă de ici de la nigoțitori, de au plătit pentru mine. Decî se nu-i faci smintelă, și pecetluitol Ț'a hi dumitali di sam[ă]. Mai 15 dnă.

Az . . . Ursachi (?).»

Dumitrașcu Șoldan era rudă cu Vasile Lupu. În 1638, el era acum Vornic. «Ursachi cel bătrîn» a ținut de Ilenca, fata lui Gheorghe Hatmanul, frate al lui Vasile. El era Vameș în 1662 (v. tabla la vol. III-IV).

16. «† Cinstite dumnata frate Ursachie, dumitale co bună sănătate mă închin. Altă, în scrii dumneta că m'au orănduit domnului Visternicol să dau dumitale cinsute de lei. Ce eu cu atăta nu mă știu să hiu datoriū dumisale. Ce voi merge și eu acmu cu Mărie Sa Duamna la Eși; dece m'oî sucoti cu dumneloi Visternecul; dece, co cāt voi hi datoriū, eu tot mă rog dumitale ca unui frate să mai hi dumnata îngăduitoriū, până în cè toamnă, dară s'a vinde mi[e]re au cai sau alta, oi, și voi da dumitale. Numai acmu n'am nice-un ban, că știți și dumnata cătă cheltuială am avot acmu la triaba mē, nece altă nu să vinde acmu, nimică, precom știți și dumnata. De aciasta poftescu pre dumneta, și să fi dumneta sănătos ot Hrista, amin.

† Fratele dumitale, Șoldan Comis, mă închin dumitale.

[V°:] La cinstită mîna dumisale frateloī Ursachie cu sănătate să s[ă] dē.»

Pecete mică, octogonală, cu cruce și semne peste hîrtie.

17. Iași, 28 Februar 7144 (1636). Vasile-Vodă, pentru «Vasilie Balș fiul lui Gheorghie Balș, Logft., nepotū Bărlădeanului».

care vinde moșie la Forăști lui Bălan Postelnic. Pătrașcu Bașotă V. Log. — Traducere din 1800 a «polcovnicului Toader Debrîț [ot] Mitr[opolie]».

Bîrlădeanu a fost Logofătul-cel-Mare al lui Aron-Vodă. Cf *Pretendenți domnești*, p. 53, nota 1; Orășanu, *Cronicarii moldoveni*, pp. 38, 41 și urm.

18. Iași, 8 Mart 7144 (1636). Vasile-Vodă, pentru Bălan Postelnicul, care schimbă parte din Forăști cu călugării «de la sfântă măn[ă]stire de la Bărnova, ce este în codru Iașului», egumen fiind Lazăr, luînd satul Rădenii (Ț. Hîrlău), dat mănăstirii de Barnovschi-Vodă, care-l avea și el «de la fișorii a lui Procopie Cărăiman Visternic, din uric de danie și de miluire ce l-au avut tatăl lor Procopie Cărăiman de la Costandin Movila V[oe]vod». Pătrașcu Bașotă V. Log. — Traducere din 1800, de Debrîț.

Pentru Procopie, fratele Agăi Caraiman (=Caramanul), v. vol. IV, p. LXXVII

19. 15 Decembre 7154 (1645). Vasile-Vodă, pentru «sluga noastră Mihaî Arbaș», ce aduce zăpis al lui Țica biv Postelnicel, Savel ginerele lui Vorontariu, Ionașcu Jora, Grigori Poroh, Nicoară Dupnică «și de la alți oștași de frunte a Curții g[os]pod», pentru o vînzare făcută de Safta fiica lui Albotișcu la Forăști (Ț. Iași). Todirașcu V. Log. Ionașco. — Traducere din 1810 a lui «Ion Ianoli, tălmaç ot Vistierie».

20. Iași, 25 Februar 7164 (1656). Ghiorghe Ștefan-Vodă, pentru «Iordachii biv Vel Vist., ginerele răposatului Gavrilaş Mateiaș biv Vel Log», care arată că «toate dresurile și scrisorile ce au avut socrul său Gavrilaş Logofătul, de clironomie și răscumpărări, de la alți Domni ce au fost mai înaintea de noi, pe toți satele ce li-au avut în Țănutul Suceviș și în Țănutul Dorohoiului, anume satele de la Țint. Suceviș: Iucșaniș și Salcea și satul Luzna și giumătate de sat Crasna și a patra parte din Vascăuți și trei părți de Corlățale și partea Solomii, mama Turechiai (Τυρκεχιαί), ce s'a alege din Turiatcă și din Nihoreanî, i tij satele de la Țănt. Dorohoiului, tot satul Podraga și Ūrbenii și Alișanii și satul Căbicenii și satul Corneștiș și giumătate de sat Giurgeștiș și giumătate de sat Voscăuș și tot satul Păltinișul și satul Lozeanii, din trei părți ce să înparte tot satul Borodăcenii doi părți, și tot satul Budeniș,

cu iazuri și mori și cu toate veniturile, — acelea dresuri și scrisori ce li-au avut pe acele sați mai sus scrisă, toati s'au prăpădit de spre Căzacî, când au venit în pământul nostru al Moldavii Timuș Hmilnițchi, feçorul lui Bogdan Hmilnițchi, Hatmanul Zaporojănilor, până la orașul Suceviî, și au prădat toate mănăstirile cari au fost în cuprinsul orașului și, bătând, au agiunsu și la sfânta mănăstire Dragomirna, și au răpit ei toate avearile boerilor și a părinților călugări, precum și a altor ce au fost păstrate acolò, și acele dresuri și scrisori ce au avut socrul său Gavrilaş Logof[ă]tul, de clironomii și răscumpărări, precum săngură Domnie Mea știm și am văzut niște dresuri și scrisori de Căzacî rupte.» Întărește satele. Ionașcu Rusul V. Log. Dumitrașco.» Pecete din 7163 [1654-5]. — Tradus de Nicolaï Mandrea, la 1-iu Decembre 1816.

Prada lui Timuș s'a făcut în 1650. — V. și n° 14.

21. Iași, 1-iu Februar 7166 (1658). Gheorghie Ștefan-Vodă, pentru Vistiernicul-cel-Mare Solomon Bărlădianu, ce are moșie la Hăncești, Ț. Suceava. Sînt trimesi la cercetare Dabija Vornicul-cel-Mare de Țara-de-sus și Grigore Neniul Logofăt al doilea. Între locuri: Fântăna Putredă. Iscălește Contiș.—Copie după copie.

22. Iași, 2 Septembrie 7173 (1664). «Alecsandra Stolnicasa, sora răposatului Iorgăi Postialnicul, și cu ficiorul miau Toderășco», vînd Plopenii, «ce iaste la ocolul Suciavei», «dumisale lui Ursachie Cluciarul cel Mare», pentru «500 lei bătuti». «Ἰὼ Ἀλεξάνδρα ἔβαλα καὶ τὴν βούλα μας. Ἐγὼ Τοδεράσκω ὃ ἦος τοῦ Γεόργιω Στολνίκου σ[ε]ρῶ τ'ἄνοθεν.» Pecetea, cu cerneală, e mică, ștearsă; poartă. se pare, literele: M. II.

Pentru această vaiă a lui Vasile Lupu, v. vol. III, p. 32.

23. Iași, 12 Decembre 7173 (1664). Ghedeon arhiepiscop și Mitropolit Sucevei, Racoviță Cehan Logofăt, Toma Catacozino V. Vor. de Țara-de-jos, etc., întăresc vînzarea Plopenilor, «ce iaste de ocolul trăgului Sucevei». Pecetea Mitropoliei, cu Sf. Gheorghe și: † печат етго геωργна митрополии ссучакскои. Un Vornic de gloată are în pecete crucea cu literele r. c. c. c. Între marturi, și «Miron Costin Vel Comis iscal».

24. Iași, 12 Decembre 7173 (1664). Evstratie Dabijia-Vodă,

pentru «Ghiorghie Ursachie Marilea-Cluciar», care a cumpărat Plopenii. Nicolaï Buhuș V. Log. Tiron pisar. Pecete mare pe hîrtie, cu legenda: *ИВ ИСТРАТИЕ ДАВНИЖА ВОЕВОДА И ГОСПОДАР ЗЕМЛЕ МОЛДАКСКО[1]; # ЗРО.*

25. 167 —. Hotărnicie. Marturii: «Praje de Bul[bu]cani și 'Pălu ot Mălăești».

26. «U Cotnari, Fev. 12» [7179=1671]. Către Solomon [Bărlădeanul], Marele-Logofăt. Se arată că au venit «Vasile și Ștefan Ciușco și Vărvara» și alții, pentru o ceartă de pămînt. Iscălește: «Toderașco Spă[ar]». Pecete brună, ruptă.

Toderașco e fiul cel mai mare al lui Iordachi Cantacuzino Vistierul.

27. Iași, 24 Februar 7179 (1671). Duca-Vodă, pentru «Ștefan Ciușco și Gligorie și Anisiia, feçorii Vărvarei, fata lui Toader Grebencia și a Mădăluței, și nepotul lor, Ilie», din Munteanî. «Au cumpărat Damir de la Doçca, fata lui Bulboace au fost Vătav-Mare, din Hrălău... S'au aflat părinții lor vânduți răziașilor din partea din sus.» «Bărlădeanul Vel Logftu. Eftimie.» Pecete cu: *ИВ ДШКА ВОЕВОДА БОЖЮ МИЛОСТЮ ГОСП. ЗМА. МКО. #ЗРОД;* la dreapta și stînga coroanei, în cifre: 1666.

28. 1681. Zapis Nume: «Andre[i] făclăer de Boteni [Bălteni] și Praje de Bul[bu]cani..., Magul ot Rătești, Teder Robul».

29. 20 April 7189 (1681). «Trucina, nepoata lui Osip Visternicelul din sat din Muntianî ce sintu pre Mileatin», face vînzare. Între marturii: «Păpăluî din Mălăești», Gavril Damir, «Andreî făcliarul de Băltianî și Gavril Magul de Rătești». Scrie «Lupașco feçorul lui Păntece».

30. [7190=1681-2]. Vînzare din partea unei Mărica Golăiasă.

31. Iași, 15 Octombree 7190 (1681). Vînzare la Munteni. Marturii: «Gheorghită Hociungu č-au fost părcălabu..., Pintelei din Frătianî».

32. Ianuar 7190 (1682). Vînzare; marturii: «Toader sin Ursu Vădenul și preutul Echim de Tărgul-Fromos..., Gavril Răspop».

33. Iași, 16 April 7190 (1682). «Mărie Zupčas[a] ot Dăjeni și cu feçorul meu Mitran» vinde partea lui «Zupcu». Marturii:

«Manole Pojar de pe podul Hagioae..., Ion Mavrichi ot Trifești».

34. Iași, 15 April 7193 (1685). Pomenit satul Pășcănef. Martur: «Pancul ispravnicul de la dumnia lui Visternicul cel Mari».

35. 30 Mart 7194 (1686). Zapis pentru vînzare. Marturî: «Dumitrașco Gîulescul, aprod de târgu..., Pancul..., Pavăl Horcag».

36. 2 Iunie 7194 (1686). «Mărica Golăiasa, sora Onului», vinde pămînt. Între marturî, «Tanasie Ștubעי», «preutul Echim ot Târgul-Frumos».

37. 17 Februar 7200 (1692). «Ermonah Cozma, egumen de la sv[ă]nta mănăstire de la Ocnă, mărturisescu cu sufletul mieu, la răpăusarea dumisalea Ursachie Visternicul, fiindu-î eă dumisale duhovnic, aă mărturisit cătră mene și la diiată dumisalea s'aă scris pentru un sat amume (*sic*) Plopenii, carelea iaste pe apa Sucevei, cum l-aă latu dumnia lui acestu satu dumisalea nepotu-săă lui Costantin Ursachie. Care s'aă socotit pentru neștea datorie care aă fost dumisale dator, și s'aă dat acesta sato carelea mai sus s'aă scris. Așe știu și mărturisescu cu sufletul mieu: pentru credința am iscălit, să fie de credința.» Iscălitură grecească.

Mănăstirea fusese chiar clădită de Ursachi. Azi e o biserică cu totul prefăcută. V. *Inscripții din bisericile României*, I, cap Ocnă, p. 28.

38. Iași, 23 Iunie 7208 (1700). «Preutul Ursu ot Vrat (*sic*) protopop și Toader sãn Drughi ot Dăjen[i] și Gavril Damir... Neculaî Bălăuș ot Dănușeni și Săvastrîia gîner[e] Chiriučanului ot Rătești».

Cf. n¹ 27.

39. 30 April 7212 (1704). Zapis. Nume: «egumenul Evloghie ot Zagavei de la Hărlău și Vasiliî brat părcălabului Ursului ot Ștefănești [Ț. Botoșani] și Gavril Zuban și Andreaî Hăzăpan».

Schitul lui Zagavie e acela unde a stat Amfilohie, episcop al Hotinului. Se vede pe o culme la dreapta drumului de la Hărlău spre Cotnari.—V. vol. V, doc. Callimachi.

40. Iași, 1-iu Maiu 7113 (1705). Vînzare. «Eă popa Ștefan Ipcă, hiind eă mirian», făcuse o vînzare. Martur: «preutul

Dumitrașco din târgu din Iaș, ot Sti Nicolai viș [=de sus]». Scrie «Ion[i]ța diiacon ot Sti Neculai viș».

E Sf. Nicolae cel sărac.

41. 2 Mart 7215 (1707). Raport pentru hotărnicie la Munteni. «Am tras și brazde cu un plug, din piatră în piatră.» Pomenită «Jijioara sacă».

42. Iași, 4 Iunie 7215 (1707). «Jacobü, nepotul lui Hilotei călugărului de la Zagavei», face mărturie pentru satul Munteni, «preutul Ștefan din Eș, de la Sti Niculai viș». Marturi: «preutul Macsin ot Sti Ioan ot Măj și preutul Niculai ot tam și preutul Ioan ot Văvedenii și Dumitrașco preutul ot Sti Neculai viș».

43. Iași, 10 Ianuar 7217 (1709). Mărturie de la «preutul Ștefan din târgu din Iaș, de la Sti. Niculai de sus». Nume: «Mărica Zupčas[a] de Dijenî», «fiçorul ei, Mitrian». Scrie «preutul Ion de Iaș. de la Blagoveștenii».

44. 10 Ianuar 7217 (1709). Vînzare. «Și, prilejindu-s[ă] de aü murit Darie, și avănd o sor[ă] Mărie, è aü zis că ei n'ar[e] ce-i hi bună moșie, ș'aü scos-o vanzătoar[e].»

45. 11 Ianuar 7217 (1709). Vînzare. «Să n'aibă trabă la cè petecă de moșie.»

46. Iași, 12 Maiü 7217 (1709). Mihaï Racoviță-Vodă către episcopul de «Radauși», Calist, pentru Mihail egumenul de la Todearenî (Burdujenî), în ceartă cu Ion Balș Stolnic pentru satul Mireanî. Pomeniți: «Deadiul Curălariul, care aü fostu la Vlădica la Nichea ¹... Vas[i]lie Ropotă și Lămășanul și Anton și alții din tîr[gul Sucevei] [rupi]... Antohie Jor[a] V¹ Logft.»

47. Iași, 9 Februar 7231 (1723). Mihaï Racoviț[ă], pentru Sandul fuștașul de spre Domna».

48. Iași, 8 Iulie 7231 (1723). Mihaï Răcoviț[ă]-Vodă, pentru «Șerban Catacozunu Postialnicul», cu privire la «egumănul de la Burdujianî», ce are «înpresur[ă]tur[ă] la «Mirianî».

Acest Șerban Cantacuzino a avut o viață politică ciudată. V. asupra lui cap. I din vol. VI și notele.

¹ Grigore, Mitropolit de Nicea și egumen de Burdujenî.

49. Bulbucani, 16 Septembrie 7233 (1724). «Vasilie Popa Uricariul» face raport de hotărnicie. «Ne vini Sandul fuștașul de spre Mărie Sa Doamna, de ni-aŭ adus o luminată cartea Măriei Sale», pentru a hotărnicii pe «Banul Macreiu». Adună pe «Bejan Jdera Postelnicul și Andronache Damir și Vărlanu fișorul Vlăsăiase», «Ștefan fratele lui Andronache», «Toader fișorul Butușasă», «Gavril Ghiga». Află și două *slugi* ale Banului: «Sandul Ciomărtan și Zosán». Se amintește un act din 7128 [1619-20], de la Gașpar-Vodă, pentru *pira* lui Nebojatco Logofătul cu satul Bulbucanii și cu Dănuțanii: Ion Scutariul hotărniceste. «Unde aŭ fost morile lui Balboacă... Până unde se chiamă iazul lui Dumnezeu, unde s'aŭ năruit dealul de aŭ astupat Miletinul... Aŭ adus [acum] pe Ursul fuștașul de la Ostăpcianii... Ionașco Negreiu... Gligore Țăgănaș... Damaschin Cotărcia [Cotorcia] cel bătrân... Dintr'acel scruntar din sus... Când iaste sloată, stă balta și nu merge nicăiure apa... O săliște Săngerii..., altă sălește Muntianii... Și, fiindu și răzășii de Muntianii, să li fie zis Axintie Uricariul că va veni o vreme și li-or lua moșie, și or zăce că pe unde merge Miletinul acmă iaste Miletinul cel bătrân, ce mai bine să-i dă o părechi de čubote, nu prè lungi în turiace, să le pue o puiatră, iar popa Chișcă și cu alții i-aŭ zis că n'aŭ putere, că aŭ ei la mână urice, de le scrie până în matca ča bătrână și nu să tem.» — Copie

Axintie e vestitul calgraf și cronicarul.

50. Iași, 18 Mart 7234 (1726). Mihaï Răcoviță-Vodă, pentru moșia Munteni. Nume: Cotărlă, Jderoae.

51. Iași, 13 Iulie 7242 (1736). Costandin Neculae-Vodă către Șerban Cantacuzinò biv Vel Medelnicer și Solomon Botez biv Vel Șătrar, pentru hotărnicie la «săliște Moreni, de care să țini Rătunda și Colacul Bălții și heleșteul ce să numești Păscărie Mitropolitului Grigorie Nichenschie, ce aŭ fost egumen la mănăstirea Todirenii, și la moșie Todirenii, de care să țini Ceiriul și Adăncata și Poiana Pustie». Ceruse hotărnicie Hristofor egumenul de Todirenii. — Copie.

52. 31 Ianuar 7246 (1738). Grigore Ghica-Vodă, pentru Hristofor egumenul de Todirenii. Citată hotarnica din 7244 (1735),

28 Octombree, cu chemare de «târgoveți den Suciavă, Moldoveni și Armeni, anume Ioniță Necșoiu și Dimo Săoleș și Costandin Olariu, șoltuz, și Grigoraș Chele-Albă, Arman, și Toma Ciomag, Arman, și Stănilav, și Ion Ciubotariu, și Vasăli Păduri, și alți mulți». Carte de blestem de la Mitropolitul Antonie. Hotare: «de la crucia Armanului păr la Fântâna Băcului, tot locul de triaba Domniei, fiind Scaunul Domniei la Suciavă, dar ei nu știu cui s'au dat danie, ci dum[nea]lor hotarniciei au întrebat și pe dichiu Isaiia de Suciavă, ari niscaiva (*sic*) scrisori pentru un loc ci să chiamă Păscărie și Colacu Bălții. Dichiu au zis că n'are nici-o scrisori. Iar egumenul Hristofor ni-au arătat un uric de la Irimia Mughila Voevod și trii ispisoaice de la răposatul Alicsandru-Vodă și de la Gașpar-Vodă și de la Ștefan Tomșavodă, osăbit au mai arătat un ispisoc de la Ștefan Petru-Vodă, pintru Colacul Bălții, anumi că este danie și miluire m[ă]n[ăstirii] Todirenilor. Și, văzând scrisori ca aceste, s'au sculat ș'au luat și pre alți boeri, cari s'au tâmplat acolo, anumi Ghiorghii Turculeți Post. și Ilie Șăptilici Stol. și Vasăli Balș și Isaiia dichiu di Suciavă și Toader Bădiliță parcălab și Toadir Dămiian Vor[ni]c[ul] de Suciavă și alți oamini bătrâni megieș, și au văzut hotarale, și au dovidit: pentru acel loc ci si chiamă Păscărie, că sânt în hotarul Mirenilor. Numai au dat samă Hristofor că în vremile vechi au fost venit un Mitropolit (lipsă), om străin de la Nichie și au fost egumen la Todirenii, trimis de la Svinta Agură, și pe numile acelaia le zic Păscării Mitropolitului, și acum fac că esti locul Mitropoliei, măcar că au și stăpănit dichii de la Mitropolie de multi ori pe acel numi ce s'au numit Păscărie Mitropolitului, schimbându-să numile și numindu-să osebit Păscărie și Colacul Bălții, iar săliște nu esti, hotar n'are... Osăbit și altă bucată de loc ci să chiamă Ciiriul, când era Domnie la Suciava, era acă bucată de loc ciir gospod, pentru triaba Domniei, dar esti din hotarul Todirenilor.» Hotarele le înseamnă acum Bădiliță, Dămiian, «Grigori rotar din Todirenii, Toader Mișca, Mihăilă fișoru Todosiei și Chele-Albă, Arman de Suciavă... Un ștejar cu cruci vechi într'ansul... Drumul cel

mare ce merge de la Suciava la Botoșăni, până într'u poeniță ce să chiamă Poiana Puțului, și esti și un puț vechi parăsit, lângă drumul cel mare... Pe unde aũ fost și arături, să cunosc hotarale, să chiamă Priloagile, și de acolo lovește la Fântăna Putredă, și apoi la Trestioara, apoi la Fântăna Roș (*sic*)... Vale-Mare și Racovile... Pă la un ștejar mare, însămnat roate... Pi din sus di lunca lui Marcu... Vadul lui Ciușcu... Cuibul Hulturului... Capul Domnului, și de acolo opcina cu hotar, Zvorăște, pără în hotaru Dragomirniı... Înpotriva altui părău, ce să pogoară de la Pleș... Și de acolo drept prin lozii, șăsul... S'aũ pus o piatră în dălma dialului.» Sandu Sturza Vel Logoft. — Copie.

53. 18 Ianuar 7247 (1739). «Varlam Ursachi egumen ot Slatin[a], împreună cu frate-meũ Gheorghii Ursachi», daũ zapis «uncheșului Ștefan Iani biv vtori Logofăt», că, «fiind maică noastră Sărafima Ursăchioae datoare cu doi sălaș[e] de Țiganı întregi dumisal[e], osăbit de aceste 2 sălași de Țiganı mai are dumn[ea]lui datorii la min[e], la Varlam, ce me'ũ dat la însurăcune mē, unile și altile, anum[e]: un brău de Țar[i]grad, care e-ũ fost cumpărătura 12 lei în Țarigrad, ș[i] 20 berbeci, și 30 vedre vin, osăbit de altele ce me'ũ dăruit dumn[ea]lui la traba nunții». Pusese zálog Feteștii, «cu vecinı», «osăbit de doi vecinı ce s'aũ răscumpărat de la maică noastră». Cedează satul. «Ș'aũ priimit-o ș[i] dumn[ea]lui pentru acești Țiganı pentru alte datorii, ș[i] ne'ũ dat toate zapisăle... Să-ı hii dum[i]sale driapt[ă] oșin[ă] ș[i] moșii în veci, și copiilor dum[i]-sal[e]» Iscălesc mai mulți boierı. Scrie «Costantin Lăn[ă], Med[elnicer]».

Pentru Varlaam Ursachi, v. tabla la vol. III-IV.

54. 20 Ianuar 7247 (1739). Ștefan Iani Log[ol]f[ă]t vinde cumpărătura sa de la cei doi Ursachi. «Sălașe de Țiganı c-am fostu cumpărat de la maica lor, Martha Ursăchioai.»

În călugărie, Marta s'a numit Serafimă.

55. 6 Februar 7250 (1742) Mărturie pentru «Darie c-aũ fostu Med[elnicer]u cu Neculaı Drehle de la Rădenı ot Ținutul Eșului». Pomenită «o mărturie de la Toader biv Vornic de lemne și de la Iacomii Vornic, din vălet 7246 [1738], Mai 2».

56. Iași, 31 August 7250 (1742). Costandin Nicolae-Vodă, pentru «chir Ioasaf, egumenul de la sv[ă]nta m[ă]n[ă]stirea Toderenii», pentru dijma Merenilor.

57. 26 Octombrie 7251 (1742). «Iordache Balș biv Vel Jicnicer» dă zapis «fratelui meu Lupul Balș ce au fost Medelnicer-Maria», dându-i Plopenii, «în Ținutul Sucevei», care «imi este mie daniia de la dumniei mătușica Catrina Ursăcoe», primind el în loc Vladicina, «în Ținutul Hotinului, de ocol târgului». Pomeniți «vecini de Novosiliță». Iscălesc și «Costandin Balș Vel Pah., Vas[i]le Balș». Scrie «Toader Bădiliț[ă] Vor[ni]c ot Sučav[a]».

58. 1-iu Iunie 7251 (1743). Împărțire. «Parte ce au fost de baștin[ă], frățască.»

59. 1-iu Iunie 7253 (1745). «Toader Cotărlă» vinde moșie lui Ioniț[ă] Chișcă. «Unchiul nostru Toader Cristiț... Trăgându-ne și noi tot de pe namul dum[is]ale, din bătrâni.»

60. 1-iu Mart 7254 (1746). «Anița fata popii lui Ștefan Chișcă», cu fiii «Ioniț[ă] și Malitița și Safta», face o vânzare.

61. «Costandin Pahar[nicul] [Cantacuzino]», către Lupul Balș Ban, «cinst[it], iubit și al meu întocmai ca un frate, cumnat». «Mi s'au rupt iazul morilor de la Tișuț, și, după cum s'au rupt, nu-î nedejde ca să-l mai ezăsc acolo unde au fost, — nu de alt, numai dum. știți cât năcaz, că în tot anul îl ezăsc câte de doi ori, ce acum am socotit să-l fac mai sus și să sap alt[ă] gărlă, și, unde vin să-l facă, vine cu un capăt pe locul dumitale; ce te înștiințaz și te poftesc ca să fii cu voe dum. să-l fac acolò, undi am socotit, că, unde voi să-l fac, dumitale nu să face niç-o păgubire; și, pentru adetul moșii, iarăș, ce-î socoti dm să dau pe an, să-m scrii dumneta, cât să știu. Numai poftesc, frate, ca să fie cu voe dum[i]tale, că eu sănt nădăjduitu dragosti dum[itale].» «Mai 29.»

Pecete neagră, cu vulturul bicefal, coroană și literele K. C.

Lupu scrie pe dos: «răvaș de la Păh. Dinul».

E Dinu fiul lui Matei Cantacuzino, Banul muntean, și bunul Mitropolitului Veniamin Costachi. V. vol. VII. p. 173 și urm. Tișăuții îi avea de zestre (*ibid.*, p. 196). El s'a căsătorit și așezat în Moldova la 1735-6 (*ibid.*, p. 193). Soția lui Lupu Balș, Safta, era fiică a lui Iordachi Cantacuzino *Pășcanul*, pe când Dinu ținea pe Safta a lui Iordachi Cantacuzino *Deleanul* (v. *Inscripțiile*

mele, I, p. 4). Tot acolo, notițe despre Lupu Balș. În curtea bisericii din Rus-Mănăstioara, între Suceava și Reusenă, în Bucovina, am mai găsit aceste două inscripții bălșești de pe atunci, puse pe aceiași piatră :

«Aice să odihnește șerbulu lui Dumnezeu Ioaună Balășu Velu Vorun[ic] ;
aū răposat la velet 7247 [1738], Noemv. 25.

«Aice și finulu dumisale Vasile Balășu Velu Stolnec ; aū răposat la vâlet 7262 [1753], Dech[emvrie] 25.»

Pentru Bălșeștii mai vechi și înrudirea lor cu Birlădeanu, boierul ucis de Aron-Vodă, v. mai sus, n° 7. Din regestele date în vol. VI, p. 559, se vede că Ioan Balș, cel îngropat la Plopeni, era frate cu Andrei, Pavel și Anița, după care s'a numit fiica lui Ion, măritată cu Constantin beizadea, fiul lui Brîncoveanu. Tatăl lor nu ar fi Vasile, fiul Marelui Vornic Ionașcu (*ibid.*, p. 589). Cf. în sfârșit tabla *Doc. Callimachi și Kozak, Inschriften aus der Bukowina*, I, pp 22-3.

Vasile al II-lea Stolnicul, se întimpină și în actele noastre, la 1742 (n° 61), împreună cu Constantin, poate un frate, și cu rudele lor, frații Lupu și Iordachi.

62. 17 Novembre 7259 (1750). Hotarnică. «Satul Grigoreștii aū fost driaptă moșie a Saftii Spătăroaei lui Neculai Ureche Spat[arul], fata lui Andrei Hat[manul]; unde Neculai Ureche acolò aū trăit și aū murit, fiind față temeliile casălor și numele lui scris pe piatra mormântului, și după moarte Urichioaii aū rămas în stăpânire niamului său Buhușăștii, fiind așezare într'acel sat și Dumitru Buhuș, tatăl Sandului Buhuș, trăind triizăci și doi di ani pân la morte sa, și acum trăesc și copii săi și oameni marturi ce aū adus Buhuș [Sandu, Postelnic], anume Ghiorgi Dohotariul din sat din Măndreștii și Vasile Hărtie ot tam și Ion Drăgușan și Flore și Dănilă . . . » Fusesse hotarnică între Dumitru Buhuș și mănăstirea Sucevița, supt «Mihai-Vodă» (Racovița). — Copie.

Pentru spița neamului Buhuș, v. vol. V, pp. 573-5. Nicolae Ureche, fiul lui Vasile și nepotul de fiu al lui Nestor, și-a măritat fata după Sandu Buhuș Hatmanul. V. *ibid.*, pp. 574, 578. Soția lui Nicolae se vede de aici a fi fost fata lui Andrei Hatmanul lui Petru Șchiopul. V. Hurmuzaki, XI, tabla.

63. 24 Septembre 7261 (1752). «Irina Chișculeasă, a lui Costantin Chișcă biv poroșnic», vinde «săliștea Munteniș», în hotar cu «Răteștii, dum[i]sali Aristarho biv Vel Spăt.».

Aristarho Hrisosculeu era fiul unei fete a Ducăi-Vodă. V. vol. VI, p. 563.

64. 10 Mart 7267 (1759). Zapis al lui «Costandin Osmache», negustor, cu fratele, din Iași. Pomenit și «Tănas[e] Făină, ă-aū fost Vornecu di spre Doamna la Duca-Vodă».

65. 25 Iulie 7267 (1759). Judecată a lui «Iordachi Canta-

c[uzino] Pah.». «Ionașco și Titia, fișorii uī Gavril.» «Toader cel mare, fișor Ursului din Pășcăneī.» «Stăpănire răpousatului Sandul Sturdze Log[o]făt.»

Iordachi e fiul Deleanului. V. vol. VII, l. c.

66. 8 Septembrie 1764. «Lupu Balș biv Vel Vor[nic]» se învoiește înaintea «Sfinții Sale părintelui Gligorie arhimandritul cheschiofilaxi tis ieras chevasilichis monis tu Aghiu Pavlu¹, de la sfânta mănăstire Sfetagora, ce esti hramul Sfeti Ghiorghii», și cu Timoftei egumenul de la Tudorenī, pentru moșia Moreniī, în hotar çu satul său Plopenii. Balș avea și Vălcăneștiī, Feteștiī. Se face schimb: «măcar că Mereniī sânt oarece mai lați, dar esti moșii mai scurtă». Balș cheltuse peste o mie de lei cu morile. «Și o cărêmă ce este lângă moară.» Marturī: «părinții sfetagoreț de la sfintele mănăstiri de la Iaș, și alți boeri mari care s'aū iscălit... Care s'aū tămplat și Sfinție Sa părintele Gligorie arhimandritul de la sfânta măn[ă]stire Sfeti Pavlu de la Sfetagora, undi esti închinată sfânta măn[ă]stire Tudorenī, viind aice cu sfânta cruci». Pecete cu cerneală, cu blason neînțeleș.

67. 22 Octombree 7273 (1764). «I. Cant. Spat.» dă o poruncă hotărnicie la «Costandin Tacul, Căpt. Ioan Maț-gras și Ioan Pășcanul, ot Săngerii».

68. 3 August 1765. «Cost. Ct. Pah » [Cantacuzino; v. n° 61] face izvod de moșii și lucruri. «Lanțuv de aur cu zălidi... , inelu cu diamanturī de logodnă, 2 inele căte c'un zamfiru albu... , 1 inelu c'un zamfiru albastru, de pecete... , 5 flori de argintū pe hașă... , 1 stropitoare de argintu poliită... , 1 săcrieș săpatu ș[i] poliitu, 1 săcrieș mic cu urșinic de odoară, 1 săcriū mare cu boarfe, flocos; 1 scoartă mari cu flori, 1 covoru mare de urșinicu, 2 covoară de Țarigrad, 2 năfrămī de oglindă: una prisne cu hiru ș[i] 1 de rățale cu hiru... , 6 cămeș cu mănică cu hiru, 5 cămeși leșăști cu hiru, 1 mas[ă] a mas[ă] cu peșchiriuri... , 12 șărvete cu rățale cu hir... , 1 beniș de știof galbănu cu samurī, 1 beniș de știofu albu cu cacomu... , 1 roche belacoasi verde în șătrange cu hiru... ,

¹ Και σκευόφλαξ τῆς ἱερᾶς καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου.

1 rochi de aclazu singepiü cu hiru..., 1 antereü di ştióf cu hiru..., 1 oghialu de lastră cu şarşaful lui, cusutü cu hiru, ..., 1 prostire cu sirmă peste totu, 1 prostire de răţali cu hiru..., 2 feţi de perne mari şi 4 micî de papură (*sic*) şi cu răţali cu hiru, 1 cămară.» Satul Socî îl păstrează socrul.

69 8 Septembrie 1766. «Grigorie arhimandritul cheschiofilaxi tis eras che vasilichis monis tu Aghiu Pavlu de la sfânta mănăstirea Sfântagura¹» şi egumenul Timofteiu de la Todirenî dau zapis lui Lupu Balş pentru schimbul pomenit. Iscălitură grecească. Pecetea mănăstirii Sf. Pavel.

70. «† Dum. răzăş de Drăgoten[i], cu fer[₁]cită săn[ă]tate mă închin dumilorvoastre. Iată că eü paartea mea de moşii ce o am acolo, am vândut-o dumisale giupănuului Costandin Pa[na]iti, Lipcan. Fiindcă să hotărăşte alături cu moşie dumisal[e], este răzăş. Dar, fiindcă santeţ dum. mai aproape, că santeţu la un loc, de vreţ, daţ baniî ce scrie în zapis, şi va rămâne moşie la dumilur voastre. Nu vreţ să daţ bani, iscăliţ în zapisul meü cel de vânzare, că iată că eü vă înştiinţáz, să nu zăciţ pe urmă că n'aţ ştiut. 100 lei estea preţul vânzării mele, şi acmu pân la Sfete Dumitru să veniţ, or bani să daţ, or să iscăliţ. Şi să fiţ dm. săn[ă]toş. 7274 [1765], Oct. 17. Al dm. ca un frate: Ioniţ[ă] Chişcă.»

71. 3 Decembre —. Iordachi Balş trimete Lupuluî, fratele său, actele Plopenilor şi «pecetluitu[l] lui Ursachi de o pungă de banî a lui Cioldan» [= Şoldan; v. şi n^{le} 15, 16]. Pecete mică, neagră, cu o lebadă care-şi ciuguleşte pieptul.

72. Ianuar [1777-82]. Jalbă [către Constantin Vodă Moruzi]. «Eü am rămas întunecat, neavând nici o scrisoare la mâna mea. Şi, în trecuţii anî, în vreme Mării Sale răpousatuluî Grigori Calimah-Vodă, mergându eü împreună cu dum. boeri -cău fost pribegî într'acé vremi, la Căşla Hanuluî, la Sultanu ce era acolò, am găsit şi pe vāru-mieü ce era acolò, robit de Mărie Sa Crāng[=Crîm]-Gheri-Han, şi, fiind el om slab şi la vârsta bătrāneţilor, mi-aü ară:at pe unde sint moşile zalog de dānsul, dāndu-mî şi mărturie înnaintea a toţ boeriî

¹ V. p. 61, nota.

ce-au fost acolo, pe unde sint amaneturi pusă, cari sint și iscăliți 5 boeri mari într'acelă mărturie, ca să caut să-mi scot parte mē de moșie. Și alte părți li am scos toate, după acelă mărturie, iar, cât pentru o moșie anume Muntenii, de la Ținutul Hărlăului, ce-au fostu pusă amanet la răpousatul Panaite cupet, care o stăpânește acum fiul său, Iordachi Panaite, mergând la dum, nič într'u chip nu să dă la cale, zicând că o are cumpăratură dă la maica aceluivar al mieu. Doamne, eū ceiu parte mē și să răscumpăr parte vărului mieu, și pân acum n'am putut să-m caut dreptate mē, fiind vremile răscoalilor, și, după răscoale, fiind Iordachi Panaite om a răpousatului Mării Sale Ghicăi-Vodă, n'am îndrăznit să jăluesc, ce acum mă rog Mării Tale, ca unui Domn bun și îndreptător, să aibu dreptate de la Mărie Ta. Și cum a fi mila Mării Tale.

Robul Mării Tale :

Ioniț[ă] Chișcă, mazil ot Niamțu.»

Fuga boierilor la Han se făcu supt Ioan-Vodă Callimachi, în 1758-9. V. *Doc. Callimachi*, I, pp. CIII-IV.

73. 3 Februar 1779. Cercetare la Muntenii, pentru Ioniță Chișcă. Mărturia vărului său era din 13 Novembre 7276 (1767). Cumpărătorul arată un act din 24 Septembrie 7261 (1752), de la «Irina Chișculiasă, a lui Costandin Chișcă ce-au fost poroșnic, muma lui Ioniți Chișcă și mătușa jăluitoariului». «Răzeș împregiuraș.» Pomeniți: «Ioniță Bantăș diiac și Macarū Gheban diiac».

74. 1^{iu} Mart 1785. Mih[ai] Sturz[a] Vel Clucer dă adeverință pentru moșii bălșești. «Fiind a mănăstirii Ocnii [moșia Vlădicica], dată dă răp[o]satul Ursach[i] Vist., fiind ačastă măn[ă]stire făcută din temelie dă răp[o]satul Vist. Ursache [v. n° 53]... M'am învoit eū cu dumnealui nene Lupul Balș Log[ofă].» Se pomenesc satele: Nădăbăuții, Novosălnița. «Cum și eū cu mătușa Safta Hătmăneaasa, fiind clironomi răp[o]satului Iordachi Balș Vornic.» «Schimbătura ce au făcut moșă-mieu cu dumnealui.»

Ion Sturdza, fiul Sandului, alipit la casa rudei sale Grigore Matei Ghica,

trăi, după plecarea acestuia în Țara-Românească, aici lângă dînsul. Fiul său Mihaî era deci prin creștere un Muntean și avea și Logofeți munteni; de unde particularitățile de limbă ale acestei scrisori. V. și vol. VI, p. 567.

75. 1793 Plîngere de încălcare și pagube a lui Ștefan Hurmuzachi V. Vist. contra Stolnicesei Iilca Bălșoia. «Trecu vitile lor din Cordon piste hraniță, în parte acasta, dincoace, în Moldova.»

Pare să fie bunicul lui Doxachi de la Cernauca.

76. 20 Februar 1795. Alexandru Ioan Calimah Vodă, pentru «Iordache fiul răposatului Ștefan Hurmuzache biv V[e]l Vist.», care stăpânește moșia «Iucsenii, ci se numește și Salcea, la Țin[u]t[ul] Suceviu, care îi este clironomie de la maica sa Balașa Cantacuzinò».

Un Matei Hurmuzaki, care face hotărnicie la 1779 (vol. VII, p. 228, n° 81). își mărită fata, Anastasia, cu Ionița Canta, cronicarul (*Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, tabla). Balașa nu poate fi decî o fiică a lui Dinu Cantacuzino, de și o Bălșă, fiica lui, ținuse întîi pe Arislarho Hrisoscoleu (v. mai sus, n° 63). Balașa Hurmuzaki e de sigur fata lui Constantin Pășcanul. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, tabla la p. 47.

77. F. d. «Izvod de zestrîi ă-am dat fichiî meli Bălșii.» «O masă aliasă cu peșchirul ei. O masă nemțască cu 12 șervite cu horbote, și un peșchir de spălatu, cu horbote, și o năframă de mănî cu rețele... 4 mesă în cincî iță, cu 24 șerve[e] și 4 năfrămî de mănă, o năframă de obraz în cincî iță... 4 prostirî vărstate de pus pe chilote, 2 prostir[i] d'infățat oghialul... 4 părechî marî și 5 micî de burungicu cu rățeli cusute cu tiriplitu... 1 cămeșă de făredeu... 1 săpetu de cele flocoas[e] marî de la Leptcanî, 1 săcriu săpatu, poliitu peste totu, 1 săcrieș micu, înbrăcatu cu urșnicu, cu oglindă cu călămăr[i] și[i] de pus odoarele... 1 chilotă de atlazu... 1 pologu de taftă leșască cu ochî... 1 colomocu (*sic*) de postavu de pus așternutul, 1 oglindă mare de cele bune și cu chepteniî, 1 șcatulcă leptcăniască de cele bune, cu 8 șăpurî și cu 5 păhare] și 0 carafîi... Hamurî de bulgariî ruseștî, 1 cămară cu 6 cai murgî, cu hamur[i] din țară » Și moșia «Sociî, la Hărlău, pe Militinu».

E zestrea Bălșei Cantacuzino din n¹ precedent.

78. «Salce, 27 8ber 1800.» [Iordachi Hurmuzachi] către un

Vel Vornic, care venise pentru hotărnicie și nu isprăvise nimic. «Iară cereare mè era întru scoposul acestu, ca să fie triabă adusă la împlinire și săvârșire ei, iară nu pentru ca să-ț faci dum. numai o preîmlare de la Eș până aice și să umbli dăo-trei zile pe moșie mè, nefăcând nici-o triabă, numai ca la o recreație după vânat, și, măcar că ai venit dum. la mine drept la gazdă, ci, viind, te ai dus dum. la dum.-lui Vist. Balș...

Al 3-lea, îm scrii că vreamă aũ fost de tomnă și, străcându-să vreamă cu totul, nu s'aũ potut face deplină hotărâre. Eũ la ačastă daũ respuns așă: fiindcă dum. ești o persoană plină de înțelepciune, plină de înțelegere și[i] plină și de învățatur[ă], foarte bine știi că vremile de tomnă sânt nestatornice și schimbătoare, întru care nu este cu putință omniască a face vr'o trebuință și a o aduce la sfârșit și, ștind ačasta, pentru ce dară ai venit? Nu pentru altă, numai ca să mă înșeli pe mine și să scoț de la mine baniĩ cu înșălăciune, cariĩ fără de nici-un fel de chip de respundere dum. ești îndătorit îm a da înapoi.

Al 4-lea. Îm scrii dum. că cu însuș priimire mè țin am dat butc[ă] și cai de te ai întors înapoi. Cu dreptul este că cu însuș priimire mè am dat cai și butcă, dară și cu rugămintă cum^{le}, văzând vreamă înprotivitoare, și cunoscând triabă că nici-o silință nu iaste de spre dum., am făcut cinste dum^{le} dându-ți cai și butcă ca s[ă] te întorci acas[ă] înapoi, iară să nu umbli cruciș drumurile, precum ai făcut dum.; cu care umblare cruciș a dum. mi-ai fărmat butca și fărâme mi l'ai trimis acas[ă], de unde mi s'aũ pricinuit multă cheltuială la tocmire ei, care cheltuială s'ar cuvini să fie împlinită de la dum.; numai trec acũ cu vedere. Ci baniĩ, cei 100 ₰ cariĩ cu înșălăciune de la mine sânt luaț, cu toată frățască dreptate poftesc înapoi.» Citează: «pravilele giudicăților a țerii și Sfântă Scriptură».

Al 8-le. Îm scrii ca să hi fost socotit mai nainte și așă să fi fost poftit pe un mazal de hotărâre, dară să nu fi fost rădicând un boer de la Eș. Drept este că așă am socotit si nădejduit că boer de la Eș, fiind totdeună practicos între

giudicăt și având la mână pravilă, precum Sfint. Scripturî și a Sfinților Părinț, așa și pravilă politiceștii giudicătîi, nu va fi lacom spre înșălăciune, ci va fi următor pravilelor și împli[ni]tor, iară nu călcător ; pentru această am rădicat pe boer de la Eș, iară nu fieșcare mazăl care dă pravile sus pomenite abia aude, nu tocmă să le știe. Socotință mē și nădejde foarte tari m'aū înșălat pe mine, fiindcă, încungirând pe Lupul [Balș], am nemerit la Ursul.»

79. F. d. «Docsache Hurmuzachi Căm[ina]r și cu soție sa Ilinca, născută din Murguleți, de o parte, și Iordache Hurmuzache [vărul lui Doxachi], de alt[ă] parte», fac mărturie cu privire la satul Camăna, din Bucovina, dat la 1811 de Doxache lui Iordachi în schimb pentru Salcea și Iucșani. Schimbul nu se îndeplinește atunci, și acum se cere extabularea contractului.

80. 5 Iulie 1805. «Enache Hurmuzache», pentru o vînzare de Țiganî către Iordachi, nepotul său.

81. 5 Octombrie 1805. «Gheorghî Radovicî» arată că a vîndut lui Iordachi Hurmuzachi «o casă aice în Eș, la mahalaoa Muntenime-de-sus, unde sânt gropile de humă ot Păcurari».

82. 10 April 1807. Chitanță a lui Grigori Dascal către Iordachi Hurmuzachi. «Maî cerândü hac la dumialui.»

83. 1812. Plîngere a lui Sandulachi Cațichi pentru că «d' polcv. Bulhațcov, ginerile răpousatului boeriü Spăt. Grigorie Bașotă, aū scos moșia Vlădenii în mezat».

84. «Cu plecăciuni mă închin Svinții Tali, părinte arh. Chiril, egum. de mănăștire Gălățai.

Moșae Belceștii, a mănăștirii, să răzăște cu moșie Săngerii, lovindu-să în capite, ș[i], pentru că săntü rănduitu spre hotăräre a nistor moșai, nu lipsăsc a nu înștiința pe Svințae Ta ca să trimețu vechilu, cu scrisorile dinpreună, să ștei față în toată cercetare, pentru ca să nu să facă vre-o greșală ; maî vartos că eū sănt al Svinții Tali fiū sufletescu. 812, Avt. 30.

Plecatu : Ioan Sturza, Spat.»

E viitorul Domn. Meteahna sa de pronunție se vede și din hotăririle ce pune în timpul Domniei. V., în adevăr, rezoluția din vol. V, p. 280, n° 182.

85. 8 Septembrie 1812. Chiril arhimandritul Gălății către Ioan

Sturza Spatar. «Fiindcă vremile sint precum este știut dum^{le} și eū mă aflu cu toată casa măn[ă]stirei în gătire de cele trebuincoasă, și vreme de a căuta de aceste aū încetat, pân mai cu păsuire, pentru aceia mă rog de ertăciuni că n'am pe cine trimite.»

Pacea se încheiase între Ruși și Turci, dar Domn nu fusese numit încă.

86. Ioan Sandu Sturdza-Vodă îngăduie a se începe din nou procesele la judecarea cărora nu s'aū păzit «toate formele pricinilor». Să se cerceteze de acum înainte dreptatea plîngerii: «Fără ačasta să nu să aducă, nici să sorociască pe pîrît în zădar pentru numai pîrî, sau ră-voință a jăl[uitori]lor, dînd la cei chemaț în giudecată acele după pravile vadele spre adunarea dovezilor și prilejul înfășurării după îndemnări potrivite cu pricina . . . Iar apoi, întru cercetare pricinilor, poroncesc să fiți în pace, cu luare-aminte la cetire scrisorilor și fără grăire, îngăduindu-vă și ațutîndu-vă unul pe altul întru înțălegeria și cunoștiința pricinii, ca cu acest chip să puteți pătrunde și cunoaște adevărul și a face socotința dumv., încît să poată fi priimită și osănditului. Aceste fiind dreptățile ce vă haracterisăsc după datorii, le însemnăm părintești și domnește dumv., mai mult spre aducere aminte întru urmare ce cu prisosință sîntem încredințaț că veți păzi spre contenire netemelnicilor ziceri, spre mulțămirea obștiei, spre lauda dumv. și spre bucuria noastră. Poroncesc, Vel Vornici de Aproz, ca să stați a să ceti adesă orî țidula ačasta în adunare boerilor, atît la Mitropolie, cît și în Divan, ca să să facă auzită la acei care, precum mai sus s'aū zis, sau n'aū fost fața la hotărîrile date mai înainte, sau n'aū avut la îndemînare dovezile în scris, a le arăta, și să vie în de iznoavă cercetare, unde să fie cu neadormită luare aminte a să păzi di-a pururea pacia și buna orînduială întru tot loc[ul], pu(r)tînd a să socoti acolo unde să dă dreptate fiește-căruia și unde acei ce nici să judecă, nici aū drept a să judeca, nu să cuvine a sta fața. Înplinindu-ț dar datoriile ce te haracterisăsc întocmai după cuprinderia aceștii țidule pentru oricare înpotrivă urmare veți face arătare Domnii Mele,

ca să fie căzuta punere la cale. 1827, Ghenari 23.» Către Teodor Balș, Vel Log. al Țeriî-de-jos. — Copie.

87. 20 Novembre 1834. Parte din diata *baș-boierului* Teodor Balș, privitoare la ficele fratelui său Stolnicul Nicolae și ale cumnatei, măritată a doua oară cu un Metaxà: Zoița și Anica. Aveau moșia Maxutul, amanetată la Log. Costachi Ghica și alții. Zoița iea pe Post. Lascarachi Sturza și Anica pe Spat. Toma Luca. Li dă zestre și «haruri pe giuvaeruri, argintării, șaluri, strae, butce, cai, boi, oi și altile». Anica murise. E pomeniț tatăl său Grigore și fiii fraților lui, sora lui Teodor, Anica, «ce s'au săvârșit în călugărie». — La 1840 Zoița ținea pe rotmistrul rus Cafegi.

B. Documente ale familiei Placă (azi la Ac. Rom.).

88. Iași, 25 Iunie 7112 (1604). Eremia Moghilă arată că Nistor Ureache, Vornic de Țara-de-jos, i-a adus un zăpis al lui Gligorie Vel Stol. și Buzul Pitar și Vasilie Tălpis biv staroste и БѢРНАР ТИЖ [= și Burnar tot staroste] și Cehan Vel (*sic*) Vist. și Sidor biv staroste, pentru o cumpărătură a lui de la Drăghina Tecmăneasa și fiii ei, Toader și Cozma și Ionașco (cu 200 de ughi = 800рскых). Stroič Log. Pepelea.

89. C. 1650. Un boierinaș din Buhușești vinde partea lui din Șoimărești. Marturi: un Capșea, Ionașco Coșcug vătămanul, Misaiu ot Buhușești. Capșea iscălește: «Capșea».

90. «Adecă eū Chiriîac Medelnicer și ȝupăneasa mē Alexandra, și Vasilie, fiçorii lui Gligorie Ureache ò-aū fostu Vornic-Maria, nepoții lui Nistor Ureache Vornicul, scriem și mărturisim cu cestu zăpis al nostru cum, de nim[e] nevoiți, nici siliți, ce de bună voia noastră, am vândut a treia partea din sat den Șoimărești, din partea din ȝos, ce sintu [în] Țănutul Sucevei, pre apa Rășcăi, cu vad de moară în Rășcaa, care partea ne iaste noi cumpărîtură de la moșu nostru Ureache Vornicul, de la Drăghina Tecmăneas[a] și de la fiçorii ei Toader și Cozma și Ionașco, ačasta o am vândut

lui Gavril Cocris pentru căci ș'au fostu moșie lui, dreptu o sută și doîdzăci de galbeni, bani bunî. Însă pentru această a treia partea de sat de Șoimărești, partea din ȝos, avut-am și pără cu dănsul de câteva orî înaintea Domniei. Pentr'aceia, cât am avut drease de cumpărături de la moșu nostru, de la Nistor Ureache Vornicul, pre această partea ce mai sus scriem, pentr'aceia ȝudețul ne'û dat noi să ținem. Iară, după pără ȝ-am avut cu Gavril Cocris, noi ne-am tocmit cu dănsul, de ș'au întorsu moșie și ne'û dat acei bani ce mai sus [scrie, ca să fie] bunî întru mănule nostria tot . . . ta, pentr'aceia ca să hie lui dreptă cumpăratură [și m]oșia; și dres[e] ȝ-am avut de cumpăratură [de l]a moșu nostru Nistor Ureache ȝ-au fostu Vornic, toate le-am dat pre mână lui Gavril Cocris, și, de să vor mai ȝăsi la noi nescar[e] dres[e] oprite, și de să vor lovi în vr'o vream[e], și acele încă să s[ă] dea pre mână lui. Și [la] această tocmal[ă] a noastră s'au prilejit boerî și fiĉorî de boerî, anum[e] Ștefan Ruginî ȝ-au fostu Șetrar și Silion și Ștefan Gherghial, Vorniciî de Poartî, și Vas[i]lie Talpă ȝ-au fostu Vornic la Botășeanî și Gheorghie Talpă și Ilie vătavul Visternicului celui Mariia și Earimia fiĉorul Dumitrașco și alții mulți fiĉorî de boerî, tinerî și bătrâni, s'au prilejit la această tocmal[ă] a noastră. Aȝasta scriem și mărturisim cu acestu zapis al nostru. Și pentru credința am iscălit și pecete încă ne'm pus la acestu adevărat zapis al nostru, ca să să creadză. Și eû Ghiorghiță Arsenie am scrisu acestu zapis: să să știa.»

Iscălește: Αλεξάνδρα (pecete neagră, octogonală, cu fum) și alții.

La 25 Iulie 7175 [1667], «Chiriac ȝ-au fostu Medelnicear» se judecă la Iiaș Alexandru-Vodă cu Cocris și ciștigă. Iscălesc hotărîrea: Solomon Bărl[ă]-d[eanul] Vel Log. și pisariul Anton, un foarte bun caligraf. — Altfel, v. mai sus, cap. I, n° 62.

91. Iași, 24 April 7177 (1669). Niște răzăși de Băloșești fac vînzare la Șoimărești lui Gavril Cocris, cu «doi lei, bani gata». Marturi: «Gheorghî[ă] Ipifanie, Irimia Muntianul, Gașpar de Bărgăani».

Pentru Cocris, v. n^l precedent și ale mele *Doc. Bistrițez*, tabla.

92. 26 Septembrie 7178 (1669). Boierii dau mărturie pentru

împărțeala făcută de Gavril Cocris cu frații săi, de Gheorghiuță Băloșescul, cu frații, de Solomonești și fiii Tecmănesei, etc. — Copiat de «Toader Săcară, diiac de Divan», la 21 Iulie 7272 (1764).

93. «Trăg Neamțu». C. 1670. Un Trimes domnesc arată că a fost însărcinat să aducă pe egumenul de la Cetatea Neamțului în procesul cu Cocris. Părțile se împacă.

94. Băloșești, 9 Iulie 7183 (1675). Soția lui Ion Muste și fiii ei, Toader și Gligori, vind o moșie. Scrie «Simion proegumenul de la mănăstir[ea] Neamțului».

95. «Io Nicolae [Alexandru] Voevod bj. mil. gsprū zemli moldavscoi.

Scriem Domniia Mea la toți lăcuitori cari sântei tocmit cu rupta noi din [Ținutul N]iamțului, vă dăm în știre, iat[ă] că au venit vremea să s[ă] dea banii birului împăr[ă]tescu, dup[ă] obiceiul cari este în toț aiî, cari voi știț binea că, cându s'au dat banii birului, altă dat[ă] să scotea pe ț[ar]ă osăbită orânduială, afară de tocmal[a] ce aveți. Ce noi am făcut milă cu voi și am lăsat să lipsască alteli toate, și din tocmala voastră să nu fiți scoși, și s'au socotit de s'au orânduitu acmu o parte de bir. Pentru cari am socotit Domniia Mea, împreun[ă] cu tot Sfatul nostru, alt să nu s[ă] scoat[ă] pe voi, făr numai un țăfertu din tocmala voastră să dați acmu la Săptemvri pentru acê o parte din biru, precum scrie mai sus. Cari știț și voi că întâiaș dat[ă], la așdzarea ruptii, s'au pomenit că este cincî țăferturi într'un an, adecă un țăfert mai mult, cari s'au socotit să dați acmu la Săptemvri, și, măcar că, cându s'au socotit de se-au făcut așadzari ruptei, s'au pomenit să fie cincî țăferturi într'un an, socotindu-s[ă] sămile pe la Ținuturi mai mari, cari n'au ășit dup[ă] socotial[ă] și m... [rupt], iar noi tot am făcut mil[ă] și am scădzut, și din cuvânt nu ni-am în[depărtat], ță-am lăsat să fie rupta stătătoari, mai mult pentru binilea vostru. De cari lucru, iat[ă] că v[ă] sc[riem ca], viindu-v[ă] carte Domnii Meal[e], să căutați să s[i]liți să vă dați banii acestui țăfertu la mână zloțaiilor ță-au strănsu țăfertul al doilea trecut, de la Avgust, făr neamic[ă] întârdziari, pe izvodul din Visterie, ce iaste

la m[ă]na zlo[ta]șilor, și cari dintre voi n'or fi eșit p[ă]n acmu la rupt[ă], să ias[ă] la acestu țăfert, să-ș i[ă] bani, nimea să nu răm[ă]e f[ă]r[ă] rupt[ă] pe numile lui, de vreme că noi rupta o l[ă]s[ă]m să fie st[ă]t[ă]toare. Și, d[ă]ndu bani[ă] acestu[ă] țăfetu ce s'a[ă] scos acmu la Săptemvri, ve[ă] fi în odihnă p[ă]n la Noiamvri, și alt[ul] p[ă]n atuncea n'a i[ă]și, ni[ă] i[ă] fi scoș din tocmeală. Și, [pre]cum v[ă] adeverim, așea va fi, și atuncea, la Noemvri, la vremea v'e[ă]ți scoate țăfertul vostru, pe tocma[lă], iar din tocma[lă] mai mult nu-ți da. Și pre bani[ă] altor țăfertur[ă], ve[ă]ți da și 5 p[ro]t[ronici] de ug. pentru sulgiu, și pentru iliș, și r[ă]sur[ă] ve[ă]ți da de ug. c[ă]te 3 pt : 2 pt. vor fi a Visterii ș'un pt. a str[ă]ng[ă]torilor ; însă pe ace[ă] 5 pt. de ug. nu-ți da r[ă]sur[ă]. Și ve[ă]ți da și ce[ă] 4 bani de leu, dup[ă] obicei[ă], cosorul, cum a[ă] dat și alt[ă] dat[ă] la bani[ă] birului ; însă r[ă]sur[ă] pe ace[ă] 4 bani nu-ți da.

A[ă]c[ă]sta scriem.

U. Ias, l^t 7223 [1714], Săp. 1.»

Pecete mică cu chinovar, octogonală : bourul cu coroană și inițiale neînțelese.

E o întâmplare feneștă că s'a păstrat acest act, unul din cele mai însemnate documente financiare din această epocă. Pe lingă o mulțime de nouă amănunte, el cuprinde siguranța că Nicolae Mavrocordat a introdus șferturile și în a doua Domnie moldovenească a sa, în 1714, îndată după așezarea țerii. Cf. cartea mea *Geschichte der Rumanen*, II, p. 149 și urm.

96. 14 Iulie 7271 (1763). Neofit egumenul de Secul se împacă cu un boier. — Copie.

«Cucoană Mărioară, cu plec[ă]ciune ne închinăm dumilor-voastre.

Pentru vorba noastră ce am avut cu dum[nea]ta când am fost[ă] acolo, noi am venit la Botoșani și ne am sfătuit cu casnici[ă] noștri, și ne-am priimit cu acestu izvod ce a[ă] dat dum[nea]ta și cu f[ă]g[ă]duința care a[ă] făcut-o dum[nea]ta că ve[ă]i mai adaoge moară și casa la izvod, dar pentru altele răm[ă]n la bunavoință. Că, de ve[ă]i mai adaoge, ficii dum[ita]le ve[ă]i da, dar mai mult de noi nu ești dum[nea]ta sălită, ce pre d[ă]t[ă]toriul de bună voia iubește Dumnezeu. Numai pentru plofirul giubelii poftesc[ă] f[ă]r de sup[ă]rare ca să s[ă] schimbe, or cu mil (?), or cu jderi, fiindcă la noi nu fac nimine cu

cozi. Fiindcă și noi, după fâgăduința ce am dat, adiverez dumitale că ne ținem, și știut să fie că dăm jumătate casa noastră ce avem în Botoșani, în mahalaoa Triisfetitilor, și 4.000, adică patru mii de lei, bani, și briocca cu doi cai și altele câte mai sânt lucruri pentru trebuința sa, toate negreșit. Și aceste de la noi, iar de la milostivul Dumnezeu blagoslovenie. Și acum, de este și a dum[nea]voastră bunavoi[n]ță, și voia lui Dumnezeu să fie, poftescă să s[ă] facă toată așăzare prin această primire, și să ne trimiți dum[nea]voastră prin omul acesta al nostru izvodul cel adevărat, iscălit de dum[nea]ta, cum și de cuconășii dumnetale, împreună cu logodna, deplin, ca să știm a urmă pentru celelalte trebii și să fim nădăjduiți, că iată și noi am trimis de la noi logodnă o tabachere cu un inel cu adiamante și doaozăci de galbină olandeză. Și poftescă să avem tot răspunsul desăvârșit.

819, Iulie 28.

A dum[it]iale slug[ă] :

Παναγιώτης Ἰωάννου Πλακάς.

Și soțul mieu Sultana să închină dum[i]tale cu plecăciune.

Și eu mă închin la dum[nea]voastră la toț cu părința[scă] blagoslovenie: Theodor Sachelarion [scrisoarea e de mîna lui].»

98. 22 Novembre 1820. Poruncă pentru prețăluire de casă, de la Vornicia Botoșanilor, către «Gheorghii Anastasie, starostile de ieslari, cu trei meșteri, și starostili de chetrari, iarășii cu trii meșteri». — Iscălesc în raport: Γεώργιος Ναστασίου, Dumitru staroste de dulghiiari, calfa Ioan Murat, Ion Tătar dulgher; Simioan staroste de chetrari, Vasil[e] Vinăgros calfa de chetrari, Dimitrachi Vucevaz chetrar».

99. 6 Iulie 1825. Scrisoare a lui «Theodor iconom» către Niță Tacul.

«Un sfêșnicariu n'am găsit, care scrii dum[neata] că este a casii... Cuconul Iordachi Negruț nu este acasă, și nu știu de are trebuință aș ba, dar îl așteaptă ca să vie».

Acest Teodor economul (preot) e pomenit în doc. Callimachi ale vol. V și în publicația *Doc Callimachi* (v. tabla).

C. Din condica Delenilor¹.

100. «Satele ce mi s'au venitū de la părinți la împărțala noastră și ceale Ț-am cumpăratū eū și cari în sîntū de danie, și de pre cine să trag de începutū, și care ce pricină au avutū, așjidirea și Țigan[i] de baștină ce avemū, după cumū dove-desc ispisoacelea domnești ce s'au scris la rîndul lor.» Deleniî încep întăiū. Se citează actele «cîte s'au aflatū după prada Moscalilorū, la Horodinca, fiindū acolo».

Această însemnare o face Iordachi Cantacuzino, cel d'intiū Pășcan. «Prada Moscalilor» e ocupația lui Munnich, în 1739.

101. 7001 (1502-3). Ștefan-Vodă, pentru Anușca și sora ei Necșa, fetele lui Manoilă, ce vînd moșie la Mănăilești, în hotar cu Dumești, lui Grigore Săvăscul, cu 270 de zloți tătărești.

102. 23 Ianuar 6958 (1450). Bogdan-Vodă, pentru Șteful feciorul lui «Fumu» și frate cu «Măndre», cari au dat la mănăstirea Neamț un loc în hotarul Delenilor. Petru V. Log. — Tradus de Evloghie, la 27 Iunie 7269 (1761).

V. Urechia, *l. c.*, p. 146.

103. 21 Septembrie 7077 (1568). Bogdan-Vodă, pentru Draga, fata Alexii diac, care avea uric de la «moșul Domniei Meale Ștefan-Vod[ă], privitor la o sălește de la Cărligătură, unde au șăzutū Iuga; ce să chiamă Cucuteni». O vinde «Banului, deregătoriului de Bacău».

104. 7090 (1581-2). Petru-Vodă, pentru un armășel.

105. 7099 (1590-1). Petru-Vodă, pentru pîra călugărilor de Galata cu Golăe pivniceriu.

106. 7106 (1597-8). Ieremia-Vodă, pentru Niagoe părcălabul de Hotin.

107. 7107 (1598-9). Ieremia-Vodă, pentru episcopul Agafton de Roman, care e în pîră pentru satul Costeni cu Goliești.

108. «Cînd am fostū eū Belcea șoltuz și cu doisprăze[ce] pîrgari» (la tîrgul Ștefănești) vin «înnaintea noastră și înnaintea Scaunului nostru» un număr de răzeși, ce și vînd moara lui «popa

¹ Pătrată la d. Ghica-Deleni. După o altă copie, V. A. Urechia a dat extrase în *An. Ac. Romîne*, XI.

Ștefan și popa Parcovschie», pe 100 de galbeni. Marturi: «Musteață orîndariul și Belcea și Pancul și popa Vasile și Andrii». Pune «pecetea, precum aș fostu obiceiul de demultu». — Supt Ieremia-Vodă; pe la 7111 (1602-3).

La această dată, popii vînd moara lui Cărăiman V. Păharnic, cu 150 de ughi.

109. 8 Iulie 7111 (1603). Ieremia-Vodă, pentru «Ignatū Cîogolea, pîrcălabul de Orheiū», cu privire la stăpînirea lui la Șipoteani ș. a.

V. pentru acest neam V. Pirvan, *Un vechiū monument de limbă literară romînească*, din «Conv. lit.», pe 1904.

110. 24 Iulie 7113 (1605). Zapis pentru Gățilă vătavul.

111. 7120 (1621-2). Radu-Vodă întărește lui Costea Buțoc Vel Vornic satele Deleanii și Rusii, «c-aș fost la ocolul Hărlăului». «Am fostu luat Domnia Mea de la dănsul satul Deleanii pre cuvinte omenești mincinoasă.»

Cf. Urechiiă, *l. c.*, p. 138.

† 112. 12 April 7128 (1620). Gașpar-Vodă întărește lui Buțoc Vel Vornic de Țara-de-jos satele: Tribisăușii, Dimideanii, Măndăgăușii, Carlacăul, Romancăușii, Marcovățul, Hinaia, Buzovița, Răsteul, Costeștii, Ploscăreanii, Avrămenii, Năvrăușii, Tețcanii, Băbuleștii, Șătrărenii, Delenii, «cu cutul Ungurilor», Rusii, Bejenii, Prîdeanii, Mărculeștii, Nemțeanii, Cucuiașii, Țigăneștii, Vădenii, Găoțeanii, Vlădeanii, Curiiașii, Andriușii, Șărbeștii, «danie de la Bobeșa doamna nemișoia», Cotujenii, Mănjăștii, Băltăteștii, Boziiianii, Petia-Mică, Hînțăștii, Horodniceanii, Tulova și o vie la Mîndru.

Pentru *nemeși*, v. și catastihul lui Petru Șchiopul, în Hurmuzaki, XI, p. 219.

113. 13 Mart 7130 (1622). Ștefan Tomșa-Vodă, pentru familiile Banul și Moimăscul. «Cariii sîntu făcuți cu a patra fiemeaia, fără cununie», nu moștenesc.

114. 17 Mart 7132 (1624). Radu-Vodă întărește satul Teșăușii lui «Duca c-aș fostu Ușer-Mare».

115. 21 Mai 7134 (1626). Miron-Vodă, pentru [Dumitrașco] vtorii Stolnic și fratele său Toader și surorile Tudosca, Cantachia, Tofana, Anghelina, fii ai lui Pătrașco Logofătul.

Sînt fiii lui Petrașco Șoldan. V. Tanoviceanu, în *Arch. soc. și lit. din Iași*, III, p. 27. Cf. vol. V, p. 570. Tudosca Bucioc, întăia Doamnă a lui Vasile

Lupu, fiică a Candachiei, fusese numită deci după mătușa ei Tudosca, pomenită în acest act.

116. Suceava, 8 Iunie 7145 (1637). Dumitrașco Șoldan Vel Vornic și Toader Șoldan «și fetile surorii noastre Candachiei, giupăneasa lui Buțoc biv Vornic, Alixandra giupăneasa lui Mălai Vist. și Catrina giupăneasa lui Iordachi Cantacuzino Vel Vist. și sora mē Tudosca giupăneasa lui Pisoschi, și sora noastră Anghelina, giupăneasa lui Cost. Stircea parcălab, și Tofana giupăneasa lui Răcoviță Cehan Logofăt», împart moșiile lor.

V. și n^l precedent.

117. 2 Iunie 7146 (1638). Mărturie a boierilor (între cari și Gheorghie Ștefan Postelnicul) pentru pîra dintre Gavril Hatmanul și Pătrașco Postelnicul cu privire la Ipotești (Ținutul Suceava), «care satū aū fostū danie și lui Pătrașco Postelnicul de la Moisăi-Vod[ă] cîndū aū fostū mazil în Țarigrad [în 1631]», apoi «Alixandru-Vodă Ilieș, cînd aū fostū mazil, în Domnie, aicea în țară, atuncea aū dat și aū miluit și aū vîndutū acel sat dumisale Hat. Gavril, și aū datū dumnalui ban[1] pentru acel sat în mîinile lui Alixandru-Vod[ă], de aū fost de trebile și de nevoile țării, care vinū de la Împărăție». Se constată însă că «Domnul cînd iaste mazil n'are treabă a milui cu sate den țară pre nime».

E vorba de mazilia d'intăiū a lui Alexandru Iliaș, în 1621, cînd a fost tîrit după oastea Sultanului. A doua oară, Alexandru a fost gonit de țară. nu mazilit. V. notele la *Socotelile Brașovului* și Prefața vol. IV.

118. Februar 7157 (1649). Vasile-Vodă, pentru Anastasie egumen de Tazlău, cu privire la satul Podoleani. «Pătru-Vodă cel de apoi [Șchiopul], cînd aū fostu episcop la Roman Agafton, de postrig de Rîșga [Rîșca], și aū datu cel părinte atuncea 30.000 de aspri la Pătru-Vodă, de i-aū datu în treaba țării.» Se scoate «țincușă dentr' acel uricu» fals. «Ferăe, 24 de florinți.»

Actul fusese recunoscut și de Simion-Vodă, la 26 Novembre 7115 (1606), și de Ieremia-Vodă, la 30 Octobre 7112 (1603).

Pentru Vlădica de Roman Agafton, v *Ist. lit. religioase*, locurile arătate în tablă.

119. 15 Mart 7161 (1653). Întărire de la Gheorghe Ștefan pentru «Contăș diac de jitniță».

Data trebuie să fie rău copiată în condică. Domnia lui Gheorghe Ștefan n'a început decît în April.

120. 26 Februar 7170 (1662). Evstratie-Vodă, pentru Iordachie Cantacozinò V. Spat. și fiul său, Toderășco V. Comis, în pîră cu «Măricuța, giupăneasa a Neculiș Vameșul, fata lui Ghiorghe Hatmanulü, nepoată răpăosatului Vasilie-Vodă», pentru Deleni. Se arată că «Buțoc Vor. aü înzăștratü pre Vasilie-Vodă și pre alți cu alte sate și moșii». Iordachie arată un catastih iscălit de Buțoc.

V. vol. III, p. 33, nota 1.

121. 1^ü Iulie 7170 (1662). Sava Mitropolitul și boierii mărturisesc pentru satul Podoleni și mănăstirea Rîșca, unde e egumen Dosoftei.

122. 7171 (1662-3). Mărturie pentru Podoleni, de la Dosoftei episcop de Roman și Tofan episcop de Rădăuți, Serafim de Huși, Varlaam egumen de Pobrata, Ilie egumen de Căprian[a].

123. 12 Maiü 7171 (1663). Vînzare a Ilenei Cîgoloaei, văduva lui Constantin biv Vel Spătar.

V. Pîrvan, *l. c.*, p. 35.

124. 7172 (1663-4). Raport al unui vtori Logofăt. A fost la Huși cu șoltuzul și tîrgoveții, pentru a hotărî satul Pogănești al lui Răcoviță Cehan.

125. 28 Maiü 7173 (1665). «Miron Costîn Vel Comis» deschide pîră la Dabija-Vodă, cu Ștefan Boul biv Vornic și David de Zaluciia, Peatrea Dronea, Isac, cu frații, Savin Hermeziul, cu frații, pentru jumătate din satul Vlădeani. Iea *vecinî* la Cîcăcenî.

David e viitorul ofișer polon și pretendent la tron Davidel. V. *Doc. Bistriței*, II, p. xxxi; *Doc. Callimachi*, I, pp. xxv-vi, xxix.

126. 10 Ianuar 7174 (1666). Serafim episcop de Huși, Teofan egumen, Ghelasie și Neculaï proegumen, Ioachim «clisieșü», vînd satul «Tătărășii la Vasluï», etc.

127. 23 August 7176 (1668). Iliăș Alexandru-Vodă face județ. Vin, între alții, din Hărlău: «Nistorü, fișorul lui Ionașco a Chirilü, den tîrgü den Botășen[î], și popa Darie den tîrgü den

Dor[o]hoiū, și Vasile și soru-sa Simina, fiçorii lui Toader Loghinescul», și vînd un heleșteu, «în hotarul tîngului nostru Hărlăul», lui Toderașcu Cantacuzino.

128. 5 Iunie 7177 (1669). «Alixandru Buhușu biv V. Spat., cu giupîneasa mea, Alix[an]dra, fata lui Neculaî Ureache», dau satul Stolnicenii lui Ursachi, pentru un împrumut.

V. maî sus, doc. Cantacuzino-Pășcanu, n° 62.

129. 14 Septembre 7178 (1669). Duca-Vodă, pentru Tofana «Barbovschioae».

130. Mart 7179 (1671). Tudosi egumen de Rîșca mărturisește pentru feciorii vătămanului de Podoleni, cari-i sînt *vecinî*.

131. 20 Iulie 7180 (1672). Vărlan egumen, Theodor proegumen și călugării de la Agapia mărturisesc pentru vînzarea satului Stîngăcenilor, lui Ursachi.

132. April 7181 (1673). Împărțire a Delenilor între Iordachi Cantacuzino și Doamna Ruxanda. Se strîng «oamin[î] bunî, și șoltuzul de Hărlău și tîrgoveții, și Peatra Capră pivnicierul de Cotnar, Frîncul de acolò, Hanos Feltin de acolò . . . Agiungîndu noi în satu în Deleni, dumneaei Ruxanda aū și purces din satū în sus, zicîndu că merge la Ușeriul Andronic; amū trimis de i-am zis să să întoarcă dumneaei, să fie la socoteala locului și a vecinilor . . ., ce dumneei n'aū vrutū . . ., ce aū zis să facū ce oi ști, că dumneei la hotărîtū nu va fi.» Nume: Andrieș Hamură. Între vecinî: Tudoruțu, Zacoschie, Constantin Chirciul, Ionu Trațco și alții din familie, Romașco, Toader Hăria, Vasilie a Nacș[u]lui, Ștefana lui Costîn, Lupul Vreames, Andronic Popăscul, Vasihrin (*sic*), Toader Nehet, Nechifor Țurcan, Toader Bortin, Mihăilă Covătar, Ignatū Zară, Costînași a lui Lolii, Larion brat lui Toader Butucū.

Cf. Urechă, *l. c.*, pp. 150-1. Andronic era un compatriot al celei de-a doua Doamne a lui Vasile Lupu, I se zicea Cerchesul. Însurat cu Axana, el căpătă în August următor satul Păpăuți, lingă Botoșani. V. vol. V, p. 222 și urm.

133. «David de Zaluci» se înțelege cu Dumitrașco Log., pentru «ocinile Ūgoleștilor». Martur și «șoltuzul de Botășen[î]».

134. 18 August 7182 (1674). Dumitrașco-Vodă dă o hotărîre pentru Toderașco Cantacuzino, ce are de văr pe

Dumitrașco Mălăiū. Poruncise «să se ià toate dereasele Doamniî Ruxandii; ce, tîmplîndu-să de aū venitū Împărăția în țară, s'aū lăsatū lucrulū în slabū, pentru să nu facă ia amestecătură la Turcî, ca să ià de la dănșii putere să ție aăastă ocină cu impresărătură, după cumu aū amestecat și la Domniia lui Ștefan Pătru-Vod[ă], cîndu eram Domniia Mea capichihae, vazîndu că cu giudețul creștinescū nu-î să cuvine pe aăastă ocină, ce, lăcuîndu la Rașcovu, cu mijlocul lui Doroșenco Hatm[an]ul căzăcescu aū poftitū giudețu de la Turcî».

Expediția Sultanului contra Polonilor prin Moldova s'a făcut în 1674. Sultanul abia plecase din Iași. V. vol. IX, pp. 164-5. — Cu ortografie modernisată. în Urechiă, *l. c.*, p. 155.

135. 24 Novembre 7185 (1676). «Doamna Rucsanda, fica Mării Sale lui Ioan Vasilie-Vod[ă] și Doamniî Tudoscăi, nepoata lui Costea Bučoc Vornic», lasă după moarte Deleniî la «prè-iubitū frate nostru, dumniialui Thodorașco Cantacuzino Vel Vist[ier]».

V. Urechiă, *l. c.*, p. 156, n° 11.

136. Ianuar 7188 (1680). Gavrilie egumen și călugării de la Dragomirna mărturisesc, pentru o înțelegere cu Gavril Hatmanul. «Două coșuri de sficliț^s aū rămas nefăcute și un cerdăcel de piatră și 7 coșur de piatră și 3 buți de var.» E pomenit: Spătarul Dubău.

137. 8 August 7188 (1680). Duca-Vodă, pentru Constantin V. Post., dîndu-î «un loc de odae den hotarul țargului nostru Eșului, unde să cheamă odăile Partii, de unde să împreună cu partea den ȝos, ce-aū datū Stefan-Vodă Pătru lui Alixandru beizadea». «Locul posadnicilor . . . , locul Rufenilor . . . Pre în Cîcaina.» Fiul lui Constantin, Dumitrachie biv V. Armaș, o vinde lui Iordachie Cantacuzino Vel Comis, «nepotului» său.

Alexandru beizadea era unul din fii fostului Domn Antone Ruset V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla. — Iordachi Cantacuzino e fiul celui d'întăiu Iordachi și fratele lui Toderașco.

138. 20 Mart 7194 (1686). Ruxanda Doamna arată că a dat lui Toderașco Cantacuzino 300 de lei: «și, luînd dumnalui

acești ban[î], să dea de ntr'înșii 80 de lei preosfințitului Mitropolitu de la Odițcan (*sic*) chir Grigorie, fiindu-i datoriu, și, de va milui Dumnăzeu să fie pace în Țara Căzăcască, precumă au fostu și mai înainte, să iă suptu stăpânirea dumisale Rașcovul, și să-l stăpînească precumă l-am stăpînită și eu, fiindu-mi de cumpăratură, și, luîndu-lă dumnalui precum am scris mai sus, să poarte dumnalui de grije mănăstirii ce amă în Rașcov, să o acopere, să nu să străce, și să o împodobască precum să cade».

«Mitropolitul de la Odițcani» era egumenul Grigore de la (= *ot*) Ițcani, Burdujeni sau Todireni, Mitropolit titular de Niceia. V. § I, n^{le} 47, 52, 53.

139. 8 Maiu 7196 (1688). Irina, soțiarăposatului Contăș Stol., și cu fiul ei Iordachie și fiica Mariia arată că, «după ce ne-au prădatu Leșii și ne-au luatū tot ce am avutū, trecut-am în Țara-Muntenească», unde vînd lui Gheorghită Stolnicul o siliște din ocolul tîrgului Sucevei. «Măcar că și dumnealui era bogatū de scăpatū de multe de toate și strein într'ața țară, ca și noi.» Marturii: Mitrea Stolnic, Ilie Drăguțăscul Sărdar, Apostol Catargiul Comis, Ion Stroescul Jitnicer, Iordachie Stroescul Căpitan, Păladi Vornic, Ion Stîrcea, Ion Avram, Stămatie Căpitan.

Prădăciunea s'a făcut la năvălirea Polonilor în Moldova, în 1686. — Gheorghită Ciudin e Vel Stolnic. El fuge la Munteni, din nemulțămire cu Duca-Vodă, în 1683, apoi, după venirea lui Constantin Cantemir, în 1685 (N. Costin, p. 26; Neculce, p. 228). Ion Stroiescul fusese Vornic la Cîmpulung (*Doc. Callimachi*, I, p. XXVIII). Drăguțescu fugise întăii cu Petriceicu-Vodă în Polonia, la 1684 (Neculce, p. 224). Ceflalți se adăpostiseră la Șerban Cantacuzino, ca la dușmanul lui Cantemir. Pentru ei, v. și *Doc. Bistriței*, tabla. Pentru Irina Contăș, v. vol. VII, p. CXXLII.

140. 26 Maiu 7196 (1688). «Ianola ipodiacon» vinde o moșie. Martur: «părintele Theodosie ce-au fostu Mitropolit și alți mulți Cruceanî de locū».

Sînt răzăși de la Crucea-de-sus, din Ținutul Putna. Cu privire la Mitropolitul Teodosie, v. *Ist. lit. religioase*, p. 180.

141. 7 Mart 7199 (1691) (*sic!*). Ștefan Petru-Vodă, pentru «Sava Dorosan den tîrgu den Ștefănești», care dă «un cal bun» pentru un loc de moară «pre apă Bașăului».

142. 15 April 7203 (1695). Doamna Anastasiia, a Ducăi-Vodă,

dă fetei ei Ileana [soția lui N. Costin] satul Podolenii, ce-l are la mătușa ei «Alixandra, dată de soțul său cel de'nțăiu Grumeadzea Armașul: numele lui l-au chemat Lăzănschie». O dăduse «unii fiice a noastre ce-au chemat-o Alixandra», care moare. Acum o trece la «Doamna Ileana».

143. Secolul al XVIII-lea. Iordachi [Deleanul, fiu al lui Ioan, nepotul lui Toader Iordachi și strănepotul lui Iordachi Vistierul] pomeneste de acte ce «s'au înecat în Siret pe vremea cătanilor, când au venit Franțu Căpitanul; viind frate-mieș Șarban atunci la la Eși, s'au primejduit, de li-au înecat în Siret, cu alte multe de toate».

Năvălirea lui Ferent se face în 1717. V. *Ist. lit rom în secolul al XVIII-lea*, I, p. 214 și urm. Cf. pentru Șerban, vol. VI, p. 526.

144. Maria Vistierniceasa, fata lui Miron V. Logofet, neavând soț și copii, «aflându-mă eu la singurătate și slăbăciune», dă averea ei lui Iordachi Cantacuzino (Deleanul) care-i e ca un fiu, și anume: «Budele de la Soroca în Movilău», Ușihlibii și altele. Și «den odoarale ce amă fostu dată ficii mele Bălașii, și amă luatū o samă de la Domnița Safta Crețuleasca, după moarte nepoati noastre Mariei, fiica fetii mele Bălașii», îi dă tot lui.

Maria, fiica lui Miron Costin, fu măritată după Ilie Cantacuzino Vistierul. V. vol. V, pp. 587-8; vol. VII, pp. 215, 240-1. Fiica ei Bălașa fu soțului Ștefan, al doilea fiu al lui Constantin Brîncoveanu, la 1709 (Neculce, p. 289). După cronică lui Radu Greceanu (partea imedită), nunta se făcu în Februar, cununind nașul lui Ștefan, Constantin Cantacuzino Stolnicul. Bălașa muri la 23 Decembre 1711, și a fost îngropată în Mitropolia Tîrgoviștei (*Inscriptur*, pp. 118-9). Safta Crețulescu era fiica lui Vodă Brîncoveanu. Cf. *Uricarul*, V, p. 367.

145. F. d. Maria Vistierniceasa, fata lui Miron Costin, dă nepotului ei Iordachi Cantacuzino jumătate de Cucuteni.

146. April 725 (1717). Maria Vistiereasa Cantacuzino arată lui Mihai Racoviță că soțul ei era dator din întâia Domnie, «den cumpărătura ocnii . . . care o cumpărasă într'un anu drept 12 pungă de ban[i], den luna lui Săpt. în 8 dzile, după obiceiū, și au ținutū ocna numai 8 lun[i], până în 13 dzile a lui Fev., căci i s'au întâmplatu și Mării Sale mazilie și într'aceale lun[i] . . . N'au fostu dată Mării Sale niș-un ban, urnindu-l pre Mărie Sa cu cuvinte . . . O pungă de ban[i] au fostu măi dată Mărie Sa în datorie cumnatului mieū, lui Vasilachi [Canta]cozino Spăt.,

care îi puseasă zălog o pajoră cu rubinuri . . . , a lui Ursachi Stolnic.» Pune ca zălog moșiile Băltătești și Mînjești.

Cf. vol. VI, pp. 418-9, 432-3.

147. 15 Octombrie 7226 (1717). Ileana Costin dă niște *vecini* «nepoatei mele Catrinei».

Catrina era fiica surorii Elenei cu Aristarh Hrisoscoleu.

148. 15 Maiu 7226 (1718). Sava egumen de Bogdana face o vînzare de vie.

149. 26 Maiu 7236 (1728). «Eü Cozma, nepotul răpăos. pâr. chir Teodosie ce-aü fostu Mitropolitu țării Moldovii», dă zapis lui Iordachi Cant., pentru mănăstirea Bogdana, fiind «la mare lipsă, de prada Tătarilor, atita cît niç piçoru de vită sau altă ceva n'au rămas». Marturii «Timuş Logofăt, staroste de Putna . . . Protopopa Mihaï de Focşan».

150. 7229 (1720-1). Mihaï-Vodă întăreşte lui Iordachi Cant. satul Mînjeştii, «pentru a lui dreaptă slujbă ce ne slujeaşte, precum și la vremea acestor turburări ce-am avutu cu prăzale Tătarilor, nu puțină pagubă aü avutu și dumnelui, și la toate oștile pe unde am mersu, pren Țara Ungurească [1717-8], și pre aiurile, n'au fostu lipsitu de lîngă noi».

Acest act e citat în altul din 1730 (vol. VI, p. 432).

151. 19 Septembrie 7230 (1721). Ileana, fiica lui Miron Costin, vinde satul Deleanii. Parte o avea nepoata, de soră, Catrina, fata lui Aristarho. Îl avea de la mamă, și ea «de la mătuși-sa, Alixandra, giupîneasa Grudmezii ce-aü fostu Armaş-Mare».

V., pentru Hrisoscoleu, mai sus, n° 63 și *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, tabla, pp. 48-9. Pentru Alexandra, soția lui Grumedzea Lozonschi, mai sus, n° 142.

152. 1-ü Ianuar 7232 (1724). Mihaï Racoviță, pentru vînzarea Teşăuților, partea lui Costin Ciudin, «carele, fiind om rău, aü furatü niște cai tătărăști a lui Can-Mîrzea și, pentru furtuşagul ç-aü făcut, prindzînd pe Costin, s'aü pus la închisoare».

153. 3 Ianuar 7234 (1726). Mărturie pentru banii luați de Ursachie Vist. la Constantinopol, «de s'aü plătit de niște datorniç».

154. 26 Septembrie 7235 (1726). Raport de hotărnicie la Teşăuți, făcut și de Toader Calmășul biv pîrcălab.

V. prefața la vol. I din *Doc. Callimachi*, p. xxxv.

155. 27 Septembrie 7235 (1726). Mihaï-Vodă, pentru satul Bălțătești. «Am luat acest satu și l-am ținut până acum la mazilie», când îl dă lui Iordachi Cant[acuzino].

V. mai sus, n° 145 și nota.—În adevăr, Domnia lui Mihaï Racovișă se încheie acum.

156. «Prea-luminate, înălțate și de Dumnăzău credinciosă Doamne și oblăduitoriū a toată Moldova, chirie, chirie Ioan Grigorie Ghica Voevoda, al nostru prè-iubitu frate și prè-îndrăgit cuscre, pre Prè-Luminarea Ta frățeaste sărutându-te, cu amăruntul te bine vestim. Domnul Dumnezău să te păzască întru întreagă sănătate și întru neîncetată și adease bună norocire cu lungă viață. Pricina aceștii scrisori ai noastre cătră Preluminarea Ta nu iaste altă fără numai întâiū să cercămu pentru prè-dorita sănătatea ta și, a doa, să descoperim ție, prè-iubite frate. La aceastea ce ne aflăm, nu să cădea să supărāmu pre Luminarea Ta, ce, socotind că după curgerea vremii mai multă supărare va avea Prè-Luminarea Ta de spre partea noastră, amuzit pentru Vornecul Iordachi Cantacozinò cum că are pricină cu Gavrilițăștii pentru niște sate a lui Ilie Cantacozinò, vrînd ca să le împartă bună nemuirea lor. Cîtu pentru aceastea, facă cum vor ști, noi la ceastea n'avemū a face, fără numai pentru 2 sate a lui Ilie Cantacozinò, anume Bălțăteștii și Mănjeștii, noi cu vreadnica de socoteală giudecata a boerilor țării le-amū luat pentru 6 pungi de bani, carile ne-aū mîncat Ilie Cantacozinò. Pentru ačasta, prea-iubite frate și cuscre, eșind ceī mai sus numiș boer la domneasca giudecată a Prea-Luminării Tale, ne rugām să nu ne să facă vre-o strămbătate, căci noi după căzuta giudecată țării le-am luatu, și, luîndu-le, nu ca doar le-am ținutū pentru noi, ce noi li-am dăruițū nepotului nostru Ioan Cantacozinò, fiul Vornicului Iordachi Cantacozinò : de la Cantacozin fiind cele mai de sus numite sate, iarăș la Cantacozin să rămie am ales. Decī rugām pre Luminarea Ta ca să le pečetluiască și să le întărească domnește și Prè-Luminarea Ta după daniia noastră, carile le-am datū nepotului nostru Ilie Cantacozinò cu domneasca hotărîre și întărîre, și vom mărturirisi mulțāmit la Prè-Luminarea Ta. Iar anī tăi să fie de la Dumnăzău mulți și prè-norociș.»

Autorul scrisorii, Mihaï-Vodă Racovița, era cuscrul lui Grigore Matei Ghica, pentru că fiica celui d'întîii, Anastasia (?), ținea pe Scarlat, unul din fiii celui din urmă (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 43). Ioan, apoi Vistier, era fiul lui Iordachi Cantacuzino Deleanu și al unei surori a lui Mihaï-Vodă (*ibid.*, p. 49). Cf. vol. VIII, pp. 190, 199; *Inscripții*, pp. 10, 264.

157. 7240 (1731-2). «Maria, fata lui Miron Vel Logofet, giu-pîneasa a răposatului Ilie Cantacuzinò Vistier», face mărturie pentru Movilău, «unde să face iarmaroc»; îl dase în arendă «Boteanului și lui Zosin, nepotului mieu», cu 30 de lei pe an. Ea dă acum totul nepotului ei, Iordachie Cantacuzinò Vel Vornic. «M'aū adus și pe mine la Eșu, și m'aū chemat Costantin-Vod[ă] despre Doamna, și m'aū întreatu: al mieu iaste zapisul?»

V. mai sus, n^{le} 143-5.

158. 29 Novembre 7241 (1732). «Mihaï Micul, Vornic de Cîmpul lungu rusescu», și soția lui, Safta, fiica Predii Pălad[i] Stolnicul, vînd parte din satul Pleșinți.

Pentru Preda Pălădie, v. *Doc. Bistriței*, tabla.

159. 10 Maiu 7244 (1736). Apostul Mihuleț biv Vel Căpitan vinde parte din satul Costești.

Pentru Mihuleț, care slujise la Ruși, v. *Doc. Callimachi*, tabla.

160. «Smeritul giudecător Brăilii Isac-zadea Derviș-Mustafa, giudecătoriu aceștii pricin[i]», arată că a venit la Iași pentru a judeca, «după pravila noastră», procesul lui Iordachi Cantacuzinò, «fiul lui Ioan Delianul», cu niște Turci. El luase la 1739 niște oi ale lor, «a Hotinului». Le trimete în Rusia, la Radu Costantin. Iordachi cîștigă procesul.

161. «Izvod de la Crețuliasca, fata Brâncovanului, din vlat 7249 [1740-1], din odoară ce-aū datū la mătușa Visternițașca Ilie Cantacuzino Vistierul, cînd aū mârșu la București, care odoară aū fostū a Bălașii, feti ei: Un lanțuh cu șese nasturi cu jmalțu de șese plăși, un inel cu diamantu mare rozo, de să deschide, doai inele, iar cu diamanturi mari rozo, unū inel cu zamfir pe unghi, o salbă de galbin 40 chesaricești... cu tabla cetatea Beciului.»

162. 30 Ianuar 7253 (1745). Ioan Nicolae Mavrocordat, pentru Iordachie Cantacuzino Hatman: actele «i s'aū prădatū dumi-

sale de la Horodincea, cîndu aũ venitũ feltmãrșal de aũ cãlcatũ pãmîntul Moldovii cu oștile moschiceștî».

V. mai sus, n° 100.

163. 3 Septembrie 7254 (1745). Nichifor Mitropolitul, Theofil episcopul de Roman, Iacob de Rãdãuși, Erothei de Huși fac o mãrturie.

164. Ianuar 7255 (1747). Al patrulea testament al Mariei lui Ilie Cantacuzino. Legatar e numit Iordachi Cantacuzino.

165. 15 Maiũ 1786. Alexandru Ioan Mavrocordat, pentru «fabrica de sticle ce este aice în țearã, la Ținutul Hãrlãului, care mai înnainte țîindu-se de cãtre un jidov, și pe urmã de un Petre Mazi, Neamțu, aũ rãmas la cea mai de pe urmã, de sã ține și pãnã acum de cãtre Sabèr».

V., pentru Chabert, articolul meu despre «Strãini oaspeți ai principatelor», în *Literaturã și artã romîndã*, IV.

IV. Acte amestecate, din deosebite locuri.

166. 2. 7048 (1539). Ștefan fiul lui Ștefan-Vodã, pentru Tulucã și alții, dîndu-li «sãliște Gaței». Pomeniți ca marturii sînt: Alexandru și Ștefan. Boierii: Huru Vornic, ... lada, Scripca, Crãciun, Popescul și Șaptelič pãrcãlabi de Hotin, Manea și Grozav pãrcãlabi de Neamț, Ungurul și Mãtiaș (?) pãrcãlabi de Novograd, Mihul Portar de Suceava, Ioan (?) Spatar, Crasneș Vistier, Sturdzea Postelnic, Șteful Ceășnic, Lohan Stolnic, Petrașcu Comis. Scrie Ion Tãutulovič. Pergament. Pecete.

Arch. Statului, *Neamț*, n° 4210. — Cf. vol. VI, p. 615, nota 1.

167. Iași, 16 Mart 7070 (1562). Ioan-Vodã (Despot), pentru Pobrata și egumenul Frasin. Scrie Ion. Pecete mare, ruptã.

Ibid., *Pobrata*, XIII, n° 22.

168. 23 Iunie 7081 (1573). Ioan-Vodã, pentru Pobrata. Scrie Ștefãnescul. Pecete ruptã.

Ibid., XV, n° 3.

169. 6 April 7088 (1580). Petru Vodã, pentru vînzarea ce face Ștefan snã Danovič.

Ibid., *Neamț*, n° 4215.

170. 17 April 7094 (1586). Petru-Vodă, pentru Pavlă (*sic*) «slujniçar». Pe dos: «Pavel slujniçar».

Ibid., n° 1253.

171. 1-iū Februar 7100 (1592). Aron-Vodă, pentru mănăstirea Tazlău, dîndu-î satele Ostupcani și Colcești. Aron recunoaște ca părinte pe Alexandru Lăpușeanu. «Vel Logofăt uče[il]».

Ibid., *Pobrata*, XIII, n° 32. O condică grecească a mănăstirii se află la Bibl. din Iași, și ea cuprinde multe acte însemnate.

172. Iași, 18 Maiū 7103 (1595). Ștefan-Vodă, pentru Tazlău. «Alecsa Logofet ucl.» Scrie «Borcia». Pecete mică, ruptă.

Ibid., n° 36.

Alt act, cu aceeași dată, *ibid.*, 39. Pe dos, cercări de condeiu cu titlul Domnului și: «Enachi diiac, ce au învițatu cart[e] la ...».

173. Iași, 22 Maiū 7103 (1595). Aron-Vodă, pentru o moșie. «Oprea Vel Logofăt ucl.» Oprea caută a imita pe Stroici în iscălitură. Scrie Mihălescul.

Ibid., *Neamț*, n° 4421.

174. Iași, 20 Iunie 7106 (1598). Ieremia-Vodă, pentru «Barbul biv Dvornic».

Ibid., n° 2910.

175. Suceava, 18 Septembrie 7108 (1599). Ieremia-Vodă, pentru Ionașco Moglădea Vornic. Pomeniți: Arame biv staroste, Cupcea neamiș, Hiarțea.

Ibid., IV, n° 1.

176. «Zapis vechiū, pe sârbii, de vânzare.

Eū Pătrașc[u] părcălab[ul] de Unguraș prin ačasta daū de știre că aū venit la casa mē Stanca fata lui Băloș bătrănul, sora lui Simion din Orășăni, și aū vîndut doi pămănturi din pămănturile salī Cozma ficioru lui Nicoară bătrănul din Bărboș, și Cozma i-aū dat 25 zlofi în măinile Stancăi, dinainte mē și a lui Gligace și Vicol și Grigorii din Bărboș și Andonii, și Vățcanu din Dulcești, și altor megieș.» Tradus în 1816.

Bibl. Ac. Rom., ms. 234, p. 2.

177. Iași, 23 Iunie 7110 (1602). Eremia Moghila Voevod, pentru Ion și frații lui, Vasilie și «popa Ghiorghie», fii «Erinei», nepoții de fiī ai Sorei, strănepoții lui Ilco și Băloș, pentru jumătate de sat Hălăștianiū (Ț. Roman), de la Manea

Sulger (сѣлжарю) și fratele lui, Băloș, cari-l căpătaseră «de la bătrînul Ștefan Voevod», pentru 500 de «taleri vechi». A mai venit David și sora lui Titiana, fiii Catrinei, nepoții lui Hilimon, și și-au dat și ei partea: что ест подли част княгини рѣщинки (care este supt partea doamnei Ruștinei). Tot așa Nastea fata lui Hălăștîianul, cu fiii, Oniul și Ștefan și Erina, nepoții lui Mihul; apoi Roman fiul Драгни, nepot Mihului (parte din Oncești, ziși mai de mult Văscanii). Pomeniți: Gligorie zlătar, supt Alexandru Voevod, și Husnu Stolnicel, Țombric, Tănasiu Robul, Băla (pentru Rânghilești), Avraam fiul lui Negrea. Marturi: fiii: Costantin, Alexandru, boierii: Ureche Vornic de Țara-de-jos, Criste de Țara-de-sus, Ghiorghie pîrcălab de Hotin; Vasilie și Nîdabaico de Neamț, Lupul Scoarțeș și Veaveriți, de Roman; Orăș Portar de Suceava, Simion Stroič Vistiernic, Brănovschii Postelnic, Bosiioc Spătar, Caraiman Păharnic, Gligorie Stolnic, Apostolachi Comis. Stroič Mare-Logofăt Scie Nicoar[ă]. Iscălesc Domnul și Stroiči. Pecete cu șnur albastru și roșu și legenda: МАТІЮ БЖІЮ ІУ ВРЕМІА МОГИЛА КОЕКОД И ГИРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКВИ.

Colecție privată.

178. 14 Septembrie 7115 (1607). Simion-Vodă, cu Teodosie Barbovschii Mitropolitul, Ioan episcopul de Rădăuți, Anastasie de Roman și Filoftei de Huși, fac și ei danie Pobratei moșiile ei cele vechi. Vel Logofătul.

Arch. Statului, *Pobrata*, XIII, n° 47.

179. 11 April 7118 (1610). «Petrea Șoltuzul cu 12 prăgari din tîrg din Cotnar» adevăresc că a venit «înnaintea Scaunului lor» Buzdugan cu Anton din satul Pietriș și au vîndut «loc de două case (мѣсто за два дома) în sat în Buțcăteanî» lui «Alexei din Cotnar», pentru 200 de taleri, «banî gata». Au pus și pecetea «*wrașului*». Pecete cu fum, neînțeleasă.

Colecția d-lui Goilav din Roman.

180. Iași, 18 Novembre 7121 (1612). Alexandru-Vodă, pentru mănăstirea Galata. Iscălitura Domnului.

Arch. Statului, *Galata*, VII, n° 10.

181. Iași, 28 Iulie 7117 (1609). Costantin Moghilă-Vodă, pentru

Ilie Vrabie, дворник глотнѣи («Vornic de gloată»), care, prin act de la «unchiul Domniei Mele, Simion Voevod», are satul Brezeanii pe Elan și cu locul **wt гриндѣ**, în Ținutul Fălciului (Фальчинскомѣ), cumpărate de la familia lui popa Lupul (лупоул), de la Arič, de la urmașii lui Bode, de la Cïoban, de la fata lui Lehač, de la Ihnat, de la fiii **манкыи**, de la Toader și Tudurîneasî, fata **журжи**, de la Toadea fiul **злати**, nepotul de fiu al lui Berizanu, strănepot al lui Drăgșanu Berizanu, și de la Dobra, Ruja, Armeanca «și alți fiî ai lui Stanciulă și Marușca». Apoi pentru «Blaga și sora, Drăgîlina, și Pietra, fetele lui Toaderă Fîli», Lealea, «și altă **каѣ**, care trăiește la Frăceșt[î], în Ținutul Neamțului», și Rusia, «fiul lui —», Onaca, Anesiia, Ștefan fiul lui Păntelei, Nedelea și nepoții de fiî ai lui Praja (пражи) «și alt Simion ce i s'a zis **кѣпжно wt нѣблож**, fiul lui Zarbul», coborîtori ai lui Mihul Poianî, care trăise supt Ștefan-Vodă cel vechiu,—cari aveau Rrîdeanii pe Tutova **съ лѣкс** (cu pădure): toți vînd lui Vrabie. În al treilea rînd vine «Trifană Cras tavîțu și fratele lui, Platonă, și sora, Anușă, fiii Smoli (смоли), și Bl[a]ga, Vasilie Trăbuțul, fiul Simdziianeii, Cerna fata Floareii, popa Gliga, Barbul fiul Drăghineii, cari vînd tot acolo, aceluiași. Apoi, — 4°) —, fetele lui Toporă, Nastea, Toader Drădulă, Pavil, Gligor[e] Rădiche (cumpărată de la Tuțurman), Gavril Cucolie, fiul lui Toader **вѣлан**, Toader fiul **вѣксѣи**, Condroae, **ѣж измѣнѣа**, vînd tot acolo. 5°) Petrea Berheač, **снн лѣ** (pomenit Negrilii Hrînescul, Copač fiul lui Dragot[ă], Petrea Chicoș, Ūortineștii), Ion **вкчар** («oierul»), fac vînzare lui Vrabie, tot acolo. Pomenit Ion Tuda Stolnicel, de la Brășănești. Apoi se întărește via din Gurești. Pomenit și Trălea. Marturi: Ureache Vel Vornic de Țara-de-jos, Petrașco Vornic de Țara-de-sus, Gheorghie pîrcălab de Hotin, [Gheorghie și Stanisl]av, de Neamț, Manole și Luca, pîrcălabi de Roman, Isac Balica Hatman, Chirița Dumitrachi Postelnic, Gheanghe Spătar, Căraïman Ceășnic, Vasilie Lozenschii Stolnic, Nicoară Prîjescul Vistier, Vorontar Comis. Lupul Stroič Vel Logofăt (iscălește). Scrie Arsenie Nebojatco. Pergament. Pecete atîrnată de șnur roș aprins, cu legenda: **млстѣю бжѣю iw квс-таньдѣнѣ могила воєвод и гпрѣ зема. молдавскон.**

Pe îndoitura pergamentului: «Câte sate sămtu scrise într'acest uric, toate simtu plătit[e] și tocmit, numai partea lui Toader Dărdul, din sat de [la] Rădeanî, n'au vrut să ia bani drept din sat, ce au tocmit cu dinsul să-i dea airea saū să-î cumpere loc drept loc; prentu acea[sta] se-au ras (?) la uric: partea lui iaste dintr'a patra parte ce să va alege parte m... î, iar, deacă-î va da, făc... dres de schimbătură.»

Proprietatea d-lui locotenenat Duca, din Birlad.

182. 30 Mart 7121 (1613). Ștefan-Vodă restituie satul Dăvideanî, ce fusese dați fără drept lui Ionașco Talpî Vel Ceășnic, lui Toader Boul biv Vistier, răscumpărat de el «din robie și din minile păgînilor». I se luase satul pe cînd el era «în Țara Leșească».

Ibid., Neamț, XXXVII, n° 8.

183. Iași, 8 April 7125 (1617). «Radu Voevod Mihnea», pentru «Necoră Priješcul biv Vistearnicu», care a făcut slujbe bune altor Domni și lui. Îi întărește satul Hăliștiani сь сѢКОРЕ, Tețcanî, cu mori, jumătate din Borcanî, jumătate din Oniceanî și partea-î din Buțcîteanî și din seliștea Toprăleanî (Ț. Roman) și satul Mircești și Cozmești, cu moară pe Siretiu, jumătate din Purcelești, jumătate din Stolnicanî, la Siretiu (schimbat pentru Boldești, cu Calapod «hănsarū»), jumătate din Brîtiești (Ț. Suceava), Dubovițul, «la Prut», în Ț. Cernăuți (Черновецкoi), Băimiceanî, «pe Jijie», jumătate din Prisăcanî, pe Miletin (Милетин) (Ț. Hirălău), jumătate din Țăpălușeanî, pe Jijia (Ț. Dorohoiu), Rânghilești, «supt Țor-nohal», Bontești, «на великого члска», jumătate din Blîndești, pe Jijie (Ț. Iași), Cotova pe Căinar (на кьнарк), Visoca, «la virful Căinarului», Crivceanî (Ț. Soroca), jumătate din Cozești (Ținutul Orhei), Văsiianî, pe Botna, Priješti (Ț. Lăpușna), Războianî, на белом потоци (la «riul alb», Valea-Albă, vale fiind tot una cu riū; e locul vestitei lupte din 1476) și a șesea parte din Romînești (Ț. Neamț). Marturi: fiul Alexandru, Dumitru Goia (гож) Mare-Vornic de Țara-de-jos, Nicoară de Țara-de-sus, Iacomii și Ionașco pîrcălabi de Hotin, Ghiorghii și Țolpan de Neamț, Lupulū Dragotî și Duca, de Roman, Mihul Hatman și pîrcălab de Suceava,

Bernat Postelnic Vasilie Spătar, [Dumitrachi] Ceașnic, Ghiorghii Stolnic, Dumitrachii Visternic, Mihail Furtuna Comis. Ionașco Gheanghe Mare-Logofăt. Scrie Nebojatco. Iscălitura Domnului și a lui «Ghianghea Logofăt». Pecete atîrnată de șnur pembea, cu forma tradițională și legenda: *ИВ РАДЪ КОЕКОДА СНА МИХНЪ КОЕКОДА ГСПДАР ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ.* — Pergament.

Colecția d-lui Goulay, din Roman.

184. «Pan Bărnat Velichii Postelnic mărturisescu eū cu cest zapis al meu de rândul a nește sate, anume Berindeești și Săboanii, Ț-au fost acealea sate mai de ainte vream Țindu-le unchiu-meū Brut [Bartolomeiū Bruti] Postelnicul, Dumnedzau-l pomenească; decī eū încă mă apucase[m] d'insele să le Țiū. Întru acea, venit-aū la mine călugări de la svânta mănăstire de la Săcul, și aū adus ispisoaice de la răpăosatul Eremiia-Vodă cum aū fost el miluit cu aceaste sate ce sint mai sus scrise pre ačastă svântă mănăstire, pre Săcul. După acea și Domniia Sa Radul-Vodī acmu s'aū m[i]l[o]stivit și le-aū lăsat să fie acei sv[i]nte mănăstirii Săcului și de la Domniia Sa date. Vădzându și noi cum Domniia Lor s'aū m[i]l[o]stivit, eū încă însumi, de bună voia mea, le-am dat sv[i]ntei mănăstiri Săcului, de nime nevoit, nice asuprit. Pentru acēa nime de seminȚia noastră să n'aibă a să amesteca, nice a învălui aceaste 2 sătceale Berindeești și Săboanii, ce, ca să fie și de la noi daare sventei mănăstiri Săcului, mai mare mărturie și credinȚă am pus a noastră peceate cătrī cest zapis. Și eū Drăgușan diiac am scris, să să știe. U Ias, vltō 7126 [1618], Ap. 17. Bernardo Borisij Postelnich.» Pecete octogonală, cu arme, lei, scut și literele B. B., pusă pe ceară verde.

Ibid., n° 1145.

185. 29 Maiū 7126 (1618). «Pan Brănat [Borisi] Velichii Postelnic» arată că «unchiul mieū Benetic [Benedict] Cășnic» a avut satul Leucușanii (Ț. Roman), cumpărat de la Petru-Vodă [Șchiopul], «drept doaozecī de miū de aspri», și apoi îl vinde lui Manoli părcălabul, cu 200 de ughi, rămîind dator cu 134. Brănat îl pîrește: el iea baniū de la Dumitru Goia Vornic, toȚi 200 de lei, și-ī dă lui satul. Romănește: «Și, de să vor afla alte urice fără aceastea ce i-am dat noi, să nu să creadză.» «Io Bernardo

Borisi Postelnich Grande afermo quant[o] di sopra.» Pecetea e pusă cu cerneală ștearsă, gălbuie. — Traducere de Debrîț.

Arch. Statului, *Neamț*, n° 1143.

Prin n° 1142 (6 Maiu 7126 = 1618), se vede că călugării de la Secul reclamau satul ca vîndut lui Ureache. Manoli zice că acesta i-l luase cu sila. El jură înaintea «fečorilor lui Ureache Vornicul».

186. Iași, 2 Septembrie 7127 (1618). Gașpar-Vodă, pentru «Alexandra, cu fratele ei Ghidion, fiii lui Voico biv Logofăt», cari dau satele Ciripcău, Nicorești (Ț. Soroca), Unguraș (Ț. Neamț), Ghiedeășin (Ț. Fălciu), Țiținghești (pe gîrla Putna), etc.

Ibid., VII, n° 11.

187. «V¹ 7129 [1620-1].» O femeie din Miclești arată că-și dă partea din Berindiești. «Ce printru ce au perit niști vitî a lui Tiron, ce-au perit diript mine, de dabile.» «Din partea lui Berin.»

Bibl. Ac. Rom., necatalogate.

188. Sučava, 4 Mart 7133 (1625). «Io Radul Voevod» arată că a venit Dumitru fratele lui Mihăilașco și Gavrilaš și — (*alb*) și surorile lor, Brîndușea și Irina, și bărbatul ei Lazor, fiul lui Moțoc, «toți fiii lui Lupul Vrălan», și s'au judecat cu «sluga noastră Iane părcălab de Cotnar, fratele lui Alexa din Cotnar», pentru părți de ocină în Buțcăteanî. Se aduce și un *ispisoc* de la «Stefan Tomșea Voevoda». *Ferăi* de 12 zloți la Vistieria domnească. Dumitrașco Ștefan Vel Logofăt uč. Vlasie. Pecete peste hîrtie, cu legenda: † ІW PАДЪ КОЕВОДА БЖИЮ МАСТИЮ СНЬ МИХНѢ КОЕВОД; * ЗРКА.

Colecție particulară.

189. 12 Ianuar 7139 (1631). Moise-Vodă, pentru călugării de la Neamț, în pîră cu Ioan biv Postelnic. «I s'au prilejit di s'au dus cu Barnovschie-Vodă în Țara]a Leșască.»

Arch. Statului, *Neamț*, n° 4409.

190. 28 Novembre 7140 (1631). Danie către Săcul, de la Lupul [Prăjescul] Vel Vornic de Țara-de jos și soția, Maria.

Ibid., n° 2491.

191. 9 Iunie 7140 (1632). Act domnesc pentru «Ionașcu]

fiçoru popii lui Cehan și Cehan fiul Saviî și Ioan fiul lui Dobrotă». — Resumat din secolul al XVIII-lea.

Ibid., n° 2902.

192. 20 August 7143 (1635). Vasile-Vodă, pentru Ștefan Boul biv Cluçar, întărindu-î satul Davideanii. «Tatăl său Boul Vist. și cu fratele său Pătrașco Boul, și Dumitru, și sora lui, Frosina».

Ibid., XXXVII, n° 10. V. și n° 9.—Cf. vol. V, pp. 616-7.

193. Iași, 1-iū Iulie —. Gheanghi Vel Spătar, Boul Vistearnic, Grigorie Vel Șetar, Vrabie Vornic, Lupul Dragotî Vornic, Beldiman Vornic, Ionașco Mihăilescul Jitniçar, Bașot[ă] Cămăraș, Zubco biv hătrogü, Drăgan Păharnic din Pizdean[i], Blătatul dijacu, Ștefan fiul popei Ion din Bacău, Toader Moțoc fiul lui Moțoc Vornic din Movileani, Pătrașco Ţorneaiü biv Vornic «*С иреѢхнеи*», «și alți mulți oameni buni și slugi domnești», mărturisesc pentru Erimia și Ionașco și sora lor Marica și nepoatele, Busca și Vrävara, fetele Stancăi din Buțcăteani», și toți fi ai Condrei, cari vind lui Nicoară Visternic Prăjescul, Mare-Visternic, moșie pentru taleri. Iscăliturile lor, cu peceți neînțelese. — Slavon.

Colecție particulară.

194. 20 Februar 7150 (1642). Hotărnicie la Mirești. Nume: Suțul, Buzul. «S'aü dezgropat acea piatră, depreun[ă] cu Bobiceani, și nu s'aü aflat suptu acea piatră, cum iaste obliceaiul (*sic*), nič cărbuni, nič cenuș[ă], ce aü fost o piatră fără ispravă».

Arch. Statului, *Neamț*, n° 4242.

195. Iași, 28 Maiü —. «Toma Catacozonò V. Dvornic vișneai zemli» către «fiçorul nostru Hoșmănda», ca să dea un Țigan «Bestriceanilor» (călugărilor Bistriței).

Arch. Statului, *Sf. Sava*, XXXII. n° 90.

196. Suceava, 30 Iulie 7163 (1655). Gheorghe Ștefan, pentru «Vasilie Cornač, cu tătäișă-sa, cu Năstasca, fa[ta lui Corn]ač, ce aü fostu după unchiu-său Mărăuț, feçorul Selitrariuluï».

Bibl. Ac. Rom., doc. 195/LXXXVI. *Tătäișă* e sora tatei: cuvintul se măi întrebuințează în Ardeal. Corespunde cuvintuluï *mătușă*, pentru sora mamei.

197. Iași, 1-iū Maiü 7168 (1660). Ștefan-Vodă, pentru egumenul de la Neamț, cu privire la «un vecin a lor, anum[e] Toader, a lor vecin drept de moșie, și crescut la dănșii».

Arch. Statului, *Neamț*. n° 1385.

198. Iași, 7 Maiu 7168 (1660). Ștefan-Vodă către «zloțași, și la leoași, și la gălbănași, și la tălerași, și la ortași, și la dajnici călărășești».

Bibl. Ac. Rom., doc. 9/LXXVII.

199. Iași, 22 Ianuar 7170 (1662). Martur: «Pătrașco Danolovič tretii Log[o]fet». Și iscălitura lui. Pomenită: «Safta fata răpousatului Gavril Hatmanul».

Ibid., doc. 4/LXXXV. — Danolovič traduce un cronograf. — Safta, fiica acestui frate al lui Vasile Lupu, a fost soția Medelnicerului Andreiaș (vol. III, p. 33, nota 1).

200. 1^{tu} Maiu 7170 (1662). Zapis al lui «Șimior (*sic*) Armanul, băibărăcariul, fičorul Cărstei zlătariul». Marturî: doi popi armeni, «Manole nameastnicul».

Arch. Statului, *Pobrata*, XIV, n° 9.

201. 18 Iulie 7170 (1662). Zapis al lui «Petrițaico din Bătrânești, fičorul Dragiș».

Ibid., *Neamț*, XXIX, n° 28.

202. 27 Februar 7171 (1663). Zapis al lui «Ștefan Boul ă au fost Vornic-Mare și David de Zălucianî și Savin Hermeziu și Petria Drone și Isac Vaipan, cu frații miei, toți nepoții și simenții Ūgoleștilor».

Ibid., *Neamț*, XXII, n° 15. — Un act, asemenea, din 1665, în *Uricariul*, XXV, p. 274-5.

203. Iași, 23 Mart 7173 (1665). Vinzare făcută de «Alixandra giupăniasa Iorgiș Stolnicul, sora Iorgiș Postelnicul, și fečorul mieu Toderășco».

Ibid., *Galata*, XI, n° 26. — Pentru Alexandra, v. mai sus, p. 52, n° 22.

204. Iași, 26 Iunie 7173 (1665). «Măricuța Medelnicereasa-ča-Mare. fata răpousatului lui Ghiorghie Hatmanul», dă niște Țiganî la mănăstirea Dealul-Mare. Pecete cu coroană și «Măricuț[a]».

Arch. Statului, *Sava*, XXXI, n° 15.—Cf. vol. III, p. 33, nota 1

205. 16 Iulie 7175 (1667). Nume: Nazaria, popa Deochietul.

Bibl. Ac. Rom., documente necatalogate.

206. Iași, 22 Ianuar 7177 (1669). Învoială pentru datoriile de la Toma Vornicul (Cantacuzino). «Doai cupe și niște ținte de čapsî.»

Bibl. Ac. Rom., documente necatalogate.

207. Iași, 6 Mart 7177 (1669). Duca-Vodă, pentru cumpă-

rătură «de la Ghiorghie birăul și de la fămeaia sa Măriiia, den sat den Crucia-de-ğos».

Arch. Statuluī, *Galata*, XI.

208. 9 Iunie 7177 (1669). Duca-Vodă, pentru pîra lui «Ștefan Stanețchi iuzbașea cu Canilò fratele lui Hris[t]odor Săoariul», cu privire la niște vii «în valea lui Ștefan-Vodă, în Miroslava».

Ibid., *Pobrata*, XVI, n° 13

209. Iași, 14 Septembrie 7180 (1672). Zapis către Ilie Sturdza. Iscălește «Calebj Manoel...» (neînțeleș).

Bibl. Ac. Rom., documente necatalogate.

210. Iulie 7185 (1677). Zapis pentru o luare de fată de suflet. Îi va rămînea «toată povijiia și cu bucate ce avem noi».

Arch. Statuluī, *Neamț*, XXVIII, n° 2.

211. 4 Ianuar 7189 (1681). Vînzare în care se amestecă «Tárnouschi, cu femeia mē, cu Românca, și cu soru-sa, Urăta».

Ibid., XXV, n° 31.

212. 28 Februar 7191 (1683), Pomenit «Ursul Boghirlan, starostia de mesărciī».

Bibl. Ac. Rom., documente necatalogate.

213. 26 Octombree 7203 (1694). «Efrosina starița de la sv[ă]nta mănăstire de la Gărcina» și două călugărițe arată egumenului de la Neamț că, «fiind noi bejenărițe, și având noi vr'o sută de vite de oi, și neavând pe ce cumpăra nătreț, temându-ne că or peri», dau un Țigan pentru că li s'aū ținut oile. Între marturī, și «Beldiman fiçorul lui Penten». Pecetea mănăstirii Gărcina.

Arch. Statuluī, *Neamț*, «pentru Țiganī».

214. Testament din 5 Mart 7207 (1699) (al lui Dumitrașco Cuza?). Tatăl lui e îngropat la «Sîmtilie» (în Bucovina, lîngă Suceava). «Zăloage de vor fi, a vecinilor, la noi, pentru neascultarea lor, să li s[ă] dia toat[e] carele voru fi de faț[ă], iară carele nu vor fi, poate fi că vor răbda... Pentru simbriia păcurarilor... La moarte mă rog să nu mă bociți cu alăutari saū cu femeī... La Doamna Safta a lui Ghiorghiei Ștefan-Vod[ă] să agiungeti pentru niscare zapis[e], doară vă fi avându, pre satul nostru, pe Ungurași, rămas[e] de la Penișoară Vistiarnicul.»

Bibl. Ac. Rom., documente necatalogate.

215. 3 Mart 7211 (1703). «Iordachi bezaide, snă Antonie

Voevoda» dă Țiganii la mănăstirea Cetății Neamțului. Pomenită Maria Vorniceasa răposatului Alexandru Ramandi. Iscălitură : Γεωργίως Ρουσετ μπειζαδές. Pecete cu bour și ΓΕ. ΜΠ. Ε. ΕΙ ΑΝ. ΚΟ. (=Γεώργιος μπειζαδὲς υἱὸς Ἀντωνίου Βοεβόδα).

Arch. Statului, *Neamț*, «pentru Țiganii».

216. 12 Mart 7214 (1706). Sămion Gorniț[ă] dă zapis lui Petre și Toader «Moromenchi» că, «la vreme lipsăi de pâine, li-am făcut bini cu doai pătrări de săcară și un porcu, și am prețăluit celi 2 pătrări de săcară și porcul drept doi-sprăzeci lei.» — Copie.

Bibl. Ac. Rom., doc. 85/LXXXIX.

217. Iași, 23 Decembre 7219 (1710). «Eü Ivan părcălabul de la Piscu» arată că l-aü pîrît la Dimitrie Cantemir-Vodă călugării de la Neamț. Domnul, «vădzind că sintu trebuitor țărăi», l-a îndemnat să se împace. Ceia ce face, făgăduind «de a zecea». Pecete cu I. P. (în litere latine) și iscălitura : «Ivan Căpitan». Scrie «Vasilie Popa Uricar».

Arch. Statului, *Neamț*, n° 2846.

218. Iași, 9 August 7226 (1718). «Noi fičorii răpousatului Ilia Moțoc č-au fost Medelniciar-Mar[e], anum[e] eü Ghiorghiia Moțoc ș[i] Toader ș[i] Gligor[e], ș[i] cumnatu nostru Gavril Čolpan», fac o mărturie. Iscălește unul : «Grygory Mocoky».

Ibid, n° 4262.

219. Iași, 30 Iunie 7227 (1719). Mihaï Răcoviț[ă]-Vodă, pentru un Țigan, fiul lui «Bărgău zlătar, caril[e] fiindu Țigan domnescu, trebuitoriu Curții domnești, carili lucriază la bol-duri de rădvanuri domnești și la cocii ce să fac pentru triaba Măriilor Sali Hanilor și altor Agi, și spoeste hierile», — îl iea îndărăt de la Manolachi Rusăt Vornicul.

Ibid, XXXIII, n° 45.

220. 3 Decembre 7234 (1725). Lupul Pilat biv Postelnicul și cu soția, Safta, fata lui Vasăli Sălčanul, vinde lui «Ion Neculci biv Hatman» casele lor din Iași.

Bibl. Ac. Rom., documente catalogate.

221. 21 Mart 1739. Egumenul Neofit de la Cetățuia, mulțămind Domnului pentru ctitorie, făgăduiește a face zidul și altele din afară, fără a-l mai supăra.

Ibid.

222. 5 Mart 1794. Mihail Costandin Suțul Voevod arată că Mihaiu Sturza biv Vel Vornic de Aprozî a adus un zapis al lui Nicolae Lipănescul Cluceriu, fiul «Roxandii Bogdan, din Țara-Românească», din 30 Ianuar 1794, cu privire la Băscă-tenî, foastă moșie «a răposatului Ioniță Sturza Jăcniceriu, cel d'intăi soțu al maicii sale; carile tãmplându-se de aũ răposat, aũ rămas maică-sa doi copii și cu răposatul Ioniță Sturza, și, trăind și copiii cinci ani după săvârșirea răposatului Ioniță Sturza, pe urmă aũ murit și copiii, apoi, după a pravililor hotărãre, rămãind ale maici sale toate cele rămase de la răposatul Ioniță Sturza, maică-sa acum asupra aceștii pricinî făcându-l deplin plirexusios, fiind în deplină vrăstă, de 27 ani, l-au triimis la Moldovva ca să cerceteze acele mișcãtoare și nemișcãtoare ci să vor găsi a răposatului Ioniță Sturza, și prin giudecata Divanului să le tragă de pe la locurile ci să vor afla cuprinse în stăpãnire.» Mihai «nu s'aũ arãtat pricinuatoriu a nu o da . . . , fiind dum[nea][ui] Vornicul și vãr-primare cu răposatul Ioniță Sturza». O cumpãrã cu 6.000 de lei. Întãrește și Mitropolitul Iacov. Iscãliturã grecească a Domnului. Pecete cu armele unite, din 1793.

Colecția d-lui Goilav, din Roman.

223. «Noi Costandinu Alexandru Ipsilantũ . . . Acestũ — sinũ — Țiganũ domnescũ, lingurariũ, este așezatũ la tabla Visteriei a da cele obișnuite patru dãjdi pe anũ, și la Sfetii Gheorghie cãte unũ leũ de nume, banii masalalilorũ, bezũ rãsur[a], cãte zece pãrale de leũ, și cu mai multũ să nu fie supãratũ, fãrã decitũ la luatulũ acestui peciũ să aibã a da cãte trei lei și patru pãrale la Cãmara Gospojdii, și, pentru ca să fie alesũ și cunoscutũ dintr'alți Țiganĩ, ne-aũ datũ acestũ peciũ gospodũ, spre a să folosi cu pãzirea pronomiilor lorũ, ce prinũ osãbitũ hrisovulũ Domniei Mele li s'aũ întãritũ; 1799.» Monogram. Pecete.

Tipãrit. — Arch. Statului, *Neamt*, XLI, n° 6.

224. 24 August 1815. «De la Visterie. Cãtrã cinstitũ dum. Spat[a]r Aleco Sturza. Lãcuiorii din satul Fãrcășãniĩ de la acel Ținutu, din jaloba ce aũ dat în trecutele zile cãtrã Mãrie Sa Vodã, aũ fãcut arãtare cã orãndatoriul saũ vechilul du-

m[it]ale de la moșie Hăleștienii le face multe asupriri, că, închizindu-le vitele de pe imaș, îi bate, îi jăcuește, luându-le bani. Pentru care scriindu-s[ă] carte către dumn[nea]lor isprav[ni]c[i] Ță[nu]tului, ca, după rânduială, să cercetezi pricinile și să-î pue la cale, și numitul vechil, nu numai că s'aū înpotrivit a nu merge la isprăv[ni]c[ie] în cercetare, dar și d[u]m[neat]a, aflându-te acolò la sat, pe unul din jăluitori l-aī pus în lanțug și l-aī ținut doi zile, iar pe alți doi, anumi Andrii Vor[ni]c și Ianuș Timuș, i-aī bătut la talpe, și zăce boi și patru vaci a jăluitorilor, și acum să află închise. De merare aū fost Visterii de această urmare a d[umi]tal[e] și cum de aī îndrăznit d[um]vea]ta să bați pe jăluitori, acei ce ș'aū căotat dreptate prin drumul giudecății, — nesocotind că pentru asămine pricină poți să vii în vinovăție aceia ce nu socotești. Pentru care, să scrie dumitale, din poronca Măriei Sale lui Vodă, ca îndată să dai poroncă vechilului, să sloboadă vitile jăluitorilor, și pe vechil să-l dai pe mână zapciului copil de casă, ca după volnicie să-l ducă la dumn[nea]lor isprav[ni]c[i] să s[ă] judece cu jăluitorii, dându-ī poroncă ca mai mult să nu îndrăzniască a face acest feliū de urmări, și, de are vre o păgubire de spre jăluitori, să-ș caote prin drumul giudecăți, căci pentru asămine pricină sânt rânduīți dregători de cătră Marie Sa Vodă, fiind încredințat dum[nea]ta că, o jalobă de să va mai arăta asupra aceluī vechil, va fi adus cu ăhodar și să va certa cu bătaia la poarta Curții, fără a nu-l putè folosi dum[nea]ta cât de puțan. Iar, pentru bătae ce aū suferit jăluitorii de la dum[nea]ta, urmare care nici într'un chip nu-ți este slobod să o faci, să-ī învoești pe jăluitori ca să s[ă] mulțamască. Căci, mai jăluind, să va tulbura Marie Sa Vodă asupra dum[ne]itale, și te va supune în giudecată cu jăluitorii. Și socotește însuș cătă difămare este pentru dum[nea]ta a fi în giudecăți pentru asămine pricină. 1815, Avg[us]t 12.»

[Iscălitură]

Colecția d-lui Goilav, din Roman.

225. [Titlul domnesc.] «Săngură podoaba omenirii fiind urmare cè întru faptele bună, sărguire întru supunire spre să.

vărşire poroncilor mai marilor povăţuitori şi temelnica cre-
dinţă întru slujbile cele ce, din înalte împărăteşti voinţe,
să incredinţazi persoanelor celor socotite de vrednice şi de
statornice, tot răvnitoriul prin osărdie lesne poate a câştiga
talantul răsplătirii şi cununa vredniciei. Aceste aducu cu sâne
rodurile bunelor nădejdi, carele nasc cinste, lauda şi evghenie.
Precum şi niamul rusătesc (care coboară din fameliie gre-
ciască) din în vechime încă prin răvna, osărdie şi driapta
credinţă, sămănând ostinelile bunelor fapte, aū câştigat de la
opştie lauda, evghenie, şi de la împărătescul Devlet înnălţare
întru slavă şi cinste la domnesc prinţăpescu Scaun a Mol-
daviiei, prin Andonie Rosăt V[oe]vod, carile aū domnit la
anul 1676; de la care aū rămas cu lăcuinţa în pământul
Moldaviiei urmaşii săi, întru feliuri de slujbe şi cinuri de a
aceştii Cnejăi. Dintr'aceştia unul fiind dar şi boeriu Domnii
Mele dum[nea]luī Spat. Vasile Rusăt, spre a fi cunoscut şi
ştiut cum că este din arătata familie, ce să trage din An-
donie Rosăt V[oe]vod şi spre avè toată cuviincoasa cinste,
cătă să cuvine unū evghenist, i s'aū dat acest hrisov a
Domnii Mele, întărit cu a Domnii Noastre iscălitură şi pe-
cete. Scrisu-s'aū hrisovul acesta la Scaunul Domnii Mele în
oraşul Eşii, întru a doa Domnie a noastră la Moldavie. 1812,
Noemv[rie] 13.

[Semnătura şi pecetea.]

Iordachi Roset Vist. proct.

Copie într'o condică din Domnia luī Scarlat-Vodă Callimachi, în Arch.
Statuluī din Iaşi. — Pentru Vasile Roset, v. tabla la vol. X din colecţia Hur-
muzaki.

226. Iaşi 28 August 1826. Scrisoare de afaceri către Gheorghe
Calinò Căm[inar]. Pe dos: «γράφμα τοῦ κοκῶνι Κωστάκη Νε-
γροῦτζα» («scrisoarea coconuluī Costachi Negruzzi»: tatăl scrii-
toruluī?).

Bibl. Ac. Rom., doc. 165/LXXXVIII.

II.

DOCUMENTE MUNTENE.

---

1. București, 29 Maiu 7054 (1546). Mircea-Vodă, pentru boierul Vlaicul, cu privire la o moșie pe apa Băsciei, a lui Vlaicul Vistier și a doii Postelnici. Pomenite: фршцине скратслов, малша врлєвъ. При дни Влада Боекоде сдакленого имали сѣт прѣнїе със Гльте и със Бончк и със чето им, имали сѣт прѣнїе и при дни Бентил[а] Боекоде и при дни Радѹл Боекоде (decī e vorba de un proces supt Vlad-Vodă Înnecatul, Vintilă-Vodă și Radu-Vodă (Paisie)). Marturii: Ventilă V. Vornic, Barbul V. Vistiar, Cr[ă]stian — e Comis, Oprea Medelničar, Șteful Sulgar, Conda Stolnic, Dragomir V. Postelnic. [Tud]or Logofăt. Țalapi, fiul lui Harvat, scrie.

Colecția d-lui Gr. P. Olănescu.

2. București, 17 Iunie 7087 (1579). Mihnea-Vodă, pentru Vlaicul Cliucer și Colțea și Dragul cu fratele lui, Staico, dându-li ocină la Cislău. Judecată cu Gociul. Marturii: Mitrea V. Vor., Miroslav V. Log., Stan Spat., Costandin Vist., Stan Com., Harvat Stol., Gonțea [Păh.], Stoica V. Post. *Scrie însuși Miroslav.*

Ibid.

3. București, 16 Iunie 7089 (1581). Mihnea-Vodă, pentru Ivan Mare-Logofăt și cu fiii ce va avea, cu privire la satul Stoicăneștii. Îl dă lui Mitrea V. Vornic pentru satele Turbure și Berendești, din ultimul jumătate. Marturii: Dobromir biv V. Ban, Dragomir biv V. Vor., Miroslav biv V. Log.,

Dumitru V. Spat., Costandin V. Vist., Harvat V. Stol., Radul V. Comis, Gonțea V. Păh., Danciul V. Post. Scrie Buna fiul lui корец лог[офет]. Admirabilă caligrafie. Pecete cu: † печат иѡ михиѣ коевод гнѣ клшкоѣ, cei doi sfinți lângă copacul cu două stele.

Ibid.

4. Tîrgoviște, 20 — 7123 (1614-5). Radu-Vodă, pentru o Neacșa. E pomenit Avram Logofătul și satul Rătivoești, «Тесман Аѣиганул». «ѡ хандѡци Шербанок Коевода ан... извадих по тѣе ациганѡлѡ вт ѡгри, тѡж ес продад на єдни кѡпи на им прока вт рѡмник» (e vorba deci de haiducii din vremea lui Radu Șerban, de un Țigan prins de Unguri). Țiganul Guțilă. «Докѡе ес бил Тѡдор лог. на Прага със Радѡла ключ. Бѡзескѡл» («cînd a fost Tudor Log. la Praga cu Radul Clucerul Buzescul»). Se pomenesc și satele Clăcești, Golești. Pergament.

Colecția d-lui profesor Șapcaliu.

5. 14 Ianuar 7129 (1621). Radu-Vodă, pentru un om din satul Mărăcineanî. «Acești Țigani ce sântu mai sus scriș, ei ținu neștiî Rumăne¹, și aũ făcut feçorii cu dinsele. Într'aceaia Domnii Mea am văzut și cartea lu Gavril Voevoda cum i-aũ dat acei feçorii ce aũ făcut cu aceale Rumăne, să le fie Țigani, să lucreaze, cum lucrează și alalți boiar[i] Țiganii... Până la un cap de păru.»

Ibid.

6. Tîrgoviște, 19 Ianuar 7130 (1622). Radu Mihnea-Vodă, pentru un vad pe apa Buzăului, «dar din partea lui Stroe fiul jupaniței Ancăi ot Cislău», — dar de *frăție*. «Și am văzut Domnia Mea și *zapisul* lui Stroe în mîinile lui Mihalce Vornic, de frăție, și cu m[ul]ți oameni buni, anume Preda fiul lui Dragomir vat[af] din Cislău, și Stan Mărgineanul din Bășceanî, și Anghel Log[o]fet ot Țorășt[i], și Cernat Lo[g]ofet; și s'aũ înfrățit de bună voia lor, și cu știrea tuturor megiașilor, și din sus și din jos, și înaintea Domniei Mele.» Marturi: Vintilă V. Vor., Papa V. Log., Hriza V. Vist., Ni-

¹ Adecă neveste de *Rumîn*, de țeran neliber.

cula V. Spat., Birtolomei V. Stol., Furtuna V. Com., Ion Păh., Trufandă V. Post. Scrie Stănil[ă] Logofăt. Pecetea cu doi sfinți și: *ИВ РАДЪА БОЖВОДА СНЪ МИХНЪ КОД БЖИЕ МАТИЕ ГНЪ ЗЕМАН БЛАШКОЕ.*

Ibid.

7. București, 13 April 1630. Leon-Vodă, pentru Mihalce al 2^{lea} Vornic, din Pătrălage, dîndu-i șapte Țigani și cu mama lor Stanca și cu fiul ei Tatul, cu *Afiganca* lui, Anasiia, ce au fost ai «măn[ăstirii] Pinul, cu hramul Nașterii Născătoarei de Dumnezeu». Supt Alexandru Iliăș-Vodă, în 7137 (1628-9), «ctitorii sfîntei mănăstiri Pinul [erau] anume Neagoe Post. și Mihaï Postdin Sărata». Pomenit satul Brăești din Buzeu, и село брѣ. ѿпи да е кнѣсѣтскаш». Se citează un zăpis cu mărturia lui «Radul Păh. Frijureanul și din Pătrălăg[e]... Ioorga, și din Răteș[tî] Voica Dragomiru, și din Zoreș[tî] Badea». Apoi și Țiganii Fiera, Chervasie. Marturi: Hriza V. Vor., Vladul V. Log., Ianachi V. Vist., Miho V. Spat., Mușat V. Stol., Buzinca V. Com., Vasilie V. Păh., Alexandri V. Postelnic. Scrie Lepădat Logofăt. Pecete peste hîrtie. Slavon.

Ibid.

8. Supt Matei Basarab. Pomenit megiașul «Neagul Mărculescul».

Comunicat de d. P. Gîrboviceanu.

9. Act privitor la satul Voinicul și la Stanciul Croilescul.

Idem.

10. F. an. Matei Basarab. Judecată înaintea lui «Mihalce biv 2 Dvornic ot Pătrălage».

Idem.

11. Supt Matei Basarab. Act privitor la satul Sibiceu.

Idem.

12. Supt Matei Basarab. Act privitor la Nan Croial[ă].

Idem.

13. 7140 (1632). Carte a «răposatului Grigorie Mitropolitu Iviritu», care zice «că, avînd răposatul Stelea Spătarul să clădească această biserică și să o facă metoh la mănăstirea Ivirul, trimis-au însă întăiu acolo la Ivir ca să vie aici om de folos, să facă mînăstirea, la care să fie călugări de acolo ispravnicî, și, așa săvîrșindu-se, s'a și înzestrat de răpo-

satul Stelea Spătarul cu moșii și prăvălii, închinând-o la sf. mînăstire Ivirul de la Sf. Munte, iar după aceea, cînd aū fost în zilele lui Mihail Voevod, daca a venit Sinan-Pașa cu mulțime de Turci aici în țară, de a robit și a stricat țara, arzînd și toate bisericile, s'a ars și mînăstirea Steli, metohul Ivirului, și de atunci a stat Stelea peste 50 de ani, pînă în zilele lui Leon-Vodă, și, daca m'am vlădicit eu Vlădica Grigorie, cu milostenie după la creștini și cu epetahirul meu am făcut mînăstirea Stelea precum a fost și întîiu, făcînd case, pivniți, mori și grădini cu vie, și iar am dat-o metoh la mînăstirea de la Ivir.»

Arch. Statului, dosarul administrativ nou 2863. Copie. — Grigore, adus de la Ivir de sigur de Stelea Spătarul, a apucat și Domnia lui Matei Basarab. V. vol. IX, cap. I. — Biserica Stelei nu mai este astăzi în ființă.

14. 6 Iulie 7157 (1649). «Stoica snă Spiniî ot Bășăceane» vinde partea sa din Cislău, «din vadul Dărstiî», Dragului iuz[bașa] Scrie «Stanciul Log. snă dascalului Maniî și slug[a] Com[i]sului Apostolache ot Ojăgen[i]»¹.

Bibl. Ac. Rom., documentele Scarlat Ghica.

15. 22 Mart 7178 (1670; cu arabice). Iane Logofăt și fratele său, Gheorman Logofăt, fii «Vlaicului căl[u]găriul ot Conțești», vînd partea lor din sat «Radului Șterbeaiū, vătahul de aprozi».

Ibid., documentele Golesecu. — V. vol. V, p. 686.

16. 12 Decembre 7204 (1695). Ca «moșnean», Matei Stolnicul Chișescul cedează și el «dumnealui Agăi Radului Golesecul» parte din satul Chișești, căpătată de la «moșul Varlaam dăn Țig[ă]nești». Pomenit «vadul Sămuiliî».

Ibid.

17. 6 Maiū 1770. «Io Manoil Roset Voevod», pentru «dumneaei Stolniceasa Dimitrana, ce aū fost soție dumnealui răp[ro]satului Constandin Știrbei biv Vel Stol[ni]c», care a făcut o biserică a Troiței la Craiova («în tîrgul Craiovei»). Scutiri pentru biserică. Marturi: Dimitrachie Geanoglu Vel Ban, Ștefan Părșcoveanu Vel Vistier, Costandin Argint[o]ian Vel Cluș., Fota Vlădăianu Vel Paharnic, Dumitrașco Ob[e]deanul Vel Stolnic, Vlădușul Gănescul Vel Comis, Dimitrachie Colăac

¹ Locul luptei dintre Matei Basarab și Vasile Lupu.

Vel Sărdar, Constandin Racovicean Vel Medelnicer, Gheorghie Poenariu Vel Sluger, Gheorghie Coț[o]feanul Vel Pitar, Ioniță Bibescu Vel Șătrar, Andrei Vrus Vel Clucer za Arie. Scris «în orașul Domniei Meale Craiova», de Costandin Buc[u]-reșteanul, Log[ofăt] za Divan». Pecete octogonală, cu vultur, coroana cu cruce și «Io Mk. Rust. VV., 1770 (cu chinovar). Monogramă. Iscălitură grecească: Ιω Μανουήλ Βοεβόδα.

E foarte important Divanul acestui Domn pus de Turci într'un timp cind în București erau Rușii.

Documentele d-lui Barbu Știrbei.

18. 8 Septembrie 1819. Alexandru Nicolaie Șuț[u]-Vodă, «boierului Domniei Mele dum[nea]lui biv Vel Hatman Costandin Goleșcu, ca să aibă olacul de apă ce se află în grădina caselor dumnealui ce le are din susul Bucureștilor, lângă apa Dămboviții; care apă încă dintru întâia Domniei a răp[os]at[u]lui Domn Alexandru-Vodă Ipsilant au fost adusă de la Crângași, din jos de Giulești, și au fost dooă cișmele, una de lângă casele dumn[ea]lui Banului Costandin Crețulescu, și alta din șalvaragii; iar, după ce s'au găsit alt izvor destoinic, la Crevedia, de lângă Crețulești, pentru cișmelile ce să află acum în poliția Buc[u]reștilor, s'au batalisit aceste dooă cișmele, aflându-să și măsura apii prea jos, cu dificultate fiind a să aduce în poliție, și au rămas curgerea acei ape acolo unde s'au aflat mai înainte și fabrică de postav, care fabrică cumpărându-o dumn[ea]lui Hatman, unde împodobind acel loc cu acareturi și cu alte înfrumusețări, precum să vede, au făcut cerere la seful nostru prin părintele dum[nea]lui răposatul Banul Goleșcu, ca să i să hărăzească dumisale acest lac de apă». I se dă.

Bibl. Ac. Rom., documentele Goleșcu.

III.

DOCUMENTE MUNTENE DIN COLECȚIA D-lui AL. TZIGARA-SAMURÇAȘ.

---

19. 20 Maiü 7251 (1743). Zapis al biv Vel Șătrarului Mihai Fălcoianu.

20. 8 Februar 7263 (1755). Zapis al egumenului Samuil de Cozia, iscălit și de proigumenul Mihail și de clisiarhul Climent.

21. 21 Iunie 7266 (1758). Carte de afurisenie de la Mitropolitul Filaret.

22. 22 Ianuar 1767. Vînzare de pămînt a lui Costandin Bălcescu.

23. 1777. Întărire grecească din partea Mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei.

24. 22 Mart 1779. Foaie de zestre a Luxandrei Crețulescu. «1 scoarță mare de patu, 1 checeà de Țarigrad, 2 sege-deale, 4 perne de fringhie, 1 pilogü de atlas, 1 paplomă de hataia cu flori de fir, cu cearșaful ei cu colți, 2 perne mari cu rățealile cu fir, 4 perne mici, iar asemenea, 1 cearșaf iar cu fir, 2 perne mari de borugiucu cu rețelele cu fir, 8 perne mici asemenea, 1 cearșaf iar cu fir, 2 cearșafuri pe pilogü cu rățeale, 1 masă aleasă cu peșchiru ei umplut cu fir, 12 șervete cusute cu uagurele și cu fir, 1 masă iar aleasă, 12 șervete cusute pă scris, 1 maramă de mîini, asemenea, 1 masă de pânză leșască, 12 șervete asemenea, 1 maramă de mîini asemenea, 1 masă de pânză vărgată, 12

șervete maramă de mână, 12 părechii cuțite cu plăselele de argint, cu lingurile lor, 1 solniță de argint, 12 talere de cositor, 12 tipsii de cositor, 1 șcatulcă de Liptca, 1 oglindă cu marama ei cu fir, 1 sepet, 1 ibric cu lighianul lui, 2 sfeșnice cu mucările lor, 2 feate în casă de Țigan, 12 epî cu mânzi lor, cu armăsarul lor, 100 oi cu miei, 100 mătcî de stupi.

[Nedate :] 1 carătă cu 6 telegari, cu hamurile lor, 1 cal de ginere, cu tacămul lui de argint.»

25. 20 Iulie 1786. Episcopul Filaret de Rîmnic cumpără de la «fiul nostru sufletescu» biv Vel Clucerul Constantin Geanoglu moșia Căciulații. Iscălitură grecească.

26. 26 Februar 1790. Declarație din partea colonelului Kray. «Auf geziemendes Ansinnen des hierlandigen Bojern Herrn von Dsanoglu, ehemaligen Landes-Bann und Divans-Mitglied, nehme ich keinen Anstand an, durchzubestätigen dass selber bey Gelegenheit als ich erloschenes Jahr, in November Monat, mit den unter meinen Comando gestandenen kai. königlichen Troupen-Corps anhero nacher Krajova vorgeruckt, und den Feind glücklich von hier und über den Schil-Fluss verdrängte, mit den hier versamleten Adel und hiesigen Inwohnern dieser kai: Troupe entgegen gekommen und die Huldigung der Treue gegen Seine Mayestät angelobet, und durch Lauthung aller Kirchen-Glocken, und nacherig-erfolgten solemnen Absingung des Te-Deum. etc., etc., in der Cathedral-Kirchen seine besondere Unterwürfigkeit und Zuneigung geäußert und bestätigt habe.» Ajută și aprovisionarea. Dă știri din Craiova. «Auch schon wehrend der Campagne 1788, als ich, wehrend 5 Monathen, mit einen detachirten Corps in hiesigen feindlichen Lande bey Porcsen stande».

Din 1791, mărturiî analoage de la Enzenberg și Coburg pentru Costandin Geanoglu. Și decret imperial, din 19 Octombre 1791.

Corespondență din 1788 cu Sibiul, care cere lămuriri despre mișcările lui Nicolae-Vodă Mavrogheni. Spiona pentru el un «părinte Vasile», călugăr în Țara-Românească.

Și Dionisie Ecclesiarhul (Papiu, *Tesaur*, II, p. 179) povestește intrarea «Nemților» în Craiova, supt comanda lui «Obârster Crai». Unul dintre Bibești

era cu ei, și el fu făcut ispravnic. Trupele erau compuse din «Ungurii husari», «militarii rumâni ungureni» și «nevoiași de Nemți», cari se prăpădiau de «lungoare».

27. 1790. Învoială pentru a clădi o moară, cu «Ioan moararu ot Tărnavă».

28. Novembre 1792. Zapis iscălit de Dositeiu episcop de Buzău, Nectarie de Râmnic și Ioan Văcărescu.

29. 1803. «Cercetarea de munții ce mai jos să arată, care și de cine să stăpănesc.

Pravățul jumătate, să stăpânește de moșteni Radoșani și jumătate cuprinsu cu linia de spre Țara Nemțască, din urmărămiriții Muscalilor... Costa lui Rus, până în răzmirița Muscalilor s'au stăpănit de moșteni Radoșani, apoi cu linia s'au cuprinsu și s'au luat în Țara Nemțască [ca și jumătate din Poiana Muierii și alți munți].»

Se pomenesc Safta Brăiloiu, «Matei Văcărescu, cu cetașii lui» (aduce act de la «1780 (!), a răp. Domn Moghila Voevod»).

30. Craiova, 13 Maiu 1810. Generalul rus Zuccato către boierul Constantin Samurcaș. Îi mulțamește pentru aprovizionarea oștilor împărătești. Pentru «objets secrets pour le service», i se va adresa direct lui, nu Divanului. Cu mîna generalului: «Vous en aurez le mérite, comme la responsabilité».

31. 17 Maiu 1817. Act iscălit de «Sevastis (de Sevastiasivas), Dionisie, proegumen Tismeni».

32. 31 Decembre 1825. Gentz către Alexandru Samurcaș. Îi arată condolențe pentru moartea unchiului lui (Constantin Samurcaș), corespondent al lui Gentz, și cere a i se restitui scrisorile lui cătră acesta.

Cunoscutul diplomat Gentz a fost și corespondentul Domnilor noștri pe această vreme. V. Gentz, *Dépêches inédites aux hospodars de Valachie*, 3 vol. in 8°, Paris, 1876-7. Astăzi aceste scrisori ale lui și altele, netipărite, se află la Ac. Rom.

33. Alexandru Samurcaș cătră un anume Dumowitz, 30 April [1827]. (Se așteaptă mucarerul.) Le fils aîné de ce prince, qui résidait depuis quelques années à Constantinople, s'était amouraché d'une Arménienne, fille d'un très riche né-

gociant connu sous le nom d'Agobi Tinguiroglou, l'a rendu enceinte, et pour la sauver des affronts et des insultes qu'elle méritait de la part de ses parents, il conçut le projet de l'enlever de sa maison paternelle, ce qu'il a effectué en effet et, à la (*sic*) Dimanche des Rameaux, c'est-à-dire une semaine avant la fête de notre Paque, pendant le carême, contre l'usage reçu, l'a fait tenir au fond (*sic*) du baptême, pour la rendre véritablement chrétienne, l'a convertie et, le même jour, l'a épousée. (Turcii îi poruncesc să plece, și el e așteptat acum la București.)

Asupra acestei afaceri de dragoste, v. și raportul prusian din Constantinopol, în *Acte și fragmente*, II, pp. 720-2.

34. 6 Novembre 1837. Pe o reclamă tipărită a lui Morison pentru odinioară-cunoscutele sale hapuri, se cetește în rîndul d'intăiu: «Prince Johanniza Sturza Voivod» (*sic*).

Adecă fostul Domn moldovean Ioan Sandu Sturdza. Morison se putea lăuda că hapurile lui au ținut în viață pe bătrînul mazil, care muri abia la 2/14 Februar 1842 (*Melchisedec, Notițe*, p. 269).

IV.

O SCRISOARE A PRETENDENTULUI BOGDAN SASUL (1607).

În memoriul meu despre «Pretendenții domnești» («An. Ac. Romîne», XIX), am vorbit despre acel fiu al lui Iancu Sasul, Bogdan, care și luă mai târziu numele fostului Domn muntean Ștefan Moldoveanul său *Bogdan*, zis Surdul, și rătăci mult timp în Europa, până ce ajunse, la sfârșit, Musulman și Pașă. Una din scrisorile lui, cuprinsă în fasciculul «Königl. Würd. in Engellandt Schreiben de anno 1603 usque ad annum 1678» (n° 8019) din Archivele Regale ale Dresdei, rămăsese inedită, și o dau aici, fără alte lămuriri, de care nu mai e nevoie :

Jo Don Steffano Bogdan Despot, legitimo principe herede di Moldavia, etc., etc. Desidero che V. Alteza per la sua solita clementia me favorisca con una sua littera di raccomandatione alla Sacra Regia Maiestà de Inghilterra. Essendo io della religione catolica evangelica, non posso esser favorite de altri principi, sinon della medesima nostra religione. Adunque sapia V. Alteza, Ser[enissi]ma come per il passato io son statto in servitio della felici memoria Regina Elisabet, et anche son statto favorito dal Rè Giacobbo, de adesso Rè di Inghilterra, mentre che io me trovava flagellato in Turchia. Hora, volendo andar servir quella Sacra Corona de Inghilterra, supplico V. Alteza che me favorisca con una littera de raccomandatione per il detto rè, et prego V.

Alteza che me adiuti con qualche costo di denari per il mio viaggio, perchè questa sera me ne parto. Et, per tale benefitio, mentre che sarò huomo, sarò memore, et, mentre che sarò vivo, sarò obligato. Et, sì come io procurarò di mostrarme grato con le opere, così supplico V. Alteza Ser^{ma} di non me abandonar in questo mio bisogno.

Di V. Alteza Ser^{ma} servitore:

Il principe di Moldavia, m. pp^a.

Alla Ser^{ma} Alteza Duca di Saxonia, etc., etc., signor, signor R^{mo}.

V.

O SCRISOARE DIN BOIERIE A LUÎ IEREMIA MOVILĂ.

D. Eduard Kaczmarczyk, asistent la Archivele din Cracovia, îmi trimete următoarea scrisoare a Vornicului, în cîrînd a Domnului Moldovei Ieremia Movilă, care o iscălește cu însuși mîna sa, dîndu-și numele, ca și în iscălitura domnească, supt forma de «Eremiia», iar familia supt aceia de «Movila», și nu «Moghila», adecă Moșilă, cum obișnuiește, fără o singură escepție, cancelaria lui domnească. Scrisoarea se află în culegerea de «Acte și scrisori către Ioan Simion și Alexandru Iurievici, ducii de Sluczka, 1588-600» (pp. 83-6), din colecția Rusiecki, depusă în Archivele pomenite.

«Iasnie oswieczone miłosziwe xiąże,

Panie panie i dobrodzieiu mnie miłosziwii.

Posługi moje nainisze moje nainisze v. x. m. miłosziwemu panu zaleczywszy.

Ani w ziemi woloskii chociarzkomo chalupa vlaszna była, tak wielkich wolnoszczi i tak dostatnich roskoszii w iakich povinnich moich az do namnieiszego zastalem i sam przia-chawszi zaziwam, zaziwalem, którą laskę miłosziwą nietilko przez pisanie iz bim umial zadziekowac, ale i obecni stoiącz nie umim, i chocz bim dobrze bil Cicero eloquentissimus, iednak szezedl na slowiech, iako są zbitnie wielkie dobrodzi-eistwa w. x. m. mego miłosziwego pana, iednak sserdeczną chucią pragne thego abim w. x. mcz., gdzie i riichlo w zdrowiu dobrim oglądawszi iako mogącz mogli unizenie podzie-korać i rozkazaniu w. x. m. sluzbami moimi dogodzic. Załim

dai Panie Boze abim w. x. m. richlo i w dobrim zdrowiu oglądal. Z Usczia, dnia 12 Decembris, anno Domini 1591 data. W. x. miłoszci vnizoni sluga :

[V:] Jasn-
nie oswiecza-
nemu panu,
panu Ian Si-
meonovi, z las-
ki Bozei xią-
zczciu na
Sluczku, etc.,
panu, panu i
dobrodzieiovi
mnie miłoszci-
vemu.

Срениа новопладоу
рѣслоу вѣдоу

Traducerea făcută de d. I. Bogdan, e aceasta :

«Prea-luminate, milostive principe, doamne, doamne, binefăcător al mieu milostiv! Slujbele mele prea-plecate, prea-plecate, Înnălțimii Tale princiare, domnului mieu milostiv, închinându-le.

De și în Țara Moldovei îmi aveam căsuța, am părăsit așa de mari drepturi și așa de îndestulătoare bogății ce aveam, până la cea mai mică, și venind [aici] singur, mă hrănesc și m'am hrănit. De această milostivă îndurare, nu numai că n'am știut să-ți mulțănesc prin scrisoare, dar nici acum nu știu. Și, de-aș fi chiar un Cicerone foarte bun cuvântător, tot mi-ar lipsi cuvintele [ca să spun] cât de mari și multe sînt binefacerile Înnălțimii Tale princiare, ale domnului mieu milostiv. Ard totuși de dorința inimii mele, ca, văzîndu-te peste puțin în bună sănătate, să-ți aduc, după putință, umila mea mulțămire și să împlinesc, prin slujbele mele, poruncile Înnălțimii Tale princiare. Decî să dea Domnul Dumnezeu să vad pe Înnălțimea Ta princiara degrabă și în bună sănătate. Dată în Uscie, 21 Decembre, în anul Domnului 1591.

A Înnălțimii Tale plecată slugă :

*Ieremia Movilă, Vornic,
cu mîna lui.*

Prea-lumînatului domn domn Ioan Simion, din mila lui Dumnezeu duce de Sluczka ș. a., domnului, domnului și binefăcătorului meu milostiv.»

Scrisoarea n'are alt scop decît să arăte mulțămiri pentru buna primire. Pentru a o înțelege, trebuie însă lămuririle următoare :

La 19/29 August 1591, Petru Șchiopul, silit de cererile și amenințările Turcilor, pleca din Moldova, prin Muncaciū, spre posesiile Casei de Austria, unde-i era voia să se adăpostească. Îl întovărășia floarea boierimii moldovenești, și, între alții, și frații Movilă, iubitori statornici ai creștinătății. Prin Satu-Mare, Cașovia, Tolna, Petru mergea la Viena, și peste cîteva zile își lua o reședință de pribegie în orașelul Tulln din apropiere ¹.

Pe această vreme, Mitropolitul Gheorghe Movilă era lângă dînsul, dar nici-unul din frații săi. Scrisoarea de acum ni arată ceia ce se făcuse încă de atunci cu dînsii; din alte izvoare se știa că în 1593 Ieremia era în Polonia; se vede astăzi că încă din 1591, din Decembre, el se afla la Uscie.

Uscie vine așezată pe la Nistru chiar, cum pleacă cineva de la Hotin și Camenița în sus spre Pocuția și Galiția, — între Jaslowiecz și Rohatyn. Ea joacă mai târziu un rol în viața Movileștilor, mai ales a văduvei lui Ieremia, Elisaveta, și a copiilor ei, dar și în a lui Moise Movilă, fiul lui Simion. Multe scrisori privitoare la Moldova din epoca Movileștilor, sînt datate din această Uscie ².

Ieremia o cumpărase de sigur, dar în 1591 ea nu era încă moșia acestui boier, care căpătă și indigenatul polon în 1593³. Pe atunci, ea făcea parte încă din proprietățile ducilor de Sluczka, în provincia Rusiei. În comoara mănăstirii

¹ Hurmuzaki, XI, p. LXXV și urm.; Iorga, *Mărunțișuri istorice culese în Ungaria* (extras din revista «Luceafărul», Budapesta, 1904, pp. 21-2; *Oamenii și fapte din trecut*, I, în «Biblioteca pentru toți».

² V. și Barwiński, în *Prinos Sturdza*, București, 1903.

³ Hurmuzaki-Bogdan, I, p. 325. Tot pe atunci s'a dat cetățenia polonă și Vornicului Gligorcea Crăciun (Varșovia, Arch. Zamoyski, ms. 1790 de scrisori românești, fol. 16).

Argeşului se află un «brîu al lui Neagoe-Vodă» ctitoiul ei, care brîu a fost lucrat aici, în Sluczk, și poate trimes de ducii, odată neatîrnați, de acolo ¹. În 1557, Despot, pe atunci în Königsberg, trimetea pe ciracul său, vagabondul literar Horatius Curio, la «Sluczk, la ducele Sluczkului». Ducele era un om cu multă trecere, și el dădea în 1563 un ospăț solilor tătărești, veniți în numele Sultanului pentru a cere Polonilor uciderea lui Ștefan-Vodă Tomșa ².

Pe timpul cînd Ștefan Tomșa era Domn al Moldovei, după gonirea, la începutul anului 1612, a lui Constantin Movilă, cu rudele și sfetnicii săi, moșia aceasta, Uscie de pe Nistru, fu adăpostul întregii familii a Movileștilor. La 4 Ianuar 1613, din acest loc, Doamna Elisaveta și fiica ei Maria, soția lui Ștefan Potocki, fac o danie de venituri mănăstirii Sf. Paraschive din satul Zadarow, din apropiere, unde era egumen Ștefan. Elisaveta se intitulează «suprema ducissa regni».

Peste un an, în aceeași zi de 4 Ianuar, fiind de față și Vitolt Logofătul, se face aceeași mănăstiri, de aceeași, o danie de șerbi scii «cmeți» ³.

¹ *Inscriptii din bisericile României*, p. 153.

² Iorga, *Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Basilikos l'Héraclide*, București, 1900, pp. 27, 84.

³ *Relationes castrenses haliczenses*, în Arch. provinciale din Lemberg, 1661 (152), p. 815, pomenire în Tharaniewicz, *Cronica lui Hypatius* (polonește), Lemberg, 1875, în 8°, p. 62, r. 25 (trad. în mss. Schmidt ale Bibl. Muzeului Național din Pesta). Cf. *ibid.*, p. 63, n. 27: danie făcută bisericii din Mosciska de Ana fiica lui Ieremia-Vodă (și întărire, de regele Ioan al III-lea, la 1691). — În *Rel. castr. hal. fragmenta*, 1600-700, n° 108, e vorba de procesul de moștenire hotărît în 1632, la Camenița, între Bronislaw Gruszecki și Maria Movilă, văduva lui Ștefan Potocki.

VI.

Ο CTITORIE NECUNOSCUȚĂ A LUÎ VASILE LUPU.

Între hîrțile privitoare la pomenile ce s'au făcut după moartea celui din urmă Știrbei din ramura veche, se află, în volumul «artelor de jotecie» (*sic*) din Archivele familiei, și adevărîța grecească ce urmează, cu ortografia ei :

Τὸ ἐδικὸν μοναστήρι, τὸ ὅποιον μὲ ἀνέθρεψε, καὶ ἱερομόναχον μὲ ἔκαμε, καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβείαν τῶν ἀθέων Ἀρβανιτῶν μὲ ἤλευθέρωσε μὲ δόσιν πολλῶν γροσιῶν, ὀνομάζεται ἁγία λαύρα, εἶναι μέσα εἰς τὸν Μωρέα, εἰς κατηλίκιον ὀνομαζόμενον Καλάβρυτα, τὰ ὅποια τὰ ποιμαίνει λογικῶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Τζερνίτζης, εἶναι κτισμένον αὐτὸ τὸ μοναστήρι μὲ ἄσπρα μπογδανικά, τοῦ Βασιλείου, καὶ Στεφάνου Βοεβόδα, καὶ Ἰωάννου Βοεβόδα, καὶ Αἰκατερίνης Δόμνης καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχόντων ἐκ τῆς Βλαχίας, ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ἕως τῶρα εἶναι ἀπηρασμένοι χρόνοι ἑκατὸν τριάντα ἑνέα : ἔχει καλογήρους μέσα καὶ ἔξω ἕως πενήντα, ἡ μνήμη τῆς ἑορτῆς ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου· δίδει πολὺ ψωμὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὅπου ἀπερνοῦν, καὶ ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν δὲν λείπουν ἐξήντα χριστιανοὶ ὅπου νὰ φάγουν ψωμί, καὶ συγχωροῦν ἐκείνους ὅπου ἔβαναν τὰ ψυχικά καὶ ὅπου θάνουν· αὐτὰ τὰ ὀμολογῶ ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἁγίους ἀγγέλους.

1814, Ἰουνίου 23, Βουκουρέστι.

Κύριλλος ἀρχιμανδρίτης καὶ πνευματικὸς ἐκ τῆς λαύρας τοῦ
Μωρέως.

Adecă :

«Mănăstirea mea, care m'a crescut și m'a făcut ieromonah și m'a liberat din robia Albanesilor necredincioși, cu dare de mulți lei, se chiamă Sfinta Lavră, e in mijlocul Moreii, în Ținutul ce se chiamă Kalavryta, pe care-l păstorește sufletește arhiepiscopul de Tzernitza ; a fost clădită acea mănăstire cu bani moldovenești, ai lui Vasile și ai lui Ștefan Voevod și ai lui Ioan Voevod și ai Ecaterinei Doamna și ai altor câțiva boieri din «Vlahia». De când s'a clădit până acum sînt o sută treizeci și nouă de ani încheiați. Are cincizeci de călugări, cu cei d'innuntru și cu cei de-afară. Hramul este Adormirea Maicii Domnului. Ea dă în fiecare zi multă pîne creștinilor fără mijloace, și zi de zi nu lipsesc șizeci de creștini cari să mănînce pîne și iartă pe aceia unde aū mers sufletește și unde merg. Acestea le mărturisesc înaintea lui Dumnezeu și a tuturor sfinților îngerii.

1814, Iunie 23, București.

Chiril, arhimandrit și duhovnic din lavra Moreii.»

Vasile Lupu a avut din căsătoria cu Doamna Tudosca pe Ioan-Vodă, mort în Novembre 1640¹, iar din a doua, cu Cerchessa Ecaterina, pe Ștefan, care a fost Domn. Ei sînt citorii. Data ce rezultă din scrisoare, 1675, e firește falsă. Poate că acea de 1635 ar fi mai bună.

Firește că nu întîmplător a clădit Vasile această mănăstire a sa de lîngă Kalavryta. În prefața «Manualului împotriva rătăcirii Calvinilor», vestitul Dosoftei patriarhul de Ierusalim, care era de pe la 1660 prin țerile noastre și a trebuit să cunoască personal pe Vasile-Vodă, spune că neamul său era din «satul arnăuțesc» sau Arvanitochorilîngă (Tîrnova) din Bulgaria, dar că venise din «Macedonia»². Acest neam e al tatălui numai, Nicolae, Agă al lui Radu Mihnea, și de sigur

¹ Vol. IV, p. 226, n. LXIII.

² Meletie Sirigul, Κατὰ τῶν καθ'ἑνικῶν κεφαλαίων... καὶ Δοσιθέου ἐγχεσι-
ρίδιον, București, 1690. Românește, în *Uricarul*, VII, p. 39. Cf. pentru tatăl
său, Nicolae Vel Agă, *Inscripții*, p. 113.

străin, grec — Vasile însuși nu vorbea bine românește¹, — pe cînd Romîncă pare a fi fost mamă-sa, care i-a dat numele cel adevărat și de la început, Lupu, căci Vasile e numele domnesc, cu sunet bizantin, pe care-l luă Vornicul Lupu numai la suirea sa pe tron. Să se mai fie în samă numele, curat românești, ale surorilor lui Lupu, Marga și Măricuța, și al «vărului» său, Știuca².

E foarte cu putință ca obîrșia Arvanitochoritului, tatăl lui Vasile-Vodă, să fi fost din Morea. Ținutul Kalavrytei e cel mai muntos din peninsulă, și pe vremea lui Pouqueville încă (cap. XI) îl străbăteau cu turmele vitejii păstori albanesi, cu sarică albă și «coifuri de paie». Același călător spune că și «locuitorii din orașul Kalavryta sînt în mare parte Albanesi», dar poate că greșește cînd vede în ei numai urmași de-ai năvălitorilor din 1770. *Astfel* ar fi «Albanes» Vasile Lupu.

Întîmplarea a făcut ca în acest sat Arvanitochori sau Arbănași, de unde plecase părintele lui Vasile-Vodă, să se ridice, numai peste cîteva zeci de ani, o biserică românească, cu cheltuiala lui Constantin Brîncoveanu, bogatul ocrotitor al tuturor creștinilor din Răsărit.

Episcopul Melchisedec o descrie ca «o zidire lungă și scundă, acoperită cu olane» și alcătuită din două biserici despărțite în lung printr'un părete. Călătorul român a văzut și chipul ctitorului, «o persoană îmbrăcată în costumul Domnilor romîni», dar cu capul sfărmat, la vre-o profanare turcească a bisericii³. Lîngă biserică se mai pomenesc până astăzi niște «case ale Brîncoveanului». Dar nu ale lui Constantin-Vodă.

Căci iarăși întîmplării i se datorește că această biserică

¹ V. vol. IV, pp. 30-1.

² Vol. III, pp. 31-2.

³ *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, vol. IV, p. 520. Nu e exclusă ideea că Brîncoveanu ar fi «înnoit din temelie» o biserică mai veche, datorită tocmai pietății lui Vasile Lupu. Altfel, alegerea locului poate să pară ciudată. De alminterea, Arvanitochori ajunsese șederea de vară a lumii din Tirnova, și a Mitropolitului chiar. Cf. Jireček, *Das Fürstenthum Bulgarien* p. 407 (se arată și casele unui Cantacuzino și Filipescu).

a primit peste un veac întreg mormîntul unui Brîncovean. În adevăr, o inscripție pe piatră¹, supț vulturul încununat, cu două capete, pomenește în aceste cuvinte pe un urmaș al ctitorului:

Ααν (sic) ὅπ' ὀκρυοέντα μέγας, μεγάλην τι ἀνυσθεις
 Ἐνθάδε κέκρυπται, φεῦ, νέος εἰκοσέτης
 Τὸν λοιμὸν καλεως ἡμάτι δωδεκάτῃ:
 Οὔνομα Κωνσταντίνος εἶρος(sic)γονος ἐκ γενέθλων
 Λαμπτήρ παμφανέων Μπραγκοθάνων, νέος (?),
 Ἐνεργέθης ἔτι, βάρος τε, βραχίονας, εἶδος ἀγητός,
 Ἐυεντευκτός, ὄλωσ εὐφροσύνης λόγος,
 Διοτρεφής δὲ τ'έων νέος, ὡς γεραρώτερος ἐν
 Παρθενίῃ ἰσελάγων (?) καὶ μεγαλοφροσύνη,
 Ἦν μέγα πένθος ἄλαστον εἰς γενέταις, κασιγνήτοις.
 Ἡδὲ καθηγγηθῆς κάλλιπ' ἀποφθίμενον.
 αψιμ', Ἰουνίου ιε'.

Adecă:

«Supt această piatră rece, mare pe mare făptuit,
 Aici s'a închis, vai! un tînăr de ani douăzeci,
 Pe care ciurma l-a chemat în a douăsprezecea zi.
 Numele lui, Constantin, mare de neam,
 Lumină din străluciții Brîncoveni, [de și] tînăr,
 Dar harnic, la chip, la brațe, față minunat,
 Binevoitor, în toate, chip de veselie.
 Dumnezeuiesc fiind tînăr, ca un bătrîn
 Trăind în curăție și mărinimie.
 A fost durere neîncetată la părinți și frați,
 Iar dascălu-a părăsit pe răposatul.

1790, 15 Iunie.»

Iată cine e acest tînăr mort rămas în străinătate.

La deschiderea războiului cu Rușii și Imperialii, Nicolae-Vodă Mavrogheni, prepuicnic cum era, trimese între alții peste hotar și pe unul din Brîncovenii prigonii de dînsul, Banul Nicolae. Acesta stătu întâiu la Nicopol, cu toți surguniții ceilalți, dar apoi primi poruncă să meargă tocmai la Rodos. Familia

¹ Mi-o comunică d. I. Bianu, în desemn după piatră.

însă-i rămase tot la Nicopol, de unde nici-unul dintre boierii nu gîndi să-și ridice nevasta și copiii. Ceva mai tîrziu, și tot din pricina războiului, Brîncovenița și copiii trecură, în aceiași tovărășie, la Tîrnova. În Februar 1790, întunecîndu-se steaua lui Mavrogheni, boierii din Rodos căpătară voie să se întoarcă lîngă ai lor aici, la Tîrnova. Ei îi găsiră tocmai la Arvanitochori, pe unde trecuse și Nicolae-Vodă, mergînd de la Șumla la Șiștov, în ostenele războinice. Ienachi Văcărescu, scriitorul, arată cu durere că, «din patru copii ce lăsasem cu soția mea Domnița, cînd am mers la Rodos, am găsit numai unul»¹. Ciurma secera prin aceste părți. Văzurăm că ea luă și pe Constantin, cel mai mare dintre copiii lui Nicolae Brîncoveanu.

În provinciile Turciei celei vechi trebuie să se găsească multe ctitorii de acestea ale Domnilor și boierilor Moldovei și Țerii-Românești. A le urmări sistematic, e cu neputință. Numai întîmplarea le poate da la lumină, ca în aceste cazuri.

Astfel, la mănăstirea lui Șișman de lîngă Tîrnova, Melchisedec a găsit acte românești de danie, care pomenesc pe altele, pierdute, ce se urcă pînă la Radu Șerban, deci pînă la epoca lui Mihaî Viteazul².

Poate ultima din aceste zidiri românești peste Dunăre, e aceia pe care a făcut-o, într'un sat din Tesalia, răposatul Ioan Ionescu (de la Brad), care era pe atunci administratorul moșiilor Marelui-Vizir în această provincie. În paginile de bătrîneță pe care le-a intitulat «Viața mea de mine însumi» (1889), el ni dă inscripția bisericii aceleia, cu următorul cuprins:

Ὁ ἐπιφανὴς οὗτος ναὸς τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου ἀνεκαινίσθη ἐκ θεμελίων δαπάνῃ τοῦ ἄρχοντος Καμινάρη τῆς Μολδαβίας Ἰωάννου Ἰωάννου, γενικοῦ ἐπιστάτου πάντων τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ τσιφλικίων τοῦ Μεγάλου-Βεζίρου Ῥεσθήδ-Πασά.

¹ Văcărescu, *Istoria Împărățiilor otomane*, în Papiu, *Tesaur*, II, pp. 295, 297-8. Nicolae Brîncoveanu era bănuît cu oarecare dreptate, ca unul ce făcuse parte, în 1770, dintr'o solie la Petersburg.

² *L. c.*, p. 522.

VII.

O SCRISOARE GLUMEAȚĂ DIN VEACUL AL XVII-lea.

De curînd, Academia Romîna a cumpărat un număr de documente moldovenești, care nu sînt vechi, dar cuprind unele ori lucruri de un deosebit interes sau de o adevărată noutate.

Am găsit între ele un zapis ostășesc, de la străjerii de Nistru, ce stăteau la Vadul-lui-Vodă, pe unde se merge astăzi la Chișinău¹, un act orășenesc din Roman, de prin anii 1590-600, care înseamnă ca marturi la o vînzare pe «pop Verdeaș, i pop Ion, i pop Iachim, i pop Vasilie, i Macsin Grăbea, i șoltozol Ion Duchiușul, i Anton ижи biv șoltozo, Ion Drăgoiū și alți oameni buni, tîrgoveți» (и иииниу люд добре мешчѣаниѣ), un alt zapis orășenesc, datat din 2 Mart 7194 (1686), în care se înseamnă acești oameni din Agiud: «dumnalui Savin șoltuzul [Măicu], Ranet vnoc [nepot] Pitarul și Ghenghe șoltuzul de Așud și Toader Dopniță și Ion Spatoșol, nemesnicii de Așud», și se pune o pecete neînțeleasă, cu in-

¹ «Adecă eū Costinaș chihae de la Căpitanul Beiūșor, din Vadul lui Vodī, și Toderașco ot tam, și Dumitrașco Pojighie, și Simion Văran, și Necula, și Iftodie, și Dumitrașco șolovicul [=omul], și Anton, și Andonie stegariul, și Gavril, și Bălan, și Chirila, și Alecsa, și Caisin, și Macarie, și Ștefăniță ot tam scriem și mărturisim cu destu zapis al nostru cum sintem noi toș chizeș pentru Mane Căpitanul, că, de va fi de v'o întrebare, să fie de față; și pentru noi iaste chizeș Irimie, și Lupașco, și chihae de la Stăngaci. Și pe[n]tru credința ne'm pus și degitele, ca să să ști.»

scripția ПЕЧАТЬ АУСАДАСИ, în sfârșit unul care pomenește pe șoltuzul Țuțorei lângă Iași¹. Am mai însemnat între ele un ciudat înscris al unui dragoman de pe la 1600, care nu știa românește — «adec[ă] eū Tofan Draguman ensum marturusescu» pentru «cunbaratura» la Gășten[i] și la Conceșt[i] —, o socoteală de nuntă de pe atunci — «cuī sintem datorī 1156 lei, cheltuial[a] nunteī», o poruncă a lui Gavril fratele lui Vasile Lupu — ЕТО аз Гаврил ХЕТМАН И ПЕРКЪЛАБЪ СЪЧЛАСКЪИИ — către «giudziī carii înblați pentru Țiganī», cu privire la un Țigan căpătat de Constantin Macri de la unchiul său, Macri Căpitanul. Printr'un act se află o dajde necunoscută, *osluha*², iar altul dă numele starostelui de Putna de pe la 1690, «Bejan Gheuca biv Vel Pit[a]r». Se mai culeg nume ca Ducul, Stoica *Loloul*, Vasilie *Părmcariul*, Toader *Toropcel*, Drăghici *Sălîgeanul*, Iftinca.

O mare parte din aceste documente privește pe boierul moldovean Neculai Buhuș, Marele-Logofăt al lui Dabija-Vodă și prietenul lui Miron Costin³. Într'un înscris fără dată (de pe la 1690) vedem pe o «Sofronie Băhnășoae», care arată cu durere că fiul ei, hoți de cai, erau să-și piardă viața «era să-ī scoată la deaalu, să piară». Ca să scape, ei se dau ca vecini lui Buhuș, numai Medelnicer pe atunci, la Suceava, «denainte dumisal[e] lui Ionașco Brăncă, Armașul-cel-Mar[e] și denainte Frâncului Armașul, și denainte Drosăi Armașu, și denainte a tuturor Armașilor»⁴.

¹ E o vânzare de prin 1610, făcută de Hilep, fiul lui Dan, către Toader Cehan pîrcălabul. «Și drept on cal bičuluiit dere[p]t 45 de talere, și l-au bičuluiit șoltuzul de Țuțura și cu oamenī bunī, la cas[a] lui Avram, și eū, Avram, am fost în toc[ma]lă, și noi răzeășie încă am fost... Și Dorin de-acolea... și noi toț seteanie am fost, den sat, den Roșei»

² [Către 1600.] «† Simion V[el] Șătrar i Ștefan scriu la fečorii noștri, osluharii volost Vaslui, deaca veți vedea cartea noastră, voi să lăsați în pač[e] de osluhă na (*sic*) Ion diu Burduganī, căc s'au căutat la catastih și s'au aflat bun. Decă să nu-l învăluīț... 8 mc, Dech. 8.»

³ Vol. V, p. 574. V. și aici, mai sus, p. 53, n° 24.

⁴ Un alt cas de *plătire* se află în aceste documente. Într'un act din Iași 7156 (1647-8), «Pătrașco Vamășiul» arată că a luat «dzeace boi de la Pavăl Căpitanul [de Vaslui], pentru treidzăci de galbeni, și boii au fost luați de pre

Într'o scrisoare către dînsul a lui Ion Hăbășescu, membru necunoscut al unei familii pe care a făcut-o vestită Grigore, ajutorul lui Ștefan-Vodă Petriceicu — Ion va fi fost fratele lui Grigore —, se întîlnește cu plăcere acel ton glumeț, familiar, care lipsește așa de mult în moștenirea scrisă a trecutului. De aceea o dau aici în întregime, după lămuririle de mai sus :

«Cinstite al nostru mai mare frate, dumnata Medelnicear-Mare, să fii dumnata sănătos. Cu sănătate mă închin dumitale, și poftescu de la m[i][o]stivul Dumn[e]zău dumitale pururea multă sănătate și cinstită viață, împreună cu toată cinstită casa dumitale. Pentru tocma la carea am făcut cu dumiata pentru prisaca ot Tumaș, într'aceaia vreme nentămplându-mi-sea zapisul acolo, dac'am sosit, căutatu-l-am, și-l trimiș dumitale pre cest fișor al nostru. Nămai de stupi mă rog dumitale să-m dai mai de aproape de pre aici, că de acoloa n'am cumu-i aduce, atăta cale, și prenr'atâtea frânturi, ce mă rog dumitale să-m dai de-aici. Altă, pentru rîndul peaștelui de sămăntă, înseama-te-voiū eū pre dumiata pre cât va t[r]ebui dumitale, c'am pus de-l străn[g] într'un cotețu : nămai atăta, de-are hi și cu voea dumitale, eū aș hi foarte bucuros la un schinbu. Eū să înseamnez dumiata[le] de peaște de sămăntă, și dumiata să mă înseamî de unul di ceea ce li-i ciuma în dzuoa de Ignat ; nu pentru altă, ceș trebue acmu să-s afe, că spune un păcat mare ciceluea ce n'are de-acel feal, ales acmu la Crăciun. Și, din mașale de știucă nu pocî face di ceea ce să chiamă pre numele dumisale lui treti Log[o]f[ă]t¹, de să pun

a Curteanî pentru dajde ; apoi aū vinit Curtenî de'ū grăit Mării Sale lui Vodă, și aū părăt pre Pavăl Căpitanul, căpătînd dreptate de la Domn. Căpitanul e pus «la temniț[ă]», rudele nu-l plătesc, dar aceasta o face «Răcoviț[ă] Log[o]fătul». Iscălește și Πέτρασκο Δομέστιχο. — Cf. vol. V, p. 30, nota 2.

¹ Nu am întîlnit un treti Logofăt cu acest nume de : Porcul.

a șea , că mațale știucii sânt supțiri, ia[r] noaî, hiindu oameni de țară, ne-a foarte trebui de-acel feal să fie mai groș. Decî, ce va hi mila dumitale, de vr'un [porc], mulțimi-vom dumitale; de n'a hi, la prilej tot ș'om mulțami. Să fii dumiata sănătos wr χε, amin.

U Hăb[ă]șeșt[î], Dech. 20.»

Urmează iscălitura slavonă, împodobită, a lui Ion Hăbășescul și adresa lui Neculai Buhuș, Mare-Medelnicer.

Un oarecare ton familiar se vede și în acest răvaș de egumen, păstrat tot la Academie (doc. necatalogate?):

«Varlam ieromonah, igumenul ot stăa monastira ot Căldăroșanî, scriu la cinstit și de m[i]l[o]stivul Dumnezeu dăruit fiu al sf[i]nței beseareci și de la D[u]hul Sf[ă]ntu al nostru ca u[n] fiu sufletesc, dumneaalu jupan Radul Spîtar, poftesc de la m[i]l[o]stivul Dumnezeu să-ț dăruiască tot binele dumnetale cu pace și cu sănătate împreună cu tot[ă] cinstitî casa dumnetale. Iar de l'a nostrî smerenie și de la tot săborul sf[i]nței mănăstiri plecată închiniciune trimiț la dumneata. Alta, de rîvaș ce mi-ai trimes dumneata, am înțeles de tote: cinstitî scrisoarea dumneatale, că mi-ai scris dumneata că am purces și n'am făcut dumnetale știre, iar dumneataștii căînd ne-am despărțit, că am grîit cu dumneata să viu și eu până la mănăstire, să întreb săbor[ul] și călugări cum vor zice și ei. Decî așa ne-am vorbit cu toții pintru ca să nu mai întrîi nici dumneata în gîlciavi și în jurîmăntu, că nu este bun să jure omul, măcarî de s'arî ști că este căt de dreptu, că Dumnezeu iubeaște Sf[i]nția Sa pača. Decî, cum am zis cătrî popa Necula căînd l-ai fostu trimes dumneata la mine și m'au întreat M[o]l[i]tva Lui de acestu lucru, eu am zis un cuvântu, să întreb și pre alalți călugărași. Decî și ei sântu bucuroși așa, să ții dumneata Rumăniî căț au fostu cumpărați de părintele dumnetale,

jumătate, și cu moșia jumătate, și sf[ă]nta mănăstire să ție jumătate, și să fie pace între noi. Deci, dacă va fi voia dumnitale așa, să vii dumneata până la sf[ă]nta mănăstire, de acum Duminecî ceia Duminecî, că în căstî săptămîni voi să mi ducă pîn'î deal să-m aducî niște vinișor ce avem, că am înțeles că va să pogoare Măria Sa Vodă [Brîncoveanu] la București. Ce va trebui, ce cum vei ști dumneata de venitul dumnealui, tot să-mî faci dumneata știre cu un răvășel. De ačasta mă rog dumneata. M[i]l[o]stivul Dumnezeu să adaogî viața dumnetale cu pace și bunî sănătate, de la VI[ă]d[i]ca Is[us] H[risto]s. Amin.»

(Adresa către jupîn Radul Spătarul.)

VIII.

POMENIREA ÎN POLONIA A DOI EROI ROMÎNI.

I. Discursuri plázmuite cu privire la Ioan-Vodă cel Cumplit.

Luptele lui Ioan-Vodă cel Cumplit, ajutat de Cazaci, cu Turcii aú avut un mare rásunet în Polonia, unde Paprocki și dupá el Gorecki aú vorbit în deosebí și pe un ton epic de dínsele. Și cín-tecele Cazacilor vor fi pomenit pe fratele lor de vitejie și de suferință: «Ivonia».

Ele aú produs însá și un exercítiu de retorică, dintre acelea care se plázmuiau dese orí prin școlile latinești, întrebuintându-se însá de obiceiú numele glorioase ale eroilor anticității.

În mica lucrare de școală de care e vorba aici, strașnicul Ioan-Vodă s'a párut un personagiu vrednic de o asemenea cinste care nu se prea dádea contemporanilor, și cu atít mai puțin «barbarilor» din mijlocul acestora.

Titlul e «Actio deliberativa de Ivonia duce Valachiae, Turcae rebelle, Polonis addicto». Cea d'intăiú parte e cuvîntarea ce se chiamă că o ține Ioan către Cazacií săi, că-rora însá retorul li zice Poloni: «Oratio prima Ivoniae ad polonos milites».

El arată cum Turcii i-aú cerut haraciul îndoit și cum a luat măsuri ca să li se împotrivescá. Regele nu l-a lásat să și iea ostași cu plată din Polonia, așa încít i-aú sosit nu-

mai 1.200 de oameni «din-cîmpiile Podoliei» («mille ducentos qui ad me ex patentibus Podoliae campis in Valachiam ultro venistis»). Ei l-ar fi ajutat să cîştige biruinți... cinci ani de zile («per quinquennium»), cu dînșii ar fi învins la Hotin, unde nu s'a dat însă nici-o luptă («pugna in campis cocinensibus facta, in qua centena Turcarum millia parva manu delevimus») și la Brăila — aceasta e adevărat. Svierșevschi «Polonul» i-a fost totdeauna credincios, pe cînd Moldoveanul Ieremia (Gole) l-a trădat acum. A fost bătut, și Turcii îl încunjură. Cere decî s'at de la căpeteniile sale, cu numele inventate, între care și de la «sutașul Romînilor, Bogdan» («Zadorski, Reskowski, Vibiszewski, singula veri Martis fulmina, teque, Valachorum centurio, Bogdan»)¹.

Soliî turci sînt ținuți a fi de față. Ei încep acum cuvîntarea lor, o «legatorum Turcarum ad Ivoniam oratio». Data aceasta, e o simplă parafrasă a celor cîteva rînduri din Gorecki, p. 245. Tot așa și cu «Responsio Ivoniae ad petita legatorum». El declară că va cruța pe Romîni pentru trădarea lor: «De Valachis multis opus dicere non audeo; supplices nostri sunt, sub imperium iam olim Turcarum incidere, quos ut a furore vendicetis Martis aequissimum est».

Iarăși în ordinea de la Gorecki, Ioan-Vodă întreabă pe ai săi, ce este de făcut («Ivonia a militibus consilium petit»). Aici însă, Svierșevschi ar fi luat cuvîntul pentru răspuns («responsio Swierczewski ad orationem Ivoniae»). Apoi se desfășură toată verva retorului: e o lungă și entusiastă disertație, cu exemple istorice, dintre care unul de la cronicarul italian Stella, despre reaua credință turcească.

Răspunsul Romînilor, în sensul predării, îl dă presupusul căpitan «Bogdan» («secunda suasio Bogdani militis ut se Turcis Ivonia tradat»): Moldoveanul vorbește despre exemplele de abnegație ce au știut să dea Romani! Si acum vine hotărîrea lui Ioan însuși, pe care o spune mulțimii os-

¹ Cf. numele adevărate în Gorecki, d. ex., p. 222 din ediția lui Papiu Ilarian, *Tesauri*, III.

tașilor («oratio Ivoniae post auditas senatorum sententias, ad suos»), iarăși cu amintirea Romanilor.

O lipsă în manuscris oprește exercițiul. Manuscrisul acesta, 2906 al Bibliotecii Iagelonice din Cracovia, e din veacul al XVII-lea.

II. Un Armean din Polonia despre Mihaï Viteazul.

Pe la sfîrșitul veacului al XVII-lea Turcii erau în război neîntrerupt cu Persii, urmîndu-se astfel străvechea luptă dintre Romanii și Persii, Bizantinii și Sasanizii. Gîndul de a se înțelege cu Șahul a trebuit să vie de la sine tuturor dușmanilor din Europa ai Sultanului. Persia trebuia să facă parte din liga pentru zdrobirea Imperiului otoman.

Și regele Sigismund al III-lea al Poloniei se interesă de urmașul lui Uzun-Hasan și trimise în acea țară așa de despărțată un Armean, anume Sever Muratovicî, adică Sever fiul lui Murat, nume obișnuit, nu numai la Armenii curați, băștinași din Asia, ci și la cei corciți, amestecați cu Grecii și trecuți la ortodoxie, ca acel «Ioan fiul lui Manuil Murat, Grecul», care e îngropat în bisericuța din valea Ițcanilor¹.

Muratovicî a călătorit din Varșovia prin Lemberg, a luat Moldova în lung, și la Mangalia s'a îmbarcat pentru Trapezunt.

«Severi Muratowicz, eines Armeniers, so newlich aus Persien kommen, Ihren Könn. Mtt. abgelegte Relation, 12 Augusti, anno 1602.

... So binn ich von Warschaw aus auf die Reussische Lawenburg zugezogen, habe mich daselbst nicht lange geseumet, sondern binn durch die Wallachey fortgezogen und

¹ Kozak. *Die Inschriften aus der Bukovina*, I, Viena, 1903, p. 148 În-doielile ce arătasem cu privire la acest nume în vol. VI, pp. 633-4, cad față de mărturia explicită a inscripției, pe care am avut prilejul a o controla. De fapt, ea trebuie citită astfel (cu câteva îndreptări față de d. Kozak):

† Μνησθήτι κ[όρ]ε μετὰ τῶν ἀγίων τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Ἰω[άννου] υἱοῦ Μανουὴλ Μουράτι [Ῥ]ωμαίου; ἐκοιμήθη καὶ ἐτάφη ἐν καιρῷ τοῦ ἀθέντος Ἰῶ Ποχδάνου Βοεβόδα, υἱοῦ τοῦ μεγάλου κυρ. Ἰω Στεφάνου Βοεβόδα, ἔτει ςζιγ', ἰνδικτίωνος ιγ', Αδγούστου ια'ης.

mich über die Donau sezen lassen undt inn die Turckische Stadt über dem Schwarzen Meer gelegen, Mangalie genandt, angelanget. Dasselbst habe ich denn 1. Aprilis anno 1601 ein Schiff bedungen, mich aufs Meer nach Trapisuntwerts begeben.»

Trimesul polon mergea să vorbească Şahului despre puterea regelui său. Pentru împrejurările din Persia, poate că ar fi bine să se tipărească vre-odată această parte din memoriul său. Între aceste lucruri însă, el descrie astfel cariera, de puţin timp zdrobită, a lui Mihaï Viteazul, care se afla încă în viaţă :

«Über das, ist auch newlicher Zeit des Kaysers aus der Turkey grosser und mechtiger Feindt Michael Mutanischer Woywoda entstanden, so des turkischen Kaysers Kriegsherr, Basen undt Beglerbeken zue etlich Mahlen niederleget, wessgleichen auch der Sinan-Basse vor ihme weichen undt seine mechtige Armade verlauffen müssen; welcher sich immer gestercket undt dem Fürsten das erdensche Landt ¹, eine grosse Provinz, abgenommen undt ihne selbst sammt seinem Kriegsvolck geschlagen. Der sich darnach daran nicht genügen lassenn, sondern denn teutschen Kayser auch angegriffen, undt ezliches Kriegsvolck, daher er noch viel übermütiger worden, undt sich ann eine Landtschafft Bogdan, so Ihrer Mtt. meinem gnedigsten König zuestendig, gemacht, hat daselbst denn Woywoden zum Lande hinaus geiaget, Städte und Schlösser eingenommen, mit seinem Volck besezet und sich wieder zue Hauss inn sein Landt gemacht. Welches der König nicht zu leidenn gewust, sondern hat seinenn Feldthauptmann mit einer gewissenn Anzahl ausserlesenen Kriegsvolck ausgerüstet, der hatt ihne wieder aus dem Lande Bogdani geiaget, undt ihme biss inn sein Landt nachgesezet, das er ihm habe müssen eine Schlacht liefern; da dann unser Feldtherr, so nicht mehr als 20.000 Mann bey sich gehabt, mit dem Michel getroffenn, welcher 60.000 Mann starck waren. Unser Hautbmann hat ihn niederlegt, das Feldt behalten, undt seinn ganzes Kriegsheer

¹ Ardealul.

biss aufs Heupt geschlagen, hat ihm uber 300 Feldstück ann Geschütz genommen. Der Mihal aber ist selbst kaum mit dem Hals darvon kommen, undt hat also seine Lande eingenommen, so der Könnig noch iezo heldt. Diss ist also, undt nicht anders. Ist derowegen der Könnig inn Pohlen do mechtig, wie S. K. Mtt. ich verzelet, und, do sichs anders befinden solte, so solten E. K. Mtt. mir die Zunge hinden zum Nacken lassen ausreissen.»

Memoriul se află, în dublu exemplar, în Archivele de Stat din Königsberg, *Gesandtschaftssachen*.

III.

ȘTIRI NOUĂ DESPRE LUPTELE
TURCO-POLONE ȘI TURCO-GERMANE
DIN ANII 1671 ȘI URMĂTORII.

Ca întregire și urmare la capitolul din vol. IX despre războiul dintre Turci și Poloni în epoca lui Sobieski, pot sluji următoarele informații pe care le am găsit prea târziu pentru a le întrebuița acolo, și paginile de povestiri ce vin după ele.

I. Luptele din 1673.

În Biblioteca Universității din Bologna, ms. Ghiselli, 36, pp. 481-4, se află o scrisoare, de bună samă din mână polonă, datată din tabăra lui Husein-Pașa, la 11 Novembre 1673, ziua luptei și a biruinței: «Copia di lettera scritta al signore Aginoe di Bologna, dal campo polacco sotto Coccim, nelli padiglione (*sic*) d'Husceim-Bassa, li 11 novembre 1673».

În fuga Turcilor, Româniî se arată ca urmăritori ai lor: «E quelli che per il ponte cercavano con la fuga salvarsi a Caminietz, seguitati da Moldavi e Vallachi, che di là dal fiume erano comandati a batter le strade, sono restati la più parte morti» (p. 483).

Trădarea lui Ghica e însemnată în aceste cuvinte: «Il principe di Moldavia [=Vallachia], all' avvicinarsi de' nostri alle sue trinciere, il giorno avanti la battaglia, si rese volontariamente con le sue genti, et hora confessa che con arte lo fece, per sminuire le forze dell' inimico et accrescere l'anime e coraggio a' nostri» (p. 485).

Peste doi ani, în 1675, Ștefan-Vodă Petriceicu, Domnul

Moldovei fugit la Poloni, scria, la 24 Februar, din Nimirov, regelui Poloniei¹.

Petriceicu ieși iarăși la iveală numai în 1683, când regele Poloniei, ca aliat al Împăratului german Leopold, începu iarăși lupta împotriva Turcilor. Se știe că pentru dînsul a fost prins Duca-Vodă la Domnești și tot pentru dînsul unii dintre boierii pribegî, Ilie Moțoc, Savin Smucilă și alții, se aruncară, împreună, cu Cazacii lui Cunițchi, asupra Bugeageacului, în toamna acestui an 1683.

II. Romîniî la încunjurarea Vienei.

În acest an, Moldovenii și Muntenii trebuiră să meargă, cu Domnii lor în frunte, la încunjurarea Vienei. Cîteva cuvinte asupra împărtășirii lor la această faptă războinică de la care se socoate de obiceiî începutul decăderii marii Împărății turcești.

Încă din 1682 era frică să nu vie asupra provinciilor împărătești o mare oaste de Turci cu contingente românești, care ar fi fost chiar cerute de la cei doi Domni, Duca-Vodă din Moldova² și Șerban Cantacuzino al Țerii-Românești. Aceasta se vede și din raportul bavares, din Viena, 23 Iulie 1682, care urmează (Arch. de Stat din München, *K. Schw.*, 11/5, f° 126):

«Die aus Ober- und Nider Vngarn eingekommene Bericht vnd Privatschreiben melden einhöllig (*sic*), dass die Anzahl

¹ Ms. citat din Bibl. Fundației Zamoyski la Varșovia, fol. 70.

² Cf., pentru numirea lui Duca în Ucraina, vol. IX, p. 81 și aceste știri venețiene, în ms. It. 193 al Bibl. Regale din München, fo 180 (Varșovia, 4 Septembrie 1681): «È ritornato da Costantinopoli l'Hospodar Moldavo, quale hà, col titolo di prencipe di Moldavia, ottenuto quello di signore delle terre dell' Ucraina, conforme si accennò, a conditione di (s)popolarle». Cf și raportul frances din Constantinopol, 12 Septembrie 1681 (ms. frances 641 din aceeași Bibliotecă, p. 164): «Le prince de Moldavie a dit en grand secret qu'il avoit ordre d'occuper tous les lieux contestez aux environs de Biela-cevkiers et de Porralacz. J'ay donnay (*sic*) tous ces avis au Palatin de Russie».

der Türckhen sich von Tag zue Tag vergrössere, angesehen (wie man sichere Nachricht hete) alle zwischen Constanti-nopol und Offen gelegene Bassa, neben den Tartaren, Siben-bürgeren, Moldauer vnnnd Wallachen, befehlt waren, mit einer gewissen Anzahl Volckhs vor Ausgang dises Monats sich in den Feldt-Läger bey obbemelten Offen einzuestöllen. Were also nicht anderst zue gedenckhen, dan dass eine solche Kriegsmacht alda zusammen khommen, welche sufficient sein werde, sich in drey Thail zu erthailen, und also Ihr Kayl. Mayt. desto mehrer zu schaffen zu geben.»

Se știe că, din primăvară încă, Turcii luaseră cetatea Füleki; în Iulie-August, ei se înțeleseră cu căpetenia Ungurilor răsculați, Emeric Tököly, «luptătorul pentru Dumnezeu și patrie», ca să-î câștige cu armele Ungaria-de-sus. Solia ultimă a Împăratului, condusă de Caprara, se dovedi zădarnică. Războiul trebuia să înceapă înainte de expirarea, la 1684, a vechiului armistițiu ¹.

La sfârșitul lui August, principele Ardealului, Mihail Apaffy, stătea cu ostașii săi la Berény, apoi el pleca la Pazkó, lângă Füleki de curind cucerit.

Căpitanul împărătesc de la Karpona întrebă pe spionul ce-î adusese aceste vești dacă «a văzut în tabără pe Domnul muntean său pe cel moldovenesc» și căpătă asigurarea că nici nu se vorbește de sosirea lor ².

Încă din toamnă Sultanul dădu semnele obișnuite că va pleca însăși ființa sa împărătească. În Ianuar 1683, i se sco-tea cortul afară din ziduri. Peste puțin, el venia să-l locuiască, gata de plecare. În cea din urmă zi din Mart, mulțimile în-narmate porniră încet spre Dunăre, spre Belgrad, unde tre-buia să sosească toți ajutătorii ³.

Porunca de adunare trimeasă Hanului și Domnilor noștri

¹ Zinkeisen, *Gesch. des osmanischen Reiches*, V, p. 94 și urm.; Hammer, *Gesch. des osmanischen Reiches*, ed. din Pesta, III. p. 720 și urm.

² Arch. de Stat din Munchen, *l. c.*, fo 165.

³ Hammer, *l. c.*

însemna ziua de 25 April, sau mai curînd de 23, data Sf. Gheorghe, pe care Turcii o luaseră de la Bizantinî pentru punerea în mișcare a oștirilor¹.

Duca-Vodă, pe care Francesii îl pîriau la Poartă prin agenții lor că ar fi înțeles cu Nemții², nu cruță nici-o ostenală pentru a sosi cum trebuie și la vreme. Strînse Cazaci din Ucraina sa, Curtenî și hînsari, plăti lefecii cu rămășițele de bir culese răpede și fără milă, pofti supt steaguri pe boieri și mazili, îndatorindu-î a-și aduce cîte 10—12 oameni de pe pămînturile lor, făcu o ceată din «vătăjii boierilor și a giupăneselor sărace». Chiar a doua zi de Sf. Gheorghe, Lunî, la 24 April după calendarul cel vechiu, el ieșia din Iași cu frumosul său alaiu războinic, și mergea tot încetinel, cu *oturace* lungi de mai multe zile. Căci Tatarii veniau pe

¹ Raport bavares din 11 Mart (mss. citate, 11/6, f° 44 V^o):

«Es hat auch der Gross-Sultan dem Tartern-Han mit Überschuckung statlicher Praesenten bedeuten lassen, dass er auf den 25. Aprilis mit allen seinen Horden sich zu Kriegischweissenbug ohnfelhar stellen solle; dergleichen Befelch auch an die siebenbürgische, moldauische und wallachische Fürsten gegangen.»

² *Ibid*, raport din 29 April (f° 77 V^o):

«Ein letzere aus Türckhey von dem alda anwesenden ordinari Residenten alhier eingelange Schreiben, halten undern andern in sich, wie das sich in Constantinopel ein P. Soc. Iesu natione Gallus in türckhischen Kleidern befunde, welcher in Gegenwart des ihme, zwar unbekanntes, kayl. Dolmatschen sich gegen ainige turckhische Ministres dahin vernemen lassen dass der Sultan nun die gewünschte Zeit und Gelegenheit hette, sich in zwei Campanien des Khönigreichs Ungarn völlig zu bemachtigen, dan des Rom. Kaysers Khriegesmacht in mehr nicht dann 27^m Mann bestündte, des Khönigs in Frankreich aber, in die 200^m Mann, mit welchen derselbe, das dem Khayser aus dem Reich khain Hilff geschickht werden möge, nicht allein behindern, sondern auch, da Seine Kay. Mayt. mit dem Sultan in dem Khrieg wircklich verfangen sei, eine solche Operation vornemben werde, wardurch der Ottomannischen Portten das Ungharlandt gleichssamb in die Schoss geiaget werden solle. Allein solte der Sultan in Moldau zeitliche Vorseung thun, unnd den jezigen Fürsten, welcher gegen die Teutsche nicht recht daran wolle, absezzen, und einen Anderen, dessen Devotion gegen der Portten man mehr gesichert seye, vorstellen. Den Töckheli in der bisherigen Bezeigung zu erhalten werde. Franckhreich weder Müeh, noch Gelt sparen. Unnd was dergleichen mehr gewesen ist. Welches hier uss Unghern vernomen wirdt.»

la Fălciu, prădînd pentru că nu li se dăduse prețul de răscumpărare cerut. Numai cînd îi văzu ajunși în Țara-Românească, Duca se coborî și el până la Focșani. Trecu munții prin pasul Branului, și luă de-a latul Ardealul¹.

La 4 Maiu, Brașovenii trimeteau solii înnaintea Hanului, iar la 24 îi făceau daruri în tabără. La 29, oameni ai orașului erau îndreptați către Duca-Vodă pentru «a-l opri de a înnainta» (*zurück zu weisen*). În același timp, Șerban-Vodă ieșia pe la Orșova; el nu se întîlni cu vecinul său decît la vadul Dunării, din jos de cetatea turcească a Budei².

La 13 Maiu, Sultanul dăduse la Belgrad steagul proorocului în minile Marelui-Vizir Cara-Mustafă. Acesta luase în cale pe Tökoly și pe Curuții lui și ajunsese cu oastea Împăratului său și a noului rege unguresc la Alba-Regală, pe la jumătatea lui Iunie³. Atunci se uniră în acea tabără dunăreană puterile românești. În revista pe care o trecu Vizirul mai tîrziu, la 4 Septembrie, se însemnă, cu numerele 43 și 44 din oștire, Șerban, cu 4.000 de oameni, și Duca-Vodă, cu 2.000 numai⁴.

Ostașii noștri merseră de acum înnainte la un loc cu lagărul cel mare, dar n'avură nici-o parte la luptele de la Raab, de la Petronel, care urmară. Nu li se dădu măcar, ca în 1663-4, sarcina de a face prădăciuni împreună cu Tatarii. Trădarea de atunci, cea de la Hotin, luminaseră pe deplin pe Turci asupra inimii stăpînitorilor și boierilor romîni. Ei n'avură altă sarcină decît aceia de salahorî, de lucrători la poduri.

¹ Cf. *Doc. Bistriței*, II, p. 46 și urm.

² Cf. *Cronicle lui Nicolae Costin, Neculcea, Const. Căpitanul și Socotelile Brașovului*, pp. 116-7.

³ Hammer, *l. c.*, pp. 730-2.

⁴ *Raccolta delle historie degl' imperatori ottomani sino a Mehemet IV, regnante*, di don Neriolava Formanti, Veneția, 1684, p. 278. Același numără 18.000 de Ardeleni, Romîni «et altri tributarii» (p. 155). Cu Tatarii la un loc. ar fi fost 30.000, după *Das tuerckische Cabinet und die Haupt-Maximen der Ottomanischen Pforte*, 1684, nepaginat: «Die uebrige tuerckische Reuterey haben nichts in sich als Streiffer, welche vorauss rennen, und unmenschlich

Despre această muncă a lor povestesc următoarele două extrase din «Ragguaglio di quanto è successo nell' assedio di Vienna e poco avanti et dopo di esso, fondato sopra notizie avute da persone state presenti a quanto è accaduto in tale congiuntura; opera del signor Gio.-Domenico Filippeschi» (ms. X. G 5 din Biblioteca Națională de la Napoli):

«Arrivati in loro [dei Turchi] soccorso li prencipi di Moldavia e Vallachia con le loro truppe, ad essi fù dato il comando di riedificare i ponti, e già s'erano avanzati fin' all' ultimo ramo grande del Danubio, dove avevano già alzati due archi, mà poi furono impediti dai nostri, come si dirà frà poco (f° 81).

[Ducele de Lotaringia bate pe Turci și merge la Kornenburg.] E, perchè premeva che s'impedissero al nemico di terminar la fabrica del nuovo ponte, lasciò il duca a Kornenburg i regimenti croati di Lodrono, Chesi e Ricciardi e quello di dragoni d'Erbeville, acciò scorresseno quel tratto di paese et impedissero ai Turchi il passaggio per barca et ai Moldavi e Valachi il lor lavoro, et egli con il resto della cavalleria passò più sopra, et ivi si fermò per poter poi ad incontrare il rè di Pollonia» (f° 96-5 V^o).

Lucrul podului supuse pe Romîni, la 6 August, unui atac din partea artileriei vieneze :

Iată locul din Formanti care privește acest fapt (f° 223):

«Alli 6. d'agosto si viddero dalla torre di San-Stefano in gran numero i nostri star sotto le tende di là del Danubio, sù la riva del fiume, in faccia all' isola grande, della quale poco fà il Scultz haveva disfatto il ponte, come sopra s'è detto sotto li 15. luglio. Qual ponte, in mentre che, hora i Moldavi, hora i Valacchi, che n'havevano cura, tentavano di rifare, e già era ridotto a bon stato, stimando per ciò il Duca di Lorena doversi far oppositione, comandò a Donato Heisler, Colonel di Dragoni, e al conte Lodovico Archinto, Tenente-Colonello del Regimento d'infanteria di suo figliolo, e al

hausen. Ihr Anzahl ist ins Gemein 30.000, von Tartarn, Walachen und dergleichen Voelckern, so die Tuercken *Alcanzi* (Achingii. V. *Ist. lui Ștefan-cel-Mare*, p. 86) nennen.»

Colonello di Croatti Pietro Ricciardi, che dovessero con ogni sforzo impedirne la struttura. Questi havendo piantata batteria contro i barbari che lavoravano, e havendo disposta la moschetaria longo la riva del fiume, col continuo sbarro impedivano a' nemici la continuatione del lavoro. Mentre si sentivano questi sbari nel campo, si viddero subito i Turchi, che erano alloggiati più vicini all' isola, come sarebbe quelli che dal ramo di sotto sino al promontorio di San-Marco havevano disposte le loro tende, salvi subito a cavallo, e, uniti sotto i loro stendardi, portarsi a dirittura verso l'isola, sin tanto che, resi certi da compagni che dimoravano dell' isola, per mezzo de' cavalli, che correvano di quà e di là, del fatto li Bassà e il Primo-Vizir, comandarono che s'alzasse una controbatteria. Il che fù fatto, e per alcuni giorni si continuò a battere e controbattere, mà, con tutto ciò, trà tanto e dopo, si lasciò di fabricare il ponte.»

Cînd sosirea lui Sobieski aduse la 13 Septembrie liberarea Vienei, se găsi în păduricea Gatterhölzel, unde stătuse Șerban-Vodă, o cruce de amintire, ca acelea ce acopăr în așa de mare număr pămînturile principatului muntean de odinioară. Ea era mult mai puțin de cum se crede o manifestație creștină: crucea fu arătată vicariului episcopal și așezată apoi în curtea palatului episcopului de Viena. Aici o văzură *ștariști* timpului, cari o reproducuseră în stampe, dintre care una se vede la scara cea mare a Academiei Romîne. Samuil Klein spune că a găsit o încă «în polata arhiepiscopului din Viena»¹.

Crucea purta de sigur o inscripție îndoită, românească și latinească. Ultima s'a păstrat singură. Cealaltă avea firește, în ceia ce privește partea de la început, îndătinată, următorul cuprins, pe care-l luăm după crucea, cam din aceeași vreme, a lui Matei Mogoș sau Mogoșescul, pusă la una din intrările vechilor București și închisă astăzi în altarul bisericii Oborului-Vechiu din acest oraș:

«Cruții tale ne închinăm, stăpîne, și prea-sfînta Invierea

¹ Iorga, *Cronicile muntene*, din «An. Ac. Rom.», XXI, p. 91, nota.

Te slăvim. Cruce, păzitoare a toată lumea, cruce, a Bisericii podoabă, cruce, a împăraților întărire, cruce a credincioșilor întemeiere, cruce a îngerilor slavă și a diavolilor rană¹.»

Din cele ce urmează, se vede că acolo fusese altarul bisericii de lemn la care Domnul și ai săi ascultase liturghia în acele zile de luptă, și care loc trebuia cruțat de profanare.

Reproducem acum această inscripție a lui Șerban și lămuririle privitoare la dinsa după cele două scrieri contemporane citate: Formanti și Filippeschi²:

A.

«Servano sopradetto, avanti la città, nel tempo del l'assedio, fece sotterrare, non lontano dal sito dove haveva il suo padiglione, una gran croce di quercia, e haveva trà gl' altri captivi christiani un certo Giovanni-Agostin Strouesser, agente del conte di Questembergh.

Questo, pochi giorni avanti la liberatione della città, havendo pagato per il suo riscatto cinquanta ducati, fù posto in libertà, e li fù commandato che, ritornando à Vienna, andasse dal vescovo, e li parlasse di questa croce, ch'egli haveva veduto mentre era prigione, pregandolo a nome di esso principe che la facci alzare in sua memoria in quel luogo ove egli haveva piantato il suo padiglione, acciò ivi in avvenire fosse venerata dal popolo. Ma, perchè, avanti che quest' uomo capitasse in città, fù a caso questa croce scoperta da una serva, che di là passava andando a far legna, mostrata al Reverendissimo Prevosto e Vicario-Generale della cathedrale di San-Stefano, il signor Giovanni-Battista Mayer, ed egli haveva fatta portare essa croce nella città, al palazzo vescovale, prima che sapesse il desiderio di questo Servano, prencipe di Valacchia, — perciò si vede detta croce riposta nel palazzo episcopale, lunga 17 piedi, con un' inscrizione latina intagliata nel legno, di questo tenore:

¹ *Inscripții din bisericile României*, fasc. a 2^a.

² Alte izvoare privitoare la asedu nu le pot avea la îndămină aici. Cf. Kábdebo, *Bibliographie zur Geschichte der beiden Türkenbelagerungen 1519 und 1683*, Viena, 1876, in 8°.

«Crucis exaltatio est conservatio mundi; crux decor Ecclesiae; crux custodia regum; crux confirmatio fidelium; crux gloria angelorum et vulnus daemonum.

Nos Dei gratia Servanus Cantacuzenus, Valachiae Transalpinae Princeps, eiusdemque perpetuus haeres ac Dominus, etc., ereximus crucem hanc in loco quavis die devotione populi et sacro honorato, in perpetuam sui suorumque memoriam, tempore obsidionis machometanae a Vezirio Kara-Mustafa-Passa, viennensis, Inferiori Austriae, mense septembris die prima, anno 1683.

Viator, memento mori.»

B.

«Molti giorni dopo liberata la città di Vienna dall' assedio, fù trovata in vicinanza di Hierzing et di Schönbrunn una croce di quercia, d'altezza di 17 piedi geometrici, con un' iscrizione latina, che si porrà più a basso. Questa era stata fatta fare dal prencipe di Valacchia et da lui posta nell' istesso luogo, dove aveva il suo padiglione, perchè, essendo cristiano, volse far conoscere che, se era al campo de' Turchi, v'era forzato, come suddito, mà in altre operazzioni si diede a divedere più per amico che per nemico. Egli aveva appreso di se un certo regente o fattore di beni d'un cavaliere, che era stato fatto prigionie dai Tartari et poi comprato da lui. A questo dunque diede la libertà, con obbligo però che si portasse da monsignor Vescovo di Vienna, doppo liberata la città, e lo pregasse a suo nome di voler far eriggere et venerare quella croce in sua memoria nell'istesso luogo dove si sarebbe trovata, mà, prima che il detto reggente o fattore arrivasse dal Vescovo, fù trovata accidentalmente da una donna, che andava a raccogliere legna per il campo, et, datane parte al vicario-generale di monsignor Vescovo, fù trasportata nel palazzo episcopale, per suo comando. E, capitato pochi giorni dopo il fattore sudetto, riferì il desiderio del prencipe di Vallachia. Onde, datane parte a monsignor Vescovo, et da questo alla Maestà dell' imperatore, vollero compiacere il prencipe, et però fù eretta detta croce nell' istesso luogo dove si trovò,

Hà nella sommità intagliato: I. N. R. I., poco più sotto, nella parte superiore vi sono quattro cerchi con alcuni geroglifici o lettere non note a tutti; nel mezzo, cioè nell'intersecazione della croce, vi è un'immagine della SS^{ma} Vergine con due altri cerchi; per ciascuna parte laterale sonovi altre lettere o geroglifici; sotto l'immagine, vi è un'aquila coronata con due teste et una piccola nel mezzo, et sotto vi sono intagliate queste parole: Crucis exaltatio, etc. Dopo le quali parole tirata una linea, si leggono le seguenti: «Nos, Dei gratia, etc. In fondo della croce vi è una testa di morto col moto seguente: «Victor, memento mori».

(Fol. 117-8 V^o.)

Adăugim că Laurian a tipărit inscripția în *Magazinul istoric*, II, p. 191, «așa precum i s'a împărtășit de la Viena, împreună cu alte acte diplomatice». Icoana ar fi ajuns, după Șincai, la Blaj¹.

În retragerea lor, Turcii fură atacați la Párkány de Poloni, cari trecuseră Dunărea pe la Pressburg. Sobieski voia să atingă cetatea Neuhausel², dar unii credeau că ar fi căutat numai să se puie în legătură cu Romîni³.

Domniî noștri merseră la Belgrad, în sfârșit, unde se făcu pîra între Șerban și Duca, pentru o datorie de bir a Țerii-Românești⁴. Apoi ei se îndreptară spre țerile lor. La 10 Decembrie stil nou, Brașovenii trimeteau lui Duca în tabăra de la Codlea orez, plăcinte cu miere, lămîi, pești, rachiū și alte lucruri de post, — fiind postul Crăciunului. De serbători.

¹ *Cronica Romînilor*, ed. din 1886, III. pp. 209-11. Cf. și Engel, *Neuere Geschichte der Walachey*, p. 326; Xenopol, *Ist. Romînilor*, IV, p. 261, nota 5.

² Zinkeisen, *l. c.*, p. 110.

³ Raport din Roma, 16 Octombrie, după știri din Viena, 26 Septembrie; «Che, finito il ponte di barche sul Danubio, a Possonia, il rè di Polonia cominciò a passarlo alli 25, con la sua cavalleria, per iuoltrarsi alla sinistra del fiume, verso Strigonia e Petz, et anco più avanti, a dar calore alli principi di Transilvania, Vallachia e Moldavia, perchè si rivoltino contro il Turco» (ms. It. 193 al Bibl. Regale din Munchen, f° 607).

⁴ Constantin Căpitanul, ed. Iorga, pp. 204-5; Nicolae Costin, pp. 26-7; Neculce, p. 218.

și Moldovenii și Muntenii se găsiră acasă. Ei aduceau cu dinșii robi și altă pradă, răscumpărată de la Tatarii, între altele, acel frumos și mare manuscris latin pe pergament, astăzi la Biblioteca Academiei, pe care mina deprinsă a lui Constantin, fratele lui Șerban, și poate traducătorul pisaniei de pe cruce, a scris aceste rînduri :

«Căstă carte veache și grea este adusă de oșteanii noștri ce au oștit cu Turcii la Beciu, de acolò luată, mergănd la anul de la Spăsenia Lumii 1683, meas[e]ța Mai, cându creștinătatea au bătut toată puterea turcască, și i-au gonit cu mare rușine d'acolò, luîndu-le și toată avuția și armele; cap oștilor tut[u]ror creștineșt[i] fiind Ioan al treilea Craiul Leșăscu, din rodul Sobieștilor, și Carol duca al Lotaringhiei, ce era și cumnat fiind prea-înnălțatului Franțisc celui de'ntii, Împărat al Romanilor, iar a Turcilor era Vizirul Cara-Musta[fa], iar Împărat Sultanul Ibrahim.»

III. Cazacii și Moldovenii în Bugeac (1683).

E acum rîndul să se povestească expediția polonă din Bugeac, făcută în același post al Crăciunului din anul 1683.

Expediția, care nu izbuti, e cunoscută mai ales prin raportul lui Cunițchi, datat din Bender, la 7 Decembre¹. O altă povestire se dă într'o «Relatione de' felici progressi dell'

¹ V. *Chila și Cetatea-Albă*, p. 235 și urm. Același raport se întrebuintează și în știrile din Cracovia, 1-iu Ianuar 1684, publicate în Hurmuzaki-Bogdan, III, p. 145 și urm. Scrisoarea lui Cunițchi sosi la Cracovia în ziua de 8 Ianuar, și cuprinsulei, amplificat în ceia ce privește izbînda, fu răspîndit prin scrisori pretutinteni (Bibl. Regală din Munchen. ms. it. 194, f° 21 V^o). Ba în scrisori cracoviene din 15 ale lunii se scria că alți 10.000 de Tatarî ar fi fost bătuți de Cazaci și Moldoveni, cari ar fi ajuns acum până la șapte leghî depărtare de Adrianopol (*ibid.*, f° 25). Vești din Veneția întăresc acest zvon (*ibid.*, f° 28 V^o). Noutăți din Cracovia de la 10 Februar arătau că aceeași Cazaci, supt Hatmanul cel nou, Mohilă, «continuavano a scorrere nel paese del Turco», pe cînd Ștefan-Vodă Petriceicu stă în liniște domnească la Iași (*ibid.*, f° 31). O corespondență romană, inspirată tot din Cracovia, numește pe cei doi Domni «il Palatino Diminschi» și «il Palatino Duchaas» (*ibid.*, f° 34).

armi christiane contro il Turco», cuprinsă în ms. 46 al colecției Ghiselli din Bologna, f° 897 și urm.

În această «relație» sau raport nu e vorba de fapt decît de mișcările căzăcești îndată după despresurarea Vienei de Sobieski în 1683. Se arată înăiū — punct de plecare interesant și lămurit până acum numai prin niște vești cracoviene — gonirea din Ucraina căzăcească a Caimacamului pus de Duca-Vodă, Hatmanul din mila Turcilor, a lui Iene Gredinevicî, sau mai bine Draghinicî¹. Se pomenește fuga peste Dunăre a Doamnei lui Duca, Nastasia, și în adevăr Cronica munteană a lui Constantin Căpitanul mărturisește că Domnul Moldovei, întorcîndu-se de la Viena, află că soția lui era «fugită la Brăila, de nevoia răzmiriților ce să ațîțase în țară»: ² el n'o mai văzuse din Aprii, cînd plecase la oaste, și, fiindcă a căzut îndată în robie, «nu s'aū mai adunat», scrie Nicolae Costin, «nici se vor mai aduna pînă la a doua venire a lui Hristos»³. Cu dînsa plecaseră și Caimacamii, bătrînul Logofăt Nicolae Racovița, Spătarul Toader Păladie și fiul lui Iordachi Vistierul Cantacuzino, Toader Iordachi⁴. Costin, al cărui frate, Ioan, Postelnic al doilea pe atunci, aduse Nastasiei la Bîrlad vestea că Iașii sînt ai lui Petriceicu, știe cum s'a urmat aceată fugă. Doi dintre Caimacami nu merseră decît pînă la Vasluiū; numai Păladie stătu pe lîngă Doamna sa, ducînd-o de la Bîrlad la vadul de la Siretiū al Mărășeștilor, apoi la Focșani, unde auzi cum «strigaū cărțile lui Petriceico-Vodă», de Domnie nouă, și în sfîrșit în cetatea turcească a Brăilei, unde putea fi mai sigură decît la Curtea din București a celui Șerban Cantacuzino care-i fusese ibovnic. De alminterea, Șerban nu se întorsese încă de la războiū. Cînd Duca se opri în conacul de la Domnești, în Ținutul Putnei, — un vechiū sat al lui Dabija-Vodă, iar acum al văduvei lui, soacra Domnului, — Nastasia veni spre el pînă la Focșani. Dar atunci *podgheasul* leșesc prinse pe Domn.

¹ Cf. și vol. V, p. 47, nota.

² Ed. Iorga, p. 205.

³ P. 27.

⁴ *Ibid.*

Ce s'a întâmplat pe urmă cu o sumă de bani pe care Anastasia o trimisese pentru liberarea unui soț pe care-l nu iubia, se știe bine din alte izvoare¹. Ca o întregire la ele, se reproduc aici câteva rînduri privitoare la acești bani ai lui Duca, din «puncta conferentiarum habitarum cum domino comite Königseg et comite Sztratman» (Bibl. Marciană din Veneția, It. VII, 1882, f° 62):

«Inter praecipua publice instructionis puncta ponendum est proprium Sac. Reg. Maiestatis negotium, quod ita se habet. Captus ante annos circiter septem a polono milite Palatino Moldaviae Transalpine Duka, nuncupatus traditusque Sac. Reg. Maiestati, honestissimo loco alebatur. Ille, non tam lytri nomine, quam gratitudinis ergo quod servatus beneque sumptu regio tractatus fuisset, summam certam ad ducenta millia sese extendentem Serenissimo Regi ultro promisit et obtulit. Interea temporis vir senio fessus supremam obiit diem: exolvit nihilominus fidem per ipsum datam superstes coniux, expediveratque fidos familiares suos cum eadem summa, qui in partibus Moldaviae [=Transylvaniae], civitate Bistricia, cum eadem summa, arresto detenti sunt. Re proinde cognita, institit Sac. Reg. Maiestas ut et predicti homines arresto absolventur et pecunia remitteretur. Promissum id a defuncto Palatino Moldaviae [=Transylvaniae] fuerat, quamprimum proceres et nobilitas ad comitia convenirent, celebrataque sunt semel atque iterum ibidem consilia, in quibus, veluti patuit memoratam summam detentam fuisse, ita Sac. Reg. Maiestati ex illo conventu data est submitio exolvendi; certeque assignata temporis statione, quibus satisfactio S. R. Maiestati prestari debebat. Nectebant tamen illi debitores a quinquennio, nectuntque in hunc usque diem moras. Et, cum recenter per Reverendum episcopum bachoviensem regio nomine requisiti fuerant exolutionis, non esse se solvendo, ideo quod eandem pecuniam in militiam Sac. Ces. Maiestatis erogaverint, responderunt. At vero, cum non ere alieno, sed propriis contributionibus suis exercitui caesareano assignata

¹ Cronica lui Constantin Căpitanul Filipescu, ed. Iorga, p. 207 și nota 2.

stipendia solvere tenerentur, non regia pecunia perperam surrepta, instabit, ubi res postulaverit, ut serio ad satisfactionem adagantur.»

Boierii lui Petriceicu stătuseră la Iepurenii lui Gavriliță Costachi, pe Prut. Cunițchi, venind din Ucraina, lovi Benderul, și, tăind în curmeziș Basarabia, merse spre Codrul Chigheciului, ca să se unească aici cu vestiții Codreni. Atunci partida polonă se coborî pînă la Fălciu, și trecu Prutul la acest vad. Toate cetele se uniră pe riul Ialpuh, în inima Bugeacului (Novembre)¹.

Cei d'întăiu Tatarî cari se întoarseră de la oaste, risipiră înșă pîlcurile prădătorilor.

Și Petriceicu trecu în curînd de la Iași la Suceava și în Polonia².

Iată acum raportul din Bologna, scris înainte de a se întoarce lucrurile în rău.

«Il Kunicki, per corrispondere alle gratie reali e dare prove indubitate della sua fede, cacciò subito da Niemirowia il Caimacano del Palatino della Moldavia, occupò in un tratto tutti quei castelli ch'il medesimo Palatino haveva fabricati sù le rive del Neister, per poter con tal freno più facilmente governare l'una e l'altra provincia, anzi costrinse a ritirarsi con la fuga fuori affatto dalla Moldavia, di là dal Danubio, la moglie del Palatino, con la famiglia, consiglieri e luogotenenti.

¹ Cel mai bun izvor e Nicolae Costin. Neculce știe ceva sigur și folositor numai despre prinderea lui Duca la Domnești. Cf. *Vita Constantini Cantemir* de Dimitrie Cantemir.

² Poloniî, plecînd, stricără cetățile moldovenești. Aceasta o spune raportul olandes din 3 Ianuar 1684. «De Poolen regneeren als noch in Moldavien, ende hebben op de confynen van die provintie veele opene plaetsen geruyneert. Wat dit Hoff en nieu [turckse] Gouverno in het aenstaande voorjaer tegens de christenen sal ondernemen, moet den tyt leeren». Cf. raportul frances din Constantiuopol, 4 Maiu, al lui Guilleragues (ms. fr. 641 din Bibl. Regală din München, p. 388): «Les Turcs font passer en Moldavie et en Silistrie, vers la Pologne, une grande partie de leurs troupes, que Soliman-Pacha commande. Les Polonois ont enlevé quelques habitans et pris un grand nombre de bestail en ces païs». Iorga, V. și *Documentele Bistriței*, II, p. 40 și urm.

Visto ciò, i popoli della Moldavia s'unirono al vincitore, e, come pratici della Tartaria Bialogrodense, alla quale sono confinanti, insegnarono a quello una strada breve et sicura da potervi con facilità penetrare...

[Întră în ultimele zile ale lui Octombrie.] Avea alcune migliaia di Moldavi di quei cristiani che vivono mescolati frà Tartari. [Țara e părăsită de ostași, plină de locuitori și de vite.]

Nel primo ingresso si portò il Kunicki à Tehina..., e la pose a ferro e a fuoco; non potè però espugnare la fortezza, presidiata da 1000 gianizzeri, perchè il Kunicki, per havere i Cosacchi più spediti e pronti alle scorrerie e fattioni militari loro proprie, non haveva condotto l'artiglieria.

[Kunicki] inviò l'esercito verso le foci del Neister a Bialogrond... Sperava di trovare ivi, come in luogo principale e creduto più sicuro, gran numero di fuggitivi, concorsi a mettervi in salvo i suoi haveri di mobili e mercantie, con intensione di rovinar col ferro e col fuoco tutto ciò di che non potrà approfittarsi. Per la strada... hà rovinato una piccola fortezza che da Latini fù nominata *Turris Neoptolemi*, e per tutto, dal primo ingresso scorrendo in ogni parte, hà messo a fil di spada quanti si sono incontrati, o per l'età, o per l'infirmità inhabili all' armi et al lavoro... Dopo l'impresa di Bialogrod, pensa il Kunicki di tornare indietro e di dare a sacco Kilia e Smano [Ismail, Smil].

[Anunță Regelui] che i popoli della Valachia e della Moldavia si sono obligati con giuramento a' Cosacchi, et questi vicendevolmente a quelli, di militare contro i Tartari nemici di Cristo, a gloria della croce et ad honore et ingrandimento del rè et della Repubblica di Polonia.

[Regele promite artilerie] e qualche numero di dragoni, della relatione espressi con la voce greca *dimachi*, che, doveranno servire di guardia alla di lui persona, sì che, congiungendo poi il principe della Moldavia le sue intiere forze al Kunicki, possono insieme applicarsi all' intiero distruggimento della nazione tartara, cominciato con tanta prosperità, non ostante il valore loro, il rigore della stagione.

Vivea già da molti anni il detto principe o Palatino Stefano Pietro nella Polonia, da che i Turchi, entrati in sospetto ch'egli avesse cooperato alla celeberrima rotta data a' medesimi sotto Cocimo, dal rè, alhora generalissimo della Polonia, lo privarono del principato. Hora... Sua Maestà... lo rimandò in Moldavia, con felice riuscita, perchè vi fù accolto da numeroso partito, e già si trova in possesso di Botuszany, dove continuamente si portano a riconoscere il loro antico signore i principali dello Stato.»

E interesant să se observe cu privire la aceste întâmplări din 1683 că Duca nu trăise rău cu regele Poloniei, și că, la 3 August 1684, Sobieski dădea o recomandație unui om al Domnului moldovenesc, trimes de acesta în țară¹. Iar expediția lui Cunițchi n'a plecat pe furiș, ci se știa bine, pe la începutul lui Novembre, în Cracovia, că se adună la Lemberg o ceată de Cazaci, pentru a pune iarăși în Scaun pe Vodă Petriceicu².

Într'o carte apărută la Veneția, în 1684 chiar: «Raccolta delle historie delle vite degl' imperatori ottomani sino a Mehemet IV, regnante», de don Nerislava Formanti, am văzut mai sus că se povestește întâiu asediul Vienei. Un capitol de la sfârșit vorbește acum despre întoarcerea lui Sobieski și campania din Bugeac: «Ritorno della Sacra Maiestà di Giovanni III, rè di Polonia, alla sua reggia, con relatione della segnalata vittoria ottenuta dalli Cosacchi, Valacchi e Moldavi contro Tartini (*sic*)».

Și aici se știe despre guvernul lui Duca în Ucraina, «aproape incorporată la Moldova» și cîrmuită, în lipsa Domnului, de

¹ *Monumenta comitialia regni Transsylvaniae*, XIX, p. 244.

² Raport din Linz, 16 Novembre, al lui von Stoyberern către electorul de Bavaria, Max-Emanuel: «Aus Crackhaw will versichert werden, dass bey Keussischen Lemberg ein considerable Macht von Cosacken in Bereitschaft stehen, sich auf des Königs Ordre mit seiner Armee zu conungiren, und solle ihr Deseine vernehmlich dahin gehen, umb den, nach der Chocinischen Victorij von denen Türckhen vertriebenen und biss hero von der Cron Pollen unterhaltenen Hospotar in der Moldaw und Wallachey widerumb einzusezen» (Munchen, *Staatsarchiv*, K. Schw. 11/8, f° 200 v°).

un Caimacam. Se trece la coborîrea lui Cunițchi; din nenorocire însă, lipsesc din exemplarul, ce am avut înaintea, al acestei cărți rare, pp. 330-5, care descriu începutul expediției. Căpetenia Cazacilor ar fi avut de gînd să aștepte la Cetatea-Albă pe Tatarii încărcăți de prada Austriei, și apoi să lovească Ismailul și Chilia. În acest timp, Hanul, care se temuse a lua alt drum, venia de-a lungul Dunării și se oprise la Giurgiu («in Dintzin, città altrimenti detta Gergiopoli»). Și aici, ca și în scrisoarea de la Bologna, se anunță sosirea lui Petriceicu, «Steffano Pietro», în Botoșani. Aceasta, după știri din Moldova. Urmează alte știri, luate din scrisoarea din 7 Decembre, citată și mai sus, a lui Cunițchi.

IV. Împrejurările războinice din 1684.

În April 1684, Dumitrașcu Cantacuzino, căruia Turcii îi dăruiseră o sută cincizeci de pungî pentru cheltuielile de război, era Domn în Iași¹. Dar Sobieski nu înțelegea să-și părăsească numai pentru atîta planurile sale de cucerire asupra țărilor noastre. Asupra gîndurilor și faptelor sale în 1684 dau multe lămuriri nouă rapoartele ambasadorului venețian în Polonia, Morosini, care n'au fost întrebuintate pînă acum pentru istoria noastră². Ele încep în Iulie ale acestui an 1684.

Anume, cete de Moldoveni și de Cazaci stăteau gata în primăvara anului 1684 să înceapă lupta din nou și cereau numai arme de la regele Ioan³. Se adăugia, prin April, că, nu numai Petriceicu, ci și Domnul muntean cer să li se trimeată steaguri crăiești și comandanți deprinși cu meșteșugul cel nou al războiului⁴.

¹ V. și *Doc. Bistriței*, II, p. 43 și urm.

² «Rubbrica delle lettere scritte dal clarissimo signore procurator Morosini, ambasciatore straordinario appresso il rè di Polonia.» Arch. din Veneția. *Polonia, Dispacci*.

³ Bibl. regală din Munchen, ms. it. 194, f° 58; Roma, 22 April. «che il castellano di Rubarivova (?) dimandava al rè denari e 20^m moschetti per proveder d'armi e munitioni i Vallacchi e Cosacchi, suggetti al Turco, che volevano unirsi seco».

⁴ *Ibid.*, f° 62.

Pe la sfârșitul lui Maiü, se știa însă la Cracovia că Dumitrașcu e acum Domn al Moldovei ¹.

Pe la 7 Iunie, generalul regatului era gata să plece spre Nistru ².

Camenița era ținută foarte strâns, și nu se vedea în ce chip i s'ar putea strecura hrana cerută de Turci de la Domniï noștri ³. În Iulie se vorbea despre sosirea la Zwaniec, cu 2-3.000 de oameni, a Tesaurariului regatului ⁴. Se auzia prin țară că este la Ștefănești de Prut o tabără polonă, că Petriceicu ar fi în țară, și Dumitrașcu-Vodă fugia din Iași la Galata și apoi în jos, la Țuțora ⁵.

La 12 Iulie, luaü parte la masa regelui solii din amîndouă țerile ⁶. Șerban-Vodă făcea să se stăruie prin Poloni pe lângă Imperiali pentru ca aceștia să-l ajute la o răscoală întimplătoare, iar Moldovenii din partida iubitoare de creștini veniau să se închine, cu singura condiție de a se asigura fiecărei stări vechile ei drepturi ⁷. Era nădejde că și Mihail Apaffy

¹ Bibl. regală din Munchen, ms. it. 194, f° 79. Roma, 27 Maiü, după scrisori din Cracovia, 23: «Un gran numero de' Tartari e giannizzeri havessero condotto a Iassi în Moldavia un nuovo principe, onde era convenuto al Petrinzesci, vecchio principe, ritirarsi, come inferiore di forze; doppo di che, pensavano li Turchi portare qualche soccorso... in Caminiez». Cf. aceste rapoarte din Constantinopol (ms. 269, f° 45, 57; 14-28 Mart și 30 April):

¹ «Il prencipe nuovo dichiarato dalla Porta per Moldavia, detto Dimitrasco, hà seco alcune truppe per assalir e cacciar quello Petroceico dichiarato dai Polachi; però non ardisce d'accostarsi.»

² «Si hà di sicuro che Caminizza sia abbotata dalli Polachi, e Dimitrasco, nuovo prencipe, sin' hoggi non hà potuto accostarsi, con tutto che hà militia, perchè il Petreceico, prencipe, si trova ben provisto di militia polacha e Cosachi. Il prencipe di Vallachia... questo anno ancora non s'è mosso, si stà in Vallachia ancora aspettando gli ordini della Porta; si stima che lo lasciaranno a guardar il suo posto.» Cf. Hurmuzaki, IX¹, p. 314-5, n^o CCCCXL-I; V², pp. 168-9.

² Ms. citat din Bibl. Regală din Munchen, f° 103.

³ Hurmuzaki, IX¹, p. 318, n^o CCCCXLVI. V. și n¹ următor și p. 321, n^o CCCCLIII.

⁴ *Ibid.*, p. 319, n^o CCCCXLVIII.

⁵ *Doc. Bistriței*, II, p. 42, n^o CCXXXVI; pp. 48-9, n^o CCXLIX.

⁶ «Alla gran cena intervenero li due deputati di Valachia e Moldavia.»

⁷ Hurmuzaki-Bogdan, III, pp. 150-3.

din Ardeal se va da de partea creștinilor, și planul era întinderea regatului până la Marea Neagră. În ziua de 14, și vine știrea că s'a dat luptă la Camenița, «ucigându-se 2.000 de Turci, fugărindu-se 4.000 de Tatarî și luându-se 200 de care de bagaj». De fapt, vre-o ispravă de podghiaz ¹. La 19, se arată că plecarea regelui însuși a fost hotărîtă pentru 25 ale lunii. Se va trece Nistrul la Camenița, «apoi se va merge spre Marea Neagră, pentru a supune pe Tatarîi Bugeacului», urmînd apoi cu ocuparea principatelor și cu luarea într'ajutor a Germanilor. Venețianul îl îndemna chiar să treacă Dunărea, pentru a spulbera Împărăția turcească ².

Turcii lucrau la un pod peste Dunăre, dar fără mijloace mari, și se credea că Tatarîi sînt oprîți în loc până la întoarcerea în Crimeia a Hanului celui vechi, care fusese mazilit pentru puțină vreme, Selim-Ghiraî ³. Speranțele Polonilor plutiau acum în lumile cele mai înalte ale biruinții, cuceririi și gloriei. Încă din toamna trecută, niște călăreți poloni, din oastea de la Viena, cari merseseră pentru a duce în dar Împăratului cîtiva cai scumpi din pradă, se lăudară față de tovarășii lor de arme, Germanii, «că Polonii vor ierna în Ardeal, Moldova și Țara-Românească, că aceste țeri li sînt prietene, că vor merge tot înainte, și, răspunzîndu-li-se de Germani: să dea Dumnezeu, ei răspunseră că încă nu și-au scos cu ade-vărat săbiile din teacă, că vor începe din nou războiul, numai să li ție Dumnezeu pe regele ce au, și că nădăjduiau să vadă în curînd Constantinopolea» ⁴.

¹ Cf. *Doc. Bistriței*, II, pp. 45-6, n° CCXLIII.

² «Poi verso il Mar Negro, per sottomettere li Tartari bialogrodensi, chi si riccoglierà verso la Moldavia, con speranza s'unisca al suo essercito Valachi e Moldavi, che il Transilvano sarà per dichiararsi favorevole, che all' hora potete sperare di trovarsi con l' armata di Cesare, quando non fosse divertita nell'Ungheria Superiore... Pressò il rè a passar il Danubio, ma con molta delicatezza, sapendo agravarsi quando si vuole documentarlo.»

³ Raport venețian din Polonia, 26 Iulie: «che, eletto il nuovo Can de' Tartari, ne haverebbono incaminati un numero considerabile, non senza pericolo di grandi disturbi». Cf. Hammer, ed. din Pesta, III, p. 759.

⁴ Bibl. Regală din München, ms. 193, f° 619 V°: «che Dio conservasse il loro rè, e che speranno di veder in breve Costantinopoli».

Pe cînd Turcii erau acum asigurați, după știrile ce aveau asupra lungilor zăbăvi mărețe ale cuceritorilor Împărăției lor și spuneau că li-a trecut toată spaima¹, oastea leșească rămăsese în aceeași stare sufletească. Cînd Morosini, care îndemna și el cît putea în acest sens, putu să vorbească în August, la Zloczow, regelui, care nu era încă nici pe pragul isprăvilor anunțate, el află că planul campaniei e să se meargă de la Hotin drept asupra Bugeacului, cu șezeci de tunuri pentru cetățile dunărene; apoi se va face unire în Țara-Românească cu comandantul imperial, ducele de Lotaringia, care cîștigase lupta de la Waizen, în Iunie, dar se afla acum la asediul Budei. Sobieski întreba cum se poate lua Constantinopolea, și se punea la cale, cu toate aparențele serioșității, alcătuirea unei puternice flote la Salonic și înaintarea oștilor polone învingătoare asupra Capitalei turcești². Regele cerea Venețienilor să-î dea maiestri pentru a face corăbiile Cazacilor. În același timp, începeau, atît în Polonia chiar, cu Trimesul Împăratului aliat, cît și la Curtea acestuia, unde mergea în Septembrie Contarini pentru a vorbi despre «războiul cu Turcii, chipul cum s'ar face liga între principii creștini și s'ar putea răpune puterea otomană», — vechile certuri pentru stăpînirea asupra țărilor de la Dunăre, cuvenite Casei de Austria — ca și Ardealul — în puterea dreptului istoric³.

¹ Raport din Constantinopol, 20 Maiu (*ibid.*, ms. 269, f° 109): «Hora si dice per li Polachi che il spavento si sia stato più grande che non è la polaca potenza, e poco si teme di questa loro campagna».

² Raport din 13: «Li rappresentò [il rè, all'ambasciatore] il disegni suoi, ch'erano di passar a due leghe de Caminietz il Nester per incaminarsi verso Tartari, da molti stimata impossibile una così lunga marchia con sessanta cannoni. S. M. però glie l'haveva discorso per fatibile, per ritornar poi per la Moldavia... Il rè vorrebbe che Lorena s'avanzasse verso Temisvar, mentre egli s'inoltrava nella Moldavia e nella Valacchia; così s'haverebbono potuto unir le due armate... Li dimandò se erano entrati mai vascelli veneti dentro le Dardanelli. Li disse di nò, e che si voleva un' armata di terra per caminar di pari posto per farne l'acquisto de' medesimi, che S. M. era destinata a questa gloriosa impresa. Considerationi che a Salonichi si potrebbe fare l'unione delle armate a questo effetto».

³ Raport din 22 August. «Che, acquistando S. M. la Moldavia e la Valacchia, habbino a cedere a beneficio di Cesare, come membri d'Ungheria [dice

Deocamdată însă planul era mai modest : să se ia Camenița, să se așeze iarăși Petriceicu în Domnie și să se smomească de la Turci — și nu mai puțin de la Imperiali — Șerban-Vodă Cantacuzino, om nesigur, căruia Turcii îi cereau familia ca ostatecă și care ținea lângă el, pentru negocieri cu Polonia, pe contele ungar Ladislas Csáky și pe un Trimes român al regelui liberator¹. Pentru aceasta trecu Nistrul Marele-Te-saurariu, încunjurat și de pribegii lui Petriceicu, pe când Soliman-Pașa, căpetenia apărătorilor turcești ai principatelor, nu se clintia de pe malul dobrogean, de la Isaccea, unde se is-prăvise podul. Turcii din Camenița erau somați să se predea, și, din porunca regelui, tot Ținutul de câmp și mori în jurul cetății ardea până la o leghe de depărtare, spre a înspăimînta și a face foamete între apărătorii cetății. Ambasadorul

[l'ambasciatore cesareo]; ciò hà fatto studiare il nunto. S. E., trovate nella relatione del Lipomano descritte le ragioni della Polonia, glie le hà toccate in discorso, e se n'è valso a disuaderlo. Per la Transilvania conviene la stessa pretensione: Polachi però non haver sopra questa quelle ragioni de' quali sono in possesso per la Moldavia e Valacchia». — V. memoriul lui Morosini (o copie în Bibl. Națională din Neapole, XE7, fol. 111; f° 122): «Si deve anco far' capitale de' Valacchi, popoli anch' essi christiani scismatici, che si vantano tirare la loro origine da Italia, e perciò sino ad oggidì parlano (sebene corrotamente) la lingua italiana. Costoro, se havessero l'ajuto de' Christiani. tenendo i migliori cavalli d'Europa ed Asia. farebbero non poche imprese contra il comune nemico, conforme per il passato ben si conobbe. Con questi Valacchi vi sono anco gli Bogdani, i Moldavi, che si stendono fino al Mar Negro, slargandosi dal Danubio al Nistro». Și f° 134. «Il rè di Polonia pretende giustissima causa le provincie di Valacchia e Moldavia, come suoi feudi, havendo ambedue usurpate a' Turchi».

¹ Raport din 29 August: «Il Tesorier s'era avanzato nella Moldavia, cioè Valacchia detta, dove haveva inseguito Turchi, battutli con la gente del Petrocenco... Oggetto del rè, di confermare il Petrocenco. Che il despota di Valacchia, chiamata indi Moldavia, era travagliato da Turchi, volendo in pegno della sua fede la di lui moglie e figliuoli; questo era risoluto di dichiararsi fedele al rè, tenendo presso di esso il co: Siaschi et un Valaco, per concertar l'unione. Lo stesso Siaschi, essendo di nation tedesca, corrisponde con l'ambasciator cesareo, da che poder nascere la pretensione dell' Imperatore che nella deditione sia compresa la di lui autorità. Il Transilvano mostrava pure dispositione verso i cristiani». Cf. vol. IV, Prefața, și Hurmuzaki, IX¹, p. 313, n° CCCCXXVIII. V. și n° CCCCXXXIX (cu pretinsa înrudire dintre Petriceicu și Patriarchul de Constantinopol).

venețian era foarte mulțumit, și la 5 Septembrie el declara că «nu se mai văzuse de mult timp o oaste polonă mai bine rînduită, cu toate că ea nu e încă unită în întregime».

Și închipuirile și visurile trufașe urmau ca și până atunci. Astfel la 20 ale lunii ambasadorul venețian arată că cineva întors de la oaste l-a asigurat cum că totul e gata pentru ca regele să treacă Nistrul, că Sobieski va petrece iarna în Moldova, căci a dat și reginei întîlnire la Iași, că de aici în primăvară el se va îndrepta spre provinciile mai depărtate ale Impărației păgîne, aducînd la îndeplinire după așteptări tratatul ce încheiase la 5 Mart din acel an cu ceilalți luptători pentru creștinătate, Impăratul și Republica Veneției¹. Se credea că Șerban-Vodă, cu toate încercările șirete ale Turcilor de a l cîștiga și stăpîni, nu-și va călca făgăduiala de a lupta împotriva vechilor asupritori. Sosirea unor Trimeși ai săi la Varșovia, în August, putea întări părerea. Dar pare că era un făcut cu expediția «cea mare»: ploile de toamnă veniră și rupseră podul².

¹ «Il co: Fenici, sud'ito ritornato dall' armata, hà assicurato S. E. [l'ambasciatore] che il ponte sopra il Niester sarrebbe stato finito, che il rè l'haverebbe assolutamente passato, impaciente dell' impresa contro Tartari a Bilogrod e di stabilirsi in possesso della Valacchia e Moldavia... L'è stato comunicato con segretezza che avanti di separarsi il rè dalla regina havessero stabilito di ritrovarsi insieme l'inverno a lassì, nella Moldavia, e di fermarsi ivi con tutta l'armata, per passar il Danubio a prima stagione, e proseguire nell' impero ottomano, con oggetto di concertar con la Repubblica l'intrapresa verso quella dominante; così poterli riuscire di scansare di convocar la dieta, fermandosi il rè in Moldavia, e poter obligar li Palatinati alla contributione per milite, e mantenerli in un fertile paese... Il Turco dissimulava e blandiva il principe di Valacchia, ch'era costante di sottomettersi alla protetione del Polacco.» Cf. raportul din Roma, 22 Septembrie, după scrisorî din Varșovia, 23 August (ms. It. 194 din Bibl. Regală din München, f° 280): «Che in Corte era arrivato un inviato del principe di Vallacchia». — *Tratatul și în Hurmuzaki*, V¹.

² Raportul citat al lui Morosini. «Avviso dal campo di essere rovinato per le pioggie il ponte sopra il Niester e ritardato il passaggio del rè». Cf raportul din Roma, 28 Octombrie, după altul de la 19 Septembrie, din «campo polacco sotto Zvanich»: «Per la gran crescita del Niester non si era potuto perfettionare il ponte, onde il rè faceva passare l'essercito con barche, risoluto

Unii se gândiau la asediul Cămenitei, care era foarte bine așezată, minunat apărată, dar flămîndă și fără nici-o putință de a fi ajutată. Însă oastea era neorînduită și puțin potrivită pentru o sarcină ca luarea unei astfel de cetăți. Sobieski se temea ca Turcii să nu se întărească în Moldova pe timpul de iarnă. El trecu pe luntri cîteva tunuri, le așeză lângă Hotin, și iarăși se vorbi în lagăr cu cea mai mare stăruință despre planul regal de a lua Moldova și a-și face iernatecele într'însa, întinzînd mîna lui Șerban-Vodă Munteanul. Marele-General al regatului era și el de această părere ¹

Vremea trecea însă. Apele de toamnă veniră mari și luară ca o jucărie podul de la Zwaniecz. Turcii din Cămenita, vre-o

d'andare in Moldavia e svernare in campagna. E percio sollecitava li principi di Vallacchia e Moldavia ad unirsi seco» (ms. italian citat, fo 152 V^o).

¹ Scrisoarea din 26 Septembrie a lui Morosini: «Lettere di 17 portavano la premura del rè nella fabbrica del ponte, alla quale assisteva giornalmente, mà sempre più era contrastata dall' escresenza delle acque. Tutti li generali e l'armata premevano per l'assedio di Cameuizza, ma il rè era costante in eseguire li suoi proponimenti. [După știri de la «il suo genero», venit din lagăr], è bella [l'armata] di cavaglieri e copiosa di carri e servitori, scarsa d'infanteria, mal in ordine et incapace per formar assedij, come è molto valida per una battaglia campale . . . Che il ponte era più disfatto che mai, che il rè faceva unir qualche numero di barche per suprir al bisogno, li gabioni sconvolti e battuti dalla correntea dell' acqua, che pativa tutto l'essercito per li tempi sinistri e per la scarsezza de' foraggi, che si dovevano provvedere di lontano, non senza il pregiudizio d'incontrar nell' imboscate de' Turchi, quali havevano in Cămenizza condotti molti prigioni. Se è voluto nel partire farli credere che di là del Niester vi fosse con molto numero il Gran-Can de' Tartari; avviso che fù ritrasiato. Il rè hà fatto passar sopra zattere qualche cannon de campagna e qualche quantità di militie, ad oggetto di guardar l'altra riva, difesa da Cochîn, dove il rè conseguì la vittoria, quando era generale. Porta che S. M. era risolutissima di passar il fiume contro l'opinione e con esclamazione di tutti, che si parlava pubblicamente che vogli svernar in Valacchia et poter aver a primo tempo pinto a suoi disegni. Che il Valacco era costante nell' intelligenza con S. M. e che habbia un buon corpo d'armata da unirli». Cf. raportul din Roma, 20 Octombrie, după Varșovia, 29 Septembrie (ms. italian, fo 294): «Che, doppio tenutosi il consiglio di guerra e molte altergationi trà il Potoschy, generale campestre, et il gran-generale del regno, prevalse il parere di questo di mantenere l'essercito polacco di entrare nella Moldavia per devastare quel paese e togliere il commodo al Turco di campegiarvi quando pensasse di entrarvi verso la Polonia»

10 000, se zice, se ținea bine, și regele, care n'avea ingineri militari și maieștri pentru încunjurarea cetăților, se păzia să-î atace. Dintre ai lui, unii îl sfătuiau să puie mîna întâiu pe întăriturile de prin prejur: Barul, Międzibozul. Astfel se ajunse în Octombre.

Atunci se iviră Tatarii, cu Hanul în frunte, la vre-o 30.000 de oameni, după părerea, înriurită de spaimă, a Polonilor. Oastea lui Sobieski era prea flămîndă, prea copleșită de boli, prea lipsită de cai și în sfîrșit prea obosită de atîtea luni de zădarnică așteptare fricoasă pentru ca să încerce a curăți malurile Nistrului de acești cercetași strașnici. Tătărimea se revărsă pe la marginile lagărului, robind, ucigînd încetul pe încetul. Nicî-odată Polonii n'avură măcar mîngîierea de a putea întîmpina în față una din cetele lor prădalnice și de a-și putea răzbuna pe deplin pentru suferințele îndurate. Un pod se făcuse din nou, la Grodek, căci regele nu voia să se recunoască învins fără luptă, de dușmanii ca aceștia și cu o astfel de armată. Dar luptătorii Hanului îi nimiciră. Pe la sfîrșitul lunii sosi în sfîrșit, pe drumurile gătite de Dumitrașcu-Vodă, Serascherul Soliman însuși, care știuse să aștepte. El privighiè asupra stricării podului și întăriturilor Hotinului. Apoi chemă la luptă pe creștini

Regele nu mai era însă în mijlocul lor. Întâiu, el începuse a vorbi de dieta ce-l așteaptă la 11 Novembre. Apoi dădu voie fiecăruia să-și caute de mîntuire, cum înțelege, începînd astfel neorînduiala unei peiri rușinoase. Pe la 1^u Novembre el era să vie la Lemberg. De aici se duse tot mai departe, către capitala sa. Serascherul se afla pe malul stîng al Nistrului în fruntea gloatelor de Turci și Tatarî, lîngă Camenița neînvinsă ¹.

¹ Cf. următoarele rapoarte ale lui Morosini.

I. 4 Octombre: «Non vi era certezza che il rè fosse passato il Niester L'infanteria e li Cosachi erano passati a guardar il posto di Cochîn, attaccato da' Tartari. Cosacchi buonamente li hanno battuti, con stragge... Il Can era vicino con 40^m Tartari; il rè risolutamente voleva passar per batterlo. Era incerto se si ritrovassero col medesimo Turchi; tanto si hà con lettere di 24. Prîncipiano Polachi la campagna, in tempo che gli altri la terminano. Il rè

Pentru a nu mîntui într'un chip așa de zădarnic expediția care trebuia să dea regelui iernatecul în Moldova și să pregă-

hà fatto saper che ogniuno passi alla meglio. Si vede chiaro che 'Turchi non hanno fatto avanzare a soccorso di Buda i Tartari ad oggetto di opponerli a' Polacchi, che la massima del rè era d'impossessarsi delle fortezze della Bassarabia, per levar alli Crimensi il loro facile passaggio, che in tal modo assicurava il suo regno dall'invasioni.»

2. 11 Ottobre: «L'escrescenza delle acque haveva ruvinato del tutto il ponte; ritiratosi perciò il rè da Svaniez sotto Caminez, haveva risolto formar altro ponte per passar il Niester, fermo nelle sue divisate intraprese, Cochino e Svaniez lasciati pressidiati... Tartari erano grossissimi, havevano seco tre Bassà, con 1500 Turchi, infestavano di continuo l'armata, con asporto de' huomini e cavalli.. Il Gran-Generale ha fatto condur in città li due Bassà prigioni».

3. 18 Ottobre: «Accordavano tutti che il ponte si fosse fatto a Grodech, che S. M. habbi ordinato che ogni uno stasse pronto a passarlo... Kisoluto il rè d'incontrar l'inimico, che s'atrova di là, costante ne' suoi disegni, so-frendo i patimenti e dissaggi.»

4. 25 Ottobre: «De' quali [Tartari il rè] ne hà fatto stragge, li stessi s'erano ritirati verso Caminez, doppo haver ruvinato il ponte di Grodech. S. M. cercava per la terza volta di far formar il ponte; ma era dubiosa la speranza della riuscita. Manca l'armata de disaggi e patimenti; molti mormoravano e si dichiaravano che pochi avrebbero seguito il rè nel passaggio: molti amalati, molti morti et altri allontanatisi, et il resto in necessità di cibo. Così languiva un'essercito floridissimo... Suliman Seraschier haveva... passato il Niester con buon numero de Turchi et, unitosi col presidio di Caminez e con Tartari, formava un considerabile essercito. Il rè consigliava attaccarlo, ma si considerava debole.»

5. 1¹⁰ Novembre: «Si attendeva in quei giorni il rè a Leopoli... Correva dubio di quello potesse succedere al Valacco, non havendo potuto il rè passar il Niester. Il nontio era disposto a socorrerlo di danaro. Considera che i principi confinanti al Danubio trovano modo di agiustarsi col vincitore.»

6. 7 Novembre: «Rapresenta il discioglimento dell' armata, verificati i mali successi. Molti soldati a cavallo, morti, e la maggior parte dell' infanteria, persi quasi tutti li Brandemburghesi et altri da malatie. La maggior parte de' servitori, o morti, o caduti in potere de' Tartari, spenti da fame li cavalli. Tanto eccidio successe senza cimento coll'inimico... Il Vaivoda di Valacchia s'era poi accoppiato al Seraschier, e col medesimo s'era accampato di là dal Danubio. Il general li hà detto esser stato quello che hà fabbricato il ponte a Svaniez.»

Cf. Hurmuzaki, IX¹, pp. 321-2. Rapoartele lui Morosini trebuie cetite impreună cu ale baronului Truchsess, din contingentul brandenburgic, în ale mele *Acte și fragmente*, I, pp. 299-301.

tească luarea Constantinoplei, se asmuțiră Cazacii asupra Tatarilor, cari se întorceau voioși spre Bugeac, plini de pradă. Hatmanul Mohilă îndeplinia acum aceeași sarcină ca și Cunițchi în 1683. Dar el nu mai află sprijin din partea boierimii moldovene, care nu cuteza să se mai clintească. Din potrivă, Codrenii și altă țăranime din marginea pustiului se aținu în calea năvălitorilor, cari erau să fie prinși într'o cursă și nimicți¹. Pe acest timp, se vorbea în Polonia despre negocierile de pace ce ar fi să se înceapă prin mijlocirea lui Duca-Vodă, care trăia în adăpostul său silit din Lemberg².

IV. Luptele din 1685.

Primăvara anului 1685 se strecură în liniște, la Nistrul polon ca și la Dunărea ungurească. În Mart, Dumitrașcu-Vodă, care petrecea cu fata de rachierită pe care a făcut-o nemuritoare Neculcea și prigonă în același timp pe boierii, primiți pe urmă cu cea mai mare bucurie de vecinul său Șerban Cantacuzino, n'avea nici-o grijă. El scria la Poartă că regele a dat pribegilor moldoveni porunca de a se întoarce acasă și că a deschis granița pentru drumul negustorilor³.

¹ Raport din Roma, 1-iū Decembre, după altul din Jaworow, 1-iū Novembre: «Che il Mohila, con X^m Cosacchi fedeli, andati verso Bialogrod, per fare diversione, potesse arrivare in tempo per levargli [al Tartaro] la preda, e v'era restato poco che l'essercito polacco uscisse dal bosco prima dell' arrivo di 30^m villani e Vallachi, che con le loro false relationi credevano di coglierlo nel detto bosco per trucidarlo» (ms. it. 194 din Bibl. Regală din München, f° 315 V^o)

² Rapoartele lui Morosini, 14 Novembre: «Sospetto dell' ambasciator che, dandosi alcun trattato con la Porta, potesse passar per mano del Ducale, già principe di Moldavia Riflessi sopra di ciò».

³ Raport olandes din Constantinopol, 24 Mart 1685: «Het casteel Nimerow in Ukrania soude op d'aencompste van den Tarter-Gans soon door het poolsche guarnison verlaten ende by hem in besettinge syn geuomen. Den prins van Moldavien heeft de Porta bekent gemaecht dat den coningh van Poolen alle de gevluchte baronnen van de provincie hadde gelicentieert, om nae haer landt te mogen gaen, ende de negotie met den Grooten-Heers onderdanen in syn ryck t'eenemael open gestelt soude hebben; waerover by het Hoft wonderl: speculation werden genomen».

Dar, îndată ce se deschise primăvara, un podghiaz înaintă până la Cotnari, bātu pe bietul Hatman Zosin Bașotă, care numai pentru războiū nu era bun, și fu oprit în drumul spre Iași numai de vitejia bătrînului Serdar Constantin Cantemir, care în 1684 curățise țara de ostașii străini ce rătăciati hoștește¹. În Maiū, informatorul imperial din Constantinopol nu știa altceva de la Dunăre decît că amîndoi Domniī așteaptă împrejurările².

Totuși și în acest an Turcii trimeseră o oaste în Moldova, și iarăși supt comanda lui Soliman-Pașa Ainegi. Cînd acesta sosi la Isaccea, în Iunie, toți nemulțămiiți cu Domnia lui Dumitrașcu : fugarii de la Munteni, Gavriluță Costachi, Sturdezestii, cei înțeleși cu Poloniī și, în sfîrșit, Șerban Cantacuzino însuși, îl pîrîră pentru stoarceri de bani. Ei cereau în loc pe Cantemir, ca pe un bătrîn viteaz, care știuse să se lupte cu podghiazurile fiindcă fusese și el ofițer al regelui Poloniei³. Serascherul făcu raport la Constantinopol, și un Agă aduse numirea noului Domn. Aceasta se făcu solemn la 25 Iunie st. n. Dumitrașcu fu pornit spre Adrianopol, unde nu sosise totuși nici la începutul lui August pentru a-și ispăși prin temniță păcatele. Domnul și boierii se îndatoriseră a păstra deplină credință Porței, și-și trimeseseră fiii ca ostateci. Numai după aceasta, la 18 Iulie, spre Sf. Ilie, luă Scaunul din Iași Cantemir, căruia i s'a zis «Constantin-Vodă bătrînul»⁴.

¹ *Vita Constantini Cantemyrii*, pp. 22-3.

² Ms. It. 270 al Bibl. Regale din München, f° 107; 15 Maiū : «Il principe di Vallacchia, detto Serbano, et il Dimitrasco, principe di Moldavia, vi stanno nel loro prencipato vigilanti e pronti a guardar quelle provincie».

³ E ciudat că un raport italian din 15 Decembre 1686 (ms. It. 271, f° 245) face din Cantemir un Grec, fost capucehaie al lui Duca : «Il principe di Moldavia moderno, detto Constantino Cantemir, che sù agente del principe Duca in Costantinopoli, questo sudetto Constantino è nativo greco, et hà parenti greci in Constantinopoli, non si vergogna a vantarsi d'haver ingannato il rè di Polonia alla greca».

⁴ Cronicile țerii și *Vita Constantini Cantemyrii*. Cf. raportul din 8 August, în ms. italian citat, f° 118 : «Il Dimitrasco, principe di Moldavia, non contento di quello gli si dava dalli Moldavi, mà datosi alla rapina et ingor-

Turcii urmară și în acest an același plan ca și în 1684. Ei așteptară până în toamnă. Atunci Tatarii întorși din Ungaria fură chemați în ajutor, și se alcătui o mare oaste pentru aducerea de hrană, culeasă de pe la noi în Camenița. Și Domnișii noștri fură poștiți să se unească cu tabăra. Șerban-Vodă veni abia pe la mijlocul lui Octombre, stătu câteva zile lângă Iași, în corturile de la Aron-Vodă, apoi se răscumpără cu bani și luă drumul întoarcerii, vinând și pescuind. Cît despre Cantemir, el trebuise să meargă înainte, cu stăpîinii săi¹.

Marele-General Jablonowski se hotărî să împiedece această expediție. Strîngînd vre-o 15.000 de oameni, Litvanii netrebniși și *Reiteri* regali, aceștia cea mai bună oaste de atunci a Poloniei, el trecu Nistrul și prin marea pădure de fagi dintre această apă și Prut, prin așa zisa *Bucovină*, el ajunse în marginea provinciei austriace care poartă astăzi acest nume. Turcii erau în șanțuri, spăimîntător de mulți pentru dușmanii lor, la marele sat Boianul. Polonii stăteau mai sus, la Jucica, chiar lângă Cernăuți, spre care li era îndreptat drumul. La 29 Septembrie st. v., Cîmpulungenii nu știa încă de ciocnirea oștilor, pe care le socoteau departe opt ceasuri una de alta. ²Dar de fapt lupta pentru trecătoarea la Cernăuți începuse încă de la 11. Ea urmă, cu multă înviersunare, dar cu pierderi de tot mică, în curs

digia, cominciò a far dell' ingiustitie e travagliar quelli sudditi, che, disperati molti capi, sono andati a portar li loro lamenti al Suleiman-Pascia, che è serascher costituito contra li Polachi, e questo sudetto Pascia diede parte al Gran-Signore; quae subito spedì un' Aghà che sia levato detto Dimitrasco dalla carica, e condotto in Adrianopoli, rimettendosi la Porta all' eletteione di quelli Moldavi; quali elessero un loro patriota boiare, persona pratica. Hora il sudetto Dimitrasco vien condotto in Adrianopoli, soto risigar di perder la vita.»

¹ Cronicile noastre; *Vita Constantin Cantemir*. Cf. raportul din 24 Octombre, în ms. citat: «La Transilvania e Vallacchia prevede in gran quantità l'essercito ottomano con provisioni di fromenti, orzo, castrati, etc. Al principe di Valacchia detto Servano gli fù mandata la conferma con un castano federato di zebelino; mà gli costa 220 borse, che fin' adesso mandò per regalo, al Gran-Signore, al Gran-Vesiro et altri ministri» (f° 150)

² *Doc. Bistriței*, II, p. 52, n^o CCLV.

de cîteva zile încă. Iablonowski nu putu răsbate prin pădure și trece șanțul vechi, pe care-l numia «valul lui Traian» și care nu era alta decît vechiul *troian* moldovenesc din tim purile cînd voinicii lui Ștefan-cel-Mare răpuseseră la Lențești, ceva mai în sus, puterile litvane ce veniau în ajutorul regelui Ioan-Albert. În vîlmășag se deosebi prin meșteșugul și vitejia lui bătrînul care era de puțină vreme Domn al Moldovei; Hatmanul său era Velișco, tratele lui Miron Costin pe care izbutise a-l aduce în țară. Poloniî trebuiră să se întoarcă înapoi, și Camenița își primi zahereaua¹.

La 9 Decembre, Soliman-Pașa, întors de puțin timp din Moldova, fu făcut Mare-Vizir, după ce serbase la Adrianopol triumful său pentru gonirea Polonilor din Moldova². Dar ei rămaseră la hotare. Cantemir voise să trăiască în liniște cu dînșii și li dăduse a înțelege că în oastea turcească el va fi numai de formă; la Boian însă, Cazacii ar fi năvălit asupra lui ca asupra păgînilor, fără să ție în samă semnul apărător al crucii. Atunci el întoarse răul cu rău, dar

¹ Hurmuzaki, II, p. 109 și urm.; Cantemir, *Vita Constantini Cantemyrii*, p. 32, cf. și *Ist. Imp. otoman*, la acest an. Cf. *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 237. V. și raportul din 24 Octombrie, în ms. citat, f_o 152: «Il Ciaus-Bassi hà fatto bollare la casa del Dimitrasco principe e la casa del Grillo, per quella parentela che hà detta casa col principe, e si discorre molto male d'esso... Il nuovo principe di Moldavia si porta bene con li Moldavi, et anco con li Polacchi, che non vien da loro molestato; si chiama Cantemir, di nazione moldavo, fù elletto dalla Moldavia, come loro patriota, e confermato dalla Porta».

² Scrisoare a lui Alexandru Mavrocordat către ambasadorul olandes Collyer, Adrianopol, 9/19 Decembre 1684: «Patris illius [al lui Collyer] et hollandicae gentis sincerus patronus et benevolus ac meus clementissimus dominus, supremus inter purpuratos ottomanici imperii excelsus Vezirius Solimannus-Passa, postquam, eiectis a Moldaviae limitibus Polonorum copiis, victor ac triumphator Adrianopolim ingressus fuerit, ab Augustissima Imperiali Maestate primi Veziratus insignibus amictus, die nona mensis decembris istius anni taustissimis auspiciis amplissimi imperii regimen exortus est» Cf. și raportul lui Collyer din 10 Ianuar 1686. Soliman făgăduise odată Ragusanului Marin Caboga locul de Domn moldovenesc, dacă va merge la Veneția să cumpere cîteva mii de coți de brocard de aur cu flori de modă nouă, pentru nunta fetei Sultanului cu Musahib-Mustafă-Pașa. V. raportul italian din Constantinopol, 18 Ianuar 1686 (ms. 271, f_o 5): «Promettendogli, quando che adempirà questo servitio, al suo ritorno lo vorrebbe far principe di Moldavia. Inteso che

regele nu ținu în samă că fusese silit la aceasta. Podgheazuri de Moldoveni, Cazați și Poloni fură aruncate neconținut asupra mănăstirilor moldovenești. Burlă năvăli la Cetățuia, fu prins și schingiuit; Zaharoschi pătrunse până în Iași, unde Cantemir, care se făcuse a fugi, îi culese, la ceasul priincios, joimiriî din cârciumele îngropate în care se înfundaseră. Cum se vede, Domnul ostaș nu-și dezminția trecutul, și se recunoștea la Constantinopol, unde domniă aceiași neîncredere față de Șerban-Vodă, că el face tot ce-î stă prin puțință într'o țară turburată, pustiiată și goală de locuitori². Bănuielele față de Șerban erau așa de mari, încît încă prin Februar 1686 se vorbea că el ar fi fost chemat la Poartă sau i s'ar fi cerut să urmeze pe Cantemir, dîndu-și și el fiul ca ostatec la Curtea Sultanului³. Ele erau însă îndreptățite, căci tocmai în Februar se întorcea din Viena cel d'întăiu sol al lui Șerban

ebbe questo il suddetto Marino, abbracciò con ogni prontezza questo affare et adempì il tutto con ogni sodisfatione, mà, come succede, in molte parti, che «buone parole e cattivi fatti inganna i sani e matti», così restò deluso il sudetto Marin Gabogha,—che tutto privo d'ogni sodisfatione se ne ritornò con gran disgusto in Ragusa».

¹ *Vita Constantini Cantemirii, l. c.*

² Raportul italian din 18 Ianuar 1686 (ms. citat, f° 22): «Il principe Serbano, di Wallacchia, continua nel suo governo prudentemente; però gli sono spediti ordini dalla Porta di pondersi in ordine e trovarsi provisto ogni volta che farebbe bisogno, e frà tanto si vâ ricavando diverse provisioni da quella provincia per servitio dell'esercito. Il principe Candemir (che vuol dire: *ferro sanguineo*), nato Moldavo, mà coraggioso e soldato, che si trova nel governo di Moldavia, procura di ridurre Moldavia in buon stato; però gli riesce molto difficile per adesso, mentre il popolo s'è disperso in paesi lontani, la maggior parte in Tartaria, per rendersi più sicuri». Știrile acestui corespondent sînt foarte bune; la 5 Maiu (f° 121), el dă, pe lîngă vești despre închisoarea lui Dumitrașcu-Vodă, și știrea morții (Decembre 1685) lui Matei, fratele lui Șerban, și a Doamnei Elina, mama lui: «Dimitrașco principe nella prigionia hà sborsato sin'adesso 60 borse; mancano altre 20, che vâ procurando con la vendita di mobili e stabili, frà tanto hanno il suo figlio in prigionia e per gran grazia li sarà data la vita. — Serbano, principe di Vallacchia, si trova nel suo posto e governo, e si fâ stimare. È morta la sua madre, d'età di 75 anni; è morto anco il frateilo del sudetto prencipe, detto Matteo Cantacusino, timoroso di Dio».

³ Arch. Regală din München, *K. Schv.* 348/7 a, b, c, f° 2 Vo; 5 Maiu 1686: «Si dice che 'l Sultano, avanti a molto tempo, per assicurarsi maggior-

către Impărăție, Csáky¹; el era oprit pe drum de cetele tătărești ce străbăteau Ungaria².

VI Împrejurările războinice din 1686-8

Încă de prin Iunie, Cantemir știa că regele Poloniei, înnoind pregătirile cele mari din 1684, îi va intra în țară. «Polonii», scrie el Marelui Vizir, prietenului și binefăcătorului său din 1685, «aū gândul asupra Moldovei și Bugeacului ca în anii trecuți». Aceasta i-o spuneau oamenii săi trimiși să spioneze, și podghiazurile care ajunseră până la Iași. El se făcea a fi prietenul regelui, care i scrie întrebându-l dacă Turcii aū făcut pod la Isaccea, dacă Tatarii vor ieși la pradă și dacă Șerban-Vodă a fost înlocuit sau ba. De altfel luase măsurile sale de apărare, strânsese cu leafă zece steaguri și cerea stăpînilor să trimeată oaste împărătească, plătită din Vistieria Sultanului. Cu toate acestea la Constantinopol se așteptau ca el să se coboare în jos dacă oștirile lui Sobieski ar veni într'adevăr să-i cerce credința și să i încalce țara³.

mente in queste pericolose congiunture della Porta della fede del principe di Moldavia, l'abbia richiestò ch' egli si presenti ovvero mandi per ostaggi li suoi figli in Adrianopoli, ma che 'l detto Principe facesse tanto più istanza appresso la Corte Cesarea a che le sue forze si avvicinasero a quei confini, acciochè egli avesse una ragione di negarlo ed apparentemente congiungersi con l'armi cesaree». Cf. ms. it. 194 din Bibl. Regală din München, f° 353 V°; 6 Februar: «Di Valacchia scrivono che a quel prencipe fosse giunto ordine di Costantinopoli di portarsi colà». — Se zvonja în același timp că Moldovenii și Muntenii ar fi venit în ajutorul lui Tököly, apărut la Oradea-Mare (Archive, l. c., 542/243. f° 13; Viena, 17 Februar).

¹ Ms. 194, f° 354 V°; 16 Februar. «E tornato verso Valacchia l'inviato di quel prencipe a questa Corte, rimauendo sodisfatto della sua commissione». Cf. *Socotelile Sibiuului*, din «An Ac. Rom.», XXI; p. 27.

² *Ibid.*, f° 331 V°; Roma, 23 Mart, după scrisori de la Curtea polonă, 23 Februar: «Che il co: Sacchi, Ungaro, che fù inviato dall' Imperatore dalla Valacchia in Moldavia, per procurare di tirare quei prencipi al partito cristiano non havendo potuto penetrare, per causa de' Tartari, era ritornato indietro».

³ *Socotelile Sibiuului*, l. c., p. 23 și urm. Cf. raportul italian din 23 Iunie (ms. cit. 271, f° 154 V°): «In sei giorni vennero le poste da Moldavia, e portano come l'eserciti polacchi tutti verranno a calar in Moldavia. Però sono molti d'opinione che l'intentione del rè sarà altrove, perchè Moldavia si trova tutta ruinata, aperta e desolata, da dove sono fuggiti et fuggiranno sino li cani

Cantemir părea hotărît să nu stea la vorbă cu Polonii, cu atât mai puțin să li se închine și să înnoiască astfel greșeala pe care, spre nenorocirea vieții sale, o făcuse Petriceicu. În zădar îl îndemnau spre o politică priincioasă creștinilor Costineștii și altă boierime. El voia să rămîie în Iași numai pînă la vederea acelor steaguri pe care le privia ca dușmane¹.

Totuși într'un anume ceas el răspunse la întrebările regelui prin condiții, care cuprindeau asigurarea situației sale, a pribegilor boierimii și clerului și a drepturilor țerii. Era deci ceia ce dorise Miron Costin și tovarășii săi de pribegie în 1684, ceia ce era să ceară mai târziu Șerban Cantacuzino de la

e gatte, e dove vorrà collocarsi, se la Zozzava, Zozzora e Jassi non son fortezze per difendersi, e, non potendo il principe Cantemir altrimenti fare, s'andarà ritirando e fuggendo col seguito che hà. Mà s'è penetrato, e piaccia a Dio che non sia vero, però così si dice che il rè di Polonia habbia intelligenza secreta col principe di Vallacchia detto Serhano, e molto dubita che non si porti in Transilvania. Il principe moldavo mandò a cercar aiuto dal serascher e dargli sicuro avviso della calata del rè di Polonia, che a questo fine il Han di Tartari non s'è mosso, per veder dove vanno a calare il Polacchi». Cf. ms. 194, f° 411 V°; Viena, 16 Iunie 1636: «Polonia s. hà... si aspetota sentir l'attacco de' carri che dovevano tornare in Valachia voti dello scritto convoglio, e da Valacchia si hà la gran penuria de viveri che prendevano li Turchi» și f° 418; Viena, 14 Iulie: «Il rè di Polonia andò al campo per passare in Moldavia, senza sapersi li fini».

¹ E curios că în Maiu se vorbea de trimeterea unui sol *imperial* pentru a primi jurămîntul, nu numai în Ardeal, ci și în *amîndouă* principatele (Arch. de Stat din Munchen, *K. Schw.* 11/16, f° 156 V°; 30 Maiu). Cf. raportul bavares din 30 ale lunii (*ibid.*, 348/7, a, b, c; f° 6): «In tanto anche i Transilvani si tengono armati per diseredere il loro proprio paese ed i vicini luoghi de' christiani contra tutte le invasioni de' Turchi, e si aspetta ora d'intendere e di vedere se anche il principe di Moldavia si muoverà ad una simile fede verso S. M. C., con l'esempio dell' Abbassi». Tot așa raportul din 9 Iunie (f° 7 V°): «Si dice però che la Corte Cesarea abbia imposto al detto generale (de Scherffenberg) un'altra commissione, e si conghiettura che dopo ih' egli haverà presidiata una od un'altra piazza, donde si sia basteuamente assicurato di quel paese (Transilvania), egli col resto delle sue truppe si muoverà verso la Moldavia». — Din lagărul de la Danos, lângă Schlessburg, contele de Scherffenberg trimetea în Iulie «un espresso al principe di Valacchia,» per sapersi i movieenti de' Turchi e de' Tartari» (*ibid.*, f° 20 V°). Tot așa și în dosarul 342/2, f° 239.

Imperială. Iată, în adevăr, ce scrie, din Viena, la 24 Iunie, 1686, trimesul bavarez Stoyberer ducelui Max-Emanoil¹:

«Polnische Briefe melden, dass der moldauische Hospodar durch seinen Gesandten bey dem König umb Protection angeworben habe, welche auch ihme solcher Gestalt zuegesagt worden, wan er seinem Prinzen mit zweyen des Fürstenthumbs Vornembesten, zue Versicherung seiner Trewe nacher Hofe abschickhen werde, mit dem ferneren Veranlassen, dass so dan an determinirten Orthe er drey Diplomaten, warmit² seine Peison, dan³ auch der geistliche Standte, und das ganze Landte⁴ der königl. Protection versichert seyn könne, zu empfangen haben solle.⁵»

Nu știm ce răspuns va fi căpătat Cantemir, dar e probabil că regele a intrat în țară fără să aducă cu sine acele privilegii pe care le doria cumintele Domn bătrîn. Încă pe la sfîrșitul lui Iulie puterile cele mari ale lui Sobieski se apropiau de hotarele noastre, pe cînd Turcii dădeau obișnuitele porunci de adunare către cei doi Domni ai noștri și către Hanul Tatarilor, care rămăsese acasă.

În țară, se văzuse încă din Iulie Hanul sosind la Cișlă și Nuredinul său înnaintînd pînă la Iași. În August se află deodată că atacul vine din partea leșească. Vornicul de Cîmpulung scrie astfel Bistrițenilor Ardealului la 14 August 1686: «Să știți Măriile Voastre că Craiul leșesc a venit în țară

¹ Arch. de Stat din München, *K. Schw.* 11/16. f° 179 V^o.

² *Variantă*: seinen an den König abgeordneten Gesandten vmb dessen Protection habe anwerben lassen.

³ *Variantă*: Orthen vnd Enden.

⁴ *Variantă*: sowol.

⁵ *Variantă*: auch (variantele sînt luate din copia dela f° 182). — Cf. și raportul italian (ms. 194, f° 432) din Cracovia, 31 August: «Habbiamo avviso che il principe di Valacchia havea mandato un tal Alessandro Ceroasso ad alcuni Tartari verso Crimea per haver certezze della guerra contro Moscoviti et, ritornato, dice, etc. Il principe di Valacchia, che tiene il partito turco, hà espedito m' fi (*sic*) per spiare ove si trovi il nostro essercito per dare parte al Kam, ma li principali di Valacchia si sono dichiarati voler più tosto sottoporsi alla Polonia, e già l'haverebbero fatto senon ghe l'havesse impedito detto principe.»

până la un târg ce să chemă Ștefănești, 2 conace până la Eși. Iară altu Domnu nu aș pus. . . Iară Cazaciș sântu una cu Leșii. Bujecul stă călare. Iară la Crâm am auzit că aș mers Popovicea Hătmanul de preste Nistru. Ce ș foarte rău ș'n țara noastră, că tălharii tot o strică»¹.

Și tocmai din Ștefănești avem o scrisoare tradusă în italienește, pe care o reproducem aici în întregime, ca un întâiș buletin al campaniei :

«Strzanopoli, città in Moldavia, x agosto.

Il rè di Polonia è alla testa di 100^m soldati a cavallo senza quelli a piede, marchiando per continui deserti, havendo già quella provincia reso obediienza a S. M-tà et l'Hospodaro mandò li primarii per sicurezza, et hora si marchia verso Jassi per mettere gran gente in quella città, per haver la ritirata sicura, et il rè hà intimato a detto Hospodaro di venirsi ad unire con le sue forze, per avanzarsi a Bilia-grod, a visitare li Tartari e scacciarli da quell' ameno paese, non inferiore all' Italia, havendo pure S. M-tà risoluto soggettare le piazze di Smail, Brail e Galatz, sul Danubio, per torre il commercio nel Mare Nero e Danubio con Costantinopoli.

S. M-tà hà ricevuto avviso che il prncipe di Valacchia era pronto con alcune migliaia de cavalli per unirglisi, stando hora se[c]jundo gl' ordini regii accampato alle Porte Ferrese, per impedire al Sultano Galga tornare d'Ungheria con li suoi Tartari.»

Ceia ce îndemnase pe Sobieski a trece în Moldova fusese,

¹ Raport italian din 26 Iulie, 1-üş August (ms. 271, f° 194) : «Horalii Polacchi si fanno spesso sentire e vanno facendo di gran danni al Turco ; per questo il Gran Signore spedì un capigi-bassi al Han di Tartari di far armare tutti quelli che sono habili all' armi, prometendogli una buona ricompensa, et anco il principe di Moldavia debba reunirsi colli eserciti dell' Ottomano. Si dice che tali ordini hà anco il principe di Vallacchia». Cf. cel din 12, 23 August (*ibid.*, f° 203). «Spedir il Nuradin Sultan con 20 m Tartari contro li Polacchi, et il Seraschercon 25m Turchi ; vi si fa il conto che di Moldavi e Vallacchi saranno altri 5m, che in tutto arriva il numero sin' a 50m, con ordini espressi di marchiare insieme quando che il Polacco l'attaccasse, di trovarsi uniti».

în adevăr, înainte de toate, lipsa de-acasă a Tatarilor, chemați de încunjurarea Budei de către Imperiali.

Primirea ce se făcu Polonilor, fu dușmănoasă. La 24 Septembrie un dregător regal scrie: «Moldovenii ni sînt vrăjmași; în Bucovinaucid pe ai noștri, îi robesc și nu poate trece nimeni fără să cadă în minile lor»¹. Cantemir stătea neclintit în Iași.

În Viața tatălui său, Dimitrie Cantemir arată că, la îndemnul din partea regelui de a se uni cu dînsul, Constantin-Vodă ar fi răspuns că-l împiedecă anumite împrejurări, precum: ținerea la Constantinopol, ca ostateci, a fiului său Antioh și a atitor feciori de boieri și sosirea la Nistru și Dunăre a Tatarilor și a lui Mustafă Buicliul, serascherul din acest an. Așa ceva se pomenește și în povestirea tîrzie, după amintiri, a lui Neculce². E interesant că această mărturie a localnicilor e întărită de un raport vienes de la 5 Septembrie încă, redactat după altul din tabăra polonă:

«Di Polonia si hà che il Moldavo avesse mandato al rè scusa che, tenendo egli per ostaggio alla Porta un suo figliuolo, non poteva con le sue genti unirsi a S. M., et perciò si era ritirato presso il Valacco, et, havendo S. M. preso le fortezze di Czerova [Suceava] e Iassi, și fortificavano, havendo già la Moldavia eletto per suo sovrano detto rè, quale tuttavia marchiava per attaccare Muradin [Nuredin]-Sultano»³.

Cantemir pregăti toate pentru buna ospătare a musafirului pe care nu-l dorise, apoi el plecă spre Țuțora și Fălciu. Boierii erau pentru creștinii, și oastea, pusă la cale de Velișco Costin și de căpitanul Mitre, se tulbura ca de răscoală, cerînd leafa pe șese luni înainte. Cînd Domnul porunci să se treacă Prutul la Fălciu, către tabăra păgînă, numai bătrînul Postelnic Constantin Ciobanul și șiretul Gavrilică Costachi, cu toate că acesta ținea pe fiica lui Velișco⁴, se învoiră a-l

¹ Hurmuzaki-Bogdan, III, pp. 155-6, n° LXXXI.

² P. 233.

³ Ms, it. 193 citat, f° 437 Vo.

⁴ «Gavrilică Vel Vornic: Întăiuă aŭ ținut pe fata lui Caracaș Spatar, și aŭ

urmă. Ceilalți merseră să se unească cu «Craiul», care era acum în Iași, de unde se răspîndiau pretutindeni podghiazuri prădalnice, păvă la Ocna și la Cetatea Neamțului, unde fu ucisă acea odinioară frumoasă fată mai mică a lui Vasile Lupu, Ruxanda¹. Intrarea lui Sobieski în cetatea de Scaun a Moldovei se făcu într'un clip deosebit de pompos, și întiul rege creștin care călcă în Iași fu întâmpinat de Mitropolitul cu toată preuțimea. Se dădură ospete, cu bucatele strînse de Domnul fugar, și la unul din ele, regele, inviorat de vinul cel bun al Moldovei, prinse a cînta românește acest viers de batjocurire împotriva sfiosului care nu voise să aștepte pe mîntuitorul său :

Constantine,
Fugă bine :
Nici n'ai casă, nici n'ai masă,
Nice dragă jupăneasă.

Șederea în Iași se prelungi două săptămîni în capăt, și aici ar fi lăsat răspuns Sobieski să-i vie și solii Țarului cu care stătea în negocierii necontenite.

Încă în Septembree, oastea pleca pe urmele lui Cantemir spre Bugeac, pentru a strica odată pentru totdeauna cuibul Tatarilor.

Cu privire la această perioadă de izbîndă a expediției, știri nouă se cuprind în rapoartele ce urmează :

I. Raport olandes din Constantinopol, 9 Septembree :

«Den prins van Moldavia schryfft aen dit hoff met een post in 8 dagen overgecomen dat de Poolen in de provintie syn gevallen en dat hy genoodsackt is geworden sich in Galatz te retireren ende dat den Coninck daerselfs en present soude weesen. Den bostangibassi van Adrianopolen heeft ordree gecregen om de derden man optelichten ende met die volckeren het leger aen den Donauw te gaen verstercken.»

făcut pe Vornicul Vasile i pe Ileana ; al doilea aŭ ținut pe fata lui Cosuin Hatmanul, cu carele aŭ făcut pe aslanți frați» (genealogia familiei Costachi în dosarul 377 al Archivei Statului din Iași).

¹ *Vita Constantini Cantemirru* și cronicile Moldovei.

2 Raport din Viena, 15 Septembrie (ms. cit. 194, f° 440):

«Di Polonia si hà l'ingresso del rè in Jassi, Metropoli di Moldavia, incontrato da' grandi e del clero ruteno, con grand' honore; è andato nel palazzo de' prencipi. Banchettò quelli grandi, et poi si inoltrò con l'essercito verso Budiach, ma altri dicono andato verso il Danubio per incontrarse e combattere Muradino Sultano con suoi Turchi e Tatari. Intanto si fortificava Jassi, havendovi posto 12 cannoni, et il prencipe di Moldavia haveva portato seco il thresoro, et l'altro di Valacchia non aspettava che la presa di Buda per dichiararsi.»

3. Raport din Veneția, 18 Septembrie (f^o citat):

«Che S. Maestà, nel marchiare verso il Danubio, avesse attaccato l'essercito de' Turchi, Tartari, Moldavi e Valacchi, quale, doppo sette hore di ostinato combattimento, ritornò disfatti, tagliando l'essercito regio la metà dell' essercito nemico a pezzi, aspettandosiene la conferma.»

Știrea e însă falsă.

4. Raport din Viena, 22 Septembrie (Arch. de Stat din München, *K. Schw.* 1110, f° 172):

«Von der Königl. Polnischen Armee wird geschriben, dass die vornehmere Wallachen mit sambt dem Ihrigen sich in die Türkhey begeben, vnd dass der König von denen Inwohneren der eroberten Statt Jassy das Jurament genohmen, vnd befolchen habe, disen Orth zu fortificiren, wie auch noch andere bequembe Orth, wardurch der Vestung Camieneck die Zuefuhr khan abgeschnidten werden, zu erpawen.»

5. Raport din Lemberg, 25 Septembrie (ms. it. citat, f° 444 V^o):

«L'ambassatori moscoviti andaranro verso Jassi per attendervi il rè, che si remora in quelli paesi.»

În curînd însă veniră vesti rele. Regele găsisse Bugeacul pustiu, și roiuri de Tatari zburătăciau în jurul lui, ucigîndu-î și robindu-î oamenii. Sobieski trebui să se încredințeze că marea lui oaste nu putea face, chiar călăuzită de dînsul, în asemenea locuri o ispravă mai bună decît a lui Cunițchi odinioară. El se întoarce în Iași, arse multe mănăstiri, smuls

pe Mitropolitul Dosoftei cu comorile Mitropoliei și moaștele Sf. Ioan cel Nou și plecă spre Siretiu, urmărit de Cantemir cu Tatarii. Viteazul Turculeț, mazil în slujba lui, îl luă pe samă, făcându-l să ajungă mai răpede la Sniatyn, pe cînd în urmă oastea-î peria de foame și de bolii.

Această nenorocire se oglindește și în rapoartele ce urmează :

1. Raport din Viena, 13 Octobre (ms. it. citat, f° 440):

«Il rè di Polonia, gionto con l'essercite al fiume Prut, li Tartari, Turchi, Moldavi e Valachi, in numero di 50^m, se gli opposero; ma il rè, presentatoli la bataglia, si ritirorno in parti montuosi; volendoli il rè combattere in qualsivoglia maniera, perchè in qualche zuffa sono morti molti signori di qualità, frà quali il Palatino di Podolia, rimanendo la città di Iassi et la provincia di Moldavia quasi affatto destrutta »

2 Raport bavares din Viena, 17 Octobre (Arch. din München, *K. Schv.* 11/10 f°, 185 V°):

«Auss Polen wird geschrieben, dass die Ursach, warumb man so lange Zeit von dem Konig vnd dessen Armee keine Nachricht gehabt, dise gewesen seye, weil selbder sich gar zue tieff in die disorts hineingelassen, daselbst die Armee an Vivers vnd Fourage grossen Mangl gelitten hette; weil wir dan zugleich gefunden, dass die Sachen mit Moldaw vnd Wallachey weith anderss alss man sich anfanglich eingebildet hat, befunden, vnd erfahren dass disse viel mehr der Tartaren, als des Königs Partey halten theten, als hette disser mit der Armee sich nothgedrungenen Weiss widerumb biss nacher Jassi zurukh gezogen, ohne dass man wissen könte, wohin das weittere Vorhaben gehen möchte.»

3. Raport din Viena, 20 Octobre (ms. it. citat, f° 452 V°):

«Di Polonia si hà esservisi stato in gran pena per l'avviso che Tartari e Turchi angustiassero il nostro essercito polacco nella ritirata verso il regno, e si diceva ancora, fossero usciti da Camienetz 3.000 gianizzari et 800 cavalli per difficultare il passo della selva Becovina: mà poi si sono ricevute lettere da S. M , che dicono che, avvertita che numero considerabile de' Tartari alloggiava in una valle, una

lega del suo campo [Valea-Strîmbă a lui Neculce], perciò si mosse su la mezza notte et, sull' alba attaccati li nemici, ne facesse strage di molti e prigionia di 300 capi principali, fugando il resto, con la perdita di quattro soli Polacchi, e, dopo comparso altro capo de' Tartari, che non sapeva il successo de' suoi, furono anco quei battuti, mà non si sà il numero de' morti, supponendosi però non havranno più nemici ardire di presentarsi alla vista de' Polacchi, perchè S. M. potrà ritirarsi senza disturbo; sendo la sudetta fattione seguita alli 3 corrente Havevano scritto le lettere del campo delli 20 passato che la città di Jassi era abbrugiata per accidente, con tutti li nobili monasterii e chiese del rito greco, et l'ultime lettere non ne parlano, forse non stimando necessario replicare quello. . .

Di più si hà di Polonia che, accampatosi l'essercito sotto Jassi, l'insolenza de' soldati accese il fuoco nelli tetti delle chiese greche, nelle quali erano ricovrati gl' habitanti et il meglio delli loro haveri e, perche si vedeva difficoltà di preservare quella città e castello, si ritirò il presidio e monitioni, per essere quel popolo di fede incerta. Bensì S. M. prese sotto la sua protezione quelli volsero seco andare, frà quali il Metropolita, d'ottima intentione per la Christianità, e, nel marchiare l'essercito al quartiere d'inverno, verso la Polonia, vedutosi alle spalle il nemico, fù questo battuto»¹.

4. Raport bavares din Novembre (Arch. de Stat, *K. Schw.* 9487, a, b, c, f° 109):

«Polonia. Il gran tempo, che' Rè di Polonia frapose (??) prima di uscire in campagna fecero credere che'l suo disegno non era di far gran male al Turco.

Tuttavia si dice ch' egli abbia data una battaglia a nimici, e quello che fà più maraviglia e non si può comprendere si è ch' egli andò a cercare i nimici così lontano, avendoli alla porta; in effetto, i Turchi di Camieniek gli facevano più male che l'Hospodar di Moldavia ed i Tartari, ed hà meno guadagnato in cacciar gli uni che gli altri. Camieniek

¹ Cf, pentru alte izvoare, *Chilia și Cetatea-Albă*, pp 238-9.

sarà sempre una spina a' piedi de' Polacchi, ed averebbe fatto assai meglio di prenderla che di voler far dichiarare l'Hospodar »

5. Raport bavares din Viena, 3 Novembre (*ibid.*, *K. Schw.* 11/10, f° 194 V°):

«Im übrigen vernehme ich von vertrauten Hand, dass ienes was ohnlängst von glücklichen Progress der königl. polnischen Waffen anhero notificirt worden ist, sich nicht allerdings also verhaltet: vnd werden disse particularia gemeldet, dass bereits vor 14 Tagen der König schon widerumb ohnweith der polnischen Gränizen im Ruckmarsch demselben auch niemahls ernst gewesen seye, mit denen Türckhen vnd Tartaren, welche doch über 30^m Mann nicht starckh gewesen weren, zue schlagen; ia er hette viel mehr durch den praecipitanten Marsch über 4.000 der Pölackhen von denen Feindten gefanglich hinden nehmen vnd von den Seinigen die Statt Jassi einascheren lassen; welches dan die einzige Operation des ganzen Veldtzugs gewesen were. So seye auch die polnische Infanterie dermassen ruinirt, dass selbe nicht über 1.500 Mann starckh were, indeme es an vivens also gemanglt hette, dass sich der gemeine Knecht des Rossfleisches habe gebrauchen müessen. Vnd wird dises alles denen französischen consiliis attribuiret, durch welche numehr all Littawer zue Secundirung selbigen Cronintention weren verleittet worden; hette auch eben disser alierchristlichste König seinen abermahligen Legaten an die moscovitische Czaaren geschickht, umb alle Mittel anzuwenden, damit die getroffene Allianz unfruchtbar gemachet werde »

După plecarea Polonilor, Cantemir pare să fi cerut ca Tarii să-î rămâie în țară pentru a-l păzi de vre-o năvălire răzbunătoare. Raportul din Cracovia, 20 Decembre, cuprinde, în adevăr, următoarele (ms. it. citat, f° 472).

«R'solse detto Naradino unire le proprie truppe et farle passare in Moldavia, per mantenere quella provincia, così comandatoli dal Can de' Tartari, tanto più che quel principe l'haveva domandato, se bene stava questo pronto per

prender l'armi et unirsi all' Imperiali ogni volta sii sicuro non esser abandonato ¹.»

În acest an 1687, Imperialii câștigă o biruință pe cîmpul vechii înfrîngerii de la Mohács și tot odată ei pun mîna pe Ardealul întreg. Negocierile începute de demult între ei și Șerban-Vodă Munteanul trebuiau să iea decî un mers mai răpede. În primăvară se asigura că el ar fi primit porunca de a ieși cu oastea lui la Belgrad, ca în 1683². Șerban știu să se răscumpere, și în curînd el căpăta iarăși prietenia atotputernicului Dragoman al Porții, Alexandru Mavrocordat³.

În legătură cu asemenea vești e știrea olandesă din 22 Ianuar că toată horda va fi orînduită la Dunăre împotriva Tatarilor și Muscalilor uniți⁴. Către sfîrșitul anului 1687 Poarta se ocupa serios cu gîndul de a face loc în țerile noastre Calmucilor, cari voiau să se desfacă din ascultarea Țarului și să se alipească la dînsa⁵.

¹ Ultima parte pare a privi mai curînd pe Șerban-Vodă, despre care se zice în scrisoarea din Viena, 28 Decembre (f° 472 V^o): «Un numero de Tartari, scorrendo verso la Transilvania, fò batuto dal principe di Valachia, quale dice habbi mandato un suo figlio (!) a Pössonia per sicurezza di certe truppe che domanda per scorrere con quelle nel paese ottomano».

² Ms. citat, f° 105 V^o; Constantinopol, 22 Maiu: «Così la Porta si dice ordinò questo anno il principe di Vallacchia Serbano Cantacuseno di portarsi a Belgrado con tutto il suo apparato,—che dall' anno della fuga di Vienna non s'era mosso da Vallacchia, mà si crede che la mos-a del sudetto principe di Vallacchia sarà per trattare e cercare qualche agguistamento di pace».

³ *Ibid.*, f° 145; Constantinopol, 15, 18 și 24 Septembrie: «Il principe Serbano... si fece am co del Maurogordito, — che per avanti erano nemici».

⁴ «Dat den gantschen tartarischeen macht met het leger aen den Donauw gelegen op de Polen ende Moscoviters souden passen».

⁵ Ms. cit. 272 din Bibl. Regală din Munche, f° 215, Constantinopol, 1-12 Decembre: «Quelle lettere... dove gli davamo anco parte dell' ambasciatore di Calmucchi Tartari, che all' hora era arrivato alla Porta con 15 persone, e dimandava da Gran-Signore una provincia a nome di molte mille famiglie calmucche, per poter loro habitare, non volendo più stare sotto li christiani et esser soggetti alli Moscoviti, supplicorno di dargli licenza d'intrar nell' Ukraine overo nella Moldavia. Gli fù risposto all' hora che non fosse tempo e che habbino pazienza. Sopra questo proposito hora vien un discorso fatto quesu giorni in una conversatione di cortegiani, dicendo che li Tartari preco-

Cît privește pe Cantemir, el avu numai ciocniri cu podghiazurî (în Iunie) și grija carelor cu zaherçle, pe care miî de păzitori păgînî le întovărășiau spre Camenița. Ajutînd cu hrana această puternică cetate, el se făcea a păstra totuși prietenia față de Sobieski, poftindu-l chiar să-î mai vie în țară, dacă-î dă mîna.

Aceste afaceri de o însemnătate mică sînt arătate astfel în rapoarte olandese și italiene.

1. Raport din Cracovia, 7 Iunie (ms. It. 195, fo 89): «Una partita della nostra cavalleria, scorsa in Valacchia, havendo incontrato un' altra de' Tartari, che andava verso Cameniez, fù da' nostri disfatta, con morte de 100 nemici e 40 prigionii, et un Tartaro fuggito in Jassi, rappudendo (*sic*) a quel principe falsamente che li nostri furono battuti con gran perdita e che gl' altri si erano nascosti nelli boschi, che però detto principe spinse altro corpo di gente per distruggere affatto li nostri, mà riuscì il contrario, mentre furono battuti con gran mortalità de' nemici, e trà l'altri prigionii furono quattro principali Tartari, un' Aga turco et il capitano Lipchy.»

2. Raport din Constantinopol, 26 Iulie: «Den 18 deses seen courier uyt Moldavien aen dit Hoff gecomen met tydinge dat de Waivoda van deselve proventie, benefens eeniege Tatars, een goede quantiteyt provisie geluckigh in Camieniec soude gebracht hebbe.»

3. Raport din Viena, 27 Iulie (ms. citat, f. 109): «Di Polonia habbiamo che, saputo il generale del regno lo staccamento della Valacchia del gran convoglio scortato da 15^m Tartari e 4^m Turchi, prendendo la strada di Cifera (*sic*), S. E., in fretta unita la cavallaria leggiera, partì verso la selva

pensi hanno havuto una secreta intelligenza con li Cosacchi e con li Calmuchi. Quella di Cosacchi è svanita, perchè fù scoperta; questa di Calmucchi la vanno trattando, e, sebene la Porta sin' hora non hà consentito di voler introdurli nel suo dominio, pero. hora che è venuta la noova alla Porta, come la Vallacchia s'è portata alla devotone e suggestione di Sua Maiesà Cesarea, vorranno, se potranno, introdurle in Moldavia, che serviranno per freno alli christiani. Pero questi sono discorsi che si sono fatti e penetrati da una casa, dove erano oficiali del nuovo Gran-Vesiro. Però non v'è nessun tal segno.»

Boccovina, conducendo in groppa e sopra carri la fantaria, con speranza di prevenir il nemico, come faceva il generale campestre con tutta la sua gente e Gran-Generale di Lituania ;' ma finalmente si seppe che detto gran convoglio fosse penetrato il medesimo giorno in Camenicz, rimanendosi li Turchi e Tartari ad assicurare la raccolta de' grani, caso che l'armi polacche volesse impedirla; et, perchè si teme che dopo li Tartari havesse possuto scorrere nelle viscere del regno, etc.».

4. Raport din Viena, 3 August (*ibid.*, f° 113): «Di Polonia si hà che il principe di Valachia fosse stato causa che entrasse il gran soccorso in Cameniz, poichè non avisò li nostri generali senon quando detto soccorso era entrato. Passò doppo l'essercito polacco, tre leghe de Cameniez, etc.»

5. Raport olandes din 18 August: «Na dat het poolsche leger voor en ontrent Cameniec in Podolien is gecomen, heeft men daervan met aen den Danauw besich om alles wat døenlyck is by den anderen te brengen, om de voors: stadt te gaen ontsetten, en wert geoordeelt dat syn leger behalven de Tartars ontrent dertig duysent mannen sal uytmaecken.»

6. Raport olandes din 13 Septembrie: «De Polen segh men dat weder by Cominiec op de grensan van Moldavien gesien souden syn».

7. Raport din Cracovia, 27 Septembrie (ms. it. citat, f° 148): «Il prencipe di Moldavia continua nella sua sommissione verso S. M, volendosi rendere per ogni verso, ma S. M., stante la poca fede di quel paese, non accetta l'offerta, havendogli risposto in ambiguo, cioè di voler sopra ciò tener consiglio de senatori, sendo più volte stato ingannato da quella gente.»

8. Raport din Cracovia, 1-iü Novembre (*ibid.*, f° 171): «Il principe di Valacchia assiste a Turchi e Tartari per introdurre il convoglio in Cameniez, ma li nostri g' hanno peluto (*sic!*), etc.»

În cursul anului 1687 încă, Împăratul încoronase pe arhiducele Iosif ca rege al Ungariei. În Ianuar 1688 se știa la

Sibiū că amîndoi Domniî vor trimete solî pentru a fêlicita pe noul vecin¹. Trimesul muntean, Antonio Stefani, episcopul catolic de Nicopîl, se întorcea în Februar cu mai multe scrisorî de mulțămîrî către stăpînul său².

Relațiile cu Turciî erau totuși întretinute cu dibăcie. Până și Apaffy din Ardeal scria în Ianuar Porțîi că el n'a trecut de partea Imperialilor³. În aceeași lună sosia tributul muntean cu darurî bogate pentru toată lumea din Constantinopol; Șerban căuta să capete cea de-a treia întărire a sa. Aga care veni îndată cu vestea Domniei nouă a lui Soliman al III-lea primi din partea amînduror Domnilor cît putea să-l mulțamească⁴.

¹ Ms. it. 195, f° 195 V^o; Viena, 4 Ianuar 1688: «Si hà di Cebino che li prencipi di Moldavia e Valacchia, dubitando di qualche invasione de'nostri e come feudatarii della Transilvania, havevano risoluto incaminare deputati a latere, per rallegrarsi della sua prosperità, con offerta d'ogni assistenza, et in breve si aspettano in Possomia». Cf. raportul bavares din aceeași zi (Arch. de Stat din München, *K. Schw.* 11/16, f° 7 V^o): «Negst deme wird aus besagten 7-burgen gemeldet, dass von selbigem Abbaffi und dem Wallachischen Weywoda eine Gesandschaft vnterweegs nacher den kayl. Hoffe begriffen seye, und dass diser noch imer Instanz mache, damit ihme eine Anzahl teutschen Volckhs gegen seincr Bezahlung überlassen werden mochte, mit dem Verrosten, dass er wider die Porten gutte Dienste thun wolte, vnd khonte» (altă copie, f° 9)

² *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 246 și urm. Cf. *Socoteliile Brașovului*, la acest an. Apoi *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 323 4, n° II.

³ Raport olandes din 2 Februar.

⁴ I. Raport din Constantinopol, 12 Ianuar (ms. it. citat, f° 16): «Dal principe Serbano di Vallacchia questi giorni è arrivato il tributo al Tesoro, et anco a parte al moderno Gran-Signore e nuovo Gran-Vesiro et a tutti li nuovi ministri molte borse hà mandato e procura d'ottener la confermatione sempre si fà ogni tre anni, e si fà il calcolo che gli costarà, col tributo che hà spedito adesso, con li particolari gran rigalli, e per la spesa della confermatione, in tutto la somma passerà di mille borso, senza fallo».

2. Raport din Constantinopol, 8 Mart (*ibid.*, f° 19): «Gli Agha che furono spediti dalla Porta al principe di Transilvania e Vallacchia ritornavano ben rigallati da questi prencipi, per haver portato la nuova dell'essaltatione del nuovo Gran-Signore al trono, e raccontano questi che, non solo la Transilvania è piena d'esserciti alemani, mà anco la Vallachia si stà in continuo timore». Cf. raportul bavares din Viena, 1-iū Februar 1688 (Arch. de Stat din München, *K. Schw.* 11/16, f° 37 V^o): «Negst deme auch von dannen (Transilvania)

Era de alminterea singura politică cu putință într'un timp cînd începea a se vorbi de pace, și anume de una care ar lăsa Împăratului, nu numai Ardealul, ci și amîndouă principatele dunărene ¹.

Cît privește Moldova, Poloniî nu plecaseră în 1686 fără a și opri toată partea de Miază-Noapte și Apus, cu Cimpulungul și Ținutul Cernăuțului. Dar în cursul anului 1687 se făcuse o îmbunare a relațiilor lui Cantemir, care asculta tot mai mult de partida lui Miron Costin, lui «Mironașco», cum i se zicea la Curtea regelui. Paza în cele două stăpîniri polone se dădu unor ofițeri moldoveni de obîrșie, Davidel, care și plecă în curînd cu ai săi, și Turculeț. Podghiazurile fură de acuma înfrîinate. Și la începutul lui 1688, Cantemir-Vodă trimetea la Rege pe Sava pîrcălabul de Orheiù, cu o scrisoare dulce ca mierea ².

În Iunie se vede oarecare mișcare la Dunărea-de jos. Hanul vine spre Isaccea, unde trebuia să se unească cu Mustafă-Pașa ca să apere granița aceasta de Poloni și de Muscali. La Siliștra se puse un Pașă nou, după recomandăția lui Iesem saü Ieien-Pașa, Carà Mustafă ³. Tatarii din Bugeac se ridicară pe Prut și Răut spre Soroca, pe cînd Marele-General al regatului se coboria spre Camenița ⁴.

Aici însă nu se ajunse la nimic. Din potrivă, lucruri foarte

geschrieben wird, dass der newer Grossherr einige Aga an disen, wie auch den Fürsten in Moldaw und der Wallachey abgefertigt habe, deren an- vnd Mu- bringen aber noch unbekannt seye».

¹ V. raportul bavares din Viena, 11 Mart (Arch. de Stat din München, *K. Schw* 11/16, f° 73): «Sovil man weitläufig vernehmen könte, were die Porten entschlossen, das oberhalb Esseckh gelegene Landt Ihro Kayl. Mayt. abzutretten, und zugleich ihren auf die Furstenthumber Sibenburgern, Wallachey und Moldaw habenden Praetensionen zu renunciiren, dagegen die Sclavonische und Bösische Lande der Porten verbleiben sollen; warvon die Zeit ein mehres eröffnen wird».

² Hurmuzaki-Bogdan, III, p. 156 și urm.

³ Rapoarte olandese din 19 Iunie și 28 Iulie. În Februar 1689, Pașa din Siliștra și ocrotitorul său periră amîndoi, după stăruințele Hanului (raport olandese din 21 Februar 1689).

⁴ Hurmuzaki-Bogdan, III, p. 176 și urm.

însemnate se petreceau de spre partea Țerii-Românești. În Iulie, Șerban-Vojă trimetea la Viena pe episcopul Ștefan, împreună cu câțiva boieri. Se pare că după îndemnul lor generalul Veterani din Banat luă în August Caransebeș, înaintînd spre Orșova¹. La începutul lui Septembrie, trupele lui erau acum la podul lui Traian, adecă unde e acum Severinul². Veterani scria că țara e gata să l ajute în tot chipul³.

Dar nu era așa. Șerban întrebunță toate silințele sale pentru a face să-și iasă din țară, trecînd în Ardeal, generalul care venise înaintea de a se fi încheiat un tratat formal, pe deplin asigurător, între dînsul și Împărat. Indată după aceasta el trimetea pentru acest scop la Viena pe cei trei soli mari, în fruntea cărora era fratele său Iordachi. Pe la începutul lui Novembre se afla în Viena că ei se găsesc «la Brașov», pe cînd Turcii, cu candidatul lor pentru coroana Ungariei, Emeric Tökoly, se strîng la Nicopol. Vestea despre moartea lui Șerban nu soși decît în Decembrie, cu zăbavă, pentru că o bucată de vreme veștile în străinătate fuseseră oprite, ca să se poată întări Domnia cea nouă a lui Brîncoveanu. Tot odată sosiaș însă, la 10 Decembrie, și Trimeșii

¹ *Doc. Cantacuzinilor*, p. 324 și urm.; raport bavares din Viena, 29 August (Arch. de Stat din München, *K. Schw.*, 11/16, f° 241 V₀).

² *Ibid.*, f° 254 V^o (16 Septembrie): «an den Dounaustrom, biss in die Gegent der traianischen Brucke».

³ V. raportul bavares din 26 Septembrie (*ibid.*, f° 260): «Die gegen der Wallachey und 7burgen zu marchiren beorderte Regimente nicht allein den Saw-, sondern auch den Donau-Fluss bereits repassirt seind.. So hat auch der General Veterany anhero berichtet, dass sich die wallachische Standte sehr geneigt erscheinen, nicht allein das turkische Joch gantzlich von sich zu legen, sondern auch die kayl. Waffen wider die Porten nach allen Krafftten zu beforderen». Cf. raportul din 21 Novembre: «Von dannen (Transilvania) hat man auch mit Schreiben vernohmen, dass zwar der General Veterany habe mit etlichen tausent Mann in die Wallachey gehen wollen, alls er aber die Weege und Strassen zur Passage hatte recognosciren lassen, weren selbige dergestalt inpracticabel erfunden worden, dass solches Vorhabe nothwendig habe müssen unterlassen werden, daher es nun an deme were, dass selbige Stände anstath der wurcklichen Einquartirung zue Behuef der kayl. Miliz und etwas Sublevation der 7-bürg. Landten ein gewisse Summa Geldts contribuiren sollen».

lui Șerban, cari înțelegeau să-și îndeplinească misiunea, cu toată schimbarea de Domn ¹.

Rapoartele italiene citate sînt următoarele :

1. Raportul din Viena, 7 Novembre 1688 (f° 325) :

«Il Zecheli è verso Nicopoli e con lettere escrē (*sic*) seditioni a favore de' Turchi, un corpo de' quelli stava postato a Nicopoli, e qui si attendono alcuni parenti del principe di Valacchia, mandati dal medesimo come ambasciatori per qualche aggiustamento, essendo già arrivati a Corona.»

2. Raportul din Viena, 11 (?) Decembre (f° 335 V^o) :

«Con staffetta s'è saputa la morte del principe di Valacchia, e dicono che quei popoli habbiano eletto per suo successore il Brancovan, che era suo nipote e cancelliere della provincia, molto amato e stimato dai Vallacchi, mà non si sà se habbino tenuto il precedente consiglio de' Turchi nella longa maladia del Cantacuzeno, opure se l'hebbero fatta l'elettione per sottoporla alla confirmatione della Porta, e non si sà nemeno se l'inviati del morto Cantacuzeno proseguiranno il viaggio verso questo paese o pure aspettaranno nuove istruzioni.»

3. Raportul din Viena, 12 Octombre = Decembre] 1689 (f° 480 V^o) :

«E arrivato Mon. vescovo di Nicopoli e altri inviati di Vallachia, che partirono avanti la morte del principe Sarbano Cantacuzeno e per strada hanno ricevute le lettere del novo principe di Casa Brankivan, nipote di sorella del novo eletto, ad esclusione di suo figlio e de' fratelli, havendo li popoli stimato più proprio questo che era cancellario della provincia et informato di tutti gl' affari; et alla sua elettione hà costituito un ministro turco principale, che era andato per esigere il solito tributo, e probabilmente sarà confermato dalla Porta.

Le loro istruzioni fin hora non si sanno, ma li suppongono dirette al guadagnar tempo, come hanno fatto fin hora per esimersi dalle contribuzioni, rimanendo sempre attaccati a Turchi e Tartari.»

¹ *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 325-6

4. Raportul din Viena, 19 Decembre (f° 343):
«Alli deputati di Vallachia ci sono dati commissarii per udire le propositioni loro.»

5. Raportul din Viena, 22 Februar 1689: «Due delli inviati della Vallachia sono ritornati alla patria con il trattato di protettione concluso con quel principe, e due sono restati quì sino alla ratificatione, incaricando il Veterani di assister a quel principe in ogni sua occorenza».

De aici intrăm în Domnia lui Brîncoveanu, care a fost tratată după aceleași izvoare în *Operele lui Constantin Cantacuzino Stolnicul* și în *Documente privitoare la Constantin Brîncoveanu*.

Adause (1689-93).

Viena, 12 Iunie 1689.

Dietrichstein către Electorul Palatin.

... Der Waywoda in Wallachey hat sich mit Überschickung des Tribut und Regalien bey der Porten entschuldiget, dass er sich der kayl. Obediens ergeben müssen, er wolte aber treu bleiben, und haben die Türcken die Vestungen so sie darinnen haben, alss Tule [=Kule, Turnu], gegenüber Nicopoli, Giorgeli gegen Ruschick, woh die Brucken bey der Tonau ist, und Ibrail besetzt....

Viena, 5 Iulie 1689.

Stoyberer către Electorul de Bavaria Max-Emanuel.

... Auss Ober-Ungarn nur dises zu berichten, dass, lauth der in 7bürgen habender Avisen, der wallachische Fürst auf das Newe den Tribut nacher der Ottomanischen Porten überschickht, und seine ohnlängst an dem kayl. Hofe alhie gewesene Abgeordnete, weil selbige die limites mandati egredirt haben solten, in die Eisen zu schlagen befolchen habe....

Viena, 19 Februar 1690.

Stoyberer către Max-Emanuel.

...Auss 7bürgen hat man die Nachricht, dass der wallachische Hospodar den Generaln Heyssler zue sich eingeladen, und diser zu erscheinen die Zuesag gethan habe; alss er aber albereits in procinctu gewesen, in Begleitung 60 Pferdht dahin zu gehen, seye die Kundtschafft eingeloffen, wie dass die

Tartaren ihme aufpasseten; daher er 20 Mann zue recognosciren aussgeschickht, welche zueruckh gebracht, dass der Feindt 20^m Mann starckh seye, mithin verursacht, das er General sich mit der Miliz also gleich gegen die 7bürgischen Grenzen retirirt, und bey Campolongo logirt habe, wolle auch auss diser Begebenheit eine vorgehabte Verrätherey vermuetht werden. Weilen nun das Landt 7bürgen, etc.

Viena, 29 Junie 1690.

Stoyberer către Max-Emanuel.

... Es sind auch einige wallachische Deputirte alhie, ohne dass man wissen klan indeme deren Negotiation bestehet, so sich doch mit Negsten äussern wird....

Viena, 4 Maiü 1690.

Stoyberer către Max-Emanuel.

(după scris. polone). Indessen weren die bey Jassy versamblt geweste Türcken mehrern theils wider von einander ggangen, nachdem sie zuvor den wallachischen Hospodar gezwungen, eine Quantitat Proviants in Camieneck zu wendyren (?). von deme aber die Polacken 30 Wägen hinweg genohmen, viel der Wallachen caputirt, und den commandirenden Rittmeister gefangen bekommen haben, welcher ausgesagt, dass zue Jassy noch 500 mit Proviant belaiadne nacher besagten Camieneck datinirte Wägen in Bereitschafft stundten, auf deren Abfuhr man polnischerseiths ein wachtsambes Auge haltete.

Viena, 16 Iulie 1690.

Stoyberer către Max-Emanuel.

... Der jungst gefänglich anhero gebrachte Wallach solle derienige seyn, welcher den General Heyssler in verwichenen Jahr, unter dem Praetext, dass er ihme die pactirte Summa Geldts ausszahlen wolte, nacher Cronstatt zu kommen persuadirt, selbigen aber in der Nacht denen Tartaren in die Hande zu lifern gesucht hette, welchem Unglückh er General kümmerlich entgangen were....

Viena, 11 Mart 1691.

Stoyberer către Max-Emanuel.

.... Politische Briefe melden von sicherer Nachricht, dass der wallachische Hospodar bei Verlierung seines Kopfs eilfertigst nacher Constantinopel citirt worden; die Ursach, und der fernere Erfolg wird mit der Zeit zu vernehmen seyn....

Constantinopol, 28 Septembre 1691.

.... S'è inteso che il rè di Polonia viene in Moldavia, e non si sà dove vuole andare. Il principe di Moldavia Cantemir con gran premura l' hà avvisato in Adrianopoli, da dove furono spediti ordini alli Tartari et hanno costituito nuovamente serascher un certø Ghiurgi-Mehmet-Pascià, così detto, che debba andar in Isakce e di far *hefiram*, cioè una *insurrectio*, colli quali e con li Tartari dovrà andare per incontrare li Pollacchi [che, havendo] solamente seco 10 m Cosacchi, haverebbero potuto estermnar in Budziak et li porti di mare....

Rapoarte din Constantinopol, 22 Octombre și 16 Novembre 1691.

.... Il Cantemir, principe de Moldavia, diverse volte scrisse et assicurò la Porta che non vi sia gran militia di Cosacchi col Polacco, di quali temevano in Budziak et in tutti quelli contorni, mà delli Pollacchi non s'haveva da temer, perchè questo prencipe fece abbruciar tutti li fieni e sotterò li fromenti, lasciando come un deserto le parti dove hà dovuto passare l'esercito polacco¹....

Constantinopol, 12 August 1693.

.... Hoggidì le vie si trovano chiuse e pericolose per la frequenza delle poste e di passaggieri che vanno all' armata. Nondimeno habbiamo voluto questa volta anco risigare la nostra vita, per esser molto necessario e premuroso questo aviso per il ben publico e per la christianità, e perchè importa molto che a tempo lo sappia l'imperatore, gli dobbiamo

¹ Ms. 277, f° 162 (19 Octombre 1692), despre răspingerea de la Soroca a lui Cantemir și Mustafâ-Pașa; f° 163 (aceiași dată), despre întărirea cetăților Hotin și Zwaniecz de către Poloni.

dire che habbiamo penetrato da sicura parte, che non può fallare, e così credetelo, che la Porta diede una particolar incumbenza al nuovo principe di Moldavia, figlio del quondam Duca principe, et il Gran-Vesiro anco avanti la sua partenza d'Adrianopoli gli lo scrisse, che con ogni studio et attentioni procuri quello gli è stato comandato dalla Porta, cioè d'intendersi col General Jablonoski di Polonia e di trattar la pace di Polachi colla Porta, senza frameschiare l'Imperatore, nè il Venetiano. A questo fine hà scritto la Porta al Han di Tartari, sapendo che questo sia amico del Rè di Polonia, e l'ambasciatore di Francia diede al sudetto Principe di Moldavia avanti la sua partenza lettere per il Rè di Polonia, per il sudetto Jablonoski e per l'ambasciatore francese che si trova in Polonia, assicurando quest' ambasciator francese la Porta che spuntarà presto la pace per mezzo del General Jablonoski, al quale si dice che il sudetto Principe habbia spedito una sua persona colle lettere....

A D A U S.

În ms. 404 al Bibl. Ossoliński din Lemberg, f° 354 V°, se află o scrisoare a lui Veterani, din Lipova, 22 Septembrie 1691, adresată către regele Poloniei. El arată următoarele păreri cu privire la războiul turcesc: «Moldaviam tuto possidebit nemo qui nisi Budzakum sit expugnatus et, licet Tartari absint modo, tempus agendi tamen brevitatis vix concedet, eversionem credo». Deci ar fi bine ca regele să ia pentru anul viitor măsurile pe care le cere o expediție în Bugeac.

În ms. 408, f° 77, se cuprind instrucțiile date, la 2 Septembrie 1691, lui Stanislav Malachowski pentru încheierea unui tratat cu Poarta: ele sînt datate «in castris regiis ad fluvium Prut, in Moldavia».

IV.

MEMORIILE DE REFORME ALE BOIERILOR ROMÎNÎ
DIN 1821.

I.

În Prefața volumului X din colecția Hurmuzaki¹ am vorbit despre sentimentele de nemulțămire cu starea de lucruri ce dăinuia, de dorință a unei nouă orînduirii ce se deșteptaseră în inimile unora dintre boierii munteni, fugari în Brașov, pe urma tulburărilor grecești și românești de la 1821. S'a arătat acolo că aceșii nemulțămiiți se alcătuiseră în comitet de reforme, aleseseră un secretariu, pe destoinicul Vilară, Grec care găsia bine să lupte împotriva Grecilor, că ei puseseră în scris un memoriu pe paragrafe și plănuseră chiar trimeterea la Petersburg, izvorul alinărilor și fîntina mîngîierilor, a unei solii de șeisprezece, care trebuia să dea și graiul celor cuprinse în acel act de plîngere și de rugăminte.

Plîngerea boierilor și proiectul lor de reforme se află în traducere grecească la N. Kretzulescu, care le a dăruit în 1890 Academiei², dar aceste acte aũ fost cuprinse în volumele de Miscelane, unde nu știu dacã s'ar putea da de urma lor. Așa încît memoriul nu era cunoscut pînã acum, și atîta se putea bãnui cã el cuprindea cea mai necruțătoare criticã a Domniei străine, în toate urmãrile ei, adevãrate sau închipuite. Întîmplarea m'a fãcut sã-l descopãr, într'o colecție particularã din Ardeal. E scris într'un caiet de hîrtie asprã, de formatul jumãtãții de coalã, și se întinde pe trei file. Nu e forma definitivã, ci un brulion, o ciornã, cãci la sfîrșit sînt șterse cu condeiu trei puncte, care nu sînt, de sigur, printre cele mai lipsite de interes.

¹ Pp. LXVIII, LXXIII.

² *Analele*, XII, partea administrativã, pp. 99, 102-3.

Presupuneri mele de la 1896 se arată pe deplin îndreptăţite. Boierii din comitet lupta cu cea mai mare înviersunare împotriva regimului grecesc, şi încep pentru aceasta de la cele mai depărtate timpuri ale Grecilor, cari s'au sfâşiat luptînd între cetăţi, cari au adus apoi dihonie şi ură între toate popoarele ce i-au primit, cari prin mania lor de intrigă au adus raperea legii într'o Biserică a Răsăritului şi o Biserică a Apusului — ciudată mrturisire într'un act pornit de la nişte ortodocşi şi menit să ajungă la Petersburg! — şi, la urmă, prăbuşirea pentru totdeauna a Împărăţiei greceşti. Scriitorul, om cu ştiinţă istorică, arată apoi cum Grecii fără ţară s'au furişat ca Mari-Dragomanii în tainele şi încrederea Turcilor, cum atunci ei au început să pîrească pe ai noştri ca trădători fireşti ai Sultanului, cum au izbutit în sfîrşit să ia tronurile noastre.

Odată ce şi-au atins această ţintă nelegitimă, căci între noi şi ei n'a fost nici-o legătură sufletească şi nici-o aplecare, Voevozii fanarioţi ar fi început în chip conscient şi sistematic o politică menită a scoate pe Romîni din toate rosturile şi a întemeia pe pămîntul smuls de la dînşii o «Grechie nouă». Pentru aceasta au suprimat oştirea de ţară, au împiedecat negoţul cu străinătatea, au dat drumul în ţară vinurilor şi rachiurilor străine, au pus Greci de ai lor în capuchehaielicuri, prin care de atunci Romîni nu s'au mai putut plînge, fiind chinuţi în voie, «cu uşa închisă», şi tot aşa în Biserică, în multe boierii, în strîngerea veniturilor vămii şi în arendarea totală a «rusumaturilor» Domniei. La aceste păcate s'a adaus prădăciunea din acest an 1821, aruncarea în pribegie pe vreme de iarnă a familiilor boiereşti şi prădarea întinsă a întregului lor avut.

Boierii tineri din Braşov nu se folosesc însă de acest prilej pentru a cere Turcilor îndreptarea întregii stări de lucruri şi nu se inspiră pentru aceasta de sentimente iubitoare pentru întregul popor în numele căruia vorbeau. Nu, ci ei se îndreaptă, în chip trădător, către Ruşi şi vorbesc protectorilor creştini o limbă cu desăvîrşire oligarhică.

Ei nu mai vreau Domnia Grecilor, dar nici o altă Domnie.

Aceasta o spuneau explicit într'un punct din urmă, în care-și arătau dorința de a cîrmui prin două Divane locale, de boieri mari, Țara-Românească, din București, și Oltenia, din Craiova. Ștergînd acest punct, care li se va fi părut prea deslușit, prea îndrăzneț, ei nu pomenesc nicăiri în restul actului Domnia prin pămîntenii pe care întîmplările de la 1822 erau să o aducă la viață.

Puterea va fi decîi a boierilor, numai a boierilor. Însă a boierilor *în cîmuri*, nu a mazililor, și a boierilor de țară, nici măcar a celor ce stăteau de mult în țară și-și luaseră nevastă pămîntence. Ei nu vor avea numai stăpînirea întregă, ci și toate drepturile care se adunaseră pe încetul în minile lor: vor păstra, ei și văduvele lor, scutelnicii, vor rămînea cu poslușnicii, vor primi darurile de sare, pe care vor putea-o și vinde. Dar atîta nu e de ajuns, odată ce este vorba de reforme: vinăriciul, care-î supăra, va fi înlocuit prin pogonărit, și boierimea nu va fi supusă la nici-un fel de dijmă,—scutare pe care și Moldovenii o cerură și o căpătară de la Ioan Sandu Sturza Voevod¹. Toate veniturile Statului vor fi date în arendă, și boierii mari le vor putea dobîndi pentru a le trece apoi, în bucăți, altora. Turcii nu vor mai putea cere ajutoare în natură, cu drepturi asupra lor. Ei vor da înapoi raiielele în folosul moșierilor. Vinul și rachiul străin nu vor putea intra nici de transit, pentru a nu dăuna vînzarea produsului viilor și velnițelor boierești. Hotarele se vor deschide pentru ieșirea vitelor și grînelor. Se va îngădui lucrul minelor, și se va ajuta întemeierea de fabrici.

Prin noua sa cunoștință a lucrurilor europene, boierimea începea și supt raportul economic să prindă aripă.

Grecii vor fi goniți din clerul înalt și din conducerea mănăstirilor. Îndreptarea în acest domeniu se va mărgea, de altfel, numai la închiderea episcopiilor în venitul patrafirului și în ajutorul de hrană. Și egumenii vor fi îngustați într'o leafă, ca și slujbașii mănăstirești de pe lîngă dînșii. Averea cealaltă se va strînge de «iconomi mirenii», oameni cu ga-

¹ *Uricarul*, II, ed a 2-a, p. 199 și urm.

ranții, cari să împartă veniturile între Locurile Sfinte, dacă mănăstirea va fi cumva *închinată*, și între nevoile zilnice de reparație sau pomenile pe care de sigur le-aū dorit ctitorii.

Cîte ceva se prevede în folosul negustorilor. Nu vor fi negustori străini privilegiați, ci toți vor trebui sa intre în acea Companie ce se va înjgheba pentru negustorii de țară. Același lucru și pentru meșteri, cari vor trebui să intre în breslele, în *esnafirile*, croite după moda constantinopolitană, ale localnicilor.

Firește, foarte puțină grijă pentru țeranii. Ei vor fi cruțați de anumite «răspunderi» către Domnie. Sistemul împărțirii sumei de bir ce se arunca asupra unui sat întreg, între mai multe *lude*, unități fiscale, va fi părăsit, și fiecare sătean va fi impus personal și de-a dreptul, împărțindu-se pentru aceasta locuitorii rurali în trei categorii. Pentru această «ușurare» ei vor trebui însă să dea boierilor, nu douăsprezece zile de lucru, ca până atunci, ci douăzeci și patru, și anume acestea se vor socoti, nu pe capii de familie, ci pe orice lucrător de pământ.

Dacă se asemănă această dorință cu acelea pe care tot boierii munteni le arătaseră în 1791¹, nu se va vedea de sigur nici-un progres, nici-o înălțare a idealului politic, nici-o împlinzire a inimilor.

«La prea-puternica, pravoslavnică și prea-slăvita Împărăție a toatei Rosii, prea-milostiva apărătoare a tot neamului creștinesc, iar mai vărtos a neamului nostru, lăcuitoilor Dachii, acum după ce ne-aū covârșit creștetul nevoile, scărbele și desăvârșit[a] obștească pustiire, năzuim cu mare credință noi, ticăloșii și dăznădăjduiții, înălțând jalnicile noastre strigări cu suspinuri din adâncul inimii și, într'această vreme când, din dumnezeiasca Pronie ni s'aū deschis ușile ascultării, așternând la pământ genuchile noastre înaintea strălucitului împărătesc Scaun al marelui și prea-puternicului monarhu, cu izvor de lacrimi cerem milostivire, mântuire și dreptate, arătând cu mare jale tot adevărul, dintru început

¹ V. *Convorbirile literare* pe 1901, p. 1126 și urm.

de unde aũ izvorãt scãderea finții noastre, necurmatele și nepovestitele jafuri, și acum cea de sãvãrșit prãpãdenie, cu hotãrãre ca sã stingã de tot neamul nostru și sã rãmãe streinul și vrãjmașul neam moștenitor averilor și patrii noastre, schimbãndu-ï și numirea, ca sã nu sã mai pome-neascã nici urma moștenirii și finței noastre. Neamul grecesc, cãt aũ fost de turburãtor, rãzvrãtitor și vãtãmãtor, atãt celor ce din nenorocire aũ avut vre o politiceascã închinare sau adunare cu dãnșii, cãt și chiiar loruș, istoriile pe larg cu deslușire îndestulată ne aratã. Intriga greceascã aũ cutezat mai întâi a ridica într'atãtea rânduri rãzboiũ asupra Bisericii lui H[risto]s, ce aũ rãscumpãrat-o cu scump sãngele sãu, și asupra propoveduirii Sfinților Apostoli, cu atãtea eresuri ce dupã vremi aũ nãscocit, înșãlãnd duhovniceasca turmã, cariĩ Apostoli, cu multe primejdii și trude de ostenele, aũ adunat-o den bezna întunerecului necunoștinții. Intriga greceascã aũ dat pricinã de s'aũ dezghinat în cea dupã urmã și toatã agonisita apostoleascã, adecã întregimea pravoslavnicii Bisericii noastre, cãci, de unde era numai una și un trup, s'aũ despãrțit, de aũ rãmãs pãnã în veacul de acum doao, numindu-sã una a Rãsãritului și alta a Apusului. Tot acest neam îndãrãtnic și trufaș, depãrtãnd cu totul din inimile lor frica lui Dumn[e]zeu și iubirea de frați, pentru spurcata filastie (*sic*), mândrie și nelegiuita lãcomie, aũ rãzvrãtit și armoniia celor politicești, și, ca sã nu întãmpine cei în putere vre o zãticnire la relele lor cugetãri, înpreunãnd oblãduirea bisericeascã cu oblãduirea politiceascã, fãcãndu-sã adecã patriiarși Țarigradului fiĩ Înpãraților, aũ adus dreptatea și starea supușilor în voința celor puternici, apoi și cei puternici unul pe altul aũ rãsturnat și aũ zdrobit, încãt nu li s'aũ cunoscut nici urma. Și la atãta slãbi cune aũ adus toatã sistima politiceascã, încãt aũ și surpat cu totul împãrãția lor și din depãrtare dumn[e]zeiascã aũ cãzut grumazul lor cel mândru și învãrtoșat în robiiã jugului de her, s'aũ pierdut și luminarea învățăturilor, și, lipsindu-sã de tot pãrlejul ce le ar fi putut sluji la relele lor nãrãvirii, le-aũ rãmãs robiiã ca o povața de înfrãnare și de

astămpărare. Cel ce va ceti istoriia, văzând cele după vremi întâmplare la Împărăția lor, negreșit că să v[a] cutremura, pentru că și cerul și pământul au arătat la acele vremi multe și groaznice semne, scărbindu-se de sălbaticile și necuvioasele lor fapte și însemnându-le mai nainte căderea și zdrobirea ce era să le vie, cu toate că răotatea, înpietrin-du-le inima, nu i-au lăsat să să deștepte și să înțeleagă. În cursul de câteva veacuri, dobândind lumini de învățătură din Evropa, au arătat de multe ori în faptă că firescul lor nărav încă nu s'au stins de tot, ci îl hrănesc ațătat, câte puțin, în inimile lor, adăstând vreme îndemănată ca să dea văpaie răotăților de față. Adevărul acestui cuvânt poate să-l adev[e]reze și alte țări streine pă unde au ajuns acest neam, că și acolo n'au petrecut cu astămpărare și fără intrigă, iar mai vartos în Țarigrad, la Scaunul Împărăției Othomanicești, nu este nimeni să nu aibă această deplină știință că necurmatele lor intigii au făcut nenumărate amestecături și turburări până la împărățiile streine, cu toate că ascuțitul săbii pă mulți dintr'ânșii au mâncat, iar de năravul lor nu i-au putut dezbăra.

Patria noastră Valahiia s'au supus la Împărăția Othomanească la leat —, cu legături în scris, să răspunză pe tot anul suma de bani ce s'au legat, drept semn de supunere tocmită, și să nu aibă Poarta Othomanească nici un fel de amestec în pământul nostru, cătuș de puțin, ci să să stăpânească țara de Domni pământeni, cu toate obiceiurile ce au avut, pă deplin. Dar această tirană împărăție și vrăjmașă neamului creștinesc, nebăgând în seamă cinstea legăturilor sale, de multe ori s'au pornit ca să ne aducă în jugul robii; însă țara, fiind în bună stare și avându oareșcare putere de oaste pământeană, s'au tot apărat din vreme în vreme, cu toate că sălbatica tiranie au călcat hotarul țării, ce era jum[ă]tate apa Dunării, și au făcut și trei cetăți pă pământul nostru: Brăila, Giurgiu și Turnul, și, într'armându-le cu oaste turcească și artilerii, așezând într'anșele lăcuiitori de familii turcești, și întărind acolo večnică oblăduire turcească, atât politicească, cât și a legii lor, cu geamii, neamul grecesc,

cu care neamul nostru nu avea nici-un fel de înclinare sau adunare, izbutind câte puțin la duburile turcești, au ajuns în trebii mari politicești ale Scaunului Sultanului turcesc, făcându-să dragomanii ai Porții. Toată lumea știe în câtă slavă și putere este un dragoman al Porții, și, iscându-să Grecii cu duhurile tiranilor, ca să-ș poată săvârși ale lor întesurii, în cele dup[ă] urmă le-au și săvârșit întocmai dup[ă] al lor cuget și dorință, și, cu zavistiile lor dându Porții să înțeleagă că neamul nostru nu este credincos, au înduplecat-o de au stricat legătura veche, să nu să mai facă adecă Domni pământeni, ci să să facă Domni streini, din namul grecesc. La leat —, făcându să cel d'întai Domnu grec în țara noastră, trei lucruri îndată au pus în lucrare, ca să strice de tot elefteria neamului românesc și să-l supue supt jugul robii; adecă: miliția pământului, ce era cu armele în mână pentru paza și strejuirea țarei, de tot au stricat-o, capecheaelile greci în Țarigrad au rânduit în locul celor pământeni, și slobodul negoț al țării de tot l-au tăiat a nu trece peste granițe, fără numai prin voința Domnilor, pentru al lor folos. Tot în zilele Domnilor greci cei d'întăiu Turcii din serhaturile Brăilii, Giurguiului și Turnului, întinzindu-să în pământul țării, au coprinsu multe moșii boierești și mănăstirești, cu sate întregi de lăcuiitori pământeni, dezghinându-i din trupul țării și făcându-i raiă, supuși la acele serhaturi, și cu aceasta s'au izvodit alte doao lucruri rele și văt[ă]-mătoare obștii Țării-Românești: una, că Turcii oricând voesc să preumblă prin țară, făcându multe răotăți și luiri în silă de orice, și, alta, că hoții ce să izvodesc în țară, la aceste raele turcești își găsesc scăparea, întovăroșindu-să încă de multe ori și cu Turci în fapte de hoții. Și cu acest chip ce s'au zis mai sus nevinovatul norod al țării aceștia, pierzându-ș de tot elefteria, au căzut supt jugul oblăduirii neamului strein grecesc celui nesățios și îndărătnic, și, ajungând robi la robii Porții, nu numai că am pătimit groaznice și necontenite jafuri și stingeri caselor și averilor noastre, ci încă ne-au îngrădit și toate canarurile (*sic*) prin care am fi putut alerga cu jăluiți spre aflarea ajutorului și mângăerii,

prin aşázarea adecă ce au făcut ei de capichealele greci, atât la toate serhaturile turceşti, câte sânt pe amândoa mǎrginile Dunării, cât şi în Ţarigrad, lângă Devletul turcesc, şi prin rudele lor de acolò, cum şi prin ministrii Porţii, pe cari în îndestul a cuprins-o din jafurile ce lua din ţară, şi îi avea uniţi la toate voinţile lor, şi cu însoţire de Greci cu pământence, prin puternicile mijlociri ale Domnilor, si cu întemeere de tot felul de averi, acareturi şi moşii ce do-bânda în silnicie, cugeta cu vreme să surpe din ţara lor pă toţi pământeni, şi să rămăie ei desăvârşit stăpăni pământului ţării, numindu-o Noao Grechie. Care această a lor vrăjmaşă cugetare veacul acest de acum aú arătat-o în faptă, nu s'aú mulţămit numai cu atât, ci, ca să-ş acopere urmele şi să s[ă] arate că ei sânt credinçoşi ai Porţii, de multe ori cu chipurile lor cele răzvrătitoare aú adus pe Poarta othomanicească la bănueli şi turburări asupra nevinovatului norod al ţării, osebit că dobândiseră însuşi ei deplină putere să pedepsească cu rădicarea vieţii şi averii pă oricine din pământeni interesurile lor ar fi cerut de trebuinţă să l învinovătească: unul ca acela ticălos pământean judecata nu avea, vina nu să cerceta, ci îndată Domnul făcea arătare pentru dănsul, oricum ar fi voit, Sultanul îi hotără vina lui şi da porunca să-l omoare. Poarta Othomanicească, şi de înţelegea răotăţile ce să urmà de Greci în ţara noastră, dar, avându-ne ca pe nişte gheauri, socotea că este cu voinţă şi de mare trebuinţă cât de tare să fim împilaţi supt jugul tiranii, şi ministrii cei de lângă Sultanul, îndestulându-să apururea de bani ce lua de l[a] Domniî greci, toate ale lor le făcea bune şi drepte, numai ca să urmeze acest negoţ ce făcea cu dănsii, spre sărăciia şi stingerea neamului nostru.

Proniia dămo[e]zeiască însă nu s'aú depărtat cu totul umbrirea sa de asupra aceştii nevinovate ţări, ci, grăind la pravoslavnica şi milostiva inimă a prea-puternicii Împărăţii Ro-seşti, aú adăso la flotimiia slavii sale, de aú luat supt a sa puternică protecţie aceste doao pravoslavnice şi mult pă-timaşe ţării, Moldaviia şi Valahia, încă din zilele prea-marî,

prea-slăvitei și prea-fericitei nebiruitei Împărătesii Ecaterinei a 2, ce au fost prea-dornică mamă a tuturor pravoslavnicilor creștini (de l[a] al căria prea-puternic brațu încă și acum vrăjmașul creștinătății simte ranile în [spinare]), întărind odihna, privilegiurile și toate obiceiurile lor, cu legătura ce au făcut la Cainargic, în l^t 1774, cu Poarta Othomanească. Dar această legătură au tras-o Grecii numai spre al lor folos, și prin acelaș al lor negoț ce făcea cu ministrii Porții, mai vartos îndoindu-l din cât au fost, iar noi ticăloșii lăcuatori ai acestor doao țări mai cu asupra am fost prădați și în multe chipuri jăfuiți, înbogățindu-să cu toții din nevinovatul sânge al norodului și îndestulând și pe cei din Țarigrad pentru ale lor interesuri. De multe ori pravoslavnică Împărăție Rosească, filotimisindu-să asupra protecției sale și asupra slavii Măririi Sale, cu armele în mână și cu vârsare de sânge ale nebiruitelor sale oștiri, s'au nevoit de au întărit ale legăturii din Cainargic cu alte legături în urmă, încă și cu oareșcare adaos, numai ca să întemeeze neântuirea și liniștita petrecere cu toată dreptatea a norodului acestor doao țări. Dar duhul cel neastămpărat și hrăpitor al Grecilor toate aceste osteneți le-au arătat zadarnice, pentru că ei și mai cu asupra au arătat tiranie asupra noastră, cumpărând Domniile de la Poarta Othomanească cu mari și groaznice sume de bani, și pe noi de tot ne-au împilat voințelor lor, și în multe chipuri ne-au prădat, până și cinurile și mansupurile toate ce să da mai nainte dup[ă] cuviință și după vrednicii în slujbe credincoase ale țării, le vindea toate pe bani până la cel mai mic.

Anul acesta 1821 am socotit că v[a] fi ephi a lor, adecă vremea cea îndemănatică spre săvârșirea celor ce să vede că din vechime au cugetat neastămpăratul lor duh : făcură o ephi de tot urâtă, și lui Dumn[e]zeu și tut[u]ror neamurilor, de au răsunit în toată Evropa. Dar, încă până a nu să întemeia bine în nădejtile lor spre săvârșirea lucrurilor celor mari ce au izvodit în gândul lor, să ațâța această ephi din Mihaï-Vodă Suțul, Domnul Moldavii, la Fevruarie trecut :

înnălțară simia¹ neamului lor, zugrăvind într'ansa închipuirea lui finix, ca să arate că cu menire ăudată aleargă spre învierea neam[u]lui lor, și începură, nu de l[a] Dumn[e]zeu, de unde își facă începerile până și limbile cele păgâne, ce din fapte nelegiuite, dup[ă] năravul lor, și numai în doao luni fără nici-o milostivire goliră toată obștea norodului acestor doao țări de toată averea, de dobitoace și de toată hrana lor, răsipind cu multă jale pe fii patrii în țări streine, pe vreme de iarnă, cu copii mici, cu mare lipsă și cu toată ticăloșia, încât mulți ș'au primejdut și viața din mâinile acestor răprasnici tălharî și din iuțimea vremii în care li s'au întâmplat fuga, năpustindu-și casile cu tot ce au avut. Nu s'au sfiit nici de dumn[e]zeeștile lăcașuri, a nu le despuia de sfintele odoară, arginturi de l[a] sfintele icoane, scule și, cu un cuvânt, toată averea ; luînd și sume de bani cu mare silniciie, atât de l[a] țărani, cu nume de bir, pă cât au putut rupe, cât și de l[a] toată tagma preoțască și igumeni măn[ă]stirilor, ca să-i cheltuiască în săvârșirea scoposului lor cel mare, ce era însemnat în simiia lor. Din tot felul de dobitoace și zah[e]rele au rădicat cu cărdurile, de au vândut peste graniță. Și s'au făcut pricină a intra și oștile turcești în țară, spre izgonirea lor ; care oștiri și acum stau pe loc, cu nesuferite supărări cătră ticăloșii lăcuiorî. Aceasta este jalnica stare în care au adus țara noastră cu nepovestită sălbăticie vrăjmași și nemilostivii Greci, aceasta este răsplătirea ce au făcut patrii noastre, care în sumă de atâtea ani i-au hrănit și i-au înbogățit cu sângele ticăloșilor lăcuiorî. Poate că țările streine nu vor fi luat deplină știință de patimile noastre ce am cercat în zilele Domnilor de acest neam vrășmaș și nesățios, sau, de și vor fi auzit, nu vor fi crezut ; iar acum, în această înfricoșată epohi, credem fără de îndoială că să vor fi îndestulat toată lumea de adevăr, căci țara noastră să află în vederea tut[u]ror de tot prădată și golită, de nu-ș va putea veni în stare mulți ani.

Dar noi, avându-ne toată nădejdea la mila marelui Dum-

¹ Σημεια, semnele, steagurile.

n[e]zeu, celui ce zd[r]obeşte cursele vrăjmaşilor, şi la fireasca dreptate şi nemărginita milostivire a marelui monarh a Rosii, puternicului protector al ticăloasiî patrii noastre, credem fără de îndoială că nu vom fi trecuţi cu vederea şi năpăstuiţi într'această mare ticăloşie, ci această epohi a scărbelor celor cumplite şi a deznădăjduirii să v[a] prefacă în epohi de deplină şi statornică bucurie, rădicându-să din mijloc toate hearăle sălbătice ce în diastimă de atâtea anî ne-au supt sângile, şi acum ne-au adus peirea cea de săvârşit, depăr-tându-să cu totul de acum înnainte în veci toţi Grecii, până şi cei ce să află însoţâţi cu pământence, de toată politi-ceasca slujbă în ţara noastră, până la cea mai mică, ca nu cumvaş dup[ă] vremi, cu neastămpărarea duh[u]rilor lor şi cu fireştile lor intrige şi lăcomii, să ne depărteze şi să ne lipsească de pâinea noastră.

De aceia, aşternându-ne la pământ genuchile noastre, cu izvor de lacrimi ne rugăm milostivirii prea-puterniciî Înpăr-răţii Roseşti să-ş aducă aminte de ticăloasa noastră patrie şi de acest nevinovat nărod, pe carele acea prea-norocită, prea-puternică, prea-fericită şi pururea pomenită împărătească maica creştinilor, sfărămând capul sălbaticului şi veninatului balaur, au binevoit de la au pus supt adăpostirea aripilor ro-seşti, şi în urmă dup[ă] vremi s'au mai vărsat atâta sânge ale nebiruitorilor oştirii ale Rosii, numai ca să aducă norocirea şi temeinica bună petrecere într'această ţară. Să nu să îndure de noi, toată plinirea pământenilor, ce alergăm cu mare nădejde la această tare sprij[i]nire, ci, căutând cu ochiul cel milostiv la suspinurile şi jalnicile glasuri ce din adâncul inimii înnalţă toată obştea, să nevoiască a ne asculta şi a ne întări cu statornicie večnică aceste drepte cereri ale noastre, ce cu toţii de obşte am socotit, am chipzuit şi am găsit că sânt folositoare la o dreaptă şi lină oblăduire, prin care să poate aduce norocirea şi buna petrecere în tot pământul nostru, cu mulţămirea şi priimirea a toată obştea :

1. Să să întemeeze de acum înnainte iarăşi hotarul cel vechiu al ţării noastre de spre Ţara Turcăscă, adecă gu-

m[ă]ate apa Dunării să fie nestrăm[u]tat și večnicu hotar despărțitor între Țara-Rum[ă]niască și între Țara Turcască, slobozindu-să toate moșiile boerești și măn[ă]stirești, împreună și cu toți creștinii ce să află lăcuind pe acel pământ, fără osebite. Iar Turcii păzitori cetăților și familiile turcești cu ale lor drepte lucruri să treacă peste Dunăre, în Țara Turcească, rămăind și acele cetăți, Brăila, Giurgovul și Turnul, întregi și nevătămate în stăpânirea țării noastre,— fiindcă nu cu cheltuiala din hazneaoa Împărății Othomanești s'aū zidit, ci cu sudorile și ostenelile Țării-Rumânești cu mare siluire și s'aū zidit și de multe ori s'aū pref[ă]cut și din vreme în vreme s'aū dres și cu tot felul de zah[e]rele s'aū umplut din țară.

2. Cerem pre deplin, în puterea legăturilor trataturilor ce s'aū făcut la Cainargic în l^e 1774, ca să avem toate acele folosințe de care ne împărtășam în vremea Împărat[u]oī Othomaneesc Sultan Mehmet al patrulea¹, la leat 1641, când în Valahia domnea Matei-Vodă Basaraba, adecă până a nu intra patriia noastră supt ȕugul oblăduirii Grecilor, și să nu fie îndatorită țara la multă răspundere, nici măcar la cel mai mic și puțin lucru, cu nici-un fel de pricină, fără numai la ceia ce [să] coprinde în legăturile cele vechi ale țării.

3. Negoțul să ne fie slobod, adecă din tot venitul ce agonisim din pământul nostru, și din dobitoaccele noastre, și din alte mijloace de lucruri ce ne-am putea îndemăna, să nu fim popriți de nimeni a scoate peste granițe, în orice parte vom putea găsi folosul alișverișului nostru, — ca cu acest mijloc să s[ă] poată aj[u]tora patriia noastră și a veni în stare bună, dup[ă] cum să urmează la toate țările, de chivernisesc și să folosesc prin mijlocirea slobodului negoțu.

4. Să putem deschide fabrice de orice fel de meșteșug și să le neguțătorim cu cele ce vor eși din lucrarea lor.

5. Să deschidem câte metela (*sic*—metale) va da pământul nostru, să le lucrăm și să să folosească țara prin negoțul lor slobod.

6. Dregătoriile cele după cuviință ale oblăduirii țării și stă-

¹ Confusie cu Mohammed al II-lea.

rile de orice treaptă să s[ă] dea pământenilor, iar Grecii cei sălășluitoari în țară prin cuvântul că să află cu pământence, să nu aibă împărtășire de privileghiurile ce să cuvin pământenilor, și cu un cuvânt să n[u] fie priimiți în veci la nici-un fel de dregătorie politicească, măcar cât de mică, nici să aibă privileghiurile ce să cuvin celor ce au dregătorii și cinuri.

7. Cinurile să le dobândească fieșcare pământean dup[ă] credințoase slujbe și vrednicii cu care să vor arăta, cărora să li să canonisească și privileghiul scut[elni]cilor ce dintru început la au avut. Iar boerii greci dup[ă] tot cuvântul drept să n[u] fie împărtășiți nici din acest privileghiū al scut[elni]cilor, căci nu, în har sau fără de cuvânt au dobândit pământeni din vechime privileghiul de scut[elni]ci, ci căci era desăvârșit stăpănitorii de ocini de moșie, cu toți lăcuiitorii dup[ă] dănsule, și, slobozindu-i din acea robie, ca să fie dajnici ai Văstierii țării, ca un chip de răsplătire aceștii pagube și pentru iubirea de oameni căci i-au slobozit, li s'au dat acest privileghiū să aibă scut[elni]ci.

8. Posluš[ni]ci din vechime au avut pământeni pe l[a] moșii, ca niște lucrători de cele trebuințoase caselor boierești, din pricină că întâmpină trebuințele lăcuiitorilor cu cele ce le sânt de hrană, adecă locuri de semăn[ă]turi, livezi de fân, izlazuri p[en]ru pășunat vitele, lemne de foc și făcutul namestiiilor lor, și altele trebuințoase, și, acest privileghiū fiind al pământenilor, streinii nu au a să împărtăși de dănsul cătuși de puțin.

9. Toată tagma boierească, adecă căți sânt cinstiți cu cinuri, și căți să vor mai cinsti dup[ă] vreme, dup[ă] credințoase și vrednicile lor slujbe, pân la cel mai mic cinu, să fie scutiți de vamă, dijmărit, oierit, pogonărit, tutunărit și, orice alt rusumat, drept bucatele lor; să n[u] să supere, dup[ă] cum au fost din vechime, asemenea să fie scutite și văd[u]vile i copii răposaiilor ce au slujit și s'au cinstit cu cinuri, având și jum[ă]tate scut[elni]ci din suma ce au avut mortul, dup[ă] cinul său, dup[ă] vechiul obiceiū

10. Slujba vinăric[u]lu să lipsească cu totul, fiindcă l[a]

această slujbă multe chipuri de nedreptăți s'au urmat, iar mai vărtos cu măsurătorile cele strâmbe și cu alte multe nesuferite supărări ce făcea tacsildari și slujbașii vinăriceri, cum și dregătorii județelor, trecând cu vederea jafurile, și cu nici un fel de chipu n'au stătut puțință să s[ă] facă îndreptare și să si păzească dreptatea. De aceia de trebuință este să s[ă] șteargă de tot această slujbă dintre rusumaturile țării, și în locul vinăricului să s[ă] așaze pogonărit, adecă măsurându-să toate viile țării în pogoane; însă ale celor ce nu au privileghiū de scuteală, să canonisească un prețu hotărât, câte cât au să plătească stăpânii viilor de fieșcare pogon cu rodū într'ănsul.

11. Ponturile vămii, și mai vărtos țarifa, să s[ă] îndrepteze pă cât să v[a] putea mai cu deslușire și cu dreptate, spre folosul țării, fiind multe din ponturi întunecoase, din care să dă pricină de asupriri, năpăstuiră și de necurmăte jud[e]cății, să zăticnește și folosul negoțului și al țării. De aceia să s[ă] puie toată silința ca să s[ă] alcătuiască ponturi deslușite și cu dreptate, de vreme ce acest rusomat este din cele mai întâi ale țării, și, dup[ă] cum este știut că toate țările cu vămile să folosesc, însă oameni streini să n[u] să orânduiască nici de cum, ci numai pământeni, încă și pământeni să fie popriți a nu să întovărăși cu oameni streini la această slujbă.

12. Rusumaturile țării, adecă vămile, ocnila, dijmăritul, oieritul, pogonăritul și orice ait rusumat strigându-să la cochii vechi, spre vânzare, să s[ă] dea la boierii pământeni, și aceia, făcând al doilea vânzare, dup[ă] obiceiū, să fie datoră a le da iarăși la pământeni, iar la streini nici de cum, nici odinioară, ci nici-un fel de pricinuire să nu să dea.

13. Vinurile și rachiurile din Țara Turcească să fie poprite a nu intra nici de cum în Țara-Românească, ca să s[ă] treacă vinul și rachiul țării, pentru că Domniū greci și această pagubă făcea țării, dându voie vinului și rachiului streinu de intra în țara noastră și scădea prețul celui de pământ, sau răm[ă]nea nevândut; nici să fie slobod vinul și rachiul streinu să treacă pân Țara-Românească, cu cuvânt că-l duce în altă

țară, fiindcă de multe ori, cu această pricinuire că-l duc aiurea, l-au vândut aici în țară.

14. Sarea ce ese din ocnele țării și să vinde în Țara Turcească, de vreme ce să pagubește Visteriia de câștigul ce avea din rusumatul vinăriçului, care rusumat s'au hotarât să lipsească cu totul, să s[ă] hotărască a să vinde peste Dunăre ocoa de sare po parale șaisprezece, care prețu socotim a fi drept, de vreme ce în vecinătate vedem că să vinde sarea pământ[u]lui de acolò cu îndoit prețu, și chiar la ai lor lăcuiitori și supuși; de aceia cu caviință este ca și patria noastră să s[ă] folosească cu oareșce din matehul său; care sare scoborându-să la schelele Dunării pe pământul țării, să vie mușterii să cumpere cu banii pe șin.

15. Merticile de sare, fiind și acestea un privilegiu vechi de ale țării, să s[ă] urmeze și de acum înapoi a să da la toți cei ce s'au cinstit și să vor cinsti cu cinurii, până la cel mai mic, și la văduvile lor, după starea cinurilor, dându-li-să obiçnuitele răvașe, cu trei luni mai înainte de încheierea anulului ocnelor, ca să aibă vreme fieșcare să-ș ia sarea de l[a] gura Ocnii, și cei ce, au acest mertic, de nu le va fi de trebuință sarea, să fie slobozi a o vinde oriunde vor voi și vor putea.

16. Ludele țării să să strice, fiind și aceasta o pricină de nenum[ă]rate jafuri și mănăcătoria, căci mulți din lăcuiitori sa apăra, și mulți să năpăstuaia, căzând toată greotătea pă cei slabi și neputinçoși, și mai vartos pă satele care nu avea norocire să fie supt apărarea celor mari, și celor în putere, și, cu toate așăzământurile ce după vremii s'au făcut ca să întocmească o bună cumpănire, n'au stătut puțină să cerc lăcuiitorii cei împovărați ușurință, ci, acele așăzământuri năcându-să din casa [=causa] lăcomii a Domnilor, să făcea o pricină de câștig și celor orânduiți, între care era mai mulți Greci; n'au fost îndreptări, ci la unii apărări pentru al lor în parte folos sau hatăruri, și la alții împovărări. De aceia dar, stricându-să ludele, să s[ă] hotărască de acum înapoi ce are să plătească la Visteriia țării fieșcare lăcuiitor, în trei stări de oameni.

17. Să se facă o întocmire de pravilă pentru veniturile moșilor, în care să s[ă] adune toate obiceiurile pământului, și, cu toate că au fost legiuit ca lăcuiitorii să facă clacă la stăpânul moșii câte doasprezece zile pe anu fieșcare, dar, din pricina lăcomii cererilor Domnilor, neputând ticăloșii lăcuiitorii a birui răspunderile, stăpânii moșilor rămănea tot în urmă, încât nici de această clacă nu să folosea p[ă] deplin. Iar acum, fiindcă ludele lipsesc, ce era toată pricina împovărării și sărăciilor, și ei dobândesc de obște multă ușurință la răspunderea dăjdiilor, cu cuviință este să dobândească stăpânii moșilor acest drept al pământului întocmai dup[ă] cum să urmă în zilele vechi, adeca câte doaozeci și patru de zile pe anu, de fieșcare lăcuiitor al moșii, — ce vine câte doao zile pe lună.

18. Pentru verice alte politicești lucruri folositoare patrii, atât la ale buniî oblăduiri cu răpaosul și odihna lăcuiitorilor, cât și la sporirea norocirii și îmbunătățării pământ[u]lui, vor fi de trebuință a să pune în lucrare, cum și pentru înfrăfrânarea răotăților, noi pământeni să avem deplină putere a le chibzui cu sfat de obște și a le legui, ca să s[ă] urmeze.

19. Pentru streinii căți să află acum cu sălășluirea în pământul Țării-Românești, și căți vor mai veni spre sălășluite, oiî case ale lor făcă idu, sau cu chirie șazăndu, pentru toți aceștia să să hotărască ca, căți dintr'ansii vor fi neguțători, aceia să s[ă] lege la Companiia neguțătoriască a pământenilor, păzându întru toate obiceiurile și canoanile neguțătoresți, după cum sănt întocmite și legiuite aci în pământul țării, supuindu-să întru toate la stăpânirea pământ[u]lui întocmai ca și pământeni, fără osebire. Căți vor fi cu meșteșug, să s[ă] așaze la esnaful aceluî meșteșug ce-l știe, cu toată ascultarea și supunerea, iarăși că (*sic*) și pământeni, întocmai supt canoanile țării; căți nu vor fi neguțători, nici nu vor ști vre un meșteșug, ci să vor hrâni cu mâinile, aceia să s[ă] așaze în dajdie de rândul cu pământeni birnici, iar într'alt chip străinii să nu fie priimiți, ci să s[ă] sceață afară din țară, a să duce înapoi la țările lor, de unde să vor fi trăgându.

20. Părinții arhieriei ai eparhiilor țării, adecă părintele Mitropolitul și părinții episcopii, să-ș aibă venitul epitrahirului slobod, să facă ce vor voi cu dănsul, și cheltuiala mesii cea dup[ă] cuviință să li să dea din veniturile Casii Mitropolii sau episcopiilor, să-și aibă si orânduita leafă pentru căci sănt șazători la Divanu în theoria pricinilor politicești și la alte sfaturi și îndreptări pentru folosul obștii. Protopopiile județelor să să dea fără rufet, la oameni cuvioși, vrednici și învățați la ale Bisericii, iar celelalte venituri toate, atât din cele canonisite dăjdii ale preoților, cât și din cele ce să adună dup[ă] moșiile și acareturile Mitropolii sau episcopiilor, strângându-să pân la un ban, și scoțându-să mai întâi trebuinçoasele cheltueli ale tacămului bisericii și altor trebuinçoși oameni ce vor fi în slujba Casii Mitropolii și episcopiilor, prisosul să s[ă] iă la Visteriia țării, ca dintr'acele să s[ă] cheltuiască iarăși la acareturile Mitropolii și episcopiilor, cându cu vreme să vor strica din vechime sau din vre o neapărată întâmplare, și ce va mai prisosi să s[ă] cheltuiască la alte folosuri obștesti.

[De aici șters:]

21. Toți igumeni măn[ă]stirilor, și celor pământenești, și celor streine, să fie cu simbriie orânduită pe anu, carii să fie îngrijitori numai pentru slujbele bisericii; așașderea să s[ă] orânduiască simbrii și la doi preoți, un diiacon, doi cântăreți și un paraclisier de fieșare mîn[ă]stire; măncarea tuturor acestora să le fie orânduită din venitul Casii măn[ă]stirii, iar peste celelalte venituri toate să orânduiască oblăduirea pământ[ui] iconomi mireni, oameni cinstiți, credincoși, cu frica lui D[u]mn[e]zeu, orânduindu-li să și lor simbrii; acești iconomi, strângându toate veniturile măn[ă]stirilor, să le răspunză la Visteriia țării, din care scoțându-să mai întâi emvatichiul cel orânduit să-l răspunză la măn[ă]stirile unde sănt închinat fiescare măn[ă]stire, și prisosul să s[ă] urmeze întocmai dup[ă] cum s'au zis mai sus pentru eparhi.

22. Jăluirea țării să fie de acuma înnainte slobodă, ca să ne putem arăta pășurile și nevoile noastre ce ni să vor în-

tămpla, și s[ă] dobândim mângăire de îndreptare, iar nu după] cum s'au urmat pân acum, de ne sfărâma unghile cele sălbatică ale lăcomii cu ușile închise, și nu era puțină să s[ă] auză tănguirea glasului nostru afară la nici-o parte de loc.

23. Fiindcă Domnii de acum înaintea lipsesc, și țara aș scăpat de a fi supusă supt tiraniia voinței unui om strein și lacom, ce avea canon și pravilă numai slobodă voința sa, cerem cu genuche plecate la pământ de l[a] iubirea de dreptate a prea-puternicului monarh al Rosii să să întărească și cea mai jos arătată întocmire a ocărmuirii țării, atât asupra Divan[u]lui ce închipuește Domnia și cu desăvârșit stăpânire amândurora Valahilor, și cei Mari și cei Mici, cât și asupra Visterii, ce este Casa obștii, unde să adună toate veniturile țării: această reformă a otcărmuirii chibzuindu-o noi a fi cea mai folositoare la toată obștea patriei noastre, cu priimirea tuturor o aratăm întocmită într'acestaș chip.»

II.

Cererile acestea ale Muntenilor aș asămănare numai în unele privinți cu cererile pe care le alcătuiră boierii moldoveni adăpostii în Bucovina în aceleași timpuri de revoluție. Și din partea aceasta era dorința de a se înlătura Domnia în folosul boierimii, care ar fi întemeiat un fel de republică oligarhică, de cea mai proastă specie. Și Moldovenii puneau toate păcatele trecutului supt numele Grecilor, a căror stăpânire era zugrăvită pe larg, în colorile cele mai urâte insistindu-se asupra acelorași răutăți de căpătenie: înnașuirea plîngerilor țerii, așezarea Grecilor în dregătoriile puțin strălucitoare, dar bănoase, deschiderea hotarelor pentru unele produse străine de contrabandă. În ceia ce privește cererile și în acestăalt act se întâlnește dorința comerțului liber: dar încolo e vorba de alte lucruri: oastea de țară, o schimbare a dărilor, numirea de capu-chehăiele românești.

Acest memoriu, în sfârșit, nu era îndreptat către Ruși, ci către Puterea suzerană.

El a fost tipărit întâi, de Barbu Cepescu, în «Foaia pentru minte, inimă și literatură din 1840 (n-le 40-1)» și de aici s'a reprodus în *Uricariul*, VI, pp. 123-34 (cf. Kogălniceanu, *Letopisiște*, III, pp. 465-7 și Hurmuzaki, X, p. LXX, nota 1). Se pare că această formă e însă numai o traducere a actului turcesc. Ea e prea neajutată și plină de obscurități. De la aceeași persoană din Ardeal am căpătat însă o altă formă, mult mai românească, mai mlădioasă și limpede, nu e însă alt eeva decât altă formă a traducerii din turcește.

O dăm aici pentru însemnatele deosebiri ce înfățișează:

«La prea-strălucitul prag al prea-puterniciei și hrănitorei noastre Împărăției, unde să află încuibat razemul mântuirii și scăparea tut[u]ror celor ce sânt în nevoi și scârbe, năzuesc acum cei cuprinși de amărăcune și în dureri rătăciț și dez-nădăjduiți, iar cătră prea-puternica Împărăție credințoși și supuși raele lăcuitori memlechetului Moldavii, Mitropolitul și episcopii, arhimandriții și igumeni mănăstirilor, boierii de treapta d'intăi, a doao și a treia, boierinașii și toate celelalte stări ale mazărilor, ruptașilor, neguțătorilor și toată obștea neamului Moldavii, parte bisericească și politicească, și cu izvor de lacrimi din inimile noastre plecându-ne genuchile credinții și grumazul supunerii și al râvnii sufleteștii noastre jărtfirii, cu cele mai jalnice strigări înălțând cătră Dumn[e]zeu mâinii rugătoare pentru neasemănată slavă și împuternicire (*șters*: tărie) a prea-puternicului și iubitorului de oameni Împăratului nostru și a prea-înnaltului Devlet (a căruia putere fie în veci nebiruită spre a supune pe tot vrăjmașul și pizmașul): îndrăznim noi ticăloșii să ne apropiem cu acest prea-plecat al nostru magzar, arătând că acest pământ al țării noastre Moldavii, fiind încredințat de l[a] prea-înnaltul Dumn[e]zeu ca un amanet sfânt la prea-puternica și večnica Împărăție, încă din vremea strămoșului Sultan Suleiman celui d'intăi; de atunci s'a învrednicit prin așazări și canoane, să să miluiască cu a să numi și a să zice chiler al prea-puterniciei Împărăției și *mefruzul-calem*. Însă nici odinioară această credințoasă și supusă raiă nu s'a arătat cu cătuș de puțină abatere spre învinovățire de hainlăc sau măcar cu

oareșcare aplecare, cât de mică spre cugetare de apostasiie, ci, înpotrivă, din începutul supunerii în cursul de veacuri întregi, mai luminat decât soarele Moldaviaa au păzit cu toată întregimea neclintirea ei de țeful credinții către prea-puternicul Devlet, cu mai multe sfinte măsurii decât toate celelalte neamuri câte au avut norocire a să afla în toată lățimea de doao pământuri și doao Mării ce sânt supuse la înpărăteasca putere a prea înnaltului Devlet. Dovada luminoasă și fără înpotrivire la aceasta este că ticăloasele raele lăcuiitorii acestui pământ au în mâinile lor numai plugurile de fier pentru lucrarea pământului spre împlinirea poruncilor și voinților Devletului, mulțămitori cu toții pentru nedășărtatul izvor al milelor și al harurilor ce am dobândit și în scris de la hrănitorea noastră Înpărăție, avându-le acelea ca niște comori de mult prețu. Dar cumplitele supărări ale Domnilor greci din Țarigrad cari de l[a] o vreme încoace au început a să orândui în locul pravilnicilor Domni pământeni moldoveni, ce era așazați, asupra vechiurilor obiceiuri ale pământului, ce din vechime era făcută hărăzire sfântă în țara noastră, acești Domni streini, ce au încăput în locul celor pământeni, pentru păcatele noastre, însuși ei au pricinuit și această mare rană a apostasii ce s'au iuvit; din care au cursu cea de săvârșit stingere a memlechetului, cea negrăită durere și tânguirea cea večnică, care tânguire nu este cu puțință a să șterge nici odinioară din sufletele credinçoaselor raele ce să află acum în golătate și dăznădăjduire. Acest pământ al Moldavii, acest cheler al prea-puternicii Înpărății, aceste nevinovate și supuse raele au rămas acum ca un trup fără suflet, omorât din pricina acestor făcători de rele și prăpăditori apostai, cari trăgând asupra loru și și năvala nebiruitel[or] oștiri ale prea-puternicii Înpărății spre zdrobirea lor, au ajunsu Moldaviaa să fie războinică privelniște (*sic*) a izgonirii Grecilor, și iată acum în vedere este pământul [pustiit; șters] mai pustii, orașe golite și arse, bisericile pentru închinăcunea noastră prădate și dărămate, dobitoacile hrăpitate și de tot înpuținată, zaherelile hrăpitate și noi ticăloșii pământeni goliți, și moșiile noastre în stare vrednică de jale, fiind

lipsite de venitul lor. Acestea sânt sfârșiturile oblăduirii Fanarioților în Moldaviia, și iarăși mulțămită aducem prea-înnălțatului Dumn[e]zeu că nu ne-am amăgit a ne îndupleca în cugetarea apostasii, ce este prăpastiia pierzării sufletelor noastre ce ne-a rămas, pentru că în multe chipuri s'aũ silit să ne tragă și pe noi la această de Dumn[e]zeu urâtă cugetare, ca să ne piarză și pe noi, lipsindu ne de neprețuita comoră a credinții și a supunerii noastre cătră dătătoarea de viață putere a prea înnălțatului Devlet; cu izvor de lacrimi aducem mulțămită cătră negrăita îndelung[ă] răbdare a iubitorului de oameni Înpăratului nostru, căci, cu scumpătate cercetând și prin de lung[ă] răbdare descoperind, aũ aflat strălucind neprihănită credință a supușilor (*sic*) sale raële și ne-aũ hărăzit noao mărturia sfintei nevinovățirii prin sfânt vrednic de închinăcune ferman ce s'aũ dat pentru acesta. Să nu să îndure de noi prea milostiva putere a prea-înnălțatului Devlet cu a ne da ascultare acum, asupra celor mai simțitoare patimi ale țării noastre, pricinuite din partea Voevozilor fanarioți și celor dinpreună cu dănsii Greci, pre carii noi ticăloșii îi cunoșteam de Domni stăpănitori, pentru că avea semnele măririi și stăpânirii deplin a puternicului Devlet, socotindu-i în locul celor pravilnici pământeni și părinți ai patrii.

Dar cei mai mulți dintr'ănsii, ca niște lipitori sorbitoare de sângele celor ca niște oi spre jă[r]tfire neglăsuitoare raële, din vreme în vreme aũ pus în lucrare cea nepovestită despuiere și sărăcie a norodului, trăgând în partea lor toate milile prea-puternicii Înpărății și privileghiurile locului, făcându-le numai spre al lor în parte folos, al rudelor lor și al Țarigrădenilor, neamului lor, zdrobindu rărunchiș săracilor. Pentru că, cu cât aceia să înpuțina, cu atăta ei sporea numărul Gre ilor celor împreună cu dănsii și adăgea cheltuelile or, născocin! chipuri noao spre despuierea noastră, ca să să îndestuleze ei Pământeni nu avea locuri de slujbe, nici boeri de starea d'intăi, nici cei de al doilea, încă nici cei mai mici nu-ș gasea mângăerea, nici sirmeni și văduvele aj[u]tor, pentru că, și cele mai cu folos din drăgătorile cele mari, și cele mai

multe din isprăvnicii și alte slujbe ale țării, Țarigrădenii toate le coprindea, spre amărită prăpădenie a pământenilor, iar Voevodul fanariotul hrăpia fără dreptate, și din veniturile lefilor, și din milele cele orânduite pentru lăcuiorii cei săraci, trei părți din bani pentru Grecii ce avea împreună cu sine, pentru fii, fete și ginerii lui și pentru celilante familii ale Fanariotilor din Țarigrad. Acești Voevozi lua veniturile rusumaturilor, adecă a disetini, goștinii și vădrăritului, dinpreună cu ale vămilor și ocnelor, cu cuvânt că acestea sânt pentru zephargiu al Domnului, dup[ă] urmarea celor din vechime pământeni Domni, carii aceia lua numai veniturile vămilor și ocnelor, și dintr'acelea acei pământeni Domni înpărțea milii și aj[u]toruri cătră cei săraci pământeni. Iar Fanariotii, adăogându plata rusumaturilor, să folosea numai ei și Grecii neamului lor, și, neîndestulându să *[incepuse : nemulțămindu-să]* nici cu aceștea, lua și din bani Visterii, din dajdiia harăcului, cu cuvânt de cheltueli nenumărate. Și în scurt toate era pentru ei și nimic pentru pământeni; să neguțătorea și cu zaharelile ce să cumpăra pentru miriia înpărâtească, plătind săracilor lăcuiori plugari uniori cu mult mai puțin decăt prețul ce lua ei de l[a] prea-înălțatul Devlet, și alte ori nedându-le nici-un ban, încăt, păgubindu-să ticăloșii plugari, au ajunsu să-ș părăsască lucrarea pământului, de a nu face mai multă zaherea decăt trebuința capanului. Adecă pâinea cea obștească a păpușoiului lăcuiitorilor, care ticăloșii pământeni prin multe trude și ostenele o lucra și o semăna, Domni o neguțătorea, și numai cu plată da voe de eșă din țară peste hotar, pentru alișverișul de obște. Iar într'alt chip era peste puțină să îndrăznească pământeanul să să înpărțască de rodul ostenelilor lui, fără dare.

Dregătoriale pământului să vindea cu rușfeturi și le cumpăra cei de neam prost și nevrednici, făcând multe supărări și zulumuri săracilor raële, ca să poată scoate căți bani au dat la rușfeturi și să s[ă] folosească și ei mai cu asupra. Pă sluj[i]torii cei orânduți, adică pe siimeni și ceilalți paznici ai țării, și pe aceia îi avea Grecii cei pe lângă Voevoda ca un venit al lor, și îi vindea, rămăind țara fără nici-un paznic, încăt

cu acest mijloc a  putut să-ş înlesnească în faptă cugetarea apostasii.

Aceşti Greci de l[a] Fanar,  nbog tindu-să din sudorile şi oste-nelile pământenilor, pe carii cu sălbătăcie  i avea ca nişte raele ale lor, apoi cu bani s ngelui  np r teştii raele cumpăra moşiiile pământenilor şi familiile credin oşilor Devletului, Moldoveni, r m nea stinse şi prăpădite dup[ ] faţa p m nt[u]lui, c ut nd să să strămute pe alt p m nt streinu, ca să-ş petreacă r m[ ]-şiţa vieţii lor. Pentru căci nici milostivire nu r m[ ]sese pentru ei, nici loc de slujbă, nici aj[u]tor de lefi, nici dreptate la pricinile lor de  ducec ţi, fiind [*sters*: pentru] că sf nta drep-tate a sf ntelor  ducec ţi să vindea, spre a lor  nbog tirea,  nc t şi unele moşii, cu numire că s nt moşii domneşti, uni din Domni le lua în silă şi le vindea. Sf ntele  np r teşti fer-manur  ale prea- nnaltului Devlet, ce să da pentru pricin  de ale ţării, şi carii era  ndatoraţi Domnii, dup[ ] coprinderea vrednicului de  chin cune  npodobitului sf nt hat ce s'aŭ dat la leat othomanicesc 1217, ca să le cetească întru azul tut[u]ror şi să stea păzite la caidurile ţării, şi acest fel de fermanur  le făcea nevăzute şi neştiute pământenilor.

Căuta cu sălbătăcie asupra unora din boerii cei d'int i, carii numai prin cuv nt os ndea nedreptăţile ce să făcea la judecăţi, sau asuprelile dăjdiilor, şi întru toate era silit sfatul boierilor să iscălească fără voe anaforalile, că adecă găsesc cu cale nelegiuitele însărcinări [*sters*:  ndemn ndu Domnii], silind Domnii  nduplecarea lor prin [*sters*: a trage în partea lor pe cei; *sters* şi *sus*; mijlocu celor] mijlocu tragerii celor nevrednici înnaintea lor, spre cari  i cinste  cu stările dreg toriiilor ce prin aş z m nturile ţării era p zit numai pentru cei de bun neam şi pentru cei ce în slujbe ale ţării să arăta cu vred-nicie. Popriţi şi os ndiţi era aceia carii cugeta să să  ndr z-neasc  a alerga la limanul prea- nnaltului Devlet prin preaplecat arz-mahzal; mare ticăloşie era pentru aceia carii ar fi îndrăznit să facă o nevinovată întrebare pentru ce să [*sters*: fac lu...] urmeaz  lucrurĭ  npotrivoare la hot r rile prea- nnal-telor hatişerifur , pentru că unii ca aceia să gonea p n  la moarte. Şi c te altele mai s nt care le trecem cu tăcerea,

pentru îndrăzneța [*șters*: înmulțire de vorbă] prelungire a cuvântului, și care le-am mai arătat prin plecatul nostru magzar, atunci când au pribegit cel din urmă tiran, Mihail Suțul. Dăjdiî întregi pentru fân și orzu al grajdiului Voevodi, dăjdiî pentru menzil-hanele, peste cea adevărată trebuință a menzil-hanelor, dăjdiî pentru rachiu ce făcea lăcuiitorii din însuși al lor păpușoiu ce sămăna, și slobodă intrare rachiului strein în țară, spre a noastră pagubă și al lor folos. Zid tare era spre a putea trece ca să alergăm noi pământeni la mila prea-înnalților noștri stăpănitore, fiind și Domnii greci, și ispravnicii greci, și zabeții greci, și capicheaelile în Țarigrad tot Greci, toți într'o cugetare că oblăduescă pe vrăjmași, iar nu pe credințoasele raële ale prea-înnaltului Devlet. Pentru aceia cu izvor de lacrimi și cu frică fiind coprinși, cu mare jale ne rugăm bunătații cei asemănați lui Dumn[e]zeu și iubirii de oameni a prea-puternicului nostru Împărat, să nu ne osândim ticăloșii pentru îndrăznire, ci să să milostivească și să ne miluiască cu prea-înnoirea vieții noastre cei vrednice de jale, hărăzindu-ne cu milostivire această de mai gos prea-plecată rugăcune.

Adecă: să fim slobozî de acum înainte în veci de Domniia și oblăduirea grecească și să să milostivească prea-puternicul nostru Împărat, prin hotărâre de sfânt și înpodobit al său hatîșerif, dup[ă] cea din vechime sfântă așazare, ca să-ș aibă țara noastră oblăduire de pământeni, păzându numirea de Domniie și privileghiurile cele vechi ce sânt hărăzite țării până acum, și, prin trimitere de capuchehaele pământeni în Țarigrad, să trimitem legiuitele cițighen-idighen și recheabighen la prea-strălucitul prag al prea-puterniciei Împărăției, împlinind cu [*șters*: neapă...] datornica răvnă a supunerii și a credinții sfințele slujbe, după puterea și starea țării, următoarea mi(li)lelor, harurilor și privileghiurilor ce ni s'au dat de l[a] nedășărtatul izvor și sânt coprinse în împărăteștile hatîșerifuri ce sânt date la leaturile othomanicești 1180, 1198, 1206 și 1217.

Și, fiindcă starea puterii țării și răsuflarea mijloacelor și nădejdelor vieții lui (*sic*) s'au deșărtat, împuținându-se vitele,

zaherelile și, cu un cuvânt, toate, neavând zaherele gata pentru hrană, lipsind cu totul semănăturile și arăturile pe al doilea an, și dobitoacele pentru lucrarea pământului, și oameni lucrători, și bani pentru cumpărătoare de sămânță din alte părți, îngrozindu-ne și foamete de obște, și, pe lângă acestea, fiindcă pământul țării din întregimea lui cea d'întăi s'au micșorat, și dintr'aceasta și veniturile lui s'au înpuținat, încât și veniturile ce au mai rămas în vreme de birșug, nu era destoinice să îndestuleze pe Domniî greci, cu cât mai vărtos acum la această peire și sărăcie negreșit că nu vor fi destule, nici la cel mai drept [*șters*: pământean] și cu bune măsurî pământean ce să va însărcina cu Domniia, spre a-ș putea iconomisi cheltuelile sale și ale oamenilor etpaiului său, pentru că nedreptățile este de mare trebuință să lipsească cu totul, precum și nelegiuitele venituri ale dregătorilor asemenea au să lipsească și acelea toate, ca să simță ticăloasele raele rodul milostivirii al prea-înnaltului Devlet, — de aceia nici cugetăm, nici facem rugăčune acum întâi de a să orândui nici pământean Domn, ca să nu să însărcineze țara cu osebitele cheltueli pe chipul Domnului, până va veni în stare vrednică, iar prea-plecata noastră rugăciune este ca să ne miluim cu a ne să hărăzi în veci și a ni să întări oblăduirea țării de pământeni aleși din neamul Moldavii: să să așeze un Sfat de un număr de boeri, și dintr'aceia unul să fie baș-boiar, prin alegere de cei mai aleși. Și acest Sfat al boierilor, dinpreună cu baș-boiaru, având puterea săvârșitoare a Domnului, va orândui Divanuri, isprăvnicii, judecătorii și dregătorii. Și, când țara va veni în stare bună (pentru că de a ajunge la chipul d'întăi, este trebuință de mulți ani, dup[ă] vrednica de jale stare în care să află acum), atunci, pentru ca să nu lipsească lauda și sohretul Domniî țării, chipzuid noi ticăloșii fără înpovărare și supărare, și fără lacrămile obștii o puțină sumă de bani pentru a să putea ținea cu cumpănire o pohvală a Domniî, vom alerga cu rugăčune către prea-înnaltul Devlet, arătând pre acel pământean ales de Domnu și supus la pravilele pământului, și la cele mai [*șters*: periosite] strimte și neclintite obiceiuri, ca să să facă prin

conținerea însărcinărilor și spre fericirea a mult-pătimașului acestui norod.

[Și] aceasta oblăduire pământenească, pentru strejuirea țării, va avea pe cei din vechime așezați și legiuți paznici pământeni, pe aceia adecă carii și până acum îi avea osebiți pentru această treabă și nedajnici, numindu-să seimeni și slujitori, pe carii Grecii îi vindea împreună cu căpităniile ca un ghelir al lor de moștenire, și paznici nu era; iar acum, izgonindu-să toți Arnăuții, încât să n[u] să mai afe, acești pământeni paznici să să înbrace și să să gătească spre slujbă înlăuntru, în coprinsul țării, cu un număr îndestulat la această treabă, și să să supuie spre a strejui cu mare luare-aminte orașele și târgurile, ca niște credințoși pământeni și vechi slujitori ai ogeacurilor. Dăjdiile să să ia numai cele drepte, iar veniturile dregătoriilor să lipsească, și toate cele necanonisite să să șteargă; însă acum într'această ticăloasă stare și cele canonisite să să mai ușureze. Sfintele porunci ale prea-înnaltului Devlet să să dea către aleșii pământeni ce închipesc Domniia chelerului împărătesc, și pământeni capuchehaele în Țarigrad să dobândească aj[u]torul cel dătător de viață, învrednicindu-să poruncilor prea-înnaltilor noștrii stăpâni. Mare slavă va fi prea-înnaltului Devlet sloboda neguțătoriiie a pământului nostru și apărarea chelerului împărătesc de către supărarea serhatliilor!

Acestea cu cutremur și cu izvor de lacrimi ne rugăm, căzând la picerile stăpânilor noștrii, pentru că nu ne-aș mai rămas putere să mai obihnim (*sic*) aducătoarea de stricăcune oblăduirii (*sic*) ce am avut. Iar, de aș supărat vre odată pe prea-înnaltul Devlet strămoșii noștrii Domni (care [*șters*: aceasta noi nu o] aceasta ne este neștiută, știind numai a noastră večnică jărtfire a credinții și a supunerii), dar, și așa fiind, noi ticăloșii îndestul ne-am osândit și cumplit ne-am pedepsit noi cei ce ne tragem dintr'aceia, mai mult de un veacu fiind supt jugul tiranii Grecilor țarigrădeni, și, de vreme ce Grecii aș călcat datoriile credinții, cu cuviință este să dobândim noi acum ființa noastră cea d'intăi, fără a să lipsi ei de nimic din cele ce n'aș avut [din vechime, *șters*], pen-

tru că din vechime Domnia țării era hărăzită la noi pământeni.

Vrednici de jale eram noi ticăloșii rătăcindu-ne pe l[a] marginile țării, mulțămire aducem prea-înnaltului Dumn[e]zeu că acum prin purtătoarele de biruință oștiri împărătești s'au curățit apostafii din țară.

Acest prea-plecat al nostru magzar l-am proferisit prea-înnălțatului Vali al Silistriei, prea-lăudatului Serascher și dreptului Vezir, ca să-l închine la pițoarale împărăteștii puteri, și Dumn[e]zeu cel fără început și večnicu, marele domnu al începătoriilor și al stăpănirilor, cel ce dă lumină la soare, va grăi cele bune la inima prea-puternicului și iubitorului de oameni Împăratului nostru, ca să strigăm cu toți în veci: Mărească-se pe toată asemănarea lauda și puterea prea-înnaltului Devlet; amin !»

V.

UN VOEVOD NECUNOSCUȚ.

În Archiva Bibliotecii Academiei Maghiare se află o poruncă, datată din Bistrița, Marți după Buna Vestire a anului 1499, a Voevodului ardelean Petru comite de Sct. Georg și Posing (Bozyn), prin care se hotărăște cu privire la trei moșii pe care le avuse Petru și Albert, fiii catolici ai unui Dan Voevod :

«Possessiones Alsofyld, Kezepfyld et Felsenfyld vocate in comitatu colosiensi habite, que alias Petri et Alberti, filiorum condam Dank Wayvode, prefuissent . . . Filii prelibati condam Dank Wayvode».

Moșiile puseseră cumpărate de un Ungur, Gheorghe Wisthez de Bykal, și porunca are în vedere măsurătoarea lor.

Acest Dan Voevod nu poate fi altul decât tînărul «domnișor» pe care l-a prins Țepeș și l-a tăiat după ce osînditul și-a ascultat prohodul¹. El trebuie să fi fost însurat cu o catolică, de vreme ce unul din fiii săi se numia Albert. Nu trebuie să se uite că și Țepeș luase pe o «latină», ruda Craiului Matiaș².

---

¹ *Lucruri nouă despre Vlad Țepeș*, în *Conv. lit.* pe 1901.

² Bogdan, *Vlad Țepeș*, p. 78 și urm.

VI.

ACTE PRIVITOARE LA GHEORGHE BIBESCU-VODĂ.

Între hîrțile d-nei Ana Odobescu, am aflat, pe lîngă multe documente de moșii, și cîteva altele care merită să fie date în întregime și deosebit. Din ele fac deocamdată o despărțire privitoare la Gheorghe Bibescu, Domnul muntean pe care l-a înlăturat mișcarea de la 1848.

I.

Întăiū, am găsit foaia de zestre a maicei sale, Catinca. Era o Văcărească pe care o înfiase bătrînul Știrbei, ultimul din ramura cea veche, pentru că Știrbei însuși ținea pe altă Văcărească, mătușă a Catincăi. Catinca era de sigur fiica lui Constantin Văcărescu, Păharnicul din 1780, Postelnicul din 1782, care, om sărac, nu putea să-și ție cele cinci fete cu care fusese binecuvîntat ¹. De alminterea, acesta era și numele bătrînei, care poate că fusese nașa fetei ce se mărita, înzestrată de dînșii, la 1794 ². Mirele, Dumitrachi Bibescu, fiul lui Ștefan, făcea parte încă din boieria mai mărunță, și nimeni n'ar fi putut zice pe atunci ce soartă strălucită erau să aibă copiii ce se vor naște din această căsătorie: Gheorghe Dimitrie-Vodă Bibescu și Barbu Dimitrie-Vodă Știrbei.

«Cu ajutoriu lui Dumnezeu foae de zestre a prea-iubitei noastre fici și nepoate Catinca, cum arată mai jos anume; 1794, Fevr[uarie] 5.

¹ *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 132, nota 10. Cf. *Gen. Cantacuzinilor*, p. 369: de acolo se vede că acest Constantin era fiul lui Radu, († 1778), unchiū al poetului Ienăchișă și al Ilincăi Băleanu. Soția lui Constantin era fata lui Constantin Crețulescu.

² Cf. memoriul mieū *Viața și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei*, în «Analele Academiei Romine», XXVII-VIII (1905).

1 rând haine bune de chesmariu, rochea cu antereu și giubeao la fel, înblănită cu răs.

1 rând de haine de al doilea, de ghermesut cu flori de fir, cu rochea și cu giubeaoa la fel, înblănită cu nurcă.

1 giubea de chesmariu cu pendișpecuri cu 8 rânduri, înblănită cu sânġap negru și cu rochie la fel.

1 biniș de atlas cu flori, leșăsc, înblănit cu cacom, și cu rochea lui, de tulpan.

1 moșia Șasa de la sud Gorj.

1 moșia Săcelu ot sud Gorj.

1 vie la moșia Săcelu.

1 partea din Măghirești de moșie, ce să va alege.

Aceste 3 moșii și via sânt ale mele părintești, și le-am dăruit copilei.

12 șiruri mărgăritare.

2 părechii cercei.

1 floare de diiamant.

1 ghiordan de diiamant.

12 părechii cuțite de argint, cu lingurile lor.

2 solniță de argint.

1 tavă de argint.

4 inele, însă unu de logodnă și 3 deosăbit.

1 moșie ce să numește Vlădeni, peste Olt, în sud Ialomița: această moșie să dă pentru sculele ce să arată mai sus; care moșie este părintească, a copilei.

15 suflete de Țiganii, cu 2 fete ce sânt în casă: aceste 15 suflete de Țiganii le dăruiesc eu copilei, de la mine.

Sculele și arginturile ce sânt, în păr, care să dau deosăbit din cele ce să coprind în moșia Vlădeni, ce să numește mai sus.

1 floare de diiamant și cu 3 piçoare de zmaragd.

100 gălbinaș mici: aceștia să dau pentru o păreche paf-tale de aur.

1 farfurie de dulcăță, cu lingurița ei.

1 căție de argint.

1 păreche paf-tale de argint poleite, cu colanu lor, cusut cu sarmă.

12 zarfuri de argint cu feligenele lor.

1 cărătă cu 6 telegari, cu hamurile lor.

12 epe cu armăsariu lor.

12 vaci cu bohaii lor.

12 boi.

100 oi.

100 stupi.

Pentru carătă și pentru dobitoacele ce să arată mai sus să dă moșiia Dălbănu du peste Olt, în sud Săcueni, însă s[tăn]j[ăni] 1000, care ačastă moșiia iaste a Catincăi de zestre, și dum[ne]ei au dăruit-o copilei.

Rânduiala așternutului.

1 așternut bun cu beteală de păioară, însă 4 perini mici și 1 mare cu cearșafu lor, asemenea și 4 fulci de puf mici și 1 mare.

1 așternut de al doilea, cusut cu tiriplitic și umplut cu mătăsuri, cu rățelele lor, iar umplute cu mătasă, cu čarșafu lui, cu șuvițele de rățele, umplut cu mătăsuri.

1 čarșaf asemenea cu șuviță de rățele, cusut cu tiriplitic și umplut cu mătasă.

4 boșcelăcuri, 1 de nun, 1 de ginere, 1 de socru, 1 de soacră.

1 plapomă cu flori de fir, cu cerșafu ei de pânză suptire.

1 saltea de atlas, cu 3 perine asemenea.

8 cămăș de borangic peste tot.

1 masă mare în ochiuri.

12 șărvete asemenea.

1 masă iar mare, vărgată.

12 șărvete asemenea.

1 măhramă de mâini, suptire, cusută cu tiriplitic.

1 prosop de cele bune, cusut cu beteală.

1 prosop cusut cu lănură.

12 tipsii de cosător.

12 talere de cositor.

1 lighean cu ibricu lui.

2 sfeșnice de alamă, cu mucările lor.

1 scoartă de pat aleasă.

De la noi acestea, iar de la milostivul Dumnezeu dar și blagoslovenie.

B[arbu] Șt[irbei], Μέγας Βιτριάρης.

Ciștiḡ¹!

[Pe V^o scrie Dumitrachi Bibescu : «Foia de zestre a Catincăi»².]

II.

Gheorghe, Iorgu sau Iordachi Bibescu se nascu abia după zece ani de căsătorie, în 1804³, pe când fratele său mai mare, Barbu, numit după bătrînul Știrbei, care-l botezase și era să-l înfieze, după ce înfiase și pe mama lui, Catinca, avea nouă ani mai mult, fiind născut în 1795⁴.

¹ Cuvîntul e de mîna Catincăi Știrbei.

² În Novembre Dumitrachi, acum Stolnic, se plînge de o încălcare la «Hamărăștii» din partea moșiei Balota.

³ V. scrisoarea din 1824, tipărită aici, a fratelui său Barbu.

⁴ Memoriul citat, I, p. 2. Cf. și Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, 1904, p. 189 și urm. Genealogia ce reieșe din aceste acte, e următoarea :

Tudor Bibescu

Mihaï — Anușa

Dumitrașco.

Călina — Ioan Dumitrașcu

Constantin.

Anușa,

Soția lui Preda Hurezanul.

Anița-Safta
(soția lui Gheorghe
Tutoianu).

Se pare că Ioan a avut de fii pe Ștefan tatăl lui Dumitrachi, căci între birtile acestuia se află testamentul lui Ioan :

«Ghen. 25 d., lt. 7250 [1742].

† În numele Tatălui și alui Fiiului și alui D[u]hului Sf[ă]ntu, aminu.

† Eu Ion Bibescu lăsat-am ačasta dnata a mea la vremea morții mele la mânia jupănesei mele anume Călina și a fičorilor mie, anume pentru toate pricinile și dichisurile moșii și datorii ce voar fi, care în credințe cu sufletul mieu : luat di la dumnealui Vornicul Fota Vlăd[o]ianul tl. 12 cu acește ban[i] am răscumparat un munte de la dumnealui Ioniță Bengescu și am luat zapisul, am luat di la jupănul Minea zloț 16, dăndu-i moșia în ar[i]ndă, pentru acește ban[i], cu livezi, cu toată; am datorie la Bratul zloți 15; la Enea Orbu ot Aninoas[a] zloț 7 pl.; am dat(at)u la Costandin Fărcășanul pe Mihartu Țiganul cu trei fečori ai lui, anume Ali-

Cînd Gheorghe avea numai șapte ani, o mare avere îi era asigurată prin diata Balașei Bibescu. Aceasta care fusese măritată, după Stănuț, fiul aceluși Stan Jianu, care mersese în 1774 la Constantinopol, ca să stăruie pentru Domnia de țară a lui

xandru, Ivanu, Stan și cu familia lui Soara și cu nepoto-său Stoica; am dat(at)u talere o sută doaozeci și cinci tocma, și i-am stăpănit ani doisprăzece cu bună pace, apoi s'au sculat Ștefan Prăiloiu și cu frate-său Răducan de i-au luat cu puștile și cu pari în silă, fără de nici-o judecată. Deci am mersu de trei [ori] cu dănușii la Sibii, și, toat umblăndu în judecăți, am cheltuit zloș 130 de ni-am judecatu, și i-am toat rămas și luat Țiganii, de-i ținem câte un au la casa mea. Apoi s'au sculat de i-au luat în silă fără de nici-o judeca[tă], și i-au stăpănit ani 12, pînă cînd au venit Maria Sa Costandin-Vod[ă] la Craiova. Apoi am eșitu cu zapisele de cu[m]părătoare și cu vînzătorul denpreun[ă] și cu Răducanu Brăiloiu înaintea Mării Sale lui Vod[ă], de ne'm judecatu, și am rămas eu pe Brăiloiu să stăpănescu eu Țiganii cu bun[ă] pace, dănd Măria Sa pecetluitu Mării Sale ca s[ă] stăpănescu aiceș Țiganii cu bun[ă] pace; așijderea și pentru un Țigan de cas[ă], anume Nicola, care au fostu cu trei feçori și cu trei fere, de împărțare (*sic*), l-amu lăsatu frăține-mieu bătându-l și căznindu-l l-au trecut Dunăria. Arăt și datorii ce am la frate-mieu tl, șaptezeci și cinci, precum va arăta și foia, iscălită de boeri, care m'am socotit cu dănsul, — anume Preda Hurezanul, Alexandru Botul i popa Mania; pentru o fata de Țigan, nepoi[ă] de fat[ă] lu Mihartu Țiganul, care au vîndut o Dincu Brăiloiu lui Gheorghe Brăiloiu, și acea fata de Țigan iaste a mea. Ačas[a] am scris și am întărit cu iscălitura și cu mărturiu anume, boiar[i] și preoți.

Eu pop Nicola ot Vidia (?). Ion Bibescul. M. Vlăd[o]ianul mart[ur]. Am scris eu popa Stan cu zisa lor

Ioan

Ștefan—Maria ?—Bălașa

Maria (lui D. Brăiloiu).

Dumitrachi	Ștefan-Eufrosina	Constantin	Catinca	Bălașa lui
		(Dincă;	(lui Stănuț Jianu.	
Barbu Știrbei.	Gheorghe Ioan.	Nicolae și	prins de	Ion
Bibescu.	Maria.	Turci).	Gănescu).	
		Elena		

Tache Tinca.

Ștefan, căsătorit cu Maria, cititor la Stăneștiu din Gorj, e, de sigur, tatăl lui Dumitrachi. V. de alminterea vol. VIII, Un Constantin Bibescu (nu Tache) e Mare-Logofăt de Țara-de-Jos în 1822 (Hurmuzaki, X, pp. 189-90).

Ștefan Pârșcoveanu¹, era o soră a lui Dumitrachi. Se mai vede din diată că Dumitrachi avuse doi frați, și ei mai mici decât dînsul: Constantin, mort atunci, în 1811, și Ștefan sau Ștefănică, ce era încă în viață, ca și o altă soră, Catinca, măritată după Gănescu.

«De vreme ce întâmplarea cea viitoare este nevăzută și însuș ingerilor necunoscută, pentru că numaî la Dum[ne]zeu sânt toate cunoscute, drept aceia eû Păh[ă]rniceasa Bălașa Bibeasca am socotit mai nainte, până mă aflu în viață și cu mințile întregi, să fac diată și să dovedesc gândul mieu către moștenitori mieî ceî aleș, care voesc să chivernisească și să stăpânească averea mea mișcătoare și nemișcătoare după petrecerea mea din viață. Și, întâi, mă rog lui Dumn[e]zeu ca unuî milostiv să-m erte mulțimea păcatelor mele, cele ce am greșit ca un om într' această lume. Mă rog și tuturor creștinilor, cui ce voi fi greșit, să mă erte, și de mine să fie ertați toți căți îm vor fi greșit și verice rău mi ar fi făcut.

În 1782, la 3 Mart, Mariia Bibeasca Pah[a]r[niceasa], bunica lui Gheorghe-Vodă Bibescu, se plînge la Divan împotriva lui «Căp[i]t[anul] Gheorghe feçorul protopopuluî Mihaî, de aici, din Craiova, pentru că moșita Amărăști din sud Dolj au fost de moștenire a neamuluî nostru, între care moșie au avut parte și Săulești, și, întâmplându-să de au fost căzut la scăpătăçune, ș'au vândut părțile la protopopu Mihaî, rămăind numaî partea maică-mea nevândută; mai la urmă cu protimis au răscumpărat-o de la feçori protopopuluî dum[nea]l[ui] răposatu boeriu mieu, după cum zapisăle ce sânt la mâna noastră arată, și, fiindcă açastă moșie să hotăraște cu o moșie a lor, ce să chiamă Zoreanu, vedem că multă sumă de stănjini ne înpresoară... arătând și o carte de hotărnicie, la care hotărnicie n'au fost nici Săulești, nici alți rezaș, precum iaste obiceiul, ca să s[ă] fie văzut și cartea moșii Amărăști, de hotărnicie, ce este la mâna noastră. Pentru care în anu trecut am fost luat cu porunca Divanuluî pe dum[nea]l[ui] Cliuç[erul] Barbul Otetelișanu și pe dum[nea]luî Iordachi Zătoreanu, și au hotărât moșia... La capul de spre Răsărit mi să încutroape atăta suma de stănjini, trecând peste seamne... Nici-odat[ă] Zoreanu n'au stăpănit acea înpresurare... Stăpănirea isprăvniceilor s'au urmat tot după seamnele cele vechi... Îmî tae hotarul de spre Răsărit până în Fărcaș». — În Maiu încă, «Maria Bib[easca]» cerea Divanuluî să se facă o hotarnică de către Clucerul Barbul Otetelișanu. — Peste patru ani însă, în Mart 1786, «Dimitrache Bibescu Șatr[a]r» însuși urmărește drepturile sale asupra loculuî unde era «mora Melinesculuî».

¹ V. *Ist. lit. romîne în secolul al XVIII-lea*, tabla, și mai ales vol. VIII.

După aceasta fiindcă eu fi de trupul mieu nu am făcut, ci am ales, din nepoții de frate, pă nepotul mieu Iorgul, fiul dumisali frăține-mieu Dumitrache Bibescu biv Vel Log[ofăt], de l-am făcut feçor de suflet, atât pentru parigoriia mea, cât voi fi în viață, cât și după săvârșirea vieții mele, de a fi spre pomenirea mea în veci, să clironomisească în bună pace cele mai jos numite, adecă las : fiu-meu Iorgul după sfârșitu vieții mele să stăpânească moșiia Desa din sud Dolj, tot hotaru, și moșiia Pădina pe jumătate, partea mea, de peste tot hotaru, din sud Meh[edin]ț, fiindcă jumătate să stăpânește de dum[ne]ei Pit[ă]r[easa] Uța Săuleasca, și via de la Oreviță, ce mi s'au dat de zestre. Îi las și casele de aici din Craiova tot fiu-mieu Iorgul. Las și fraților mie: dum[ne]ei surori mea leliții Catincăi Gănească să i să dea tl. trei mie, banī gata, și cincī suflete de Țigan[i], și dum[ne]alui frăține-mieu Med[elni]č[e]r[ul] Ștefănică Bibescu t¹ trei mie, banī gata, și cincī suflete de Țigan[i], și nepoților mie, fi răp[osa]t[ul]ui frăține-mieu Sărd[ariul] Costandin Bibescu, t¹ cincī mie și cincī suflete de Țigan[i].

Acești banī și acești Țiganī să-i răspunză fi-mieu Iorgul dum[nea]lor fraților, din Țiganii ce am adus de zestre, iar ceilalți Țiganī ce mai trec, să rămăe fiului mieu Iorgul, și dum[nea]lor să nu mai poată cere și a mai pretinderisi mai mult, căci atăta este bunăvoința mea.

Și, de mi să va întâmpla mie moarte, și copilu va rămănea nevărsnic, las și însărcinez pe dum[nea]lui frate-mieu Dumitrache, ca pe un frate mai mare ce l-am avut și l-am cunoscut drept părinte, atât la creșterile noastre și la călătorii, cum și în toată viața noastră, ca să caute și de sufletu mieu și de al copilului, până va veni în vârstă, și dum[nea]lui să fie ca un epitrop pe acestea care las fi-mieu Iorgului, să nu poată să le dea la alți copii ai dum[nea]lui, sau să le schimbe. Iar, când, ferească Dum[ne]zeu, să va întâmpla după moarte mea și copilului moarte, las vechil și stăpăn de spre partea mea iarăș pe dum[nea]lui neica, ca să-m alegă pe unul din fi dum[nea]lui și să mi-l numească feçor mie în locul Iorgului, și să i să dea toate supt stă-

pănire-î, pentru pomenirea mea în veci. Iar frați să nu poată pretenderisi mai mult decât ceia ce le s'au însemnat mai sus.

Las și însărcinez pe dum[nea]lui neica frate-mieū Dumitrache Bibescu biv Vel Log[ofăt] ca, de nu voi putea eū să scoț de la Păh[arni]c[ul] Stan Giianul toată zestrea mea și alț bani, ce prin cărți și prin comision îm sânt lămurite, să le scoată dum[nea]lui, și toți acei bani să dea pentru sufletul mieū, adecă să-m facă pogrebaniia cu toată cinstea și orânduiala: cu arhierieū și arhimandriți și alte obraze cinstite besericești, și pomenirile cele obișnuite, până la patruzecî de zile și până la împlinirea de trei anî, cum și de aciia încolò, așîșderea și milele și sărindarele, după cum mai la vale să numesc.

Să să plătească datoriile și târguelile ce vor fi cu răvașu mieū, și t¹ cincîzeci cumnatului Ioniță.

Șaizeci sărindare.

T¹ cincî sute la Sfânt[ul] Mormânt.

T¹ cincî sute la Sfântul Munte.

T¹ doaă mie cincî sute la zece fete, câte t¹ 250 de o fată, din care t¹ cincî sute să dea nepoatei Stăncuței Foteascăi.

T¹ una mie la doașprezece fete mai de jos, și câte o vacă.

Oile și scroafele ce am să iaū de la Jiianu, să dea iarăș de pomană la fete sărace.

Să să facă o beserică la Pădina.

Să să facă o biserică și la Desa, și să să împodobească. cu odăjdii și cele trebuinçoase.

Carăta ce mi s'au lăsat de răp[osa]t[a] maica, împreună cu cai, orî să să vânză, și bani să dea Stăncuței Foteascăi, orî carăta și cai, cum va pohti. Iar care, orî din rudeniî, orî din judecători, sau din cei bisericești sau din cei lumești, s'ar ispiti a-m strica dijata, să aibă a da seama și răspuns la înfricoșata zioa aceia a răsplătirii înaintea Domnului nostru I[sus] H[risto]s, Dum[ne]zeū cel adevărat, pentru că cu dreptatea minții.

mele am orânduit, și limba mea aŭ grăit, și mâna mea am și iscălit.

1811, Iuli 3.

Băl[a]șa Bib[eașca]: aceste sânt toate cu zăsa și învățatura mea.

B[arbu] Șt[irbei], Vor[ni]c, mart[or].

Aceste mai sus arătate le-am scris eŭ cel mai jos iscălit din însăș zisa și învățatura dumn[ea]eî Păh[ă]r[nicesi] Bălașa Bibeasca, și sânt mărturie: Ioan Pleș[o]i[anu] Log[ofă]t za Divan ¹.

Chemăți fiind de dumnei Păh[ă]r[ni]ceasa Bălașa Bibeasca, ne-aŭ arătat ačastă diiată, pe care cetindu-o mai întâi din cuvânt în cuvânt, și arătându-ne că din bună voința dum[nea]eî aŭ făcut ačastă fečorie de suflet, pă coconu Iorgul, nepotu dumisale, ne-aŭ dat rugăčune ca să întărim și noi cu iscăliturile, și, fiindcă ačastă fečorie de suflet s'aŭ făcut și cu cetanie de molitve, după orânduiala sfinteî bisearici, precum să arată și prin deosăbită carte, de aceia, după cearea ce ne-aŭ făcut, s'aŭ adevărit și de către noi cu iscăliturile.

* *Ἀνθιμος ἀρχιμανδρίτης, ἐπίτροπος τοῦ ἁγίου Πιμνίκου ὑποβεβαιοί.*
1811, Iuli 10 d.

Pop Oprea, protopresvi[ter].

Pop Iordache Castris.

Dup[ă] rugăčunea ce ne aŭ dat și noao d[umnea]eî Pah[ă]r[ni]c[ea]sa Bălașa Bibeasc[a] ca să întărim ačastă[ă] diiată, ce lase a se urma dup[ă] sfârșitul vieți dum[nea]eî, care theorisindu-o și noi, și văzindu-o că iaste cu bună orânduială am adevărit-o cu iscăliturile noastre.

1811, Săpt. 8.»

[Treî iscălituri neînțelese.]

Balașa nu mai era în viață la 1816, căci iată adevărînța ce dădea la această dată Ștefan Bibescu fratelui său Dumitrachi pentru partea sa din moștenirea surorii:

¹ Cred că e tatăl scriitorului Gheorghe Pleșoianu.

«4.000 t^l, adecă patru mie, am priimită și eă, partea din clironomiia răposatei soru-mea Bălășica, de la dum[nea]lui frate-mieă Dumitrache Bibescu biv Vel Log[o]f[ă]t, maă ră-măind Țigani a ni-ă lua, și pentru încredințare am dat această adeverință dum[isa]li.

1817, Fevr. 12.

Șteffa]n Bib[escu].

Și eă am priimit pă Marcul zlăt[a]r cu cincă copii din... (?) răposati surori-mea.

[V^o:] Adeverințele frăține-mieă Ștefan de bani ce i-aă lăsat și Țigani cari s'aă dat de răposata sora noastră Bălașa.»

Adeverința lui Ioan Gănescu, soțul Catincăi, sora Bălașei, e ceva maă înaintea datată :

«4.000 t^l, adecă patru miă, am priimit și noi, parte din clironomiia răposatei cumnată-mea Bălășică[i], de la d[u]m[nea]lui cumnatu Dumitrache Bibescu, biv Vel Logofăt, maă ră-măind Țigani a ni-ă lua, și pentru încredințare am dat această adeverință d[u]m[nea]li[u]i.

816, Iuli 8.

Ioan Gănescu.

[Pe V^o, tot de mîna lui Dumitrachi:]

Adeverința cumnatului Ioan Gănescu de partea de bană și de Țigană ce i-aă luat, ce-s lăsaț de d[u]m[nea]lei răposata sora noastră Bălășica.»

Pănă a se ajunge înșă aici, fusese oarecare neînțelegere, precum mărturisește acest răvaș al fratelui maă mic, Ștefan, către cel maă mare, Dumitrachi :

«Cu frățască dragoste mă închin dum[ita]le.

Frate. Nică-odată nică prin cuget nu ne-aă trecut ca să între judecată între noi: maă vartosă că Catinca [Găneasca] nu te-aă socotit de frate, ci întocmaă ca pă un părinte, și te lasă la proeresis și sine de sine al dum[ita]le. Fiind al dum[ita]le ca un frate maă mic :

Ștefan Bibescu.»

Văduva lui Dincă Bibescu, cel prins de Pazvangiă în marea

Ior năvălire din 1802, Elenca, scrie lui Dumitrachi o întregă scrisoare în afacerea aceasta a moștenirii :

«Cu plecăčune mă închin dum[ital]e.

Cinstit pitacu dum[ital]e cu plecăčune priimind, am văzut cele ce mi să scriie de către dum[neata], că răposata cumnata Bălășica prin diiată lasă și copiilor miei, lui Tache și Tincăi, t¹ 5.000 și 5 suflete de Țigani, și că banii vor umbla cu dobândă la loc sigur, până cînd vor trebui la măritișul copilii, iar dobînda poate să să iă de mine. Iar pentru acele suflete de Țigani îm însămnz dumn[eata] cei ce sânt să să dea. Pentru care arăt dum[ital]e că, pentru bani, bine ar fi ca să stea la dobîndă pentru trebuința copilii, dar dum[neata] bine știu că butcă nu am, ca să mă tîrăsc măcar până la o biserică, sau, la o vreme rea, să trimiț copilu la dascal ; casăle s'au prăpădit după cum poț dum[neata] să trimiț să să vază, precum și grajdu și șopru și cuhniia. Eū putințoasă să le fac, nu sânt, că știut iaste dum[ital]e cît venit are casa și cîtă cheltuială urmează a merge pă an, după scumpirea care iaste acum. Că, cu venitu ce am eū, nici logofețai și neguțatorășii nu poate să-ș iconomisască cheltuiala casăi într'un an. La care te las pă dum[neata] să judeci creștinește: până acum am șazut pă capul dumn[ea][ui] neicăi, cumnatu-mieū, dar, fiindcă și dumn[ea][ui] iaste supărat, că are calabalăc mult, nici eū nu pocī să-i aduc mai multă supărare, — mai vartos că poate să plece și dumnei lelița, soru-mea, la Tărg[u]-Jiului¹. Și eū mă rog dum[ital]e ca din banii ce aū lăsat răposata cumnata Bălășica să orînduești dum[neata] pă cine vei socoti, ca să să dreagă casăle, să să facă și cele trebuințoasă namestii, grajdi, sopru și cuhniie, că iaste și păcat și pentru mine, să n'am unde să șaz cu copilașii, și casăle copiilor să să prăpădească cu totu, cînd să vor drege acum în grab.

Asemenea mă rog ca să-m cumperī dumn[eata] și o butcă, sau să-ț faci pomană să-m dărueshi carăta răposatii cumnată-

¹ În biserica de la Stănești (Gorj) se vede, lîngă chipurile ctitorilor reparației și al Domnului din 1824, Grigore-Vodă Ghica, chipul unui Dincă Roșianu (Rișanu?).

mea Bălășicăi, că nu va fi nici-un păcat, pentru că știut iaste dum[ital]e că sânt adichisătă [=nedreptățită] din lume. și las să judeci dum[n[eata]] de să cade să nu am și eu o butcă să mă tărăsc la o biserică, după cinstea neamului miei și după cinstea dum[ital]e. Pentru care, când dum[neata] vei priimi a mă sugruma a nu mi să drege casele și a mi să cumpăra o butcă, sânt sălită ca să jăluesc la stăpânire să să vână vre un acaret, că nu pocî să mai trăesc ca niminea după pământ și pă toate zilele supărată de datornicî; că nici a mă mai îndatori la cinevași nu mai găsăsc, nici timpîi nu m'aŭ mai ajutat de vre o trei ani încoace ca să mai fac niscai zaherele pentru trebuința casăi, saŭ legumuri, ci trăesc cu târgu. Acestea toate judecându-le și dum[neata] creștinește, vei face cum te va lumina Dumnezeu măi bine, Iar, pentru Țiganî, Stan Țiganu, fratele lui Ioan, cu nevasta lui și cu băiatu, îi priimesc. Iar pă Maria Țiganca, fiind văduvă, nu-m dă mâna să o hrănesc și să o îmbrac. Și mă rog dum[ital]e ca să mi să dea Gheorghe Țiganu, fratele lui Stan, cu un copil ce-l are, fiindcă nevasta îi iaste Rumăncă, cu care încă nu s'aŭ mai cununat.

Și cu pleacăune sânt a dumi[ital]e măi mică :

Fevr[uarie] 14.

Ele[n]c[a] Bib[ea]sca.]»

III.

Tot Bălașa se chema o altă Bibească, Balașa, văduva unui Bibescu, decî Bibească prin căsătorie, și, cum spune însăși, o Argetoiancă. De oare ce Elena, văduva lui Dincă, îi venia, cum scrie, nepoată, iar Dumitrachi nepot, se vede că ea fusese soția unui frate al lui Ștefan Bibescu, decî nora lui Ioan. De la aceasta avem un lung testament, din 1825, în cuprinsul care urmează :

15 August 1813. «†Ο 'Ριμνίκου Γαλακτίων ἐπιθεβαίοι. . . Bălașa Bibeasca, «aflîndu-mă în patimă de boală, temîndu-mă a nu mi să întîmpla sfîrșitu fără de veste», își face diata. «Ca să nu măi las pricinî și judecăți pă urma mea, arăt în scris cui ce am lăsat de bun[ă] voia mea ; pentru care, macar că, aflîndu-mă la țară, am fost făc[ut] o diată scrisă de popa Gheorghe de la satul Bălăcița, dar, fiind om fără știință, n'aŭ știut să o alcătuiască

dipă cugetul mieu, iar acum, aflindu mă aici la Craiova, am făc[u]t ačast[ă] din urmă diată întocmai după cugetul mieu, și am rugat pă Prea Sfinția Sa episcopul Râmnicul, chir Galaction, de aü adevérit-o cu iscălitura Prea Sfinții Sale ca să fie crezută la toate judecățile.

Toată zestrea răposatii fii-mea Marii, după foaia de zestre ce i-am dat, o las supt stăpînirea gineri-mieu Cluț[e]r[ul] Dumitrache Brăiloiu . . , iar, după moarte dum[nea]tu[ui] . . . , să rămîie ale nepotu-mieu Nic[o]laie Sluț[e]r Brăiloiu, pe carele cu toată rîvna și pohta mea l-aü făcut fie-mea și gineri-mieu copil de suflet prin știre de Domni și de arhierē, și, măcar că la urmă mi-iaü bănuit atît rudele mele, Argetoeni, cît și rudele răposatului soțului mieu, Bibești, socotind că l-aü făcut pă nepotu-mieu Nicolăiță clironom pă toată casa mea, și, făr de a ști eü, aü și pornit jalbă din partea mea la Domni împotriva iotesii, dar mai la urmă cu învoire între noi am făcut și zăpis, care s'aü iscălit, atît de nepoț[i] miei Bibești, și de fraț[i] miei, Argetoeni, cum și de răp[osatu]l nepotu-mieu, Dincă Argetoianul, coprinzător că toată zestrea fie-mea după moartea fie-mea și a ginere-mieu să rămîie supt clironomia nepotu-mieu Nicolaie, iar moșia Bălăcița, partea mea, după moartea mea și a fiie-mea și a gineri-mieu, să rămîie nepoțil[o]r miei Bibești, cum și moșia Poiana, jumătate, partea mea, ce n'aü fost dată de zestre fie-mea, să rămîie la frați și nepoții miei Argetoeni. Iar iotesia nepotu-mieu Nic[o]lae să s[ă] păzească întocmai. Dar, mai la urmă, înșălată fiind prin multe vorbe, am fost făcut o însemnare de diată, lăsînd și ceialaltă jumătate moșia Poiana, ce este zestrea fie-mea, dum[nea]lor nepoțil[o]r Bibești, mai făcînd și alte strămutări din iotesie, și din legătura zăpisului ce cu învoire am făcut între noi. Și, fiindcă acea însemnare ce am fost dat dum[nea]lu[ui] nepotu-mieu Log[ofă]t Dumitrache Bibescu s'aü făcut prin greșală, în vreme cînd mă aflam în jalea morții fie-mea, înduplecîndu mă prin multe vorbe, și uluită fiind de jale, — de aceia, cunoscînd că am greșit, pentru ca să nu mai las judecăți și jurămînturi pă urma mea, printr'această diată anerisesc

toate cîte s'aũ făcut în potriva iothesii și a legături zăpisului de învoire, și rog cinstitele Divanuri ca acea diată să nu să ție în seamă, ci să urmeze iothesiia și legătura zăpisului ce s'aũ făc[ut] prin învoire cu frați și nepoți miei, prin care s'aũ lăsat la amîndoaă neamurile mele ce li s'aũ căzut, atît din moșii, cît și din Țiganii.» Mai lasă lui Nicolae «pă Dinul Țiganu, Govorean», pe Nicolae Talabă ș. a. «Însă moșia Bălăcița jumătate, cum și moșia Poiana jumătate, partea mea, ce le am supt stăpînirea mea, trei ani să nu fie volnic nimeni a le stăpîni, decît să s[ă] dea în arendă și să s[ă] facă pomenirile și milosteniile cele orînduite; însă, de va trăi gineri-mieũ Cluț[e]r[ul] Dumitrache, să s[ă] facă acestea prin iconomiia dumn[ea]lui și printr'a nepotu-mieũ, Pit[a]r[ul] Ghiță Argetoianu.» Apoi moșiile se vor împărți între Argetoieni și Bibești. Jumătate din Izvoarele, dată «nepoată-mea Rucxandi», să-î rămîie. Țiganii: Stepan, Govoreanul, «Stanca fată lui Țui și Ioan Murgul feč[o]r[ul] Radii..., un plug cu opt boi i cu toate fiarale plugului, și zece oi, și o scoartă, și o căldare mare, și dooaă castroane de cositor», Argetoienilor. «Las și doi telegari să s[ă] dea cumnată-mea Ilincuți, cu hamurile lor, pentru copile.» Țiganii lăsați «lui Costache, fiu răp[osa]t[ulu]i nepotului Dincă Argetoianu. Nicolaie creditorul, ce ține o Țigancă a nepoati [Sărdăresii] Elencii Bibeascăi... Ion Țiganu, fečorul lui Stepan, ce ține Rumîncă..., Tudor Jîmbliariu..., Țiganca Mărgărita» și alții, «nepoților miei Bibești, la cîte trei frații¹ și amîndoaă sorile. Dinul Țiganu lăut[a]r, fečorul Radului bucăt[a]r», și alții, «nepotu-mieũ Petrache Obedeau: asemenea îi las o scoartă. Butca cu doi telegari și cu hamurile lor le las nepoati Mariuții Mileascii, cum și o roiche de atlas și maloteaoa cu samur, puindu-i să față noaoă... Plapoma cu dooaă perioare cu fața aleasă și salteaao le las copili răposat[ulu]i Cluț[e]r[ulu]i Barbu Otetelișanu. La cincî fete de boeri sărace să li să facă cîte o roche și scurteică cu cacom... Doaoăzeci de stupi să s[ă]

¹ Constantin, de și răposat, e socotit prin fiii săi.

dea la biserica de la Argetoia, să fie pentru sfânt[a] biserică Asemenea să dea doaoăzeci de stupi la biserica de la Bălăcița. Doaoă capre și doaoă oi să s[ă] dea finului Ioniță Botezatu de la satul Gogoșii, să dea și fie-sa o roche de șamalagea și o scurteică sau televichiie înblănită cu sangeap. Celelalte oi, stupi, rîmători ce să va mai găsi din vitele casii, să le ia nepotu-mieū Nicolăiță Brăiloiu, ca să le înpartă pentru sufletul mieū ; din care să dea și doaoă oi lui Țui Țiganu. Tl. 100 să s[ă] dea la biserica de la Crețăstii, t¹ 100 să s[ă] dea la biserica dela Popînzăleștii, t¹ 200 să s[ă] dea la biserica dela Lainici, t¹ 500 să s[ă] dea la Sfânt[ul] Mormînt, t¹ 500 să s[ă] dea la Sfânta Gora. Să dea și treizeci de sārîndare pe la biserică, și la pomenirile pînă la trei ani să aducă în trei rînduri arhiereū să slujască. . .

Băl[a]s[a] Bib[ea]sca.]»

[Pecete cu «Bl. Bi.»]

Copie întărită de Divanul veliților boierii la 28 Decembre 1825. — Și copie după această copie.

IV.

Înfiat de întăia și dăruiat de cea de a doua Bălașa Bibescu, Iorgu fu însă aproape înfiat de cineva cu o bogăție mult mai mare, Marele-Ban Brîncoveanu, care-î dădu pe nepoată-sa Safta Mavrocordat, poftindu-l să și vie să-î locuiască în casă. La 3 Decembre 1824, Banul scrie lui Dumitrachi Bibescu următorul răvaș grecesc, pe care nu-l traducem căci n'are alt înțeles :

Τὴν εὐγενίαν της ἀδελφικῶς ἀσπαζόμενος προσκυνῶ.

Τὸ ἀπὸ κβ' Νοεμβρίου ἀδελφικόν μας αὐτῆς ἀποκριτικὸν κομισάμενος, ἐνεπλήσθην χαρᾶς καὶ θυμηδίας, καὶ διαβεβαιωθεὶς τὴν πρὸς ἐμὲ εὐκρινῆ της προσήλωσιν καὶ τὴν ἐκ θείας ἐμπνεύσεως φιλόστοργον ἀποδοχὴν τῆς μελλούσης νέας συγγενικῆς μας σχέσεως μετὰ τοῦ φιλότατου της υἱοῦ Γεωργιάκη, ἐδόξασα τὸν Κύριον, χεῖρας ἱκέτιδας καὶ εὐχαριστηρίους φωνὰς αἴρων πρὸς αὐτὸν τὸν εὐδοκήσαντα νὰ ἐπισυνάψῃ καὶ νὰ συμπληρώσῃ αὐτὸ τὸ μυστήριον τοῦ συνοικεσίου, τῇ θεῖᾳ ἐπινεύσει τελειοποιούμενον. Οὕτω δὲ μετὰ λόγου δικαίου εὐθυμῶν συγχαίρω καὶ τῇ εὐγενίᾳ σας ἐπὶ τῇ ὅσον οὕπω ἀγαθῇ ἐκθάσει τῆς τοιαύτης ἱερᾶς προθέσεως, ἐλπίζων

ὅτι οἱ νέοι, περιποιούμενοι ὅσον ἓνας διὰ τὰ πλεονεκτήματα τους, καὶ προστατευόμενοι ὡς παῖδες μας, νὰ διανύσωσι ἓν λαμπρὸν στάδιον, παρὰ πάντων εὐφημούμενοι, νὰ γηροκομήσωσι καὶ ἡμᾶς καὶ νὰ φανῶσιν ὡφέλιμοι εἰς τὴν ἐνεγκαμένην. Ἄλλὰ διὰ νὰ εὐκολυνθῇ καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ἔργου ἔπεται νὰ γίνῃ καὶ μία σημείωσις τῶν ὄσων παρέχομεν τῇ φιλότῳ μου Ζωήτῳ, διὰ νὰ ἔχῃ τὸν προσπορισμὸν τῶν ἀναγκαίων της, καὶ ὁ φίλτατος γαμβρὸς νὰ λάβῃ εὐχαρίστησιν διὰ τὰ προίκιμα του. Περικλείω τῇ εὐγενίᾳ της τὸ τοιοῦτον σημείωμα διὰ νὰ τὸ θεωρήσῃ, καί, ἂφ' οὗ μοι τὸ ἐπιστρέφει μετὰ ἀποδοχῆς, τότε θέλει ἀντιγραφῇ καὶ ὑπογραφῇ μετὰ τὴν ἀνήκουσαν φορμαλιτάν, καὶ θέλει ἐγχειρισθῇ τῷ ἀγαπητῷ ἀνεψιῷ Παρπουτζάνῳ διὰ νὰ τὸ ἐγχειρίσῃ ἐν καιρίῳ τῷ ἀνταδελφῷ του. Ἄς μὴ διαλείπῃ δὲ παρακαλῶ νὰ μας εὐαγγελίζηται συνεχῶς τὰ της ἐφετωτάτης μοι ὑγείας της, καὶ ὅτι ἄλλο ἐγκρίνη ἄξιον νὰ μοι τὸ κοινώσῃ περὶ ἰδέας μου. Τὴν εὐγενεστάτην ἀρχόντισαν Βορνιτζέσαν κοκῶναν Κατίγκον ἀδελφικῶς προσκυνῶ, καὶ εἰμὶ

ὡς ἀδελφὸς καὶ ἀγκυρῶν, δε-
δι' ὀρισμοῦς κερμβρίου γ'.

Γρηγόριος Πραγκοβάνος.

Καὶ τοῦτο περὶ ἰδέας σας, ἀδελφὲ ἀρχ. Βόρνικε, ὅτι μετὰ τὴν αἰσίαν ἐκπλήρωσιν τῶν γάμων, ἔχω νὰ περιλάβω τὸν γαμβρὸν εἰς τὸ σπῆτι μου, διὰ νὰ εἶναι διὰ πάντα συγκατοικῶν καὶ παρευρισκόμενος μαζί μας, περὶ ἰδίαν του ἄνεσιν, ἀμοιβαίαν εὐχαρίστησιν καὶ πλησιαστέραν μας γηροκομίαν.

În aceiași zi, Brîncoveanca trimete o tot așa de călduroasă scrisoare Bibescăi, încredințându-i pe «fîca sa, ca una ce e vrednică de iubirea de mamă» a soacrei. Si ea dorește încheierea formalităților și ziua de bucurie a nunții. Și la 27 Decembre, odată cu feliicitările pentru Crăciun, se vorbește de apropiata zi a a căsătoriei tinerilor.

Trebuie să se spuie că propunerea nunții fusese primită de Brîncoveni încă de la 15 Novembre.

Feliicitările pentru serbarea căsătoriei, făcută, printre o deli-cată atenție, în ziua Sf. Grigore Teologul, se scriu la 28 Ianuar din partea Banului și Bănesei către Vornicul și Vorniceasa Bibescu. Brîncovencei îi pare rău numai că «n'a putut

fi de față pentru a săruta de aproape cununile lor». Ea nădăjduiește, orî să vie însăși în țară, orî să-și primească la ea în Ardeal cuscrii cei noi.

Într'o nouă scrisoare a Banului, la 28 Mart, se și vorbește în adevăr de apropiata trecere peste munți a Catincăi.

Alte lămuriri asupra șederii peste munți după 1821 a Brîncovenilor și Bibeștilor se pot afla în vol. VIII, care cuprinde corespondența și cu acești boieri a marelui Case de negoț sibiene Hagi Constantin Pop.

V.

În negocierile pentru căsătorie fusese amestecat fratele cel mare, Știrbei, și de la el ni-a rămas astfel în această corespondență foarte însemnatul răvaș de tinereță pe care-l dăm aici întreg, și cu traducerea cuvenită:

15/17 9βρίου, σαββάτω.

Τὴν δεξιάν της ἀσπάζομαι.

Ἡ Σαυτίκα δι' εὐχῶν της ὀγκραίνει ἐντελέστατα: ἔχομεν μαμμὴν ἐπιτιδειωτάτην καὶ ἰατροὺς ἀξιολόγους, τὸν Βρατὴν καὶ τὸν Καραζῆσον, νεωστὶ ἐλθόντα ἀπὸ Βιέννης, τὸν ὁποῖον μάλιστα ἐστεφανώσαμεν, Σαυτίκα καὶ ἐγὼ, πρὸ ἐνὸς μηνὸς μετὰ τινος Βρασοδάγκης. Ἀμφότεροι οἱ ἰατροὶ ὑπάρχουν ἀξιόλογοι μάρμοι, καὶ ἐλπίζω διὰ της μεθαυρινῆς ταχυδρομίας νὰ τῆ εὐαγγελισθῶ τὴν εὐτυχῆ ἀπελευθέρωσιν της συζύγου μου,

Ἐς λάθῃ ἐμπερικλειστὸν γράμμα τοῦ θεαστοῦ θεῖου μου Βραγκοδάνου, ἐκ τοῦ ὁποῖου θέλει θεβαιοθῆ πληρέστατα περὶ ὅσον τῆ εἶχον γράψει εἰς τὸ

16th Novembre, Simbăta.

Sărut mîna,

Săftica, prin rugăciunile d-tale, e în cea mai desăvîrșită sănătate. [E vorba de nașterea ei apropiată.]

Primește scrisoarea închișă în acest plic a respectatului unchiu Brîncoveanu, din care te vei încredința pe deplin despre cele ce avem

ἀποκριτικὸν τῆς, ἀφ' οὗ ἐκφράζει τὴν χαρὰν καὶ εὐφροσύνην διὰ τὰ εὐαγγέλια τῆς πανοικί εὐτελοῦς ὑγείας, τῆς ἐνταῦθα κατευοδώσεως καὶ τῆς κατὰ πάντα εὐαρεστήσεως τῶν ἐκ τῆς ἐδῶ διατριβῆς. Θέλει ὁμολογήσει πλείστας χάριτας ἀμφοτέροις διὰ τὴν ἰδιάζουσαν ἀγάπην, εὐνοίαν καὶ κλίσιν ὁποῦ ἐνδεικνύουσι πρὸς τὴν Σαυτίκαν καὶ ἐμέ, ὡσαύτως διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς πατρικὰ τῶ ὄντι σπλάγγνα των.

Μεταβαίνουσα ὕστερον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἀδελφοῦ μου, θέλει παραστήσει τῶ θείῳ μου ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τῆς εὐγενίας του σᾶς ἐκίνησε μέχρι δακρύων διὰ τὸ πάντι ἀπροσδόκητον τοῦ πράγματος: ἀπροσδόκητον δὲ λέγω διὰ τὴν παρρησιαζομένην ἀνεπίστως πως ὑπέρλαμπρον τύχην τῶ νέῳ, καὶ δεύτερον διὰ τὸ πολλὰ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τοῦ. Θέλει ἐκφράσει τὴν ἄκραν εὐγνω[μο]σύνην τῆς διὰ τὴν φυσικὴν κλίσιν καὶ συμπάθειαν τὴν ὁποῖαν ἀείποτε εἶχε πρὸς τὴν οἰκογενεῖαν τῆς, κατευεργετηθεῖσαν παρὰ τῆς εὐγενίας του. 'Ἀφ' οὗ δὲ ἀποκτέστησεν εὐτυχῆ τὸν προτότοκόν τῆς, προαιρεῖται τώρα νὰ ἀποδείξει ὑ-

a-ți scrie cu privire la răspunsul d-tale, de oare ce scrisoarea lui exprimă bucurie și mulțămire pentru vestea sănătății desăvîrșite a Casei d-tale, a călătoriei d-voastre acolo și a plăcerii ce ați avut-o cu petrecerea d-voastre aici. Veți arăta foarte multe mulțămiri amîndurora [unchiului și mătușei] pentru deosebita iubire, bunăvoință și simpatie ce o arată către Săftica și către mine, precum și pentru simțirile cu adevărat părintești ce au către noi.

Viind apoi la afacerea fratelui mieu, veți arăta unchiului mieu că scrisoarea d-sale v'a mișcat pînă la lacrimi pentru caracterul cu totul neașteptat al lucrului: neașteptat, zic, pentru soarta prea-strălucită care pe neașteptate se gătește tînărului, și, al doilea, pentru marea tinereță a vrîstei lui. Veți exprima înalta-ți recunoștință pentru fireasca aplecare și simpatie ce totdeauna a avut-o către Casa dumitale, care a primit binefacerile d-sale. Și, după ce a făcut fericit pe cel mai mare fiu al d-tale, vine acum să facă prea-fericit și vrednic

περυσθαίμονα καὶ ζηλωτὸν τὸν δευτερον υἱὸν της, ἀνοίγων αὐτῷ τοῦ λοιποῦ στάδιον ὑπερλαμπρον. Ταῦτα δὲ πάντα μὴ δυναμένη ἄλλως πως νὰ ἐξηγήση, τ' ἀποδίδει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις θέλει νὰ σᾶς παρηγορήσῃ εἰς τὰ γηρατεία καὶ νὰ σᾶς ἀνταμείψῃ διὰ τοὺς πόνους, φροντίδας καὶ ὑπερόγκους δαπάνας, ὅσας ἐκ τοῦ στερήματος σας ἐκάμετε διὰ νὰ προμηθεύσετε ἐλεύθερον ἀνατροφὴν τοῖς ὑμετέροις τέκνοις. Ὅτι δὲν εἴσθε ἱκανοὶ ν' ἀποδώσετε ἀξίας ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστίας τῷ Ὑψίστῳ. Ὅτι ἐν τῇ εὐκρινείᾳ τῆς καρδίας σας λαμβάνετε τὸ θάρρος νὰ τῷ ὁμολογήσετε, ὅτι λυπεῖσθε μὲν κυρίως ὅτι ὁ Γεωργάκης ἀναγκάζεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαθημάτων καὶ κατὰ τὴν πολυτιμότεραν ἐποχὴν τῆς ἡλικίας του νὰ διακόψῃ τὸ στάδιον τῆς σπουδῆς του, τὸ ὁποῖον διέτριψε τόσο λαμπρῶς, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέσχετο τοῦ λοιποῦ μεγίστας προσόδους. Ἐπειδὴ ἡ μόνη φιλοτιμία σας ἐστάθη ἀείποτε νὰ ἐφοδιάζετε τοὺς υἱούς σας μὲ ἀληθῆ παιδείαν, θεωρήσαντες σαύτην ὡς τὴν μόνην ἀκράδαντον βάσιν τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τὸν μόνον ἀκίνητον πλοῦτον καὶ ἀνώτερον πάσης ἐπιρείας τῆς τύχης. Πλὴν,

de invidie pe cel de-al doilea, deschizându-î pentru viitor o carieră prea-strălucită. Și acestea toate neputîndu-le înșira altfel, le lasă în sama lui Dumnezeu, care voiește a te mîngîia la bătrîneță și a te răsplăti pentru ostelile, grijile și cheltuielile cele din cale afară de mari, ce, din cruțarea d-voastre, le-ați făcut pentru a pregăti o creștere liberală copiilor d-voastre. Că nu sînteți vrednici d-voastră [Bibesiții] a da pentru aceasta mulțămîta vrednică Celui Prea Înalt. Că în sinceritatea inimii d-voastre luați curajul ce trebuie pentru a-î arăta că vă pare rău numai de aceia că Iordachi e silit în mijlocul studiilor sale și în vrîsta cea mai scumpă a lui să îtrerupă cursul sîrguinții sale, pe care l-a străbătut cu atîta strălucire, și în care făgăduia pentru viitor cele mai mari progrese. Căci singura d-voastră ambiție a fost totdeauna să îndrumați pe fiii d-voastră cu adevărată creștere, privind creșterea ca singurul temeiu nezguduit al fericirii unui om, ca singura neclătită bogăție și mai presus decît orice valuri ale norocului. Dar, încredințați

πεποιθώτες ὅτι ὑπὸ τὴν πατρικὴν ὁδηγίαν τῆς καλοκαγάθου, συνετωτάτης, πολυπείρου καὶ πολυμηθεστάτης εὐγενίας τοῦ ἡμπορεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ἐλλεῖπον, κατὰ τὸν φιλότιμον τοῦ νέου χαρακτήρα, καὶ ν' ἀποκατασταθῇ μὲ τὸν καιρὸν ἄξιον τῆς παρῴρησιαζομένης αὐτῷ λαμπρωτάτης τύχης, βέβαιαι ὄντες ὅτι ἡ εὐγένεια τῶν θέλουν ἐπιθεμελιώσῃ τοῦτο τὸ συνοικῆσιον εἰς τὴν μόνην ἀκρόδαντον ἑάσειν τῆς συμπαθείας καὶ φυσικῆς κλίσεως ἀμφοτέρων τῶν νέων πρὸς ἀλλήλους, καὶ γνωρίζοντες προσέτι τὰ ἀγαθὰ σπλάγγνα καὶ τὸ ἄκρον συγκαταβατικόν των ὡς πρὸς τὸ πολλὰ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τοῦ Γεωργιάκη, μὴ ἔχοντος εἰσέτι πλήρεις τοὺς 22 χρόνους, καὶ ἐπομένως ὡς πρὸς τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀπραξίαν ὅπου ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ εἰς τὰ πράγματα, εἰς ταῦτα πάντα ἀπαριδόμενοι, τῷ ἐπιχορηγῆτε ἀπὸ καρδίας ὅλας τὰς πατρικὰς εὐχὰς κ' εὐλογίας σας, τὸν ἀφιερώνετε κατὰ πάντα εἰς τὴν εὐγενίαν των, καὶ τῷ προστάτετε πατρικῶς νὰ θεωρῇ τοῦ λοιποῦ ὡς μόνους γονεῖς, εὐεργέτας του κ' ἐπιγείους θεοὺς τὴν εὐγενίαν των, ἀποταμιεύεσθε δὲ τὸν μικρὸν σας υἱὸν Ἰάγκον πρὸς παραμυθίαν καὶ περιθάλψιν τοῦ γήρως, διὰ νὰ σας γη-

find că supt părinteasca călăuzire a bunătății, înțelepciunii, încercării multe și multei deprinderi a d sale, va putea să îndeplinească ce-î lipsește, după caracterul ambițios al tînărului, și să se facă cu timpul vrednic de prea-strălucita soartă ce i se presintă, fiind siguri că d-lor vor întemeia această căsricie pe singurul nezugduit temeiū al simpatiei și aplecării firești a amînduror tinerilor unul către altul, și știind încă și bunele sentimente și marea indulgență ce se potrivește cu vrîsta de tot tînără a lui Iordachi, care nu are încă nici 22 de ani împliniți, și, prin urmare, către neîncercarea și lipsa de practică ce poate să aibă față de lucruri, — netrecînd cu vederea nimic din acestea, îi trimeteți din inimă toate părinteștile rugăciuni și mulțămiri, îl închinați [pe Iordachi] cu totul dumilorsale și-î dați poruncă părintește să-î privească de acum înainte pe dumnealor ca pe singurii părinți, binefăcători ai lui și Dumnezei pe pămînt, și veți păstra pe cel mai mic fiu al d-tale, lancu, pentru îngrijirea și mîngîierea bătrînețe-

ροκαμῆση. Θέλετε δὲ ἀποτείνεσθε δὲ ἐν ταύτῃ γράφοντες οὐχὶ μόνον πρὸς τὸν θεῖον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν θεϊτζαν, ἣ ὅποια ἔχει τῷ ὄντι μετρικὰ σπλάγχνα πρὸς τὸν ἀδελφόν μου.

Ἦ νέα σὰς θεδαῖω ὅτι εἶναι προῖκιομένη παρὰ τῆς φύσεως μὲ πλείστα ψυχικὰ καὶ σωματικὰ κάλλη, στολισμένη δὲ μὲ ὄχι ὀλίγα ἐπίκτητα προτηρήματα. Ὅθεν πρέπει νὰ τῆ πλέσετε (sic) τὸν ἀνάλογον ἐγκώμιον. Καθ' ὅλα δὲ τὰ ἄλλα πασχίσατε μὴ ἀπομακρυνθῆτε κατ' οὐδὲν ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ γράμματός μου, οὔτε προσθέσαντες, οὔτε ἀφαιροῦντες τὸ παραμικρόν τι, διότι ἐκ πλείστης πείρας καὶ σκέψεως τῆ τὰ γράψω. Φυλαχθῆτε δέ, πρὸς Θεοῦ, μὴ τύχη καὶ ὑποπτευθῆ τις τὰ διατρέχοντα, διότι τότε τὰ πάντα ἀνετράπησαν. Εἰ μὴ εἰς τὴν μητέρα μου, ὅς μὴ τὰ ἐμπιστευθῆ εἰς ψυχὴν ζῶσαν.

Ταπεινὸς υἱὸς τῆς :
Στιρβαίης.

Τὰ γράμματα σας θέλετε στείλει μὲ ῥισιπίσι, λαμβάνοντες ὅλα τὰ προφυλακτικὰ μέσα τὰ νὰ μὴ τύχη καὶ παραπέσουν. Τὰ ἀπὸ 11 νοεμβρ. γράμματα σας ἔλαβον.

lor, ca să vă caute. Vă veți adresă întru aceasta însă, scriind, nu numai către unchiu, ci și către mătușă-mea, care are în adevăr destulă simpatie pentru fratele mieu.

Te asigur că tînăra este înzestrată de fire cu cele mai mari frumuseți ale sufletului și trupului și împodobită cu nu puține talente cîștigate. Deci trebuie să-i dați lauda ce se cuvine. Iar întru toate celelalte binevoîți a nu vă depărta întru nimic de la gîndul scrisorii mele, nici adăugînd, nici suprimînd, chiar și cel mai mic lucru,— pentru că ți scriu acestea din cea mai mare încercare și cugutare. Ci păziți-vă, pentru Dumnezeu, să nu care cumva să bănuiască cineva cele ce se pun la cale, pentru că atunci toate s'au schimbat. Afară de mama, să nu încredințeți aceste lucruri nimănuia.

Supusul fiu al d-tale :
Știrbei.

Scrisorile d-tale le veți trimete cu recipisă, luînd toate măsurile de precauțiune ca să nu se întîmple a se pierde. Scrisorile d-tale de la 11 Noembrie le-au primit.

Ἡ κρίσις μου ἤθελε λάθῃ τέλος πρὸ καιροῦ μετὰ τῶν συγγενῶν τοῦ μακαρίτου θετοῦ πατρός μου, ἃν δὲν ἦτον εἰς ἐξ αὐτῶν ὁ Δίγκας Γραδιστάνας. Οὗτος εὐρίσκεται κατὰ τὸ παρὸν εἰς Βρασοδὸν ἐν ἄκρᾳ δυστυχίᾳ: μὲ 25 χιλιάδας γροσίων οὗτος θέλει συνδιατεθῆναι νὰ συμβιβασθῆναι, νὰ γνωρίζῃ ἐγγράφως τ' ἀναντίρρητα δίκαια μου καὶ νὰ συκώσῃ κάθε προτέστον ἀπὸ τὸ ῥωσικὸν κονσουλάτον, παρὰ τοῦ ὁποίου θέλει ἐπισφραγισθῆναι τὸ ἔγγραφον του. Τοῦτο τὸ ἐμπόδιον καθὼς συκωθῆναι, ἐπειδὴ οἱ λοιποὶ ἀντίδικοι ὑπάρχουν ὅλοι ὑπὲρ τοὺς τουρκικοὺς, ὡς ἐγώ, τότε θεωρεῖται ἡ κρίσις ἔμπροσθεν τοῦ ἀσθεντικοῦ Διθανίου, ἐπικυροῦται ἢ ἀναφορὰ τῶν ἀρχόντων, λαμβάνω τὴν παρὰ τῶν νόμων ἀπαιτούμενην δευτέραν ἀσθεντικὴν ἐπικύρωσιν, καὶ ἀσφαλιζομαι κατὰ πάντα ὡς πρὸς τὸ μέλλον. Εἰς τοῦτο καταγίνομαι τώρα, θέλω νὰ φέρω εἰς τέλος ταύτην τὴν ὑπόθεσιν μου, πρὶν γένουσι οἱ γάμοι τοῦ ἀδελφοῦ μου. Τοῦτο ὑπάρχει ἀναγκασιότατον καὶ ἀφευκτον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μελλούσης τύχης μας, πρὶν ἀκρίβη διεγερθῆναι καθ' ἡμῶν ὁ γενικὸς φθόνος τῶν βασκάνων καὶ φθονερῶν ἀνθρώπων. Τὸ μόνον ὅπου μὲ λυπεῖ εἶναι ὅτι ἀ-

Procesul mieu și-ar fi avut mai de mult sfârșitul, cu rudele răposatului meu tată adoptiv, dacă unul dintre ei n'ar fi fost Dincă Grădișteanu. Acesta e acum la Brașov, în mare nenorocire: cu 25.000 de lei el s'ar învoi să ajungă a recunoaște în scris drepturile mele, care nu se pot contrazice, și să scoată orice protest de la consulatul rusesc, la care s'ar întări înscrisul meu. Îndată ce s'ar înlătura această piedecă, pentru că ceilalți protivnici sînt toți supuși turcești, ca și mine, atunci s'ar cerceta judecata înaintea Divanului domnesc, s'ar întări anafora boierilor, aș lua cea de-a doua întărire domnească pe care o cer legile, și mă asigur în toată privința pentru viitor. De aceasta mă ocup acuma, vrînd să duc la capăt această afacere a mea înaintea de a se face nunta fratelui meu. Acest lucru e de cea mai mare nevoie și neapărat pentru asigurarea rostului meu, înaintea de a se mai trezi împotriva noastră invidia generală a oamenilor rău voritori și pizmătareți. Singurul lucru ce mă supără e că acolo

τοῦ μανθάνω ὅτι δὲν θεωροῦνται πλέον κρίσεις, ἐξ αἰτίας τῆς πανώλου, καὶ ὅτι τὸ Διδάμι, καθὼς τὰ λοιπὰ δικαστήρια, θὰ ὑπάρχουν εἰσέτι ἐπὶ πολὺν καιρὸν κλεισμένα. Παρακαλῶ νὰ σκεφθῆ ὠρίμως τὸ πρᾶγμα, καὶ μετὰ ἐξακρίβωσιν ὄλων τῶν περιστατικῶν νὰ μὲ ἀξιώσῃ ἐν τάχει σεβαστοῦ ἀποκριτικοῦ τῆς.

Τὸ παρόν μου ἀναγνοῦσα ἡ εὐγενία τῆς μετὰ πολλῆς ἐπιστάσις καὶ προσοχῆς, ὑπαγορεύσασα δὲ κατ' αὐτὸ ἀπαραλλάκτως τὸ πρὸς τὸν θεῖον μου ἀμοκριτικόν, θέλετε φροντίζειν νὰ σχίσετε εὐθὺς.

aflu că nu se mai cercetează judecățile, din pricina ciumii, și că Divanul, ca și celelalte Curți de judecată, sînt închise încă pe mult timp. Rog să se cerceteze cu chibzuială lucrul, și, după lămurirea tuturor împrejurărilor, să mă învrednicești răpede de veneratul d-tale răspuns.

Cetind această scrisoare a mea cu multă îngrijire și cu băgare de samă, și, dictînd după aceasta întocmai răspunsul către unchiul mieu, să te îngrijești a-l lămuri îndată.

VII.

SCRISORȚ ALE DOMNILOR MUNTENȚ ALEXANDRU
GHICA ȘI GHEORGHE BIBESCU.

Intre aceleași hîrtii ale d-nei Ana Odobescu, am găsit cîteva scrisori autografe ale lui Alexandru Ghica și Bibescu-Vodă către maiorul și colonelul, apoi generalul Odobescu. Acesta era prietenul intim al lui Ghica-Vodă, care a fost nașul scriitorului Alexandru Odobescu. Scrisorile dintre acești doi prieteni privesc cunoscutul complot al Bulgarilor cari voiau să treacă Dunărea pentru a stîrni tulburări în țara lor. Puținul ce se știe asupra ei se află în cunoscuta *Istorie* a lui Régnauld și în memoriile colonelului Papazoglu, tipărite sub titlul de «Istoria Bucureștilor». La o conspirație olteană necunoscută se referă una din scrisorile lui Bibescu. Cu privire la amîndouă, Archivele Statului trebuie să cuprindă anumite dosare, pe care am de gînd să le străbat cîndva. La această informație trebuie să se adauge aceia pe care o dau rapoartele consulare franceze, în copie la Academia Romîna.

I.

[*Nedatabilă.*]

I. Domnule. Răspunzî cu mulțumirile mele la cele din 8 ale lunii însemnate și trimise. Pentru ecselebanturi nu face trebuință să mijlocesc a să adăoga voie ajutorului meu, căci cu un cuvînt s'aŭ pusu aceasta pentru tot stabul. Pă Stepanov și pă stab-trubaciŭ cu voie dată îŭ am poprit aici, și astăzi li să gătește jălbile de ostavcă, apoi îŭ trimetu pă Stepanov, iar pă celălalt îl dau d-lui Hatman de aici. Pentru leafa mea, ghegeneralu nu știu de unde aŭ aflat că s'ar fi vorbit de poprirea ei, și mi-aŭ cerut deslușire, și, cu toate că nu am vrut să priimescu osăbire ce Ex. Sa aŭ voit a face, dar pricazu l-a dat de nepoprirea lefi mele și a lui Popescu.

Vă rogu, domnule, să puneți din muzicanți câți vor avea glasul bun să învețe cântarea liturghii rosești cu cuvinte rumînești; frate-mieû Mihalache are notele acei liturghii. Vă rog, înțelegeți-vă-ți cu Domniia Sa și faceți bună punere la cale pentru aceasta, ca să iă grabnică săvîrșire, fiind lucru lesne și de trebuință.

12 Mart.

Sînt al Domnii Voastre ca un frate și slugă: *A. G.*¹.

Adiutanții Golescu și Mănescu vă rog să mi-i trimiteți pă următoarea săptămînă, căci am hărții multe strînse și aş vrea să mi le puiû la orînduială cît staû pe aici.

De veți putea găsi vre un prais-curant de lucruri ostășești din vre-o fabrică sau magazie din Petersburg, vă rogu să mi-i trimiteți; mi să pare că frate-mieû Costache are un afiș ce îi aû venit cu epoleturile sale.

Vă rogu, domnule, să mă înștiințați cu cea d'intîiû ocazionă de izvorul pricinii ce curge între polcov. Baleanu și maiorul Filipescu pentru darea polcului 1-iû. Gheneralu me-aû dat pricina asupra-m[i], și nu știû ce să îi răspunzu. Scrie-m[i] particulara părerea Domnii Voastre, și nu va ști nimeni.

2. [1841.] Iubite Odobescale,

Trimite mi un rapportu respunzătoru la cererea ce ți am făcut a ne însemna un ofițu pentru postul de inspectoru de dorobanți în Mica-Valahie, și însemnează-mi pe Grigorie Ghica²; căci nu poçu înțelege că ministru dinăuntru sau altul oricare ar lua din ostire măcar un prost soldat fără a-l cere și a i să da de către șeful ostirei. *A. Ghica.*

3 14 Iullie 1841, 11 ceasuri dimineața.

Odobescale!

Acum priimesc la Breaza înștiințare de ivirea unei cete ce ar voi să treacă peste Dunăre spre ajutorul celor ce să află în răsvrătire în potrivea stăpînirii locală. Datoria stăpînirii

¹ Ca șef al noii oștiri muntene. Odobescu era atunci în Rusia, ca ofițer al oștirii împărătești. «Gheneralul» e Chiselev.

² Fiul fostului Domn cu acest nume și nepotul de frate al lui Alexandru-Vodă

acestii (*sic*) prințipat în asemenea împrejurare o cunoști; de aceia nu-ț dăm nici-o osăbită instrucție: un lucru numai cerem neapărat, ca să nu pierzi vreme a îți supune, căci în-destule zile au trecut de cînd s'au început pricina, și la asemenea lucru și un menut este scumpu, căci zăbava rătă-cește duhurile, pîrînd slăbiciune sau voe vegheată. De aceia cu tonos cere să să predea, și, la al treilea chemare nevăzînd supunere, aruncă focuri asupra-le și prinde-î morți sau vii.

Al. Ghica.

4. Iubite Odobescule,

Nepriimind pînă astăzi de diminează nici-o știință despre sfîrșitul pricinei răzvrătirilor bulgare, și, din științele ce mi să trimitea de la București, văzînd că pînă la 13 răul spore, scriindu-să în veleag și altă adunătură de oameni cu proaste cugete, am fost plecat să vii la Buzău ca să fiu mai de aproape în înțele[ge]re cu Dom. V., pentru orice ecstraordinare măsuri și combinații ar fi fost trebuință într'o asemenea întîmplare, dar, pe drum întîmpinîndu-mă currierul ce au fost trimis de căpitanul Manu la București, și de acolo îndreptat cătr[e] mine, am venit numai pînă la Buzău, și, socotind pricina desăvîrșit potolită, pe de o parte vă însărcinăm a încunoștiința și căpitanului Manu și ofițarilor și soldaților comenzi dum[nea]lor că sîntem foarte mulțumiți de urmarea ce au făcut, și că așteptăm rapportul dumv. de numele d-lor ofițări și de numărul soldaților, ca să le rînduim răsplătire. Așteptăm și știință de starea răniților soldați, pe lîngă care veți binevoi a îngriji cu toată doctoriceasca căutare și pe Bulgarii răniți, și ne veți înștiința și ce familie au lăsat și unde împușcatul unterofițeru. Iar, pe de alta, vă orînduim dinpreună cu Aga Manu să faceți în taină cercetarea pricinilor, ca să dovediți ce înclinare au avut în acest complot, atît aici, cît și la Servia și Bulgaria. Puteți să le dați toată încredințarea, în numele nostru, că, mărturisind adevărul, nu numai stăpînirii turcești nu va fi prădată taina, nepriimit fiindu-ne să dăm sabii și robii pe cei de cîndea creștinii, ci încă, lămurind cu știința ce li să cere pentru a oblăduirei noastre regulă și liniște, vor scăpa și însuș de strășnicia sub care

urmează să fie suppuși pă cîtă vreme vor fi sub bănuială că nu să destăinuescu despre toate înclinările și uneltirile ce au fost avut și mai au încă ; căci, aflînd mai la urmă că au tăinuit cevaș, apoi urmează să bănuim cugete necurate, și atunci vom fi siliți să îi tratarisim ca pă niște vrășmași ai liniștii obștești într'acest pačnic pămînt, unde fiind fost umbriți și miluiți, să fac mai nevrednici de milostiviria omenească pentru nemulțumirea lor. Ca aceste chippuri lucrați până cînd veți chibzui ca să îi transportuiți. Eū mîine mă întorc la București, așteptînd rapportul Dom : V : despre oștire, ce s'au arătat mai sus.

T[îrgul] Buzău, 16 Iullie 1841.

A. G.

5. Iubite Odobescule,

Ieri la prînzu am priimit scrisoarea Dom. V : din 17 și astăzi cea din 18, și cu întoarcerea maiorului Manu, ce aduce și a celorlalți ofițeri și a soldaților răsplătiri, grăbescu a vă lăuda toate chibzuirile și lucrările ce ați săvîrșit Dom : V : Acum că puterea ostășească vă este de ajunsu, luați tonul cuvenit atribuțiilor stăpînirii ce vi s'au încredințat. Meșeria noastră este guvern : într'aceasta ne și mărgenim ; lasă să latre pe din afară proștii de minte, cariî, fără să aibă curaju nici cît un ghitig, vor să fie viteji și rîvnitori creștinilor de după ușile lor : aceia în toate pămînturile lumii și în toate veacurile se vor numi necinstiți oameni. Căci uneltescu două meșteșuguri de o dată, adecă și lăcuitor sau dregător sau negușitor pačnic, și întreprinzător sau sprijinitor de comploturi, de carele ei ar fi cea mai gata jertvă, de nu ar privighia stăpînirea, să le scape veața și stările. Pe toți cei arestuiți îi veți porni aci, cînd și cum veți chibzui. Poștește pe Simion Andreevici¹ să vă talmăcească cu tonos și curat cu acei rătăciți ce încă arătați că s'au fost adunat la lăcuița veți-consulului, ca să le scoată din capul lor, că, la aseminea împrejurare, și fiind tovarășii lor prinși cu armele în mîna, nu îi poate apăra nici cum. Vițe-consul austreacescu au

¹ Consulul rusesc din Galați : el fu scos pentru ajutorul dat răsculașilor (Régnauld, trad. rom. din 1856, pp. 232-3).

trimes ocîrmuirii o notă, carea, de nu ar fi de rîsu, ar putea să-l învinovățească cătr[e] guvernul său, și, fiindcă într'însul reclamă pentru un Ioan Nepștevo, rănit asupra răsboiului, și Manu ne scrie că aū fost și el între răsvrătitori, — de nu îi s'ar primejdui viața trimițîndu-l așa cum să află, îl poți rîdica și îl veți trimete aici, unde se va cerceta de aū fost la privește, sau în tovărășia celor ce aū împușcat pã oamenii stăpînirii. Prin frate-mieū Mihalache scriū, și căutați de înțelegeți-vă amîndoī, și lucrați.

20 Iullie 1841.

A. Ghica.

6. Iubite Odobescule,

Iată hotărîrea mea în pricina ofîterilor ce aū luat parte la cearta lui Polizu, a căruia vină lasă încă un cuvînt, nu de îndreptare, ci de indurare, ca una ce durază din firești ale tinereții rătăcirii și uimirii. Trimite-mi dar numele lor, pe carele comandantul este dator să le dea, precum urmează după datoria sa să le și cunoască, și cu însemnarea numelor întoarce-mi și ofîțul de alaltaeri. Din minutul ce ai plecat de la mine, am fost iarăș cercat de chipul de holerină ce să preumblă în București. Astăzi abea mă simțu în stare de a însemna cîte cevaș.

Sîmbătă, 13 Iullie.

A. Ghica.

7. Iubite Odobescule,

Și acum socotindu-mă mai bine în pricina rangului lui Caragea, văzu că părerea ta este mai bună decît a mea. Iată dar un isvodu de rapportu în privința rangului ostășescu, pentru ca să-l prescrii îndată, cu leatul celui ce mi-aū fost îndreptat mai deunăzi, și mi-l trimete îndată aici la Vornicie ca să-i probezu coprinderea, și să-ți trimițu ofîțul. *A. G.*

8. Iubitule,

Ca să te împacu cu grija ce ai de a nu părea că recomanzi ofîterul trebuinçosu pentru postul de inspectoru dorobăntescu pe carele după leğuire recomandă Departamentul dinuntru, iată îndreptezu redacția raportului de mai nainte, și, pentru căci ar fi o confuzie primejdioasă să înțelegemu

că un Departament poate chema în slujba părții sale pe un amplot al altui Departament fără a i-l cere, iar mai vărtosu cînd s'ar aplica această înțelegere cu chipu ca ostașii să fie întrebuițați de Departamentul dinuntru, fără a fi însemnați de căpetenia lor, a trebuit neapărat ca în acest prileju să deslușescu desăvîrșit rînduiala cuvenită. Prin urmare, pentru trebuița mijlocită șeful ostririi îm însemnează, după cererea ce-î facu, pe ofițerul ce poate avea disponibilu, și poate conceda alte slujbe fără a să zminti cumva trebuițele slujbei ostășesti, și ca acela și atunci numai poate Departamentul dinuntru a recomanda. Astă seară trebuie să plece ofițărul inspectoru. 26 Iullie. *A. G.*

II.

1. D-lui Polcovnicul Odobescu va da poruncă ca astăzi la 12 ceasuri pelotonul dă cavalerie să să aple la palat, avînd a escorta carîta domnească în mare gală.

Duminecă, 30 Iunie [1846].

D-lui Polcovnicului Odobescu ș. c., ș. c.

2. Vineri, 14 Septemvrie [1846?]. Domnule Odobescule. Avînd trebuiță dă niște lucruri, să trimisă un unterofițer ca să le aducă; fiind însă că este dă neapărată trebuiță ca pîna mîine noapte să le și priimesc la Cîineni, dumneata, dă loc cum va ajunge acolo trimesul curier, vei trimite această scrisoare cu însoțita cheie în priimirea casierului nostru, iar pă de alta vei găti tot într'acel ceas alt unterofițer vrednic, și-l vei trimite dă loc cu căruța în curtea palatului ca să iă lucrurile ce să cer și să să aducă drept la Cîineni.

Rămii sănătos.

Gh. B.

Nu știu încă dacă trebuie să vi ca să ne întilnești și aicea sau nu, neavînd nici-o știre dă prințul Servii.

3 Polcovnice Odobescule. Fiind trebuičos în Capitală, vei rămînea acolo.

Să întoarce hîrțiile ce mi s'au trimis împreună cu raportul Comisii, care hîrtii, în număr de cinci taciruri și patru scrisori, să vor păstra dă către Comisie.

Pricina mi sã pare mai serioazã dã cît nu o socoteam, și liniștea obștească cere a sã cerceta cu scumpãtate, ca sã-î cunoaștem începerea și cele adãvãrate cãpetenii, precum și sfîrșitul. S'aũ dat d'adrepul poruncã a sã trimitte la Bucureștii :

Dincã Șomonescu,
Gheorghie Lideșanul,
Costea Hîldan,
Poapa Dinul,
Fotea Cîrstoï,
Constandin sin Șãrban,

care sã vor pãzi dã a nu avea comunicație între dînșii. De și dar am pus în rezoluție ce am dat la raportul Comisii sã sã cearã aceștia de la departamentul dinãuntru, această cerere ar fi acuma de prisos.

Am poruncit a veni și supt-otcîrmuitorul plaiului Cloșanî, care va putea da Comisii oareșcare luminares dãspre corespondenția și relațiile lui Țimbru și celorlalți.

Șomonescu, care sã vede unul din cei mai comprometați, este cumnat cu Burilenu, și urmeazã a fi pãzit foarte dã aproape.

Aștept de la iscusința și credința mãdulãrilor Comisii a sã dãscoperi ființa adãvãrului spre a putea lua cuviinçoasele mãsuri pentru paza, cu nebãntuirea rãpaosului obștesc.

Cozia, 15 Sept. 1846.

Gh. B.

4. Po[!]covnicul Odobescu urmeazã sã fi priimit pã arestanți care s'aũ prins dã la Cerneți: cea mai mare pazã trebuiește sã sã facã ca sã nu aibã comunicație nici între dînși, nici cu alt niminî. D-l Odobescu va fi vãzut scrisoarea lui Nicolae Țimbru cãtre Drãghicean Hãrgot, prin care îi dã dã știre cã are 600 oameni sdraveni, care ar putea ținea rãsboiũ șapte ani. El, la întrebarea ce i s'aũ fãcut cînd s'aũ prins, aũ tãgãduit tot, precum și ceilalți trei, pã care îi numește în scrisoarea sa. Sã trimisãrã însã patru scrisori tot cu slova numitului, din care sã face dovadã ca acea scrisoare ce sã aflã în mãna dumv. este întru adevãr a aceluî N. Țimbru

şi întru aceasta nu mai poate fi bănuială, precum asemenea nu poate fi bănuială că duh de răzvrătire este din partea aceloră. Dumneavoastră aveţi trebuinţă de toată iscusinţa ca să puteţi cunoaşte începutul şi sfîrşitul, căci să vede hotărîţi a tăgădui tot. Un mijloc care ci-l povăţuesc dumitale, ca unul ce aŭ dat rezultaturî bune dă cîte orî s'aŭ cercat, este ca, dacă vor tăgădui pînă în sfîrşit, să cercaţi a nu-i lăsa să doarmă nici de cum 24 ceasurî, ci, cînd vor fi cu totul oboşiţi, noaptea, să mergeţi să-i cercetaţi, însă fără mult sgomod.

În sfîrşit, Ţimbru este aşa de dovedit, încît nimic nu-l va putea să scape dă ocnă. Singurul mijloc dă scăpare va fi dacă va mărturisi tot. *Gh. B.*

Acele patru scrisorî a lui Ţimbru s'aŭ trimis în priimirea dumnealui Logf. Arghiropulu¹.

¹ Constantin, de mai multe orî ministru.

VIII.

ALTE DOCUMENTE AMESTECATE.

A. Moldovenești.

1. 14 Novembre 7090 (1581). Iancu-Vodă dă lui Nanotă, Drăgăliniș, Maicăi și altor fii ai Vișii, «nepoții lui Ihnatū Stolnic», de supt «Iliia și frate-său Stefan Voevod», moșia de la Dobroslăvești, partea Ignăteștii. Stroič V[el] Log[ofăt]. Pecete mare roșie. Și traducere din 21 August 1816.

2. 4 April 7117 (1609). Costandin Movila Voevod, «aceștii femeii anume Mămșoarei, fetii lui Ciudin», pentru ocină de la fratele ei, «Grigorii, fečorul Armancăi», la «Obârșie Berhečuluș».

Traducere de pe la 1750.

3. Iași, 1-iū Iunie 7118 (1610). Costantin Moghila Voevod, pentru sluga sa Roman, fiul ИВАННИ, nepot ТОМИ ЛОГФТ., strănepot АСНЕ БЕРХКЧ, care a făcut vânzare la satul Obârșii către Logofătul Vitoltu. Iscălitura, neînțeleasă, a Domnului. БЕЛНИЦИ БОЛКРН СЧ[НА]. Pătrașco Vel Dvornic iscal. Băseanul (în colț). Pecete mică peste hîrtie, cu bourul și: † Іw КОСТАНТИНЬ МОГИЛА БОЄКОДА.

4. 28 Maiū 7140 (1632). Alexandru Iliiaș Voevod, pentru «Conde biv Vel Vam[es]»¹ și fičorul său, Ioan», cari au cumpărat supt Ștefan Tomșa parte din Tomcești (Tecuciū) de la «Tudora și soru-sa Mariica, featele a lui Ieremie Tălabă, din diresul lor ce l-au avut moșul lor Toma Tălabă». Altă parte e de la «Iosip și de la surorile lui, Urita și Antonia, fiii a lui Dumitru Tălabă, toată partea a unchiului lor, a lui Pătrașcu

¹ Cf. *Doc. Bistriței*, I, p. 42, n° LV; pp. 78-9, n^o CVIII.

Tălabă... Cu bălți de pește păscuitoare.» Vind lui «Costin Postelnicul», cu 100 de taleri de argint. Mai vind și partea «din tot satul din Popi, din Ustie, din Gura Gerului» (Ț. Tecuci), «de la Vasilie ginerele Crăstii Vornicul, și de la cumnatul său Cernatū biv Log[o]f[ă]t, ginerele Crăstii Vorn[i]c[ul], și de la Schiva ȝupăneasa a răposatului Dabij[a] biv Pah[arnicul], fata Crăstii Vornicului», luată și de răposatul Vornic «de la Roatăș și de la Vrancea și de la Duma». Altă parte e «de la Crăste și de la fratesău Danciul, fiĉorii Măndrului și a Martii». Pomenită și «Măriia fata lui Mihăilă» și «Chelsiia fata Tudosii». — Traducere din 25 August 1816, a lui Debric.

5. Iași, 15 Ianuar 7164 (1656). «Preutul Gavril din sat din Gherghești» vinde «doi bitrăni pol din sat din Pogînești, ce sintu în Ținutul Putneș, și cu vadu de moară în gârla Putneș, și cu lemnul morei, și cu heară[e] morei», cumpărați de la Iacul și de la Popăscul, și giuătate a lui Grăjdan». Se vinde acum «dumisaa[e] Radului Marele-Pitariu». Marturi: «Vas[i]lie Hatmanul, Dabij[a] Vornicul, Solomon Bărlădeanul Vornicul cel Mare, și Vornici de gloată, și alți boiari». Dabija iscălește foarte grosolan: Dabijea Vel Vornic. Mai iscălesc: Dumitrașco Roșca Vor., Bejan Gheuca Vornic și alții.

6. Iași, 13 Decembre 7210 (1701). Costandin Duca-Vodă către «Ion Abăza ĉ-au fost Postialnic și Vasile Hușanul», ca să aleagă la satul Lelești (Ț. Tutova) partea «lui Oprișan Gheuca ĉ-au fost Sulgiar, ĉ-au avut cumpăratur[ă] moșu-său Dumitrașco Gheuca ĉ-au fost staroste», de spre Iftimie Talpă, căl[ă]raș de Ț[a]rigrad». Să se facă jurămint pentru două zapise, dacă «nu li-au făcut ei cu vre un meșteșug mai pe urmă, și li-au aflat ei așa». Iscălește Vel Vornicul, «netâmplându-se Vel Logof[ă]tu». Pecete mare, cu chinovar.

7. Iași, 4 Octombre 7214 (1705). Antioh Costantin Voevod către «Oprișan biv Sulger și Miha și Iliuța», pentru o gălăvă». Să meargă la Antohii Jora Vel Log[o]f[ă]t cu «dri-

-as[e], zapis[e]... Și Talpă încă-ș va scoate uricul și cărți mărturii ce va avia... Pentru 2 boi și o sap[ă] ce i-au luat Chiriicel... Chiriicel n'are nici-o triab[ă] la gălce-vile ce să fac pentru moșii, căci pentru aceste gălcevi are triab[ă] dumnialui Log[o]fătul cel Mar[e], a-î globi.» «Vel Log[o]f[ă]tul vă Divan.» Pecete mare cu chinovar.

8. 29 Decembre 7215 (1706). «Toț călugării, întâi Vartholomeu dicheul, și cu toț alalți fraț carii ne aflăm lăcuitor[i] la m[ă]n[ă]stirea răpăosatului Alexandru Ramandi ce aū fost Vornic-Mare», daū zapis «dumisal[e] Marelui-Vornic Gheorghachie, cu sfatul și voia dumisale Mariei Vorniceasei, a răposatului Alexandru Ramandi», și vînd un vad de moară «de la Necoară, nepotul Petrei Scroafă», «de doao roate». Pecete pe negru, cu Treimea și: † ἡ μονὴ Δοκηαρι [᾽ου τῶν ἀρχαγγέλων] Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ. Alta, cu același desemn și: Βαρθολόμος μοναχός, 1686 (scris dedesupt: Vartolomeu dicheu), și o a treia, cu trei stele și Craiū Nou, lîngă care e scris: «Maria Vorničas[a], a răposatului Vornicului Ramandi».

9. 13 August 1765. «Zmaragda, fica dumnealui răposatului Banului Ioniță Ruset, împreună cu dum[nea]lui boeriu-mieū Dimitrașco Răc[o]vit[ă] biv V[e]l Comisu¹», daū zapis lui Ianacache Milie [=Milo]² biv V[e]l Spăt. că, «avându dum[nea]lui răposatu părinte nostru moșii și vii în țara Moldov[i], de clironomie părinteaască de la dum[nealui] răposatu moșul Iordache Ruset Vornic, anum[e] Piticenii în Țin[u]t[ul] Romanului și Hulubeștii la Țin[u]t[ul] Tecuțului și Caraulleștii și viile dă la Odobești, afară din moșia Scheiul, care deosebitū mai înainte am vândut-o iar dumisale, duple cum mai pre largū le va coprinde diiata răposatului moș[ul]ui nostru Iordache Ruset». Nu pot căuta moștenirea rămasă «de la părintele nostru Banu Ioniță[ă] Ruset», și decī se învoiesc «cu dumnealui cumnatu Ianache Spăt.», vînzîndu-î

¹ Fiul lui Radu și nepot al întâiului Dumitrașco și al Ilincăi, ficei lui Mihaī Spătarul Cantacuzino. Cf. *Gen. Cantacuzinilor*, p. 135.

² V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, II, p. 492.

acele moșii cu 2 500 de lei «Și să știe și ačasta că, nu numai pentru pricina rudenii i-am vândutū dumisale aceste moș[i] și vii, ci mai mult că am cunoscutu dragost[e] dumisale păzită către folos[ul] nostru, ca unui drept frate, iar dă alte rudenii nici cu cercetarea nu ne-aū cunoscutu; pentru ačasta, nu numai că i am vândut-o, ci mai mult i-am dăruitū... Afară numai din Țiganii, care nu i-am vândutū.» «Grigorie Mitropolitul al Ungrovlahiei adeverez. D. Racoviță biv Vel Comis vânzător [pecete neagră cu fum, cu coroană și stemă ținută de doi lei, avînd literele: A M P K.; 1757], Zmaragd[a] Răcoviță Com. vânz. [pecete cu trei flori, coroană și literele A M. (?)], Costantin C[an]t[acuzino] Ban, mart., Andronachi Vor. mărturi, Părvu Cantac[u]z[ino] biv Vel Vornic, B[adea] St[irbei] biv Vel Vist. mart., Pantazi Cămp[ineanu] biv Vel Clucer, Anastas[ia] munahia... , Vel Logft. Și am scris eū Pred[a] Prejbeanul Post. cu zisa dumnealor.»

Ioniță Ruset, frate mai mic al lui Iordachi, era fiul lui Ștefan și nepotul lui Manolachi, care era fratele lui Iordachi bătrînul. Ar fi murit «pe la 1762». Cf. vol. VI, pp. 549-50 și R. Rosetti, *Cronica Bohotinului*, din «An. Ac. Rom.» XXVIII, p. 26.

10. Novembre 1792. Alexandru Constantin Muruz Voevod răsplătește pe Vornicul Manolache Conache¹ pentru slujbe, «atât în vremea celor mai de nainte luminaț Domnii, și în vremea răzmiriții trecute, la scoatiri și porniri de zahereli, și petreceri de oșteni împărătești, cu multă trudă și păgubiri ale sale, și cu alte deosăbite chipuri pline de fherbinte credință». Îi dă douăzeci de sălașe de Țiganii domnești, între cari Gheorghii Hodungă, Stan lăutariu, Bunică rudari, Radul lingurari, Opre lingurariu, Marin lăutari, Șarban Bodi, Tatai Sintica, Costache brat Tatai, Gheorghita Maciul, Ianache sin Adam, Gheorghita Haraga, Ilie sin Haragai, Tănasi sin Paraschiv, Loghin sin Pătrașco, Vasile zăt Giudile, Iordache sin Gațaro. Iscălitura Domnului. Inițiale și podoabe. Pecete cu chinovar din 1792: «Io Alixandru Cos-

¹ Tatăl poetului. V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, II, p. 496, unde se citează și actul de față.

tandin Muruz Voevod, cu mila lui D[u]mn[e]zău Domnu a toată Moldavia».

B. Muntene.

1. † [C. 1620-30.] Jupan Preda Spatariul scris-am zapissul nostru cum se fie de mar[e] credințe la mâna fiilorului nostru Le- [pă]dat car[e]le au slujitū la tatal mieū la Nica Logofătul și au slujitū și la noi. Decī l-a miluit tată-meū Nica Logofăt[u]l de i-aū arătat puțină milă cu o fonie de moșie, câtă se va alege în satū în Imosa, din teiul crălescū, câtū se va alege din cămūpū și din pădure și din apă, cu vadū de moră, plaiū de vie și din șezutul satu[lu]i, cum se-ī fie lui de moșie și coconilor lui în vacū; și l-amū miluitū pāntru credinčose slujibă ă-aū slujitū de micū până la vremea de casători. Decī, cândū l-amū căsătoritū, l-amū miluitū cu această moșioră ci mai susi scrie, și, cândū l-amū miluitū, fost-aū mulți boeri mărturie: anum[e] Mihartu Post. ot Vățulești, Părtinū (*sic*) otam, Răducanū ot Jirovū, Nicula Blăranul Comisul, Grecul Preposa (*sic*) ot Grăboveț, Stăită Ivanū ot Corcova și sluga mē, Duca ot Boteni, si fiōru lui, Șerbū. Și amū în-tărit acesta al nostru zapis cu blăstem, carel[e] din ficiri miei saū din nepot[ī] miei va strica această puțin[ă] pomană a noastră, se fie blăstămat și proclăt de 318 otătъ къ Некен, sufletul lui la unū locū cu Iuda se fie. Acesta zapis scrisu-l-am eū Preda în casele mele în Corcova, în zilel[e] domnostu lu Alixandru Voivoda, și l-am scris eū popa Oprea.

2. † ЗАЕ КЛЕТВОКЦІИ Răducanulov, snă Ioovanov ot Corcova, poim [=anume]: ot Negoest[ī] Mihart Cliuč. i ot Negoestī Ivāniș i ot Prișneanī Necula i ot Orbești Tanasie i ot Căzāneșt[ī] Nan i ot Jirov Neagoe al Pronei i Manole ot Tămna i ot Vățiulești Drăghiciū i Lepădat iuzbașa i ot Stāngăcea Nicola i ot Hărgetoae Mihaiū i ot Corcova Frățilă, să jure Răducanul de cătră Vasilie Spat. nepotul Nicăi biv Vel Log[o]fet cum nu se-aū fost vāndut tată-săū Ioovan rumān Nicăi Log[o]fătul, niē el, niē oēna lui, den Corcova, niē aū luoat banī; ce aū fost oēna slobodī. Și cum n'aū fost ru-

mănu. Însă cum voru afla cu sufletele lor. Și zioa la Stî Petră. I is[pravnic] Necula vt. Post. Pis Lepădat u București, msta Maiu 28 dni, vlt. 7147 [1639].

Monogram. Pecete cu chinovar.

3. Bucureșt[î], 4 Iunie 7147 (1639). «Răducan fiçorul lu Iovan din Corcova» dă zapis «Necolei pârçălabul ot Glogova» «că aũ cumpărat satul Corcova de la Vasilie feçorul Predeș Spăt., nepotul Nicăi Log. Dece aũ căutat în cărũțile satului de cupărătoare, ce aũ aflat pre tată-miũ scris în cărțile de cumüpărător[e] ale Nicăi Log., dece pârçălabul Necola s'aũ apucatũ de minea și aũ zăs că-ĩ sămtũ Rumãn, că află pre tată-miũ scris în cărți. Iar eũ m'amũ sculatũ de amũ mersũ în Divan, înainte Io Matei Băsărabũ Voivod de m'amũ pârăt de faț[ă] cu Necol[a] pârçălabul în Divan. Dece Necola pârçălabul m'aũ ajuns cu Divanul de mi aũ datũ să jur leg[e] cu 12 boiar[î] cum n'aũ fost tată-miũ Rumãnũ, nece aũ luatũ ban[î] de la Nica Log., iar după aceia amũ plăcat capul cu paç[e] și cu rugăçune cu mulți boiar[î] ca s[ă] mă las[e] de rumănie, iar eũ să-ĩ dau un Țigan, anum[e] — (*alb*). «Marturĩ: Grigorie Vel Log., Dumitru Vel Pit., Diicul Vel Agă, Iacov Cliuç., Necol[a] Post. Stăgul (*sic*), Manol[e] Post. ot Jirov. Scrie «Mihaĩ Peh. ot Břesniț[a]». Nicola Postelnicul are pecete cu Sf. Gheorghe, Dumitru Pitar cu o cameie, Manole cu un animal ciudat, Iacovũ cu un luptător călare, Mihaĩ cu un păun și ot stea, — toate întipărite cu fum.

4. C 1640. Zapis «că aũ cumpărat Comisul ocină în Grăbovățũ, di la Iancul feçorul lu Dănilă», «dereptũ 2.200 as[pri] gata, cu săliște de cas[ă]. . . Și iară aũ luat Comisul o săliște la mortia Radului fiçorul Bade, de i-aũ dat vin și pește și fănină derept 270 as[pri] și aũ luat di la Stoica al Frẽuli dereptũ 300 as[pri] gat[a] on loc la Znamãn. Și iară a luat di la Stoca al Fruçăi din Spărturĩ jumătate din partia lui, dereptũ t. 50, as. gat[a]. Și iară aũ luat di la Stăpan Lapteșăscul la mortia lui on loc în gura Prahodii, di-aũ dat mie dă 50 as. hruptũ, și iară aũ cumpărat Comisul di la Balosinũ pre vale 2 locurĩ și di la vin mai sus pre dial o curătură,

iară di la Balosin, și iară partia lu Balosin de prilog din vie, la dos pân hmatcă... Și mărturie mulți megiaș din Grăbovăt, anume Borčun și fičor[u] l[u]i Novac și Prăvul Răduțul și Stoica Iancul, Rădoslav i Toderū, Lupul Negheș și fičorul lui Dragomir, i Vlăsan al Ghercei, i pop Bufta și iară aū — (*sic*). † Și iară aū luat Comisul di la Frățilă fičorul Albul[u]i o săliște dreptū 270 as[pri] gat[a].»

5. 23 August 7170 (1661). «Eū Lepadat Căp[itān] din Imoas[a]» dă zapis lui «Semen Cliuē. ot Glogova», căruia-i vinde «parta mē de moșie din Imoas[a]. . . și de cumperetul (*sic*) și de miluțul, cară mil[ă] m'aū miluit Nica Logofetul înche în zile[e] Radului-Vod[ă], cum se ție și din șezutul satului», vîndută cu «ug. 30». O face «de m'am căutat și m'am comănduit cum se cad[e] mortului, și, ce me aū remas, m'am hrenit, că omiinī mieī m'aū peresitū toț la vrem[e] de nevoe». Marturi: Preda Com[i]s ot Grăboveț, cumnatul mieū, și Mihartū iuz[bașa] ot Cernae, Preda Post. ot tam și Părvul iuz[bașa] ot Vățuleșt[i], Lupul zet otam și Părvul Stegarul ot Semerișt[e]ne i brat ego Martin otam și Arvat mazilul ot Imoas[a] și Mănea Post. otam. Și am scris eū pop[a] Radul ot Corcova.» Pecetī cu degetul.

6. Craiova, 27 Mart 1728. Testamentul Ilincăi Strămbeanca. «Văzindu-mă de supărarea boalei slabă»ș orînduiește cele ce urmează. Corcova, cu roate de moară și «o roată de pio», «fiū-mieū lui Costandin. Iar din pio, al treilea ban căștigul cât va f[i], să să dea pentru sufletul mieū totdeauna.» Sățcelul (J. Gorj), Măghereștii, «de lângă Sățcel», fiū-mieū, Costandin și Ion». Gărbovii, «să fie ai dumnealui iubit soțul mieū Costandin Strămbeanul». Căzăneștii și Cervenita «și un copil de Rumăn pânzari să fie ai fie-mea Dum[i]tranei, însă Ungureanul care învață la Mocanul». Vățuleștii (tot J. Gorj), «făr rumăni cumpăraț de tată-mieū», ai fiului Costandin. Broscarii (J. Mehedinți), ai soțului. Mostiștea (*ibid.*), «care s'aū cumpărat de la Cioroboreanca, fiind cumpărat pe banii dup[ă] oile mele, rog pă iubit soțul mieū să nu-i fie cu păreare rea, că pohtescū iar fiilor dumnealui să

fie ai lui Ion, fiu nostru». Bărza (J. Dolj), «iaste cumpărată jumătate cu bani din casă, dupe miiare, și jum[ă]tate din câștigul dumnealui, și din voința de obște să fie ai fie noastră Stancăi; ce mă rog să fie cu voință, să nu fie îndoire la ačasta, și fičorul lui Tomoial[ă], Andrei Părjol să-l înveațe pânzari». Corlătești (J. Romanai), lui Ion. Obârșia (J. Mehedinți), «făr rumăni, numai cu un copil de rumăn pânzari», să fie ai fie-mea Maricăi, însă cop[il]ul Nicola Zorilă». Mănăstiriul, «și cu rumăn[i] pânzari», Dumitranei. Pentru via de la Glogova, i-a dat vărul Matei Glogoveanul moșie la Clășnești: să fie a Dumitranei. «Viia de la Valea Featei să fie a copiilor.» Țigani: Vintilă bucătariul, «fie-mea Stancăi», Trandafir, Adam, Radul, «fiind fugit», Sora Țiganca, Anca, Pistruia, Mariia, Mara, Ion Manea Țiganul, Vlăduțul, Lăpădat Crețul, Barbul, Pădure, Șerban, Preda Nicolescul Țiganul, Gheorghie Jimblariul, Iorga bucătariul, Iane, frate-său, Neagoe Braica, Iovan, Stamatie, Iordache, Dragomir fečorul lui Țortan, Mutul, Radul, «de la Bălăceanul», «un fečor și o fată a Drăgulei Țiganul», Ion «de la Păianul», «un fečor al Radului Bărăluicăi», altul «fiind laurdar (sic) . . . Din întâmplarea spargerei casei, din vreamia răzmiriții, nu să găsește zapisul . . . O fată de Țigan la Marco Vornicul . . . Stana Țiganca, care o am dat-o după un Țigan ce l-am luat de la Buicescul, că la moartea soacră-mea, Dumnezeu să o odihneaască, neavând cu ce o griji, i-am dat t¹ 6 și mi-au lăsat doao suflete de Țigan . . . Din featele din casă . . . Oprea fata Struei . . . Dumitra, care am luat-o de la Tismana . . . Fata Drăgulei Țiganul . . . Un fičor al Anghiroacăi . . . Sculele . . . 2 părechii de cercei de aur făcuț la Veneția . . . 1 inel de aur cu zmaragd prinsu în unghii . . . , 1 inel de aur care mi l-au dat Măriia Sa răpoosatul Costandin-Vod[ă], cu zmaragd, să fie al fie-mea Maricăi, 1 inel de aur cu diiamant și l-au oprit cumnată-mea Dumitrana, puindu-mă să jur, și, nejurând, mi au oprit t¹ 800 și acel inel și multe bucate; dar eu mărturisesc la ačastă vreamă că mai multu de 200 de lei nu i-am rămas datoare. 1 păreache de brățăr[i] cu diiamante care s'au făcut la Veneția, să fie fie-mea Stancăi. 1 păreache de brățări de aur mițiteale . . . 2 inele, unul cu zmaragd, altul

cu bălaș, aceaste le-aŭ cumpărat du[mnea]l[ui] văru-mieŭ Pan[ă], în București. I inel de aur l-aŭ cumpărat aiĉ în Craiova. I păreache de brățări în zale... I iie cu mărgăritar încrețită... IO șiruri de mărgăritar, care sânt la viță, 12 șiruri de mărgăritar care l-am avut de la Buicescul, de a doao zi...¹, niște mărgăritar[e] de l[a] Beĉ, iaste pe Țopii copilelor... Câte mărgăritari cu cel de la iie și cu ce iaste pe la copile, cu cel dupe Țopî, să s[ă] strângă tot la un loc, și mic, și mare... Datoriia ce am avut la neaica Barbul pecum m'am așezat cu zapis cu coconii dumnealui... Iar t¹ 200 care iaste datoare Tismana, să fie ertate, și locul de la Cioara iar să fie dat mănăstirei, să pue vie, pentru sufletul mieŭ... Pentru sufletul mieŭ, dumnealui să aib[ă] datorie să-m facă 12 sărindare și pominiri păn la trei ani. Pe fata mătușei Maricăi să o înzăstrează cu 2 vaci, 2 boi, o rochie de dimie și un zăbun de sandal. Așa și 6 feate, care să va întâmpla, să să înzestreaă cu câte un boŭ și o vacă și o rochie și un zăbun și cizme. Pentru sufletul mieŭ, ertŭ trei rumăni, anum[e] Barbul feĉorul lui Gheorghie și pe Ion părcălabul de la Corcova și pe Părvul.

Între aceastia zic, de să va întâmpla, din păcatele noastre, a fi pedeapsă dumnezăiască, ca să nu-m trăiască copii și copilele, — între altele să rămăe dumnăzăiască chivernisire pentru sufletul nostru și al părinților, iar mai mult pentru toț rumăni, de la toate moșiile, toț să fie ertaț și slobozi, făr nici-o bântuială, de cătră neamul mieŭ,— că aceia deplin ș'aŭ luat părțile, și cu ale meale n'aŭ nici-o treabă; ci, orice s'ar putea, să fie pentru sufletul mieŭ. Iar, după bună mila lui Dumnezeu trăind copii, toț Rumăni să-î inparță amândoi frați de la toate moșiile frățeaste... În câtă vreamă prea-iubitul mieŭ soț va petreace nĉnpreunat cu altă soție, toate vor rămănea mai spre bun[ă] chiverniseaala dumnealui, ca un stăpăn spre toate desăvărșit, iar, den vreamă ce dumnealui di neputință să va înpreuna alții soții, atuncea fii noștri cești d'intăi cu ale meale să aib[ă] osăbit a să chivernisi...

¹ Dar de nuntă.

Dupe aceasta, mai aducându-mi aminte, am rânduit și doicei care-m creaste 'pe Ionică, să i să fac[ă] feati un rând de haine, și tuturor feçorilor căț slujăscu în curte să li să dea câte un cal.»

Pecete mică octogonală. Pe cusătură acciași, cu I. A. K. B. (= Ilinca Vorniceasa) și stemă cu un cap de cerb.

7. 3 Februar 7248 (1740). Foaia de zestre a Dumitranei, fiica lui Constantin Strănbeanul.

«1 părechie dă brățări dă auru cu paftale cu zmalțu și în zalea..., 2 flori dă mărgăritari dă ureche..., 2 inele cu zmaragdu în unghie..., 1 ghiordan cu 3 șăruri dă mărgăritar și cu 6 zmaragduri..., 1 dulamă dă lastră cu pacea dă samuru, cu 12 nasturi dă auru..., 1 dulamă dă lastră căptușit[ă] cu nasturi dă sarmă și unpluț cu mărgăritaru, 1 ghiordie dă bealacoas[ă] cu flori dă fir, blănit[ă] cu idal-cacum, cu nasturi dă auru, 1 zăbun dă tabiniță cu nasturi dă auru, 1 rochie vearde dă bealacoas[ă] cu flori dă fir, cu sponcile dă argint, 1 rochie dă bealacoas[ă] ceamenie cu flori dă fir, cu sponcile dă argint, 1 rochie dă canăvățu cu flori dă mătase, sponcile dă argint, 1 brău cu căpătăile dă sarasir, 10 chingă dă ceale bune, tot fir, paftale dă argint, 4 ii cu sarmă, 7 ii cu fir, 8 ii cu mătase, 2 mărămii cusute pe scris, 4 mărămii unplute cu fir, 1 mărămă cusută piste tot și unplută cu fir.

Așternuturi cum să cade:

...1 țărșafu ales, 2 perine mari..., 2 perine mari de-a a doo, cu râteale cu fir..., 1 perină mare dă a treia..., 1 perină mare dă a patra și 4 perine mici cu râteale și unplute cu fringhie, 4 părene dă fringhie, 2 covoară seagidea, 1 scoartă aleas[ă] dă patu..., 1 zăvas[ă] dă sandal dă Veneție.

Rânduial[a] measii.

1 mas[ă] aleas[ă], cu peșchirul aleas[ă], 1 mas[ă] leșască cu 12 șărvete unplute cu fir, 1 mas[ă] vărgată, cu peșchirul ales înprejur..., 1 ișlică cu 7 flori dă mărgăritar cu cășuțele dă auru cu robinuri și cu zmaragduri, 1 mărămă dă mâini cusut[ă] și unplută cu fir, 1 mărămă aleas[ă], unplut[ă] cu fir și

cu mătase..., 12 părechî dă cuțite dă argint, 12 lingurî dă argint, 1 solniță dă argint, 1 căție dă argint, 1 un buh[ur]-dar dă argint, 12 tipsii dă cositor, 12 talere dă cositor.

Carăta cu 6 telegar[i]. Cal dă ginere cu podobe le lui..., 20 dă vaci cu vițeași și cu buhai lor..., 3 bivolițe cu puî... Viile dă l[a] Măghereaști... cu 2 pimnițe și cu case pă pimniță.., moșie dă la Sătcel, cu toț rumăni dă acolo..., moșie dă l[a] Broscarî..., moșie dă Căzănești..., moșie Drănicul...»

8. 29 August 1772. Foaie de zestre dată de «D[umitrana] Știrboaica» fiicei sale «Mariuți». «1 ġubea de atlasă cu flori de fir în șatrang, cu b[l]ană de samur, 1 roichie de atlas cu flori de fir în șatrang, cu antereu ei, 1 ġubea de ștof cu flori de fir, cu blană de nură..., 1 ġubea de ghermesut cu flori de fir, cu blană de cacom.., 4 perini mici și una mare, cusute cu tiriplic și umplute cu mătas[ă]..., 1 saltea de atlasă cu flori de mătas[ă]..., 2 cărsafurî cu juviță de rățale pe saltea..., 2 perechi de fringhie..., 2 sfeatnice de alam[ă] .., 12 șărveate cusute cu tiriplic..., 1 masă leșască, 12 șărvete leșești, 1 peșchir cusut pe scris cu fir..., 12 părechî de cuțite de argint cu lingurile lor, 1 burdarî de argint..., lighiană cu ibricu lui de spălat, 12 tipsăi de cosători..., 100 t' pentru calu de ginere, 1 carăt[ă] cu 6 telegari cu hamurile lor..., 10 vaci cu vițal, cu bohaiul lor. [Moșiile: Strâmba, din J. Vlașca, Drănicu, din J. Dolj, Ohaba din J. Gorj. Viî la Stănești, Sutești, «loc de cas[ă] în Craiova». 2.000 de taleri, bani gata.] 1 păreche paftale de aur, 1 trahilă dă mărgăritar, 12 zarfurî dă argint, 1 tavă dă argint, 1 cărătă cu doi telegari, cu 6 hamuri cu alămurî. [Țiganî: Vladu, Călina, Staicu, Șerban, Dimitra, Mărin, Voicu jimblariul, Dimitru Mărșoghie, Stoica Gaia, Udrea, Gașpar jămblaru, Vlada ¹.]

9. Cu frățească drag[o]ste mă închin dum[ital]i arh. 3t. Logf. Dincă.

¹ Se află și «Inșănuare de zestrile fie-mea Rucsandei după cum arată anume; Iul[ie] 23 dne, 1767», cu dania moșilor Florești, Cioroul, Izemșa, Drănicu.

Pentru slujba Căm[ă]năritului din sud Vălce am văzut răspunsul ce-mi faci d[u]m[neata], că mai jos de 300 lei nu-ți dă mâna a mi-l da, ce, fiind am apucat de am vorbit cu omul acela, îmi este rușine să mă las, măcar și patru sute de lei să dau; — așa dar îmi caută a-l priimi după cum dum[neata] scrii. Iar, de vei vrea d[u]m[neata] să-m laș mai jos, ačasta va fi bunăvoința dum[ital]i». Numai trimite-m cartea dum[ital]i, și voi număra banii. Numai acum mai în grab să mi să trimită, fiindcă să grăbește omul să plece; și sănt
al dum[ital]i ca un frate

Benedictj D: Sas.

1791, Ghen[a]r 10.

Cu frăț[eas]că plec[ă]c[une].

Dragostea, prieteșugul și firească bunătaea Mării Tale mă îndatoriaz[ă], nu numai să mă păgubesc, ci și jărtvă să-m fac Mării Tale, și eū, cu toate că vre un câștig nu caut, nu-mai să nu păgubesc.

Dar Mării Ta trimite m t^l 290, și cartea vei lua de la 3^u Logf. Gheorghită, fiindcă nu mi le-aū mai dat. Și poftesc milostivul D[u]mnezăū să trimită Mării Tale măcar cel puțin 700 câștig. 90 (*sic*), Ghen[a]r[ie] 10.

Rămăi gata slugă

Costandin...

[În proprietatea mea.]

10. 11 Mart 1791. «Divanu Banatului Craiovei» dă certificat de purtare bună «dumnealui sinior Leopold Benedicti, ce aū fost secretar aicea la Divanu Banatului Craiovei». Iscălesc Șt. Prășcovean, B[arbu] Șt[irbei] V[el] Vor[ni]c [între aceste două iscălituri: pecetea cu județele oltene: albina, cerbul, spicul de grău, peștele și o ghindă, cu literele B. N.], Vel Spat., Ioan Geanoglu Vist., și cu litere latine: Haralampis. «Gheorghe 3ti Logft. proct.» *Ibid.*

11. [Craiova], 21 Mart 1791. Vel Spat[arul] dă adeverință pentru «bani de ugeretu poștelor..., strănsi de dumn[ea][u]i Leopolt Benedicti».

12. 1816. Raport al lui Staicu Buduhăleanu. «Mois[i] Cotoroga dă la Așig, din Țara Nemțasc[ă]», avuse judecată la «dum[nea]lui biv Vel Medelniceru Ioniță Săfendaiche, judecător acestui județi Gorjii, cu Miuță Cotoraga ot Buzăști i brat ego Gheorghe [i Ianaș] și cu alți cetaș ai lui», pentru moșie. Se află la cercetare că «din ani nepomeniți au fost numai 3 moși mari, însă Stelpuescu i Moga i Lupu Mășca, carele dup[ă] vremi au fost vândut multe livezi și fălcii dă loc dintr'acel hotar dă moșie Buzăști la sfânta măn[ă]stire Crimca cu zapis și încheiare în ristov (?). Egumenul Vartolomei restitue și cu banii cumpără «altă moșie în Aliman, al[ă]tura cu a sfentei mănăstiri», la 1707. «Lupu Mășca, din care să trag Cărstești, i Stan Puescu, care au făcut pă Lupu Cotoroga, și Lupu pă Stan, și Stan au făcut pă Dumitru», etc. — *Ibid.*

13. 1818. Plîngere către ispravnicii de Gorj a lui «Moisă Cotoroga, militari ot Hațag, din Ardeal», pentru hotărnicia ce i-a făcut la Buzăști și la Săcel Postelnicul Staico Pudu hăleanu. «Eșindu-mi sorocu pașoșului, m'am dus iar înapoi în Ardeal.» Venise acum din nou, cu «poruncă de la domni noștri ca s[ă] nu am vr'o bănuială». Adversarii «mă portă cu vorbe de az până mâine, socotind căs mi să va uri și voi pleca iar în Ardeal.» — *Ibid.*

14. 12 Ianuar 1820. «Joseph Weltz Maurer-Meister» se îndatorește «la cinstita mănă dum[nea]lui porucicului Ioan Odobescu», «să-î facu cas[e]le ce le are arse în curtea cea veche, care staū între cas[a] lui Theodoran Cincul și între ale lui Mimi dăpă planosul ce să vede întocmit cheară dă însum prin deosibită hartă... Să le facū cu dooă caturī, pă dooă pimniți, o pimniță boltită cu zidiū și alta cu grinzī, însă catu dă jos să fie în mijlocu poartă, și pă amândooă părțile să fie câte o prăvăllie, una cu dooă odăii, iar alta numai cu o odae, dar catul de sus să aibă cinci odăi și sala, adecă trei odăi în fața podului, iar dooă și sala spre curte. Dar dumn[ea]lui mai sus numitul să fie dat[or] a-m face teslim, atât varu, nisipul, cărămida, cum și toată cheresteaoa,

cum și ușile, ferestile de l[a] catul de sus să aibă a mi le da dumn[ea]lui gata, iar la catu de jos să am eū a i le face atât uși, cum și fereste, din cheresteaoa dumn[ea]lui, adecă cincī uși și cincī fereste, cu tot lucru, mă încarcu eū a fi asupră-mī, adecă zidari, dulgheri și sal[ah]ori și alți, toți meșteri care vor fi trebuinçoși pentru isprăveniia casi aceștia, să am eū a le plăti, cum și învelitarea casi, să o învălesc cu țigle sau cu hiieru, scoțându streășina de cărămidă din temeliiū (*sic*) zidului, să fiū dat[o]r a le învāli cu meșteri mieī, însă cu toată materia dumn[ea]lui. Și eū c'un cuvânt să am a-ī găti cas[e]le din toate și a-ī da cheia. Dă care pentru aceste toate m'am tocmit cu dumn[ea]lui să-m dea tlr. 6.500... 1. Să fiū dator să dărām toate zidurile casi cele vechī pînă în fața pământ[u]lui și a alege cărămida, molozu, pentru înleznirea și trebuința casi cu chelt[u]jiala mea. 2. Să lungescu cas[e]le spre gărlă cu o jum[ă]tate stānjinu nemțescu zidindu din temelie. 3. Să fiū dator a curăța atât pimnițele, cât și toată curtea de toate boclucurile ce să va afla; aceste toate tot cu chelt[u]jiala mea să s[ă] facă. 4. Toate ușile de sus, cum și ferestile să fiū dator a le așeza la locu lor, decī la tot lucru acestor case mă îndatorez eū a fi privighitor, cu toată silința, meșteșugului a să face lucru temeinicū și fără dă cusur, iar, când înpotrivă de vre o a mea amelie (=amelie, ἀμελεία) sau nebagare dă seamă, ori, mai vārtos zicānd, apovlepsind la vre o iconomie pentru răū folos, să va pricinui vre o primejdie cu băgubire, să fiū îndatorat la răspundere.»

Întărește Cancelaria Agenției. La 20 Ianuar, se daū lui Weltz 500 de lei. La 2 Februar, învoire nouă: «catul de sus în dooă căr[ă]mizi, și mijloacele una căr[ă]midă și jum[ă]tate». Alte chitanțe sînt date în grecește.

C. Documente moldovenești din Ținutul Romanului.

1. Iași, 31 Decembre 7082 (1573). «Ioan Voevod», pentru Vascan aprod, fiul Ярманки, nepotul Добршши, strănepotul lui Pătru Coplescul (Коплескѡла) Ușar (Ушаръ) vînd ocina ce

o avea străbunul, Pătru Copleșcu, **ѡѢ ПРѢДѢДА ГЕДКМИ СТАРАГО СТЕФАНА КОЕКОДИ**, la Obrocani, lui popa Ștefan și preutesei **ИЛѢНИ**, pe zlofi tătărești. **ГЕНЬ РЕЧ. БЕА ЛОГТ СЧИА**. Luca. Pecete mare, ruptă. — Traducere de Gheorghie Evloghi dascal, 2 Iunie 1781.

2. 27 Septembrie [c. 1590]. Stanca fata popei Ștefan, sora lui Gavril din Oboroceanii, dă ocina sa de acolo, cumpărată de la Cupariul, lui Necoar[ă] Vel Sulgar, pe zlofi. Marturii: Boul Stolnic, Vasilie, Ionașco Slujnicar, Andonie, popa ot Vor[un]tărești, Lazor ot **КРЪСНИ ТЪРГЪ**. Peceți с 1 fum. Pe V^o foi a doua: † **РМК ХИЖ ИСТОК УСТАЛИ ЗА ИЛИШ УТ КОЛТ. Дорехою**.

3. Cotnari, 3 Maiu 7101 (1593). Petrea șoltuz cu 12 prăgari din Cotnar[i] arată că înaintea lor a venit Romușa din Buțatenii, Visternicial, și cu Necula din Cotnar[i], și a dat «o casă cu toată partea ei, din Buțatenii, cu toate drepturile ei», pe zlofi tătărești, «Neculei» și soției și filor lui. Pun «pecetea orașului». Martur Lupul Vărlan. Pecete roșie (cea cunoscută). Slavon.

4. Cotnar[i], 5 August 7101 (1593). «Măriicoe, nepota Huroe, **сестра** Isacu, **жена** Ursulu Ușerel ot Ghigoeștii», arată că a vîndut moșie la Buțatenii, pe zlofi tătărești, lui Necula (**ИКСАН**) cupeț din Cotnar[i]. Marturii: Simion șoltuz ot Cotnar cu cei 12 prăgari. Se pune «pecetea orașului». Scrie Ștefco de la Cotnar[i]. Pecete verde, ruptă. Slavon.

5. Mohileanii, 4 April 7102 (1594). Vine Nicula Grec cu Eremiia, fiul **КОНДРИ** ot Buțăteanii, pentru vînzare. Marturii: pan Ionașco Vist. ot Crivești, pan Petrașco Purcel Vel Vatah de Tutova (**ТЪТОККОМЪ**), Păntea fiul lui Lupul Postelnic bivșii (*sic*), pan Toderașco fiul lui Moțoc bivșii Velichii Dvornic, Lupul ț[ă]rcovnic din Mohileanii. **ВЪ ДОМ КИГНИИ МОЦОКОАЕ**². Cinci peceți mici, puse pe ceară verzuie, peste o bandă de hîrtie.

¹ Însemnare pentru plata ilișului la Ținutul Dorohoiului.

² «În casa jupănesei Moțocoale.»

6. Cotnari, 21 Septembrie 7102 (1593). «Hanos șoltuz cu cei doisprezece prăgari din Cotnar[i]» arată că înaintea lui Simeon bivșii șoltuz și prăgarilor a venit Buzdugan ot Petricianî și fratele lui, Popa Toader de acolo, de-și dau partea «Neculei ot Cotnar[i]», la Buțcăteni, pe zloțî. Se pune pe cetea tîrgului. Pecete roșie, ruptă cu totul.

7. Suceava, 27 August 7107 (1599). «Selevestru monah ot monastir ot Neamțu» vinde «loc de trei case» din Oniceanî pe Sireatiu, în Ț. Roman, lui Nicoar[ă] Logofet, pe zloțî. Marturi: Gligorie Balșe Țașnic, Lupul Balșe Sulgear, Năvrăpăscul biv Dvornic, Manea biv Pitar» și alți mulți, slugi domnești. Pecetî puse cu cerneală.

8. Hăleștiani[i], 15 Novembre 7108 (1599). Ungurul biv prăcalab, pop[a] Viardeș, Buhuș Visternicel, Calotă Medelnicerul, Lazor ot красни тръг mărturisesc pentru Măriica попадіа попъ Петри, nepoata попъ Шэфанъ, cari vînd ocină de la Obrocanî, partea lor și a fratelui Мшнтен lui Nicoar[ă] Logofetu, pentru 30 de taleri. Scrie Frățiman. Pecete mică cu fum. — Traducere a lui Gheorghie Euloghi, 1781, 2 Iunie.

9. Suceava, 8 Decembrie 7108 (1599). Eremia Moghila, pentru Ionașco Nemțeanul hănsărel și soția Annisia, fica Рски, nepoata Хсроде, care a vîndut moșie la Buțcăteni și locul lui Hreblea lui Nicoară Logofet, cu taleri. Stroič Vel Logof. uč. i iscal. Pepelea. Pecete peste hîrtie, cu bourul înstelat, între soare și lună și млстю бжю... воєвода гпдръ. змл. молдавскон.

10. Suceava, 11 Decembrie 7108 (1599). Eremia Moghilă Voecod, pentru Anghelina, fata Nastasiei, nepoata Anușcăi, strănepoata Pilatei (Пилата), cari vînd la Obrocanî lui Nicoar[ă] Logofet, pe taleri de argint. Vinde și o rudă, Mărica, fata Гинди, nepoata lui Văscan Cupar (Кспарѣ). A treia vînzare o fac Stanca și Costanda și Mărica, fetele lui popa Ștefan și ale Ileanei (Илѣни), ce aveau parte cumpărată, de la «Ioan Voecod». A cincea, Cozma, Arsenie, fiul Пастри, nepoții Магди, strănepoții lui Stanciul. Pomeniți și Arvasia, Andreica,

Iosip, Condrea, Agahia, Samoil, Reanga, Cătălina, Gafta, Anușca Frătătoș, Rugini, Sofronia, Păcurar, Condrea. Stroiță Logofătul. Pepelea. Pecetea cunoscută, peste hîrtie. — Și traducere a lui Gheorghie Euloghi dascal, 2 Iunie 1781.

11. Suceava, 24 Ianuar 7108 (1600). Eremia Moghila Voevod, pentru mănăstirea Rădăuța, cu hramul Sf. Nicolae, în vânzarea între Necoar[ă] Prăjescul, tretii Logofet, la Șoprăleani și Buțcăteanî. Pomenită danie de la Gherman și Văscan, supt Bogdan Voevod. În loc capătă mănăstirea parte din Mirosălăvești, moara pe rîul Năvrăpești, luată de la Anghilina fata lui Bogdan Medelnicer și vara ei Evghenia, de la Neacūșa, Măriica, Simioana, Chirighena, ficile (aceste două ultime) lui Mihăil[ă] Rujini, toți nepoți lui Miroslav. Iscălitura Domnului. Pecete mică peste hîrtie, cu bourul înstelat între lună și soare și: † Іw Єремїа Могила воєвода. Stroiță Искал; §чинитє емѣ §рик т. р. Pătrașco.

12. [C. 1600.] † Adecă eū Spiridon cel bătrân den Buțcăteanî scriū și daū știre cu căstă murturie a mea însumi pre[cum] mărturisescu cum am avut pără și price cu Alexa și cu Nicoleasî din Cotnar printru o livadă, curătură, ce o am deșchis eū, și iaste pre loculși pre ocina i Nicolease și Alexei. Deacî, vădzându pururile price și cuvente, eū însumi m'amu rugat ca să-mî lase acea curăturî, să o țiu eū până voiū hi viū și cu sufletu, și dumnealor numai să-ș iă de a dzeacia de ce va hi într'însî, cum va hi cu dreptul, iar mai multu nimic să n'aibă treabă pân voiū hi eū viū. Iar de-acî, după mortea mea, ei să aibă a și ținea ocina și aceale vadū cum vor ști, să n'aibă nime nice o treabă de oamenii miî, a pără saū a ceare, ca să hie a lor, cu tot ce-î într'ănsă, printru căci ne-am tocmitu de bună voe ș'am datu căci iaste ocina lor. Și într'ăcasta tocmal[ă] fost-aū oameni bunî, anume Rusul din Buțcăteanî și Ignatu (cel; șters) și Eremia și alți oameni bunî și Nechifor ot tam și eū Serghie că-am fost cămăraș la sulgu am scris ca se s[e] știe. U Ias, Fev. 25.

† аз [с]пиридон пис моя рѣка класна.

Pecete cu cрre și o cruce ieșită dintr'o ancoră.

13. [C. 1600.] † Adecă eū Țințar amu luat 85 ug. de la mătușa mè Zubcoe de Hălăucești, și aū zălojit o casă u Io-nășești, cu tot casa Florei, cu pomi, cu ogradă, cu pământure, den țarină. Și aū fost în tocmală Hraniță și Pătrașco Brut și Rugină și Lozovanul. Și mărturie ș'aū pus pecețile.
[Treî peceți cu cerneală.]

† Acești bani a mătușei s'aū întorsu părintele nostru Vistearnicul 17 Maia.

† 25 taler[i] ce am luat în Liou, cându am mărsu la slujbă de Vistearnicul.

Тои запис Цинцар писал [=acest zapis l-a scris Țințar].

14. [C. 1600.] 26 Septembre. Anghelina nepoata Anușcăi din Oborocenî, strănepoata lui Calotă, vinde parte din Oborocenî lui Necoră Vel Suljer cu 300 de zloți. Marturi: Boul Stolnic, Andonie, popa din Vor[un]tărești, Lazor din Tîrgul Frumos (красни тръгъ). — Si resumat de Gheorghî Euloghi.

15. C. 1600. Măria i Titiana, Vasilie, Dochia, fiii lui Lazol Pitărel, daū casă în Obroceanî lui Nicoar[ă] Log[o]fet, pe taleri de argint. Marturi: Ghiorghie bivșii prăcălab ot Siminiceanî, Gligorie diiac ot Șcheaî, Ionașcū ot Crivești, Toader snă Moțoc ot Movileanî, Calotă ot Obroceanî, Costin ot Hăleștiianî, Lazor ot Тръг Краснин, Irîmia hotnog ot Buțcăteanî, Frăț[i][ă] ot Cărjeșt[i]. — Iscălește «Pop Costin». Peceți.

Adaus: Pop Avram snă pop Gavril ot Obroceanî dă zapis pentru același scop, cu aceiași marturi. Scrie Gavriil diiac. — Traducere de Euloghi, 2 Iunie 1781.

16. Iași, 12 Februar 7109 (1601). Oriș Hatman, Bosioc Vel Spătar, Trifan Postelnic, Coste Băcoc Cliuçar, Macri Vel Armaș, Bugza Logofăt, Roșca Dvornic arată că One, Pone și sora lor Anna, fiii lui Gligorie și «Todoscăei», vînd lui Nicoar[ă] Logofăt и Измѣнша partea lor de la tată, Gligorie Păharnic, care o luase de la Mihăilaș, Nechifor, Mărica, Frăsina, Nastî, fetele Мъринчии, nepoții Могни, de la Buțcătenî: Два фалче за виноград din Hirlău.

Urmează iscăliturile, dintre care se înțeleg ale lui Bogza Log[o]fet, Roșca Dvornic, Trifan... Peciți, cu litere neînțelese. Una are: ...САМУРОНО... [v. n° 22].

17. Iași, 5 Maiü 7110 (1602). Eremia Moghila, pentru Nicoar[ă] Log[o]fet, care aduce zăpis al lui Gheorghie biv prăcālab, Gligorie diiac, Ionașco Buhuș, Toader fiul lui Моѳоc, că a cumpărat o casă din partea de jos a satului Obročanī, de la Măriica și surorile ei Titiana și Dochiia, și fratele lor Vasilie, pe taleri de argint. Altă casă i-o vînd pop[a] Avraam, fiul lui pop[a] Gavril, cu frații. Pecetea cunoscută. Stroiici iscăleste.

«† Frățiman.»

18. Șcheaī, 10 Maiü 7111 (1603). Dumitru fiul БАХАСТАИЕ, nepot МЪРІНКИИ, strănepot lui Ignat din Roginosa, vinde moșia sa lui Nicoar[ă] Logofăt. Marturi: Bogdan Postelnic i dvornic ot Șcheaī, Ionașco Buhuș ot Criveșt[i], Gligorii diiacul ot Șcheaī, popa Costin ot Heleșteianī и шл-тозом ѡт трыг Шкѣи, Drăgan din Pizdeanī, Nichifor din Obroceanī «și mulți oameni buni și bătrîni». Se adaug: Моѳоc, Cotoc ot Pășcan[i], Frățilă ot Oničan[i], Ion ġude ot Roginoas[a], Ionașco ot Oničanī, Gheorghie ot Obročan. Peciți, între care a tîrgului, cu un pește și печт ѡ[т] трыгѢ Гкѣи (cu fum).

[Pe a doua foaie:]

† азъ есмь Domitro fečorolo Bahloianeī, nepotol Măreicāi, strănepotol a lu Ignat, denainte lu Ionașco Buhuș și denaintia lui Моѳоc și Cotoc și Frățilă di Oneciane și [I]on ġodele de în Roġonosă și Ionașuco di Oneciane, Urso tij și Gavril di în Boldeștī și de aceia mulțe oamen[i] bune, drepū dooa sote de galbenī.

19. Suceava, 16 Maiü 7111 (1603). Eremia Moghila, pentru Nicola ot Cotnar, în ceartă cu Lupul Vornic, pentru Bușcăteanī. Iscălitura Domnului. БЕЛНЦИ БОГАРИ 84[ИЛ].

Pecete mică, ruptă.

20. Suceava, 7113 (1604-5). Eremia Moghila, pentru Mariica

кнѣгинѣ răposatului «Niculei ot Cotnar» și fata ei, Nastasia, care au adus zăpăsiul de la șoltuz și pîrgarii de acolo, pentru o vînzare. Pomenit Nechita ot Pietriș, Buzdugan ot Petrișani, Cazanel. Pecete ruptă. — E fals.

21. Iași, 25 Maiu 7116 (1608). Precop Cărăiman Dvornic, Bran Comis, Udrea Gligorie biv Vel Vătag, Dumitru Spătar arată că Odochiia, Nicoar[ă], Trofim, fiu Гакн, nepoții lui Ion Jușco, au vîndut parte din Buțcătean și cu жирѣкѣе вт царинѣс lui Nicoar[ă] Logof[ă]t. Scrie Nebojatco Uricar. Iscălesc : Precop Cărăiman Vistiarnic, Udria iscal, Nicoar[ă] Comis.

22. † Се во бо ми аз по па Андроник и съ сестра моа Тодосиа, снѣ Кирѣна, кнѣци Маринци, прѣсночатом Маним, însine de bună a noastră voe mărturisim cu cest zăpis al nostru cum, de a noastră bună voe, de nime siluiți și neîmpresurați, am vîndut a noastră direaptă ocină și moșie din sat din Buțcătean și din seliștea ce să chiamă Șopărleanii, din sat din Buțcătean, din ăumătate de sat, din na opta parte ăumătate, și din seliște din Șopărleani din na opta parte iarăși ăumătate, cât s'au ales partea lor într'aceaste sate ce-s mai sus scrise, cu tot locul nostru, din vatra satului, și din câmpu, și dintr'apă, și din hălășteae, cu tot venitul nostru, ce iaste partea noastră. Și am vîndut-o ăupănului Necoar[ă] Mare-Vistiarnic drept 108 talerî сребннх. Și au fost în toc-mala noastră când am vîndut și am loat banî deplin și toți de față odănioar[ă]: Procop Carăiman Vistiarnic și Ilea Voșoc Vornic de Poartă și Toader Dragotă Vornic de Poartă și Bașotă Camaraș și Serghie diiac și alți omenî bunî: Samson din târgu din Iași și Luca croitor. Și pre mai multă credință pusu-ne-am și ale noastre peceti înu'acest zăpis. Și pre multă mărturie am scris eū Ionașco Mih[ă]i-lescul Jitnițar. De acasta mărturisim în cest zăpis al nostru, ca să să știe. Amin. Pis u Ias, Fev. 26 [1608-17].

Procopie Cărăiman Vistiarnic [pecete cu tot felul de florî]. Ilea Voșoc Dvor[nic] [pecete cu : Ilea]. Az popa Adronic. Gheorghie Bașot[ă] Cămăraș [pecete cu o pasere]. Az Ionașco Jitnițar [pecete cu o cameie]. Из Гергѣе кьмьраш за

сѢЛЖС ѿЕЖ СРѢДЪТЕЛСТКЕМ [pecete cu c. r. r. ε.]. Și alte două peceti.

23. Iași, 29 Octombrie 7118 (1609). Costantin Moghilă Voevod, pentru Gligorie și soția Agafia și alții cari au vîndut moșie de la КСМНАТА иг Marica și de la Grozav și de la Izmeanul, lui Nicoar[ă] Prîjescul Vel Vistearnic, la Buțcăteanî și Șoprăleanî. În loc, se dă parte din Obrocăni **УТ ЧАСТ КСНАРЮА**. Pecete mică, cu bourul înstelat între soare și lună și: † **ІУ КОСТАНТИН МОГИЛА ВОЕВОД**. Stroič Vel Logofet uč. Urmează iscălitura lui, cu adausul, de altă mină: **СЧИННИТЕ ЕМЪ СРІК**. Nebojatco.

24. Iași, 5 April 7118 (1610). Costantin Moghila Voevod, pentru Ionașco Vist. și fratele Iordachie, fiii lui Costandin, nepoți **Мари**, strănepoți **Мани**, cari vînd moșie lui Nicoară Vel Vistiarnic la Buțcăteanî, pe ughi. Pomenit satul Ruginoasa, luat de la Dumitru fiul **Бахлѣани**, nepot **Мърки**, strănepot **Агафин**, fata lui Ivanco Pitar. Iscălitura Domnului. Vel Dvornic ucil. Și iscălitura lui. † Tăutul. Pecetea mică, peste hîrtie.

25. 11. April 7118 (1610). Act de la orașul Cotnarî (v. mai sus, p. 86, n° 179).

La n° 25
(pecetea Cotnarului).

26. Suceava, 6 Iulie 7118 (1610). Costantin Moghila Voevod arată că Nicoar[ă] Prăjescul Velichii Dvornic a cumpărat moșia unei «Anisiia Nemțana, fata Ruscăi», nepoata Huruoaei, cu fiul, Focșa, fetele Măgdălina și Sofica, pe taleri. Iscălitura Domnului. Pecetea cea mică. Pătrașco Vel Dvornic uč. Bașot[ă]. — Și traducere românească din 1820 Întărită la 5 Mart de «Leon arh[î]mandritul» (Asachi).

27. Iași, 24 Maiu 7125 (1617). Radul Voevod, pentru Patrîchie și Cr[ă]ștea, în pîră cu Alexa cu privire la o moșie în Buțcăteanî, de la Antonu. Se face jurămint pe evanghelie. Vel Logft. uč. Ghianghea Logofet iscalah. † Băseanu. Pecete mare.

28. Iași, 30 Maiu 7125 (1617). Radul Voevod, pentru Crstea fiul lui Furdui și Condrea Visternicel și pop[a] Andronic, fiii Кирѣни, toți nepoți Мани, cari s'aŭ judecat (тегал за лецел) cu Nicoar[ă] Prăjescul biv Vist. pentru parte din Bușcăteanî și seliștea Șoprăleanî (Ț. Roman). Se pune ferie (ферію) 12 zloți. «Vel Logofet u. Ghianghea Logofet iscaah, m. p.» Nebojatco. Pecete roșie, ruptă.

29. Пис 8 ГЛАТА, 29 Iulie 7126 (1618). Radul Voevod, pentru Nicoară biv Vistearnic și Alexa ут тръг ут Котнар, cu privire la o cumpărătură în Băscăteanî. Se pune ferie (ферію). † Ghianghea Vel Logofet u. iscal. Gavril. Pecete mare, roșie.

30. Iași, 28 Iunie 7131 (1623). Ștefan Tomșea Voevod, pentru Dumitru, Mihăilașco, Gavrilaş, Brândușe, Irina, «Lazar fiul lui Моџос», toți fiii lui Lupul Vrălan, în ceartă cu Alexa biv Cămăraș, pentru părți din Bușcăteanî (Ț. Roman). În colț: Dumitru Sălucor (*sic*). Pecete peste hîrtie, cu bourul înstelat și încoronat, între soare și lună, sabie și sulită. Inscriptie: † ІУ ЄТЕФАНЪ ТОМША ВОЕВОД ГПДР ЗЕМЛЕ МОЛДАКСКОІ. РЕ Vº: † КЪ НЕВЫТНОСТ ЕГ МЛСТ. ПАН ГІАНГЪ КЕЛ ЛВГФТ. АЗ НИКОАР[Ъ] ЛВГФТ ИСКАЛ (splendidă caligrafie).

31. Obroceanî, 4 Octombree 7144 (1635). «Popa Anton de Obroceanî și cu fămeaia mea cu Mărica și toț fečorii miei, anum[e] Măriia și Anna, și eŭ Gavrilaş Furduiŭ și cu fečorii miei, și eŭ Nechifor fečorul lui Ionașco Calot[ă]. . . , și eŭ Lealea cu fečorii miei, cu Ostahie și cu popa Isac și Acsciniia» vînd «o parte de ocin[ă] a nostrî ă-am avut în cel hăleșteu nouă ă-aŭ făcut dumnealui Postelnicul Ionașco Prăjăscul la podul Ordzei . . . De în deal de spre Șcheaî.» Se face înaintea «Vornicului lui Gheorghie Năvrăpăscul, lui Iurașco Adam de în Vlădeșt[i], lui Toader Hărescul de Hăsnășeanî, lui Andonie de-acolea și a lui Iosip de-acol[o] și a mulți oameni[i] bunî megiiăș de pre împregiur». Iscălesc și Nichifor, Slăvil[ă] pis[ar]. Peceți cu cerneală și urme de degete.

32. Iași, 26 April 7144 (1636). Vasile Lupu, pentru Ionașco

Prăjescul Jicnicear, care a adus zapis, și de la Gavrilaş Furdui, de la Gligorie Buțcăteanul, de la Irimăia fiul lui Gherasim, de la Ilea, Ostahie, popa Isac. «Prăjina câte de patru stănjini.» Întărire de moșie lui Ionașco Prăjescul Jitnicear, pre «acea bucată de loc ce aș înecat apa de hălășteul ce aș făcut la podul Ordzei», pentru a-i fi «direaptă ocină și schimbătură».

Gavril Mătiăș Vel Logof[e]t. Corlaat.

Pecete mare roșie.

33. Hăl[ă]șteian[i], 8 August 7183 (1675). Zapis pentru o vânzare. Marturi: «Dumitrașco Prăjăscul, ce aș fost Postialnic, Hacic de Hotin, Aftănasie Vornicul de Ruginoasa, preutul Dumitru de Crivești, Pătrașcū Vornicul de acoloa».

34. Iași, 7 Februar 7187 (1679). «Arvintie de Drăgotiani, ginerile popei lui Ionașco de Ruginoasa, și cu fiatel[e] mial[e], Alexandra și Mariia», ș. a. vînd moșie la Oborociani, «trei casă în siliște cu loc de arat în ț[a]r[i]nî și cu loc de fanaț și din hăleștiea și din tot locul, cu tot venitul, toată partia noastră cătă să va aliage», lui Chiriac Sturdza Păharnicul cel Mare, cu «leî bătută». Marturi: «Alexandru Buhuș Hatmanul, Gavril Costachi biv Hatman, Veličko Costin biv Comis, Gavril Nianul biv Log[o]f[ă]t, Savin Năvrăpăscul Șoimariul și mulți boiari și oameni buni». Scrie «Enachi diacul». Iscălesc: «az Gavril Cost[a]che biv Hatman, az Veličko Costin biv Comis, Gavril Năvrăpăscul biv Logofăt».

35. «Eū Aftimie fata Anei, nepota popei lui Anton din sat din Oboroceni», arată că «am vîndut și eū daca aș vîndut frate-meū Gligorașco și soru-mè Mărie, că eū n'am avut putere să întorcu banii dumisale Păharnicului, decî i-am vîndut odată cu frați, și am vîndut mai pe urmă cătu s'aū ales parte mè, o cas[ă], să fie dumisale Păharnicu Chiriac Sturdzii și jupănesei dumisale Aniți», pentru 22 de leî și jumătate. «Denainte dumisale Hatmanului Buhuș, și de nai[n]te dumisale lui Manulachie Sulgerului celui mare, și denai[n]te părcălabului Lupului de Tărgul Frumos».

36. «Noi fečorii Mări, nepoții pope lui Anton din Oborocenî» arată că au vîndut «dumisale lui Chiriac Sturdzei ce au fostu Păharnicu-Mare și jupănesiî dumisale Aniți» partea lor din Oborocenî. «Eü Costantin și Damaschin și Mărie și Ana sururile nostre am mărșu de am luat banii din mânia dumisale.». Marturii de la n¹ precedent și, pe lîngă ei, popa Pavăl. Iscălesc, prin punere de deget, și Porhira, Urăta, Palaghie. «Iscal pop Pavel ot Hălănește (*sic*).»

37. Iași, 30 April 7188 (1680). «Gligorași și cu sorî-mè, cu Mărie, fîcorii lui Gavril Donici din Oborocianî și a Annii fâmeii lui Donici», vînd «dumisali Sturdziî, lui Chiriac, Păharnicului cialui Mare», două case în Oborocenî, pe «lei bătuți». «M'em întrebatu toată ruda mè și răzeșiî mei, să-m dè bani pre aceli doi casă, și nime dentru ruda noastră nu s'au aflatu.»

38. 17 Februar 7200 (1692). «Eü Acsana, a răpăusatului Frangule Stolnicul», arată cu zăpis «la mânia dumisali nepotului Costantin Ursăchel, cum am dato danie dumisali ġum[ă]taate de sato din Arenî, ce iaste la Sučavă, care iaste mie dreptü cum-părătură, așijdere ġum[ă]tate de sato de Arenî care au fost a dumisali frăține-mieü Ursachie Visternicul, am dat-o dumisali danie. Care parte de satu am ținut-o eü pentru neș[e] datorie ce-mî iaste dumnialui frate-mieü dator, cu trii sute șai-dzeci de lei,— care am făcut și izvod de pe ce mi-î dumnialui dator. Și să aibă dumnialui nepotul Costantin Ursachie a ținè ș[i] acè ġum[ă]tate de satu. Iar, cändu vor da aceș[i] bani ce mai sus scriem, cuconi dumisal[e] frăține-mieü Ursachie Visternicul la mânia nepotu-mieü Costantin Ursachie, atunce să aibă a ținè ġum[ă]tate de sat de Arenî, parte lor. Așijdere și după moarte mia, multu puțin ce să va afla a dumisali, să fie nepotului Costantin Ursachie. Și dumnelui să aibă a mă grij[i] după moarte mia Și nimia dentru nepoș și oameni de ai miei să nu aibă treabă a s[ă] amesteca întru ceva. Și pentru o diiată ce au făcut nepotul mieü Dumitrașco Ursachie la o dzăcare a mè, care eü n'am știut nemic, și făr[ă] știrea mia s'au făcut aceia diiată, s[ă] nu s[ă] bage întru nemică

samă. Și această dreptă danie și scrisoarea s'au făcut de nainte dumisali Sculi biv Căm[i]nar, Căm[ă]raș de Ocnă, și dumnialui Toderășco biv Căm[ă]raș de Ocnă, și denainte duhovnicului mieu Cozma egumen de la mănăstirea de la Ocnă și Nica gramatic de la Ocnă și Dima zugrav și Zota neguțitor și Vas[i]lie Blândia birău de la Ocnă și Gheorghie zugrav și popa Ion Sorca de la Ocnă. Si eū popa Ion Buhoci am scris zapisul, să s[ă] crează.

Acsana Frănguloe (pecete cu fum, neînțeleasă).

‘Ο ἡγούμενος τῆς Ὀκνας Κοσμάς ἱερομόναχος μάρτυς. (Alte patru iscălituri grecești.)

Az erei Ion Sorca iscal. Vasili Blănde birău (pecete cu un ciocănaș și inscripție neînțeleasă). † Δίμος Ζόγραφος μάρτυρας. † Γεώργιος ἱστοριογράφος, μάρτυρας.

Franguli e cunoscutul săuar și apoi Vameș-Mare (vol. V, p. 133). Pentru Ursăcheștii, *ibid.*, pp. 582-3; *Inscripții*, I, p. 28.

39. † Bani ce mi-î dator frate-meu Ursache și de pe ce mi-î dator, să s[ă] știi.

† 120 lei de pe o patcè de samur.

† 130 lei tij de pe alt[ă] blană de patcè de samur.

† 50 lei de pe gūmătate de blană de alimii de samur.

† 60 lei de pe 2 cai murgî ce mi-au luat, și bani nu mi i-au dat.

40. 15 Decembre 7210 (1701). «Eū Alecxandra Spătăroie a răposatului Gligorașco Spătarul» arată că «am luate pe nepotă-mè Paraschiva, fiica surorii me[le] Catrinii de o'm crescut-o și o'm botezat-o, și am ales-o dentr' alții nepoții ai mei ca se-m fii a miiă fică, și cu vrere lui Dumnezeu o'm și căsătorit-o după Sandul Sturdze fiūorul lui Chiriiac Sturdzii, și l'am dat multu puțan ȕ-am avut. Dat[u]-l'am gūmătate de satu de Căcărădzeni și gūmătate de satu de Osimziianii și Țiganii ȕ-am avut parte mè de la părinții mei, și odoră den

cătu am avutu i-am datu. Și, multu puțin ce mai am și m'am opritu de comandu, iară, murindu pre mâna dum[i]lorsali, ca să aibă a m[ă] griji și să fii totu a lor. Iară nime den frații mei sau din nepoții mei să n'aibă trab[ă], nicî să s[ă] mestece la nemică al meu.

Așișdere și eū să nu fiū volnică a luare den ce l'am datu: den moșii, den Țiganî, a luare de la fica mē, Paraschiva, și a dare altor nepoți sau frați; ce să fie dați dumilor sali, precum am scris mai sus, c'am datu să fie pentru sufletul meu și pentru să m[ă] grijască și păn oi fi vie și, dup[ă] moarte mē, să m[ă] pomenesc[ă]. Iară cini s'ar ispitî den frați sau den nepoți a strica, să fii neertatu de Domnul Dumnedzeū și de mini, și să fie legatu și blăstămatu de 318 ot[e]ți dăn Nechie, herul și arama să putrezască, iar trupul lui să nu s[ă] topască, să (să) stē în veci. Și pentru credința m'am pus și pecete, și cine s'ar tănpla, orî din frații mei, orî de nepoții, a vedē ačastă scrisori, să aibă a iscali; și alți boeri străini, ca s[ă] fie de credințe.

Alexandra Spăt[ăroaie]. (Pecete octogonală cu «Alexa[n]dra», pusă cu fum.)

41. 26 Septembre 7216 (1707). «Sava egumen de Hangu» dă zapis «dumisalea Sandului Sturdzii de Hălășteeni» că i-a vîndut «o păragină de vie, carea viia aū fostū a lui Ignat Țuțurman, și altă viia lângă aceia, ū-aū fostū a lui Visarion călugărul, cumpăratură de la Gheorghită a lui Haidrugan», pentru «10 stupi și o bivoliță cu vițal... Însă s'aū vîndut butucul vii, iar nu pămîntul, că [pă]mîntul iestea a mănăstir[i]. Iar dumnealui și cuconii dumisale și nepoții dumisalea vor da de o dzeacia din an în an; însă cu pomăt ce ar hi pe acel loc, să ție dumnelui, și va da dzăcuirea». Marturi: Toader Țorteiū și Gavril Sirbul și Ion Băičanul și Iftimie ot tam și Mihăil[ă] de Drăgăteanî». Ermonah Sava eg[um]meanul «Hang[ulu]i iscal». Pecete cu mai mulți sfinți și ПЕЧАТЪ КЪ КЕДЕНІЕ УТЪ ХАНІСЪ ЛЕТЪ 7216.

42. [C. 1732-3.] Banî ce am dat pentru lucrul viilor, să s[ă] știe.

- 3 pt. am dat la Damaschin pentru lucru întâi.
 3 pt. tij am mai dat la Damaschin.
 2 lei, 6 pt. am dat tij la Damaschin pentru vii, anțărțu.
 3 pt. tij am dat la Damaschin tot anțărțu.
 2 lei, 3 pt., 6 bani tij am dat lui Ilie și lui Apostol de au îngropat, tot anțărțu.
 9 lei am dat lui Ilie vier în anul trecut, la vii.
 1 leu am datu pe 2 hărage.
 6 lei de scosul hăragilor.
 3 lei am dat lui Anton în iastă prim[ă]vară.
 1 leu lui Ion Savin, tij acmu vier.
 15 par[a]le pe 1 ocă p[o]l her, de au făcut o sapă la vii.
 4 par[a]le dă făcut sapa.
 1 leu lui Anton vier.
 3 pt. datu lui Ion Savin.
 1 leu am dat lui Ion Tișul, vier.
 6 pt. tij am dat lui Anton; Dech. 25.
 4 pt. pl. tij. am dat lui Anton; Fev. 1.
 6 pt. pe 5 coț pânză, Rusului.
 3 pt. Țunțăi (*sic?*), pe 1 oc[ă] tutun.
 3 bani pe 3 lulele.
 2 bani Țunțăi (?), pe 3 litre sopon.
 9 bani un căpăstru.
 6 pt. undelemnu.
 1 pt., 2 bani icri.
 3 pt. pești.
 1 leu, 2 pt., 4 bani holercă.
 6 bani tutun.
 37 lei am dat pe 2 boi.
 16 lei, 6 pt. am dat pe vaci și Țunică.

43. † Ghedeon arhiep[i]sc[o]p[ă] i Mitropolit Sučavschi.

† Făcut-am această scrisoare a noastră la mâna dumisali Stolniceasii Sturdzoaei pentru un loc de cas[ă] ce iaste 'ângă Mitropolie, din sus de Temniță, car[e], când au fost Sturdzea la Muscali, i-au fost dat Anton Tanschii polcovnicul bani 100 taleri; și bani nu i au mai dat, ce tot au scris la Domnu

să pliniască, cu ce'r găsi la dănsul. Decî eû, scriindu la Tanschi¹, s'aû m[i]l[o]stivit și aû dat acel loc danie sf[i]nteî Mitropolii. Și, pentru datorie ce am avut la dumn[ea]luî, și aû lăsat acea 100 talerî, și scrisoarea dumisale acea de danie iaste la mână nostră. Decî de acmu (*sic*) Stolnicias[a] Sturdzoe să aibă bună paci. Iar, de'r mai dzici cineva ceva, noi om da sam[ă]. Pentru aceaia i-am făcut ačastă mărturie, întru care am pus și peceatia sf[i]nteî Mitropolii, și am iscălit ca să-î fie de bună credință.

U Ias, lt. 7231 [1722], Noe[m]v[rie] 5.

Ghedeon Mitropolit al Moldovlahiei. [Pecete cu Sf. Gheorghe și legenda=ПЕЧАТЬ ЕСТЬ СТОГО МИТРОПО...], întipărită cu fum.

44. Iași, 17 Ianuar 7242 (1734). Grigorie Ghica Voevod, luî Adam Luca biv Sulger, cu privire la jalba făcută de «Safta PISOȘÇAS[a] pe Erina Tomițoai», pentru o moară în Șomuzul cel Mare, la Ținutul Sucevii», pe care o dăduse PISOȘCHI «în sama luî Bașot[ă] Șetrar cu tocmală... Aû luat moară cu de a săla [Tomița] de la Bașot[ă], căci îi era cumnat PISOȘCHI, și, luînd moara, ar fi luat și 30 de merțe de pâni din moară; și, luîndu moara, n'aû vrut să o grijască, ș'aû lăsat-o de s'aû prăpădit moara din pricina Tomițoai, și iă n'aû avut nič-o treabă, nič-un amestec la acè moara.» Vel Logft. Pecete mare, cu chinovar.

45. 21 Mart 1794. Mihail Costandin Suț[u] Voevod, pentru judecata luî «Ioniț[ă] Prăjescu biv Vel Pitar cu Safta Țintiloae, fica luî Grigoraș Hermeziu Post.». Mama luî Ioniță era «Alecsandra Jicniceroae, ce aû fost fată luî Andreiû Prăjescu». Pecete lungăreață cu chinovar.

46. 7 Octombrie 1801. Alecsandru Nicolaî Suț[u] însărcinează pe Andronachi Donič biv Vel Ban cu o hotărnicie. Pecete cu chinovar.

47. 4 Decembrie 1801. Hotărnică a luî Andronachi Donici Ban, trimes, cu Com[i]s[ul] Cost[an]din Catargiu, la Bosco-

¹ Tanțchi, ofițer de Cazaci în 1711, e pomenit și în Neculce, p. 331. Sturdza să fie Sandul (*ibid.*, p. 303)? La 1727 acesta era Spătar (*ibid.*, pp. 364-5)

teni și Onicenii (Ț. Roman), ale lui Mihaî Sturza biv Vel Logft., în ceartă cu Sărd. Ioniț[ă] Prăjesc[u]. Se arată hotarnica din Mart 7269 (1761) a lui Ion Meleghie Vor[ni]c de Poartă și Lupul Hadămbul, tovarășul său. «Apa Țigăncii... O groapă de puțu de lângă drum, în gura văi Șoimăriții... Stănj[ăni] proști... Hotaru Oborocenilor, în Poiana Popii... Coada iazului Bărbiniți... Stălpul Prăjescului.... . Lângă hotarale Ducăi-Vodă.. Răp[osatul] Ban Costandin Sturza.» Altă hotarnică, din 15 Iulie 7269 (1761), «de la răp. Sul. Toad[c]r Buhuș... În margine băhniî părăului Civiî. . Di spre Vorântărești, în Țiganca cè mare... Hotarnica di la un Sămion Chesco Uricar, din lat 7260 [1752]... Ioniță Pisoschii, stăpănu Onicenilor... O groapă năruită... Pascal Vorc. de Vorântărești... Dum. Stol. Dimitrache Beldiman aũ arătat altă groapă mai din sus... Timelie casălor răp. Pit. Iordachi Sturza. . Părau Gropiliî... Întru care poeniță este și prisacă și crăcmă a dum. Logf... Un călugăr bătrân, anumi Vasăli Bulaiũ, carile multă vreme aũ fost tot vătav la Oborocenii.»

IX.

DOCUMENTE EXPUSE LA EXPOZIȚIA DIN SIBIU.

1. 6 Decembrie 7054 (1545). Mircea-Vodă, pentru o ocină la satul Micșanul.

2. Tîrgoviște, 2 April 7133 (1625). Alexandru-Vodă fiul lui Radu, pentru Neagoe fiul lui Bută din Brătivoești cu privire la ocina sa din acel sat, въ сѣдѣткѣ Др҃гину, ѿ Локвице, partea lui Stanciul Logofăt din Cepari. Pomenit fratele lui Stanciu, Ion Aga și Radul Comis, precum și καλῆγειν ὡτ στα μοναστηριον Κοδμηνα. Lepădat Logofăt.

3. București, 15 Iulie 7139 (1631). Leon-Vodă, pentru Deatco și soția sa, «fata a lu Momcilă ot Dedulești ὡτ сѣдѣткѣ вѣз.». Se pomenesc: «oțna Buzănarilor... Aū fost luoat aceste trei surori... Doi oameni buniden'naintea boerinarul Dōmnii Mel[e] Mihalcea Dvornicul ca să-i judece și să-i tocmească» Nume: Sora, Sorcă.

4. 27 Februar 7155 (1647). «Eū Radul și cu Larion și cu alaltī frați care am foost părăși pentru sfadaa călugărului», daū zapis «Zopei Post. și Radul Țiganului», pentru că ei luase cu chezășie pe Țigan, însă «numai până a doo zi, mai multu nu l-aū luoat». Se face pîră la Dragomir Vel Vornic, care dă «carte la părintele episcopul și la Zipa Vornicul, ca să luoām șase boiari să jure Zipa Post. și Radul Țiganul cum n'aaū luoat pre călugărul în chezășie mai mult de a doo zi». Iscălește: «ep[i]scup Stefan Buz[ăului]».

5. București, 31 Maiū 1761. Scarlat Ghica Voevod, pentru «Radul Slatineanul biv Velū Comis, ca să aibă a ținea și a stăpâni moșiia ce să chiamă Ploeștorii din sudū Prahova, ce iaste pe apa Teleajănuļi», foastă a lui «Pantazi Primichir

b[i]v Vel Medelniceariū»¹, luată de la moșneanii de acolò», «și apoi de la dumnealui s'aũ fostũ cumpărat de răposatul Scarlat Căp[i]t[an] Zugrumale», lăsată apoi danie la «mă-năstirea Sf[ă]ntului Ioanũ din Focșani». Egumenul Theoclit o vinde lui Constantin Căndesculũ b[i]v Velũ Cliucearũ, pentru «altă moșie ce să chiamă Dășărății în sud Slam Râmneac», lângă «altă moșie a mănăstirii ce iaste aferosită de răpoosata întru fericire Măria Sa Doamna Zoì, maica Domniei Mele». Cîndescul o trece donatarului pe 1635 taleri. E în hotar «cu moșia mănăstirii Tărgșorul și pe din jos cu moșia Bereasca». Boieri: Costandin Dudescul V. Ban, Ștefan Văcărescul V. Dvor., Părvul Cantacoziñò V. Log., Dumitraci Ghica V. Spăt., Costandin Florescul V. Pah., Nicolae Brancoveanul V. Comis, Pană Filipescul V. Stol., Iordachie Văcărescul V. Sluger, Grigorașco Ūoran V. Pitar. Scrie «popa Floru, dascalul slovenesc ot Sf. Gheorghie cel vechiũ. Părvul Cantac[uzino] Vel Logf. Scarlat Greč [anul] V. Logft.» Iscălește și Domnul. Pecetea poartă armele amînduror principatelor. Documentul e cuprins într'un cadru de aur.

6. 2 Maiũ 1796. Alexandru Muruz, Domn muntean, pentru Ioan biv Vel Sărdar, care a luat prin schimb de la mănăstirea Colței moșia «Tomceștii, pe apa Bărlatului, în Ținutul Tecucului din Moldova». Iea în loc «zidirile nooă ce prin ajutor de cheltuială a numitului Sărdar s'a făcut în hanul mănăstirescu, de la care să poate folosi măn[ăș]tirea și spitalurile săracilor bolnavi». Întărise Mitropolitul și «dum[nea]lui biv Vel Cluč[e]r Dumitrașco Racoviță, de la al căruia neam s'aũ dat danie ačastă moșie măn[ăș]t[i]rii».

¹ V. *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 183-5.

TABLA NUMELOR

Notă, n. = nume, f = familie. Locurile subliniate arată unde se vorbește în special de vre o familie. Nu s'au luat numele de localități și persoane neistorice.

A

Abăza f., 258.
 Achingi, 135 n. 4.
 Adrianopol, 141 n. 1, 157 și n. 4,
 159 și n. 2, 160 n. 3, 166, 181-2.
 Afumați (sat), 42 n. 1.
 Agapia (mănăstire), 77.
 Agiud, 118-9.
 Ahmed-Fevzi-Pașa, 5.
 Alba-Regală, 135.
 Albanesi, 113. V. și Arbănași.
 Albotici f., 51.
 Alexandru-Vodă Coconul, 289.
 Alexandru-Vodă Iliș, 49, 75, 86,
 100, 257-8.
 Anglia (regele Iacob I-iu), 107-8.
 Apaffy (Mihail, principe ardelean),
 143, 148-9 și n. 2, 162 n. 1,
 174 și n. 1.

Arbănași, 51.
 Ardeal, 81. (Voevod de), 217.
 Areni (lângă Suceava), 280-1.
 Argeș (mănăstire), 111-2.
 Argetoia (sat), 235, 261.
 Argetoianu f., 233-4.
 Arghiropulo (Logofătul Constantin),
 254.
 Aristarchi (Nicolae), 4 și urm.
 Armeni, 57, 92, 279. (grecisași), 125.
 Aron-Vodă, 85.
 Aron-Vodă (mănăstire), 158.
 Arvanitochori, 114 și n.
 Atos, 57, 61-2, 228, 235, 259. (mă-
 năstirea Ivirului din), 101.
 Axintie Uricariul, 56.

B

Baba-Novac (căpitan al lui Mihaï-
 Viteazul), 48.
 Bacău, 77, 91. (episcopi latini de),
 143.
 Bădiliță f. 57, 59.
 Bahluiana n., 275, 277.
 Bălăceanu f., 264.

Bălan f., 51.
 Bălcescu f., 103.
 Băleanu f., 221 n. 2. (polcovnicul),
 248.
 Balta f. 47.
 Balș f., 50, 55, 59-60, 61 și u.,
 68, 272.

Bantăș f., 63.
 Banul f., 74.
 Bar, 154.
 Barbovschi f., 77.
 Barnovschi (Miron-Vodă), 49-51, 74.
 Băseanul (uricariu), 48.
 Bașotă f., 66, 91, 157, 276, 284.
 Beldiman f., 91, 285.
 Belgrad, 133, 134 n. 1, 135, 140,
 171 și n. 2.
 Bender, 141, 144-5.
 Bengescu f., 224 n. 4.
 Berény, 133.
 Berheaciū f., 257.
 Bialocerchiev, 132 n. 2.
 Bibescu f., 104-5, 219 și n., 225 n.,
 226 și u.
 Bibescu (Gheorghe-Vodă), 5, 7, 219
 și u., 235 și u., 252 și u. (Doamna
 Safta), 235 și u.
 Bîrlad, 142.
 Bîrlădeanul f., 50, 52, 258.
 Bîrnova (mănăstire), 50.
 Bistrița (oraș), 143, 163-4.
 Bistrița (mănăstire în Moldova), 91.
 Bogdan-Vodă Orbul, 73, 125 n. 1.
 Bogdan-Vodă Sasul, 107-8.
 Bogdan f., 95.
 Bogdana (mănăstire), 81.
 Bogza f., 274.
 Boian (lupta de la), 158-9.
 Bolî, 4.
 Bologna, 131.
 Borisi (Bernard), 89-90.
 Bosnia, 175 n. 1.
 Botez f., 56 și u.
 Botoșani, 58, 71-2, 76-7, 146-7. (Vor-
 nic de), 69. (bresle din), 72.
 Boul f., 76, 88, 91-2, 274.
 Brăila, 5 și u., 40, 83, 124, 142,
 164, 179, 193, 198.

Brăiloiu f., 105, 225 n. 233.
 Bran (pas), 135.
 Brandenburg, 154 n. 1.
 Brașov, 135, 140, 176-7, 180, 187
 și u., 237 și u.
 Breaza (sat), 248 și u.
 Brîncoveanu f., 83, 116-7.
 Brîncoveanu (Constantin-Vodă), 115
 și u., 122, 176 și u., 264.
 Brîncoveanu (Banul Grigore și Safta),
 235 și u.
 Bruti (Bartolomeiū), 89.
 Bruti (Benedict), 89-90.
 Bucioc f., 74, 76, 274, 276.
 Bucovina, 66, 204. (Veche), 158,
 165, 168, 172-3.
 București, 102, 249, 251, 253, 265.
 (Spitalul Colței), 290.
 Buda, 133, 135, 154 n. 1, 167.
 Buduhăleanu f., 269.
 Bugeac, 141 și u., 149-50, 154 n.
 1, 161 și u., 164, 181, 183.
 Buhociū f. 281.
 Buhuș f., 60, 77, 119 și u., 272,
 275, 279, 285
 Buicescul f., 264.
 Buicescul (Diicu), 262.
 Bulaiū f., 285.
 Bulboacă n., 53.
 Bulgari, 39 și u. (complot), 247 și u.
 Burdujeni (mănăstire), 49, 55-6,
 61-2, 79.
 Burileanu (conspirator), 253-4.
 Burlă f., 160.
 Busioc f., 274.
 Buțcăteni, 270 și n.
 Buteniev (ambasador rus), 24-6, 31.
 Buzău, 249-50. (episcopî de), 105-
 289.
 Buzescu (Radu), 99.

C

Caboga (Marin), 159 n. 2.
 Cainargi (Chiuciuc-), 195, 198.

Călărași, 39 și u.
 Căldărușani (mănăstire), 121-2.

- Calinó f., 97.
 Callimachi f., 81.
 Callimachi (Alexandru-Vodă), 64.
 Callimachi (Grigore-Vodă), 62.
 Callimachi (Scarlat-Vodă), 95-6.
 Calmuçi, 171 și n. 5.
 Camenița, 131, 148 și n. 1, 149-50, n. 2, 151, 153 și n. 1, 154 și n. 1, 158-9, 167-70, 172-3, 175, 180. (gubernia), 42 n. 1.
 Cantacuzino f., 51-3, 55-6, 59-62, 64, 75-8, 80-4, 91-2, 142, 160 n. 2, 176-8, 260.
 Cantacuzino (Dumitrașcu-Vodă), 77-8, 147 și u., 154, 156-7 n. 2, 4; 159 n. 1, 160 n. 2.
 Cantacuzino (Șerban-Vodă), 4, 132 și u., 142, 148, 151 și n. 1, 152 și n. 1, 153 și n. 1, 156 și u., 160, 167, 171 și u. (Fiul său Iordachi), 160. (Crucea sa de la Viena), 137 și u.
 Cantacuzino (Constantin Stolnicul), 141.
 Cantemir (Antioh-Vodă), 165, 258-9.
 Cantemir (Constantin-Vodă), 134 n. 2, 157 și n. 3, 158 și u., 181.
 Cantemir (Dimitrie), 94, 165.
 Caprara (general), 133.
 Căpriana (mănăstire), 76.
 Capșa f., 68.
 Caragea (ofițer), 251.
 Cărăiman f., 51, 74, 276.
 Cară-Mustafă (Vizir), 135 și u.
 Caransebeș, 176.
 Cașovia, 111.
 Catargiu f., 79, 284.
 Cațichi f., 66.
 Cazaci, 47, 52, 79, 123 și u., 132, 134, 141 și n. 1, 142 și u., 154 n. 1, 155 și n. 1, 159-60, 164, 171 n. 1, 181. (Hatmani. Dorosenco), 78. (Timuș, fiul Hatmanului Bogdan Hmilnițchi), 52.
 Ceauru f., 258.
 Cehan f., 119 n. 1.
 Cerchez f., 77, 163 n. 5.
 Cernăuți, 158. (Ținutul), 175.
 Cerneți, 253.
 Cetatea-Albă, 145, 147, 149 n. 2, 152 n. 1, 156 n. 1, 164.
 Cetățuia (mănăstire), 94, 160.
 Chabert, 84.
 Cheșco f., 285.
 Chigheciul, 144, 156.
 Chilia, 144, 147.
 Chișcă f., 59-60, 62 și u.
 Chiselev (general), 248.
 Chițescul f., 101.
 Ciineni, 252.
 Cîmpineanu f., 260.
 Cîmpulung (moldovenesc), 158, 163-4, 175.
 Cîmpulung (muntean), 180.
 Cîmpulung (rusesc), 83.
 Cincul f., 269.
 Cîndescul f., 290.
 Ciobanul (Constantin Stolnicul), 165.
 Ciogolea f., 74, 76-7, 92.
 Ciolpan f., 94.
 Ciornei f., 91.
 Cioroboreanu f., 263-4.
 Ciorteii f., 282.
 Cișlă, 163.
 Ciudin f., 79, 81.
 Ciușco f., 53.
 Coburg (principele de), 104.
 Cocris (Gavril), 68-70.
 Codlea, 140.
 Conachi (Manolachi), 260-1.
 Constantinopol, 81, 133, 149 și n. 4, 155, 160 n. 3, 181. (patriarh de), 42 n. 1. (Armenii din), 105-6.
 Consuli (austriaci și ruși), 250-1.
 Contarini (ambasador venețian), 150.
 Contăș f., 76, 79.
 Copleșcul f., 270-1.
 Corcova (sat), 261-2.
 Cordon (Bucovina), 64.
 Cornaci f., 91.

Costachi f., 165 și n. 4, 166, 279.
 Costin f., 80, 142, 159, 162, 165-6, 279.
 Costin (Miron), 52, 76, 175. (familia lui), 83.
 Costin (Nicolae și soția, Domnița Ileana), 79-81.
 Cotmeana (mănăstire), 289.
 Cotnarî, 77, 86, 90, 157, 271-3, 275-8.
 Cotoroga f., 269.
 Cozia (mănăstire), 103.
 Crăciun (Ghgorcea), 111 n. 3.
 Cracovia, 141 n. 1, 142, 146 și n. 2, 148.
 Craiova, 104, 226 n., 233, 267. (bi-

serica Troița), 101-2. (Divanul, din 1790-1), 268.
 Crețulescu f., 80, 83, 103-4, 221 n. 1.
 Crimca (Mitropolitul Anastasie, și familia sa), 47.
 Crîstea (Vornicul), 257-8.
 Cruce (sat), 79.
 Crucea-de-jos (sat), 93.
 Csáky (Ladislas), 151 și n. 1, 161 n. 1, 2.
 Cunițchi (Hatmaul), 132, 141 și n. 1, 144 și u., 156.
 Cupariul n., 277.
 Curio (Horațiu), 112
 Curuți, 135 și u.
 Cuza f., 93

D

Dabija-Vodă, 52-3, 76, 142, 258.
 Damir f., 53.
 Dan-Vodă (tînărul), 217.
 Danolovicî f., 92.
 Danos (Daneș, lîngă Sighișoara), 162 n. 1.
 Danovicî f., 84.
 Dardanele, 150 n. 2.
 Davidel (pretendent), 76-7, 92, 175.
 Dealu-Mare (mănăstire), 92.
 Delenî, 73 și u.
 Despot-Vodă, 84, 112.
 Docîca n., 53.
 Domnești (sat), 132, 142.
 Donicî f., 280.

Donicî (Andronachi), 284-5.
 Dorohoî, 76-7. (Ținut), 271.
 Dosoței (Mitropolitul), 168.
 Drăgănești (intrevederea de la), 79-80.
 Dragomirna (mănăstire), 52, 78.
 Drăguțescu f., 79.
 Dubău f., 78.
 Duca-Vodă, 53, 74, 77, 92-3, 132 și u., 141 n. 1, 142 și u., 156 și n. 2, 157 n. 3, 285. (Doamna Anastasia), 79-80.
 Duca (Constantin-Vodă), 182, 258.
 Dumowitz, 105-6.
 Dupnicî f., 51.

E

Enzenberg (generalul), 104.
 Eterie, 187 și u.

Evloghie (Gheorghe, tîlmăcitor), 271 4.
 Evreî, 84.

F

Fălciiu, 135, 144, 165.
 Fălcoianu f., 103.
 Fărcășanu f., 224 n. 4.

Ferenț (căpitan), 80.
 Filipescu (maiorul), 248.
 Filipeschi (Gio-Domenico), 136 și u.

Focșani, 81, 135, 142. (mănăstirea de la), 290.
Formanti (scriitor), 136 și u., 146.
Franța și Francesi, 134 și n. 2, 170, 182.

Frangule (săuar), 280-1.
Fulek, 133.
Furduu f., 278-9.

G

Galata (mănăstire), 66-7, 73, 86, 148.
Galați, 164, 166.
Gănescu f., 230.
Gărcina (mănăstire), 93.
Geanoglu f., 104, 268.
Gentz (cavalerul de), 105.
Germani (oaste la 1683), 136-7.
Gheanghe f., 91.
Gheorghe-Vodă Ștefan, 51-2, 76, 78, 91. (Doamna Safta), 93
Gherghel f., 69.
Gheuca f., 119, 258.
Ghica (Alexandru-Vodă), 3 și u., 247 și u.
Ghica (Grigore Alexandru-Vodă), 63.
Ghica (Grigore Dimitrie-Vodă), 5.
Ghica (Grigore Matei-Vodă), 82-3, 284. (Doamna Zoe), 290.
Ghica (Constantin, fiul lui Grigore D.), 105-6.

Ghica (Grigore fiul lui Grigore D.), 248.
Ghica (Mihail Banul), 248, 251.
Giurgi-Mehemed-Pașa, 181.
Giurgiu, 147, 179, 193, 198.
Glogova, 264.
Glogoveanu f., 264.
Goia f., 89.
Gole f., 54, 73.
Gole (Ieremia, pircălabul), 124.
Golescu f., 101-2.
Golescu (generalul Nicolae), 248.
Govora (mănăstire), 234.
Grădișteanu f., 242.
Gran, 140 n. 2.
Gratiani (Gașpar-Vodă), 49, 56, 74, 90.
Grebencea n., 48.
Grillo, 159 n. 1.
Grodek, 154 și n. 1.

H

Hăbășescu f., 120 și u.
Hădîmbul f., 285.
Hălăucești, 280.
Halil-Pașa (din 1830; și familia), 35-6.
Hangu (mănăstire), 282.
Hărescul f., 278.
Hațeg, 269.
Heissler (general), 179-80.
Heleștieni, 272.
Hermeziu f., 76, 92.
Hîrlău, 53, 76-7, 274.

Hîrgot f., 253-4.
Horodincea, 73, 84.
Hotin, 83, 131, 135, 146, 150, 153 și n. 1, 154 și n. 1, 181 n. 1, 279. (pircălabi), 49-50, 73.
Hrisosculeu f., 60, 64, 81.
Hurezanul f., 225 n.
Hurmuzachi f., 64 și u.
Huru f., 272.
Husein-Pașa (din 1673), 131.
Huși, 47, 76. (episcopi de), 76, 84, 86.

Ialpuh r., 144.
 Iancu-Vodă, 48, 257.
 Ianoli f., 51.
 Iași, 141 n. 1, 148 n. 1, 152 și n. 1, 160-1 și n. 3, 162-70, 172, 180, 276. (mahală), 66. (biserici), 55. (negustori), 60.
 Iepureni, 144.
 Ierusalim, 228, 235. (Dosoftei, patriarh de), 114.
 Iesuiș, 134 n. 2.
 Iliăș (Alexandru-Vodă), 76-7.

Ioan-Vodă cel Cumplit, 84, 123 și u., 270-2.
 Ionescu (Ioan, de la Brad), 117.
 Iosif I-ii (Împărat), 173-4.
 Ipsilanti (Alexandru-Vodă), 102.
 Ipsilanti (Constantin-Vodă), 95. (Doamna Safta), 42 n. 1.
 Ipsilanti (Ruxanda), 42 n. 1.
 Isaccea, 151, 157, 161, 181.
 Ismail, 145, 147, 164.
 Ițcani, 125.

J

Jablonowski (Hatmanul), 158 și u., 182.

Jora f., 55, 258-9.
 Juțca, 158.

K

Kalavryta, 113.
 Karpona, 133.
 Königsegg (de, general), 143 și u.

Korneuburg, 136.
 Kray (colonelul), 104.

L

Lăcustă (Ștefan-Vodă), 84.
 Lăpușneanu (Alexandru-Vodă), 85-6.
 Lemberg, 125, 146, 154 și n. 1, 156, 274.
 Lențești, 159.
 Leon-Vodă, 100, 289.
 Lipănescu f., 95.
 Lipcani, 62, 172.
 Lîpova, 183.
 Lippomauro (ambasador), 150 n. 3.

Litvani și Litvania, 158, 173.
 Lotaringia (ducele de; general imperial), 136, 150 și n. 2.
 Loviște, 289.
 Lozonschi f., 80-1.
 Lupu (Ruxanda Domnița), 77-9, 166.
 Lupu (Ștefan-Vodă), 91-2.
 Lupu (Vasile-Vodă), 50-1, 91, 113 și u., 119, 277-8. (familia lui), 50-2, 74-6, 78, 92, 113-4.

M

Macri f., 56, 119, 274.
 Mădăluța n., 53.
 Malachowski (Stanislas), 183.
 Mălăi f., 75, 78.
 Mănescu (ofițer), 248.
 Mangalia, 126.

Manu f., 42 și n. 1, 249, 251.
 Mărășești, 142.
 Marea Neagră (comerțul pe), 164.
 Matei-Vodă Basarab, 100, 198.
 Mateiaș (Gavrițaș), 49-52.
 Mavrocordat f., 235.

Mavrocordat (Alexandru Exaporitul),
159 n. 2, 171 și n. 3.
Mavrocordat (Alexandru Ioan-Vodă),
83-4.
Mavrocordat (Nicolae-Vodă), 70-1.
Mavrogheni (Nicolae-Vodă), 104,
116-7.
Maxut (sat), 68.
Meleghie f., 285.
Melinescu f., 226 n.
Międziboz, 154.
Mihal Viteazul, 101, 125 și u.
Mihălescul f., 91, 276.
Mihnea-Vodă Turcitul, 98-9.
Mihuleț (Apostol, Căpitan), 83.
Milescu f., 234.
Milo f., 259-60.
Mircea-Vodă Ciobanul, 98, 289.
Miroslava, 93.
Mitropoliți (moldoveni): Antonie,
57. Ghedeon I-iu, 52. Ghedeon
al II-lea, 283-4. Gheorghe Mo-
vilă, 111. Iacov I-iu, 95. Nichi-
for, 84. Sava, 76. Teodosie Bar-
bovschi, 86. Teodosie al II-lea,
79, 81.
Mitropoliți (munteni): Grigore Ivi-
ritul, 100-1. Grigore al II-lea,
103, 260. Filaret I-iu, 103.
Mocani, 263.

Mogildea f., 85.
Mogoșescu f., 137-8.
Mohács, 171.
Movilă (Hatman căzăcesc), 141 n.
1, 155 și n. 1.
Mouăscul f., 74.
Morison (hapuri), 106.
Morosini (ambasador), 147 și u.
Moruzi (Alexandru-Vodă), 260-1,
290.
Moruzi (Constantin-Vodă), 62-3.
Moșoc f., 94, 132, 271.
Movilă (Constantin-Vodă), 51, 86-7,
257, 277.
Movilă (Gavril-Vodă), 99, 105.
Movilă (Ieremia-Vodă), 47-9, 68,
73-5, 85-6, 89, 101 și u., 272-3.
(Doamna Elisaveta), 111-2. (fa-
milia), 112
Movilă (Moise-Vodă), 75, 90, 111.
Movilă (Simion-Vodă), 75, 86-7, 111.
Munnich (feldmareșal), 84.
Muncaciū, 111.
Muratowicz (Sever), 125 și u
Murguleț f., 66.
Musahib-Mustafă-Pașa, 159 n. 2.
Mustafă-Pașa (din 1693), 181 n. 1.
Mustafă-Buicli-Pașa, 165.
Muste f., 70.

N

Năvrăpăscul f., 272, 278-9.
Neamț (mănăstire), 70, 73, 90-1,
94, 272.
Neamț (cetate), 166. (mănăstirea din
cetate), 70, 93-4, 166.
Neamț (țîrg), 70, 272.
Neamț (Țînut), 63.
Nebojatco n., 86, 276-7.
Neculce (Ion), 94.
Negib-Pașa, 36
Negruț f., 72.

Negruzzi (C.), 97.
Nemțf, 84.
Neniul f., 52, 279
Neochori, 36.
Nica (Logofătul), 261-3.
Nică (episcopii), 55-6, 61-2, 79.
Nicolopol, 37, 116-7, 176-7. (episco-
pul de: Antonio Stefani), 174, 176-7.
Nimirov, 132, 144, 156 n. 3.
Novoselța, 59.

O

Ocna (tîrg în Moldova), 166, 281.
 Ocna (mănăstire), 54, 63, 281.
 Odobescu (general), 247 și u., 269-70.
 Odobești, 259.
 Ojogeni, 101.
 Oltenia (separatism), 189.

Oradea-Mare, 160 n. 3.
 Orăș f., 274.
 Orhei, 175. (pîrcălab de), 74.
 Orșova, 135, 176.
 Osmachi f., 60.
 Oteteleşanu f., 226 n

P

Paciure f., 42.
 Păladie f., 79, 83, 142.
 Párkány, 140.
 Pârșcoveanu f., 225-6, 268.
 Pașcani (Ilfov), 3.
 Pătârlăgeanu f., 99-100.
 Paskó, 133.
 Pazvangii, 230-1.
 Pécz, 140 n. 2.
 Persia, 125 și u.
 Petersburg, 117 n. 1, 248.
 Petriceicu (Ștefan-Vodă), 78-9, 131-2,
 141 n. 1, 144 și u., 146-7, 151
 și n. 1.
 Petronel (localitate), 135.
 Petru-Vodă Șchiopul, 73, 75, 84-5,
 89, 111.
 Pilat f., 94.
 Pinul (mănăstire), 100.
 Pisoschi f., 75, 284-5.

Placă f., 71-2.
 Pleșoianu f., 229.
 Plopeni (sat), 52, 54, 59.
 Poarta-de-fier, 164.
 Pobrata (mănăstire), 76, 84, 86.
 Podolia, 124, 168.
 Polonia, 79, 88, 111. (Sigismund al
 III-lea, rege), 125 și u
 Popa (Vasile, uricariu), 56, 94.
 Popescu (ofițer), 248.
 Popovici (Hatman căzăcesc), 164.
 Potocki (Ilatman), 153 n. 1, 154
 n. 1.
 Potocki (Marja), 112.
 Praga, 99.
 Prăjescu f., 51, 88-91, 271-9, 284-5.
 Prejbeanu f., 260.
 Pressburg, 140, 171 n. 1, 174 n. 1.
 Primichirul (Pantazi), 289-90.
 Putna (staroști de), 81, 119.

Q

Questenberg (contele de), 138.

R

Raab, 135.
 Racovița f., 52, 75-6, 142, 159-60,
 290.
 Racovița (Mihai-Vodă), 55-6, 80-3,
 94.
 Rădăuți, 84. (episcopii de), 55, 76,
 86.
 Radu-Vodă Mihnea, 50, 74, 88-90,
 99-100, 263, 278.

Radu-Vodă Paisie, 98.
 Radu-Vodă Șerban, 99, 117.
 Ragusa, 159 n. 2.
 Ramandi f., 94, 259. (mănăstirea
 ei), 259.
 Rareș (Ilie-Vodă), 257.
 Rareș (Petru-Vodă), 47.
 Rareș (Ștefan-Vodă), 257.
 Rașcov, 78-9.

Reașeș f., 47.
 Rîmnic (episcopî de), 104-5, 229,
 232.
 Rioșanu f., 231 n. 1.
 Rîșca (mănăstire), 76-7, 273.
 Rodos, 116-7.
 Rogojinschi (Sava), 175.
 Roman, 118. (episcopî de), 73, 75-6,
 84, 86.
 Romană (originea), 150 n. 3.
 Roșca f., 258, 274.

Ruckmann (consul rus), 41.
 Rugină f., 69.
 Ruginoasa (sat), 275, 277, 279.
 Ruset f., 94, 97, 259-60, 279.
 Ruset (Antonie-Vodă), 96. (fiul săii),
 78, 93-4.
 Ruset (Manoli-Vodă), 101-2.
 Rusia (provincie polonă), 132 n. 2.
 Rușii, 66, 68, 73, 105, 166, 170-1
 și n. 4-5, 175, 283-4.

S

Săcară f, 70.
 Salce (sat), 64 și u.
 Sălceanul f., 94.
 Salih-bei, 13.
 Salonic, 150.
 Samurcaș f., 105-6.
 Sărățeanu f., 100.
 Sas (Benedict, Leopold), 268.
 Sătmar, 111.
 Săulescu f., 226 n., 227.
 Șcheia, 275, 278.
 Scherffenberg (generalul), 162 n. 1.
 Schultz (ofițerul), 136.
 Sculi f., 181.
 Secul (mănăstire), 71, 79, 90.
 Sefendachi f., 269.
 Seianos f., 37-8.
 Șeptelicî f., 57.
 Serbia și Sîrbî, 33 și n., 249.
 Severin, 176.
 Sf. Ilie (mănăstire), 93.
 Silesia, 50.
 Silistra, 39 și u., 144 n. 2, 175.
 Sinan-Pașa (Vizirul), 100-1, 126.
 Șișman (mănăstire), 117.
 Șiștov, 117.
 Sivas (episcopî de), 105.
 Slatina (mănăstire), 58.
 Slătineanu f., 289-90.
 Slăvilă n., 278

Slavonia, 175 n. 1.
 Sluczk (ducî de), 109-10.
 Smucilă f., 132.
 Sniatyn, 168.
 Sobieski (Ioan, rege al Poloniei),
 112 n. 3, 142 și u.
 Socoteanu f., 49.
 Solca f., 281.
 Șoldan f., 50, 62, 74-5.
 Soliman-Pașa (Ainegi), 44 n. 2, 151,
 154 și n. 1, 157 și n. 4, 159 și
 n. 2, 161 n. 3
 Șomănescu f., 253.
 Soroca, 175, 181 n. 1.
 Ștefan-cel-Mare, 73.
 Ștefăneștii (țirg), 54, 73-4, 79, 91,
 148, 164.
 Stelea (Spătarul, și mănăstirea),
 100-1
 Știrbei f., 101, 221, 224 și u., 229,
 260, 264, 266-7.
 Știrbei (Vornicul Barbu), 113.
 Știrbei-Vodă (și Doamna), 3, 5, 237
 și u.
 Ștircea f., 75, 79.
 Stratmann (conte de), 143 și u.
 Strimbeanu f., 263 și u.
 Stroescu f., 79.
 Stroici f., 50.
 Sturdza f., 61, 63-4, 68, 93-6, 279-85.

Sturdza (Ioan Sandu-Vodă), 66 și u., 106, 189.
 Sturdza (Mihail-Vodă), 7, 30 și u.
 Sturmer (Internunțiu), 23 și u.
 Suceava, 52, 55, 57, 90-1, 119, 144, 161 n. 3, 165. (orășeni), 57.
 Sucevița (mănăstire), 60.
 Sultanî, 35, 174 și n. 4, 198, 205.

Șumla, 117.
 Suțu, f., 37.
 Suțu (Alexandru Nicolae-Vodă), 102, 284.
 Suțu (Mihail Constantin-Vodă), 284.
 Suțu (Mihail Grigore-Vodă), 195-6, 210.
 Svierșevschi (Hatmanul), 124.

T

Tacu f., 61.
 Tahir-beiū, 13.
 Tălabă f., 257-8.
 Talpă f., 88, 258-9.
 Tanski (Anton polcovnicul), 283-4.
 Tatarășii Vasluiului, 76.
 Tataari, 62, 81, 94, 112, 133 și u., 181, 183. (Hanî), 149 și n. 3.
 Tazlău (mănăstire), 75, 85.
 Țepeș (Vlad-Vodă), 217.
 Terapia, 42 n. 1.
 Țica n., 51.
 Țiganî, 58, 91, 99, 100, 225 n., 227, 231-2, 260-2, 264, 267, 289. (de Curtea domnească), 94. (lingurari, dajde de), 95. (Juzî de), 119.
 Țimbru (complotul), 253-4.
 Timișoara, 150 n. 2.
 Țîrgul-Frumos, 53-4, 271-2, 274 279.
 Țîrgul-Jiuului, 231.
 Țîrnova, 115 n. 3, 117.

Tîrșor (mănăstire), 290.
 Tismană (mănăstire), 105, 264-5.
 Tököly (Emeric), 133-4 n. 2, 135, 160 n. 3, 176 și u.
 Tolna, 111.
 Tomița f., 284.
 Tomșa n., 49.
 Tomșa (Ștefan-Vodă I-iū), 112.
 Tomșa (Ștefan-Vodă al II-lea), 49, 74, 88, 90, 112, 257, 278.
 Trapezunt, 126.
 Tripoli (Siria), 36.
 Tulln, 111.
 Turci, 94.
 Turculeț, f., 57, 168, 175.
 Tureatca n., 51.
 Tîrnău, 37, 179, 193, 198.
Turris Neoptolemi, 145.
 Țușora, 119 și n. 1, 148, 161 n. 3, 165, 172.
 Tutova (Țînut), 271.
 Tzerniza (arhiepiscop de), 113.

U

Ucraina, 132 n. 2, 142, 144, 146-7.
 Ungaria (Matei Corvin, rege), 217.
 Ureche f., 60, 68-9, 77, 90.

Ursachi f., 50, 52-4, 58, 62-3, 77, 81, 280-1.
 Uscie, 111.

V

Văcărescu f., 221.
 Văcărescu (Ienachi), 105, 117.
 Vadul-lui-Vodă, 118 și n. 1.

Valea-Strîmbă, 169.
 Varșovia, 152 și n. 1.
 Vasluiū, 142.

Vaslui (Ținut), 119 n. 2.	Vintilă-Vodă, 98.
Veneția, 141 și u., 159 n. 2, 182, 264.	Virlan f., 278.
Veterani (general), 176, 178, 183,	Vitolt (Logofătul), 112, 257.
Viena, 83, 111, 132 și u., 142, 160, 176, 265.	Vlad-Vodă Înneecatul, 98.
Vilară, 187.	Vlădoianu f., 224 n. 4, 225 n.
	Vogoridi (Ștefan). 27 și u.
	Vrabie f., 87, 91.

W

Waizen, 150.

Z

Zadarow (mănăstire), 112	Zloczow, 150.
Zagavie (schitul lui), 54-5.	Zuccato (general), 105.
Zaharoschi (ofițer polon), 160.	Zwaniec, 148, 152 n. 2, 153-4 n. 1, 181 n. 1.
Zătreanu f., 226 n.	

TABLA LUCRURILOR

A

Alăutarî, 93. V. și lăutarî.
Armășei, 73

Armașî, 119.
Așternaturî, 23 n. V. și zestre (foi de).

B

Băibărăcarî, 92.
Banî, 71.
Batalisi (a), 102,
Bejenarî, 93.
Biciului (a), 119 n. 1.

Birul, 70-1, 140.
Birăî, 93, 281.
Blănî, 281.
Bucătarî, 264.
Butcă, 65.

C

Caî, 281. (pentru banî), 79.
Călărașî de Țarigrad, 258.
Cămănărit, 268.
Cămărașî de ocnă, 281.
Cămărași de sulgiu, 273, 276-7.
Camătă, 50.
Căpitanî, 263. (de județ), 119 n. 4.
Ceiriu domnesc, 57.
Cintăreși, 47.
Cișmele, 102.

Ciubote, 56.
Ciumă, 242-3.
Clisieși, 76.
Comerți, 5 și u.
Comînd, 263.
Covătarî, 77.
Croitorî, 234, 276.
Cuparî, 272.
Curălarî, 55.
Cuvinte românești vechi, 98.

D

Dăjdî (împlinitorî de), 92.
Dascăli, 66, 231.
Dichii, 57, 259.
Diecî, 63, 73.

Diecî de jigniță, 76.
Dohotarî, 60.
Doică, 266.
Dragomanî, 119.

F

Făclerî, 53.	Foamete, 94.
Familie (vechî nume de), 73	Foî de zestre, 61, 64, 103-4, 222
Feciorî în curte, 266.	și u.
Ferie, 48.	Fustași, 55-6

G

Gloabă, 259.

H

Haine, 234, 264.	Hotar (cum se face un), 55.
Hănsari, 88.	Hotarnici, 91.
Hînsăre, 272.	Ihotnogî, 91, 274.

I

Iliș, 71, 271.	Întrebare de rude, 280.
Imașuri, 96.	Ipodiaconî, 79.
Înfiare, 281-2.	Ispravnicî vechî, 54.
Înfrățire, 99.	Iuzbași, 93, 261, 263.

J

Jimblari, 267.	Juvaiere, 264.
Jurători, 48.	Juzi de sate, 73, 275

L

Lăutarî, 260.	Lingurari, 260.
Limbă veche (probe de), 48.	

M

Mazili, 65-6, 263.	Moșnenî (cetași), 269.
Mazilie domnească, 75.	Moștenire (drept de), 74.
Mesărcii, 93.	Mucarer, 158 n. 1, 174 n. 4.
Miere, 264.	Munții hotarului muntean, 105.
Moară și morari, 105, 284.	

N

Nemeși, 74, 85.	Nuntă (cheltuială la), 119.
-----------------	-----------------------------

O

Oaste și ostași, 118 n. 1, 134.	Orîndari, 74.
Ocoale, 49-50.	Osluha și osluhari, 119 și n. 2.

P

Păcurari, 93.	Pivniceri, 73.
Păharnici ai Doamnei, 47.	Plătirea capului, 119 n. 4.
Pașoș, 269.	Porci, 120-1.
Pește, 120.	Porușnici, 60.
Pinzari, 263-4.	Postav (fabrică de), 102.
Șircălabi de sat, 53, 85, 94, 262, 264, 272, 274.	Prețuri, 194.
Pitărei, 274.	Prilog, 263.
Piue, 263.	Proces (formele de), 67-8.
	Protopopii, 54, 81.

R

Răsurii, 71.	Rumîni, 99, 121-2, 261-2. (iertare de — ie), 265.
Rotari, 57.	Rupte, 70-1.
Rudari, 260.	

S

Săoari, 93.	Șoimari, 279
Scutar, 56.	Starea civilă, 43.
Scruntari, 51.	Staroștii, 68, 85, 258.
Selef, 102.	Stegari, 263.
Șferturi, 70-1.	Sticlă (fabrică de), 84.
Silitrari, 91.	Stupii, 120.
Sloată, 56.	Sulgiu, 71.
Slujniceri, 85, 271.	

T

Tătaișă, 91.	Țopii, 265.
Țircovnici, 271.	Tribut, 179.

U

Ugeretul poștelor, 268.	Ușărei, 271.

V

Vameși, 119 n. 4.	Vișii, 282-3.
Vătămăni, 68, 77.	Vinzare în naturale, 262.
Vătași, 48, 53, 69, 74. (Vel), 271.	Vornici de spre Doamna, 60.
«Vecini», 91.	Vornici de sat, 275, 279.

Z

Zahereă, 158 n. 1, 180.

Zestri, 68, 71-2, 265 (Foi de),
266 și u.

Zidari (străini), 269-70.

Zlătari, 86, 92, 94.

Zugrav, 281.

GREȘELI

La p. 84, n° 167, cetește: «Frosin» pentru «Frasin».

La p. 87, actul din 1612 nu poate fi de la Alexandru Iliăș.

La p. 229, nota, cetește: «Grigore» pentru «Gheorghe».

TABLA CUPRINSULUȚI.

I. Din rapoartele capuchehaielei muntene supt Alexandru-Vodă Ghica.	1
II. Documente amestecat	45
I. Documente moldovenești	47
II. Documente muntene	98
III. Documente muntene din colecția d-lui Al. Tzigara-Samurcaș.	103
IV. O scrisoare a pretendentului Bogdan Sasul (1607)	107
V. O scrisoare din boierie a lui Ieremia Movilă	109
VI. O ctitorie necunoscută a lui Vasile Lupu	113
VII. O scrisoare glumeață din veacul al XVII-lea	119
VIII. Pomenirea în Polonia a doi eroi romîni	122
III. Știri nouă despre luptele turco-polone și turco-germane din anii , 1671 și următorii	129
IV. Memoriile de reforme ale boierilor romîni din 1821	185
V. Un Voevod necunoscut	215
VI. Acte privitoare la Gheorghe Bibescu-Vodă.	219
VII. Scrisori ale Domnilor munteni Alexandru Ghica și Gheorghe Bi- bescu	245
VIII. Alte documente amestecate	255
IX. Documente expuse la expoziția din Sibiu.	287